MONUMENTA

HUNGARIAE HISTORICA.

SCRIPTORES.

XXXI.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

MÁSODIK OSZTÁLY.

IRÓK.

HARMINCZEGYEDIK KÖTET.

BUDAPEST, 1881.

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

MAGYAR

TÖRTÉNELMI ÉVKÖNYVEK ÉS NAPLÓK

A XVI—XVIII. SZÁZADOKBÓL.

GYULAFY LESTÁR FÖLJEGYZÉSEI.

KÖZLI

SZABÓ KÁROLY

A M. TUD. AKAD. R. T.

MARTONFALVAI IMRE DEÁK EMLÉKIRATA.

A PÁLÓCZI HORVÁT CSALÁD NAPLÓJA.

KÖZLI

SZOPORI NAGY IMRE

A M. TUD. AKAD. L. T.

A PÁPAI REFORMÁLT
FŐISKOLAI KÖNYVTÁR
TULAJDONA

BUDAPEST, 1881.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

Budapest, 1882. Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája.

GYULAFI LESTÁR FÖLJEGYZÉSEI.

1565—1605.

EREDETI ÉS EGYKORÚ PÉLDÁNYOKBÓL KIADTA

ÉS BEVEZETÉSSEL ELLÁTTA

SZABÓ KÁROLY

A M. TUD. AKAD. R. T.

Budapest, 1881. Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája.

GYULAFI LESTÁR ÉLETE ÉS MUNKÁI.

BEVEZETÉSÜL.

Gyulafi Lestár a dunántúli ősrégi Rátóthi Gyulafi családból származott, melynek első törzse a XIII. század második feléből ismeretes. Atyja János, anyja Devecseri Csóron Dorottya volt, ki 1522-ben született, 1533-ban 11 éves korában ment férjhez s 1590-ben halt el. Születése 1557. szept. 20-án Eustachius napján történt, s épen ezért kapta a keresztségben az Eustachius vagy magyarosan Lestár nevet. Atyját már kisded korában 1559-ben elvesztvén, anyja gondviselése alatt növekedett, ki 1560 elején, midőn a törökök Hegyesd várát Zalában elfoglalták, az ennek közelében eső Csobáncz várából két éves és öt hónapos fiával, Lestárral, előbb Szigligetre, majd Kémendre s utóbb Körmendre költözött. 1573-ban a 16 éves ifjú a bécsi császári iskola növendéke volt s itt vetette meg tudományos képzettsége alapját.[1])

Ez évben febr. 7-én történt, hogy testvérbátyja Mihály, a pápai vár lovasságának kapitánya, Zalában Szent-György vára alatt, hova anyja látogatására ment, a száguldozó törökök ellen harczolván, súlyos sebekkel borítva, anyja szemeláttára török fogságba esett, s más nap Szigetvár hidján sebeiben elhalt. A hős ifjú helyére a Gyulafi családdal rokonságban állott Báthori Miklós országbiró a testvérénél, néhai Báthori And-

[1]) Ez adatokat Szamosközy István jegyzette föl, kétségtelenül maga Gyulafi Lestár közlése után. Lásd *Szamosközy tört. munkái. IV. köt. 63. lap.*

rásnál növekedett Gyulafi Andrást, Mihály és Lestár testvérét ajánlotta,[1]) ki azonban ez állást el nem nyerhetvén, Szathmárvármegyében maradt s a Gyulafi család Szathmár vármegyei ágának törzse lett.

Gyulafi Lestár már ifju korában Erdélybe került s egész életét itt, Báthori Zsigmond utolsó lemondásáig folyvást a fejedelmi udvar szolgálatában, töltötte. Kétségtelenül nagybátyja, a hires hős Gyulafi László, vonzotta őt Erdélybe, ki 1568-ban sógorával Forgács Ferencz váradi püspökkel együtt Miksa királytól János Zsigmondhoz pártolt, ettől 1569-ben nyerte adományban a szilágy-csehi várat a hozzá tartozó terjedelmes uradalommal, s igy Erdély főurai közt szerepelt. Jelen volt ennek, kit »az én patronusom«-nak nevez, 1579. május 13-án Udvarhelyt a Szilágyságon történt halálakor.[2])

A Báthori családdal rokonságban s a fejedelmi udvarnál nagy tekintélyben álló Gyulafi László pártfogása juttathatta az ifju Gyulafi Lestárt Báthori Kristóf fejedelem udvarába, kinek halálakor 1581-ben a 24 éves ifjut mint fejedelmi titkárt találjuk.[3])

Mint fejedelmi titkár szolgált Báthori Zsigmond alatt is, ennek 1602-ben történt végleges leköszönéséig. Mult századi több tekintélyes tudósunk őt tanácsúrnak állítja ugyan: de ez állításnak legkisebb alapja sincs.[4])

Külföldön, mint a fejedelem megbizottja, legelőször 1582-ben járt, midőn Vesselényi Ferencznek Krakkóban a királyi palotában harmad napig királyi fénynyel tartott lako-

---

[1]) *Gyulafi följegyzése 1573-ra* és *Függelék I. sz.*

[2]) *Ugyanő 1579--re.*

[3]) Báthori Kristóf síriratát 1581-ben mint fejedelmi titkár irta. *Függelék II. sz.*

[4]) *Bod Péter, Magyar Athénás 95. l.* tévedve írja őt tanácsúrnak, ki mind a keresztyén királyokhoz, mind a török portára sokszor volt követségben. Ugyanezt állítja *Benkö József, Wolfgangi de Bethlen Hist. Tom. V. Praefatio 8. l.*, valamint általában csak különféle külföldi követségekről szólva, Haner is, *Siebenb. Quartalschrift V. köt. 14. l.* — A fönmaradt hiteles adatok szerint Gyulafi Lestár soha tanácsúr nem volt, s külföldi követségben igen gyakran járt ugyan, de mindig csak Lengyelországban.

dalmán Báthori Zsigmond képét viselte s a fejedelem és főurak fényes ajándékait üdvözlő beszédével bemutatta. [1])

Mint udvari titkár tagja volt azon követségnek, melyet Báthori Zsigmond fejedelem 1587-ben a varsói királyválasztó lengyel országgyűlésre Kovacsóczy Farkas cancellarius vezérlete alatt küldött. [2])

Első követségét Lengyelországba Zamojski János lengyelországi cancellariushoz, a Lengyelországot és Erdélyt egyaránt fenyegető török ellen követendő magatartás ügyében, 1590-ben végezte. Július 5-én indult Gyula-Fejérvárról s a fáradalmas útat Lembergig és vissza hét hét alatt tette meg. Visszajövet a forró nyári útban nehéz betegségbe esett, melyet az anyja haláláról vett hír még súlyosbított.

Második követsége volt Krakkóba III. Zsigmond lengyel királyhoz, 1591. tavaszán, hogy a megürült krakkai püspökséget a király Báthori Zsigmond fejedelem unokatestvérének, Endre bibornoknak adományozza. Ez alkalommal ismételve sürgette a 30,000 forint megfizetését is, melyet Báthori Zsigmond a lengyel király Báthori István végrendelete értelmében Lengyelországtól követelt. [3])

1591. őszén harmadszor járt Lengyelországban Zamojski Jánosnál, ennek 1590-ben elhalt neje Báthori Griseldis, a fejedelem testvére, visszakövetelt hozománya ügyében.

Negyedik útja volt Zamojskitól a lengyel királyhoz igen kemény téli időben, a 30,000 forintért. Több hónapig fáradozott ez ügyben a királynál, részint Visliczán, hova a király a

---

[1]) *Gyulafi L. följegyzése 1582-re,* és *Szamosközi Tört. Munkái IV. köt. 63. l.*

[2]) Ez országos követség tagjai voltak: Kovacsóczy Farkas cancellarius, Kornis Gáspár huszti kapitány, Szentpáli János, Gyulafi Lestár udvari titkár, Bogáthi Menyhért, Giczi Péter, Kratzer Lukács enyedi polgár és Jacobinus Bernát kolozsvári orvos. *Gyulafi L. följegyz. 1587-re.*

[3]) *Szamosközi IV. köt. 64. l.* szerint 1583-ban küldték Gyulafi Lestárt Lengyelországba a János Zsigmond által Erdélynek hagyott, de Báthori István által Lengyelországba kivitt unicornis szarváért, vagy annak a lengyelek által megfizetni igért 30,000 forint becsáráért, mely azonban örökre odaveszett. Itt az évszámban a hiba kétségtelen; mert Báthori Zsigmond e követeléssel csak Báthori István lengyel király halála (1586) után léphetett fel.

dühöngő pestis elől vonult, részint Krakkóban, hol jelen volt a lengyel királynak 1592. május 31-én Anna osztrák hercegasszonynyal tartott lakodalmán.

Ötödik útja a lengyel országgyűlésre Varsóba, a fönnebbi követelés ügyében 1592. őszén történt. A zajos országgyűlés azonban föloszlott a nélkül, hogy ez ügyben határozatot hozott volna. Már e követség alkalmával nyerte fejedelmétől azt a titkos megbizást, hogy szerezzen neki pártot, mely a Svéciába távozni készülő III. Zsigmond helyébe, kiről azt hirészelték, hogy Lengyelországba nem akar többé visszatérni, őt a lengyel trónra emelje. [1]) E törekvésnek Bucella lengyel királyi orvos s Báthori Endre közreműködése következtében mutatkozott is némi sikere; Gyulafi följegyzése szerint »Prussiában 6000 ember urunk mellett fölült volna, ha kin itt állott volna. De király hazajövetele mind elbontá.... 1594. in Octobri.«

Hatodik utja volt Lengyelországba 1593-ban, hogy szinleg a 30,000 forintot sürgesse, valósággal pedig az emlitett terv kivitelére működjék.

1594-ben Báthori Zsigmond már megtette a titkos lépéseket, hogy Rudolf császárral s a keresztyén hatalmakkal szövetkezve a török fensőség ellen küzdjön s az erdélyi rendeket is törekedett e nézetére hajlítani. A politikai küzdelem, mely e kérdésben a fejedelem és hívei s a török frigyhez ragaszkodó nemzeti párt közt hónapokig folyt, 1594. aug. végén e párt fejeinek, Báthori Boldizsárnak, a Kendieknek, Kovacsóczi Farkas cancellárnak s többeknek kivégeztetésével tragicus véget ért, s Báthori Zsigmond most már nyiltan működhetett a keresztyénekkel való szövetkezés ügyében a török ellen. A lengyel királyság elnyerésének tervével e szerint felhagyva, 1594. október elején Gyulafi Lestárt oly végből küldötte Lengyelországba, hogy a királynál a 30,000 forint adósságot, Zamojski cancellárnál a Báthori Griseldis hozományát sür-

[1]) *Szamosközi IV. köt. 65. l.* helyesen teszi e titkos megbizatás idejét 1592. októberre, mint kitetszik a fejedelem 1592. szept. 1-én kelt leveleiből. *Függelék XXVI. és XXVII.* sz. — Gyulafi e titkos működését *Bethlen Farkas Hist. de rebus Trans. III. köt. 166. l.* 1593-ra említi, mikor III. Zsigmond már valósággal eltávozott Lengyelországból.

gesse, s a mi fontosabb volt, Lengyelországot a török ellen való szövetkezésre és segélyadásra igyekezzék birni. Gyulafi működése kivánt siker nélkül maradván, 1595 elején utána küldte a fejedelem Sennyey Pongrácz tanácsurat, ki Gyulafival együtt ez ügyben a krakkai országgyűlésen hijában fáradozott s a követek 1595 tavaszán siker nélkül kénytelenek voltak visszatérni.

1596. júl. 5-én — Szamosközi szerint ekkor tizenegyedikszer — ismét Lengyelországba küldötte Báthori Zsigmond Gyulafit, részint folyvást függőben maradt követelései sürgetésére, részint a lengyelekkel való szövetkezés ügyében; azonban ama túlzott föltételek miatt, melyektől tették függővé a lengyelek a keresztyén hatalmak szövetségében való részvételöket, fáradozása most is sikertelen maradt. [1])

Hogy Gyulafi, ki csaknem folytonosan a lengyelországi diplomatiai működésre volt alkalmazva, folyvást udvari titkári rangban állott, bizonyítja egy 1597. decz. 13-án kelt följegyzés, mely szerint titkári s egyszersmind konyhamesteri évi fizetése, téli és nyári tisztességes ruházaton s harmad magával való asztaltartáson kivül, 350 forintot tett. [2])

E fizetése azonban 1598-ban, midőn Báthori Zsigmond lemondván Oppelnbe távozott, hátralékban maradt, ugy, hogy a félévi hátralék kifizetését ez évben a helytartótól, Mária Christiernától két izben is kénytelen volt sürgetni. [3])

Hogy Gyulafi Lestár Báthori Endre fejedelem idejében is megtartotta titkári állását s birta e fejedelem bizodalmát, kitetszik abból, hogy Zamojski János 1599. szept. 23-án kelt levelében foglalt tanácsára a fejedelem a lengyel országgyűlésre követeiül Sennyei Pongráczot és őt küldötte. [4]) Ez volt Gyulafi utolsó külföldi követsége.

Midőn Báthori Zsigmond 1601-ben trónját harmadszor is visszafoglalta, régi híve szolgálatát ismét igénybe vette. Ez

---

[1]) Gyulafi Lestár eme lengyelországi nyolcz rendbeli követségének ideje részint saját följegyzéseiből, részint a Függelékben közlött okleveleklből állapítható meg.

[2]) *Függelék XLIII. sz.*

[3]) *Függelék XLVI, XLVII. sz.*

[4]) *Szamosközi tört. munkái II. k. 281. l.*

év április 30-án Kolozsvárról Gyulafi Lestárt küldte Szathmárra Bástával alkudozni, hogy Erdélyt Rudolf császár megegyezésével, mint annak híve megtarthassa. [1]) A két izbeli küldetés sikeretlen maradt s Básta a goroszlói csatában aug. 3-kán a fejedelmi hadakat szétverte.

Miután Báthori Zsigmond 1602-ben Erdélyről végkép leköszönvén Csehországba vonult, Gyulafi Lestár helyzete, — ki annak idejében fejedelme kegyét saját érdekében fölhasználni éppen nem törekedett, [2]) — Básta rémuralma alatt, hivatalos állása s fizetése megszüntével, mind súlyosabbá vált. A nyugalomba vonult Báthori Zsigmondhoz intézett folyamodásában az addig szükséghez nem szokott Gyulafi keserüen panaszolja elvettetett állapotját, erszénye kimerültségét, a régi szolga érdemeinek feledségbe merültét. [3])

1603-ban Székely Mózes bukása után a Borbély György vezetése alatt harczoló hazafiak Básta túlnyomó ereje elől Karansebesre bujdostak ki. A karansebesi bujdosók, kik Temesvárra s Belgrádra menekült s magokat török pártfogás alá vetett bajtársaik kétes sorsában osztozni s a hazából kivándorolni nem kivántak, a hadaival Lippa felé vonuló Básta kiengesztelésére s a visszatérési engedély kieszközlésére a nehéz megbizatásokban gyakran forgott, tapintatos és eszélyes Gyulafi Lestárt küldötték Kapronczai Mártonnal együtt követségbe. Gyulafi Facséton találkozott Bástával s ügyességének sikerült a nehéz feladatot szerencsésen megoldani. [4]) Ez volt a közügyek terén való működésének utolsó ismert mozzanata.

---

[1]) *Függelék XLVIII—L. sz.*

[2]) Föltűnő, hogy a gr. Kemény József e korra nézve rendkivül gazdag gyűjteményében s a közlevéltárakban Gyulafi Lestár részére tett adománylevél csak egyetlen-egy található. Ez Báthori Zsigmond 1591. júl. 1-én kelt adománylevele, melylyel az atyjának, Báthori Kristófnak, s neki tett hű szolgálatokért Gyulafi Lestárnak adományozza az Udvarhely széki malomfalvi részjószágot, mely addig az udvarhelyi várhoz tartozott. *Függelék XIII. sz.*

[3]) *Függelék LI. sz.*

[4]) *Szamosközi Tört. munkái III. k. 324—330. l.*, hol Gyulafinak Bástához intézett beszéde is olvasható, és utána *Wolfg. Bethlen Hist. V. köt. 505—512 l.*

Ezentúl, ugy látszik, a szerencsétlen haza sorsán elborúlt lélekkel, félrevonulva élt. Az élet rá nézve, mint 1604. Keresztúri Györgyhöz a vallonokról írt leveléből látjuk, keservesebb volt a halálnál. [1])

Bocskai támadását s erdélyi fejedelemségét még megérte: de hogy alatta régi hivatalát visszanyerte volna, nyomát nem találjuk. Az 1605-ik évről több jegyzete maradt fönn, a legutolsó május 17—19-re vonatkozik. Halála, melynek idejéről tudomásunk nincs, hihetően nem sokára ezután következett be.

Bod Péter állítása szerint »megirta a maga idejebeli dolgokat, a mely historiával élt s sokszor is hozza elő Bethlen Farkas a maga irásában.« [2]) Csaknem azon szavakkal mondja ezt Benkő József is. [3]) Ugyanezt állítja Haner, ki szerint Gyulafi ezen történelmi műve latinul volt irva; sőt Haner azt is mondja, hogy az általa »Gesta Sigismundi Bathori Principis Transsylvaniae« czímmel említett csonka kéziratot, mely az 1593—1594-dik évi eseményeket Báthori Zsigmond Kővárból visszatértéig igen részletesen s Bethlen Farkasnál több helyt bővebben tárgyalja, hajlandó volna Gyulafi kérdéses munkájának tartani, ha annak idézett helyén Gyulafi Lestár oly magasztaló szavakkal nem volna említve, melyeket ő magáról nem irhatott. [4]) Én, idézett tudósainkkal ellenkezőleg, abban a nézetben vagyok, hogy Gyulafi Lestár a maga korát tárgyaló történelmi művet nem hagyott hátra. Ha ő ily munkán dolgozott volna melynek megirására titkári hivatala s csaknem folytonos lengyel követségi működése mellett kellő ideje s nyugalma alig lehetett, gondolhatjuk-é, hogy történelmi följegyzéseit, a követségei tárgyaira vonatkozó részint eredeti, részint általa másolt iratokat oly készséggel átengedte volna Szamosközi Istvánnak, e kor történetei megirójának, kit Békes Gáspárról irva maga

[1]) *Függelék LII. sz.*

[2]) *Bod Péter Magyar Athénás 95. l.*

[3]) Benkő előbeszéde *Bethlen Farkas Historiájához V. k. 9. l.*

[4]) *Siebenb. Quartalschrift VII. Jahrg. 14. 15. l.* — A Seivert által itt ismertetett kézirat Szamosközi István nagyszerű történelmi művének töredéke lehetett, melynek tetemes része s ebben az 1593. és 1594-ik év leirása is elveszett, vagy maig is lappang.

figyelmeztet, hogy »mikor ezt a históriát irja Kegyelmed, bővebben tudakozódjék Békes felől.« S aztán föllehet-é tennünk, hogy Erdély egy egész korszakának tüzetes leirásával foglalkozott volna az a férfiu, ki 1594-ben rokonának a Sáros-Patakon tanuló Gyulafi Mihálynak, ki tőle történelmi könyveket kért, azt a választ adja, hogy »efféle könyvei teljességgel nincsenek s csak hittaniak vannak, melyek olvasásában különösen gyönyörködik«, és öcscsét azzal biztatja, hogy nem sokára Lengyelországba megy, hol könyvek bőven kaphatók, s onnan fog neki valami alkalmas munkát küldeni.[1]) Gyulafi, mint diplomatiai téren működő gyakorlati államférfiu, irt ugyan alkalmilag becses följegyzéseket, megőrizte az általa tárgyalt diplomatiai ügyekre vonatkozó iratokat, s ezeket szives készséggel adta át, hogy használja föl művében, Szamosközinek, kinek megcsonkult gyűjteményében maradtak fönn ezek bizonyosan tetemes hiányokkal: de annak, hogy ő koráról emlékiratot vagy tüzetes történelmi művet dolgozott volna, semmi nyoma nem maradt fönn.

Hogy Gyulafi Lestár rendes naplót vezetett, kitetszik Benkő József tudósításából, ki szerint e naplót eddig kevesen látták s még Bethlen Farkas sem használta. Szerinte e napló Gyulafi gazdasági ügyeire s hivatalos működésére vonatkozott, magyar nyelven volt irva, s abban a hazai dolgok kedvelői méltán gyönyörködhetnének.[2]) Hivatkozik e naplóra följegyzéseiben maga a szerző is, midőn Báthori István lengyel király haláláról irva, igy szól: »Obitus eius diem sic ego *in Ephemeride mea* notaueram«, hol azonban az eme naplóból kiirt jegyzetet latin nyelven találjuk. Valóban sajnálhatjuk, hogy Benkő e napló eredetijének hollétéről szót sem tesz; azon, hogy ő e naplót ismerte, s hihetőleg másolatban birta is, tudósítása után nem kételkedhetünk. A Benkő birtokában volt példány, az ő kéziratgyűjteményével együtt, 1849-ben az enyedi főiskolai könyvtár földulatásakor veszett el.

Gyulafi Lestár történelmi följegyzéseiből mindaz, a mi

---

[1]) *Függelék XXXII. sz.*

[2]) Benkő József előbeszéde Bethlen Farkas historiájához *e. h.* V. köt. 9. l.

ránk szállott, a budapesti egyetem könyvtárában a Pray-féle Collectio LVIII. és LIX. kötetében maradt fönn, mely kötetek Szamosközy István gyűjteményének egy részét képezték. Innen tette közzé e jegyzetek nagyobb részét az 1594. évig terjedőleg Kulcsár István, ki azonban a szóhűségre kellően nem ügyelt, olykor rövidített, némely részt kihagyott s a latinúl írt jegyzeteket magyar fordításban adta [1]), ugy, hogy e jegyzeteknek lehetőleg teljes és hű kiadását fölöslegessé épen nem, sőt inkább kivánatossá tette.

A Függelékben általam közlött 53 darab levél közűl 21 az említett Szamosközi-féle gyűjteményből, 1 a kolosmonostori convent levéltárából, 31 darab pedig a gr. Bánfi család bonczidai könyvtárában lévő codexből van véve. E nagybecsű codex, melynek eredetijét eddig kinyomozni nem sikerült, a mult század végén, vagy a jelen elején lehetett másolva, s eredetije, véleményem szerint, valaha a Szamosközi gyűjteményének részét képezte, melybe a Gyulafi által gyűjtött levelek és okiratok beolvadtak. Az e codexből közlött levelek ismerete nélkül Gyulafi Lestár életpályájára csak annyi világot sem sikerűlhetett volna derítenem, a mennyit az olvasó e rövid bevezetésben talál. Éppen azért kedves kötelességemnek ismerem hálás köszönetemet kifejezni gr. Bánfi Miklós főpohárnokmester ő nagyméltósága iránt, ki e codexet — melyből a Történelmi Tárban XVI. századi tudósaink rendkivűl érdekes leveleit leszek szerencsés közölhetni — több hónapi használatomra átengedni sziveskedett. Hasonlóan köszönetemet kell lerónom egyetemi könyvtárigazgató Szilágyi Sándor barátomnak is, ki az általa gondosan egybeállított Szamosközi-gyűjtemény használásában a legszivesebb készséggel támogatott, s kinek fölszólítása és sürgetése nélkül e XVI. századi irónk szétszórt s töredékes jegyzetei egybeállítására, melyeket időszaki rendbe sorozva közlök, aligha vállalkoztam volna.

Kolozsvártt, 1880. nov. 2.

Szabó Károly.

---

[1]) Krónika. A mohácsi veszedelemtől a bécsi békülésig Magyarországban, Erdélyben, Havasalföldön és Moldovában történt dolgokról. Pest 1805. 8r.

Gyulafi Lestár följegyzései.

(1565.) Nizochkival együtt bocsátotta volt német császárhoz király fia Báthori Istvánt.

Nisochki az király akaratjából megtért, Báthori István nem akart megtérni, hanem felment; kiért annak utána, hogy megjött, annyira neheztelt reá király fia, hogy mikor bement hozzája, farral fordult hozzája. Magad kerested, ugymond, magadnak, a mit találtál.[1])

(1566.) Azután hogy Bátori István megszabadult, király török császárhoz ment, Páncsovánál kelte el az Dunát. Oka oda való menetelének két dolog volt. Első, hogy csazárt hitire emlékeztesse, és ígíreti szerint Budát megkérje tűle. Második, hogy amoliálja az suspiciót, kiben volt császárnál, hogy az némettel practicált volna. Mert hogy Bátori Istvánt Maximilián megfogatta, és király fia Tokajt megszállotta, haragjában Maximilián az király fiának minden leveleit, kit Báthori István által küldött volt, az portára küldte az töröknek. Imhol, ugymond, az te hőved János király, mit forgat nálam te ellened. Ezt azután sokképpen kötötte el király fia az törökuél.

Azután hogy az török császártúl az király fia visszajütt Erdélben, látván és eszébe vévén császárnál létében, mely igen állhatatlan légyen az török dolga, az elkezdett békeség felől való tractatust ismét elinditotta az németnél Békes által, ki azt cum maximo totius Reipublicae Christianae bono el is végezte az némettel. In cujus rei signum etiam affinitas tum per Bekesium procurata Regi est cum Imperatore, impetratis

[1]) Ez nem igaz. (*Szamosközi oldaljegyzete*).

nuptijs filiae Ducis Bauariae. Haec dum ibi aguntur per Bekesium, nuncium repente adfertur de obitu Regis iuuenis; quo nuncio consternatus Bekesius, cum omnes iam actiones suas in irritum cecidisse videret, luctuose Maximiliano rem exponit. A quo ille liberaliter habitus, dataque ei spe amplissima iussit eum bono esse animo. Bekesius, gratiam Imperatoris non negligendam ratus, petijt dominium Transilvaniae, sic tamen, vt vicem saltem ejus obiret in ipsa Prouincia, ut Voiuodae olim, quod et impetravit dato juramento Maximiliano, quod ad extremum usque halitum in fide eius esset perseueraturus. A quo Bekesius statim literas quoque, quas vocant donationales, accepit. His ita peractis redijt in Transilvaniam, ubi cum praeter spem turbata omnia videret, ac Batoreum iam rerum summa potitum, tulit id acerbissime. Ac ne fidem Maximiliano datam violaret, subesse Bathorio noluit, sed in arce sua se Fogaras priuatus continuit, datis litteris ad Maximilianum, et exposito negotio, quod iam Bathorius rebus praesit, et quod necesse habeat eum pro suo Principe agnoscere, quando ab Ordinibus Princeps sit declaratus, nisi malit omnium rerum suarum iacturam subire. Petebat igitur Maximilianum, vt fidem suam liberaret, et ipsum dati iuramenti absolveret, quod dum a Maximiliano non impetraret, ac interim etiam dicto Principis Bathorei obaudiens non esset, factum est, vt iram eius in se concitaret, ac arx ipsa Fogaras obsideretur. Parum tunc abfuit, quin Bekes ipse, qui tum rerum ignarus extra arcem in horto obambularet, in manus satellitum Batorianorum incideret, vixque se fuga in arcem recipera t citata. Sok szekér volt, kiket mindeniket gyékénnel födtek volt be, simulálván azt, hogy sót visznek. És mindenik kék darabonttal volt rakva, kik előtt Vadas Mihály volt az kékek kapitánya, kit annakutána Poloczka alatt lűttek el az Moszkák. Haec fuit causa, cur agnoscere Bekesius Principem suum Bathoreum noluerit, non enim poterat ob fidem iam Maximiliano datam; alias libenter paruisset. Id quod euentus postea docuit. Nam defuncto Maximiliano cum data fide se iam liberatum Bekesius videret, ad eundem statim Bathoreum Regem Polonorum confugit, gratiamque ac veniam ab eo impetrauit. Magno semper loco apud Regem habitus, qui editis multis

virtutis suae documentis apud dictum Regem gratissimus ei semper fuit. Tandemque dux vniuersi eius contra Moschum exercitus Vilnae magno omnium dolore ac imprimis Regis ipsius vitam cum morte commutauit, duobus virtutum suarum sectatoribus suis fratribus relictis: Gabriele et Lazaro Bekesijs, filioque Ladislao, qui postea praeclaram Regi nauarat operam tam domi quam militiae.

Causa belli Bekesiani fuit [1]), quod cum ille victus ac fugatus esset a Bathoreo, Maximiliano donationem, qua illi Prouinciam contulerat, in mentem reuocaret. Petijt itaque ab eo copias auxiliares, quibus Transiluaniam aggrederetur. Ecce, inquiens, dum fidem meam Maiestas Vestra non liberat, et ego hac de causa Bathoreo colla non submitto, pulsus rebus omnibus amissis ab eo sum. Omnium autem maxime amor ac gratia omnium Ordinum Transsiluaniae, qua eum prosequebantur, spem fecit Bekesio de Transsiluaniae principatu, omnes enim proceres et tota nobilitas ab eo stabat. Az mely nap penig hadával Tordára jutott Békes, az volt az napja, kit titkon végezett volt az országgal, hogy akkor ott találja őket, és gyűlésben üljenek akkor. De ezek nem tartották az fogadáshoz magokat. Mindazonáltal ha jüttön jütt volna Békes Fejérvár felé, és Szent Pál felé nem tért volna Tordáról, obtineálta volna az principatust, mert az nemesség Enyeden volt gyűlésben az urakkal együtt. Báthori István csak evvel nyerte, hogy in loco authentico Fejérvárott volt, és parancsolton parancsolt minden felé, hogy mellé jűjenek, és kételenek voltak vele, nem merték elhallgatni.

Fuit Bekesius vir magnus et uere heroicis virtutibus praeditus, ingenio autem et eloquentia admirabilis, et omnino ad rempublicam gerendam natus. Petrovicz Péter inasa volt, az ő udvarában nevelkedett volt föl, kit mind holtáig szolgált. A mikor ezt a historiát irja Kegyelmed, bévebben tudakozzék Békes felől.

---

[1]) Causa Bekesiani belli, si modo vera est. (*Szamosközi oldaljegyzete.*)

Míg király fia török császárhoz volt, Hagymási Kristó- (1566)
fot hatta volt itt Erdélben nagy haddal, ki Rege sic ordinante az Keresztes mezején [1]) feküdt, hogy ha neki oda mi történnéjék, és ha mit az török inditana, occurrálhatnának.[2])

1572. Coronatus est Rudolphus in Regem Hungariae, et aliquot Episcopi creati Posonij 25. Octobris.[3])

1573. Gyulaffi Mihály az én szerelmes bátyám pápai kapitán, kivel mind atyjával, mind anyjával egy voltam, ki lett légyen, nem szükség arról sokat szólanom; ha Magyarországban ki hires és választott vitéz ember és periculorum contemptor volt, ű volt az másik. Jütt vala Zalában Szent György várában az anyját látni. Ezalatt éjjel az vár alá jüvének az végbeli törökök, ugy mint hatszáz lóval, az falukat szerte széllel felgyójták; kimene eleikben, és mikor ott kergetőznéjék az ellenséggel, az ló elesik vele. És igy fogják el. Négyet vágott mindazonáltal le bennek gyalog, az midőn az ló alól felverekedett. Az sisak azon esésben kiszakadt az fejéből, és letali vulnere accepto in capite ugy esett el. Azon éjjel Kálmán-Csehen háltak vele. És hogy másnap Szigetben béviszik volt, az vár hidján holt el. Temeték Gorosz Gálnál [4]) az mezőben az törökök nagy böcsülettel. Az anyja Choron Dorottya Szent György várából az ablakról nézte hogy elfogták, nagy keserűséggel.

Megértvén ezt Bátori István az erdélyi vajda, hogy illyen híres neves vitéz embert övé tehessen, mivelhogy azt hozták volt, hogy elevenen vitték az portára, mindjárást Gruio Pétert bocsátotta volt bé az Portára, hogy kikérje, és neki császártúl megnyerje. De megértette ott, hogy megholt. És

---

[1]) Tordánál. *Szamosközi oldaljegyzete.*

[2]) Gyulafi Lestár eddig terjedő följegyzéseit némi kihagyásokkal és csekély változtatásokkal átvette Szamosközi István. Lásd: *Szamosközi Történeti maradványai IV. köt. 2—4. és 6. l.*

[3]) In Indice Decreti Vngarici in titulo R. sic annotatum est: Rudolphus Austriacus postulatur in Regem Poson Anno 72. art. 2. Coronatur Anno 73. die 25. Septembris Poson 73. art. 1. *Szamosközi jegyzete.*

[4]) *Görösgál* Somogyban, Szigetvár szomszédságában.

azután csakhamar béhozták volt Constantinápolban az fejét. Esett foglyá VII. Februarij.

1579. Hala meg Gyulaffi László az én patronusom Szilágyban, me praesente, in Udvarhel, pago suo die 13 Maij. Sepelitur in Cyeh die ejusdem mensis 27. [1])

1579. Fogatta meg Báthori Kristóf post disputationem Albensem Dávid Ferenczet propter innovationem factam in causa religionis, quando quidem pro concione dicere veritus non est Christum adorandum non esse, ac idolum sibi facere, quicunque eum adoraverit. Coacta igitur frequenti Synodo ex ministris Hungariae et Transilvaniae, a suae farinae hominibus hac in parte convictus et damnatus est. Blandrata quoque eum sua sententia perculit, qui tamen antea ei unice fuerat addictus. Aderat Faustus quoque Sosinus, Italus Senensis, vir in ea secta doctissimus, Paulus Julanus [2]), qui tum scholae Albensi praecrat, Michael Cyaki [3]) Cancellarius prolocutor Regis erat, cum Caspare Bekesio.

István kezéhez adták, ű volt dévai tiszttartó, és ű temettette el is, hogy megholt, Dávid Ferenczet. Egy inasnál többnek szabad nem volt Dávid Ferenczhez járni, a penig Királyfalvi János volt, ki azután mesterré a vagy protonotariussá lett vala. Ez mind halálig mellette volt. In disputatione Albana, mivelhogy beteg volt Dávid Ferencz és nem igen szólhatott, Trauzner Lukács az veji assumálta érette az adversariusok argumentomit.

---

[1]) *Szamosközi* munkáiban *IV. köt. 73. l.* Gyulafi László halála tévedésből 1597-re van helyezve 1579 helyett, a mint azt Gyulafi Lestár sajátkezűleg följegyezte.

[2]) Gyulai Pál akkor az lengyel királnál lakott. (*Szamosközi oldaljegyzete.*) — Ez az Gyulai Pál fejérvári scholamester volt, nem az az Gyulai Pál, ki az királnál Bátori Istvánnál lakott, kit Bátori Sigmond megöletett Abafáján. (*Később kori jegyzet, más kézzel.*)

[3]) Csáki Mihály megholt volt, Kendi Sándor volt az Cancellarius akkor, mert ez Bátori Kristof idejében volt. (*Később kori jegyzet, más kézzel.*)

Polonici quoque ministri Arriani scripto publico sunt testati blasphemam esse Francisci Davidos opinionem.

Disputationi Albensi Joannes quoque Lelesius Jesuita interfuit, qui postea Sigismundi fuit praeceptor.

1580.[1]) Annakelőtte király fia előtt disputáltak volt Dávid Ferenczczel Váradon az magyarországi papok ..... *(egy sor elmetszve.)*

1581. Hogy szegény urunk[2]) az kolosvári gyűlésben ez mostani urunkat[3]) successorává tevé, semmi okon az két ur, Kendi Ferencz és Apafi Gergely reá nem akart menni, és hogy inkább elhárinthassák az invidiát magokról, evvel occurráltanak, hogy ne adja az Isten, hogy űk vivente principe suo Christophoro Batoreo fejedelmet válasszanak magoknak, hanem sokáig éltesse Isten ű nagyságát. A mikor a lenne, kit Isten eltávoztasson, hogy ű nagysága in rebus humanis esse desineret, akkor gondja leszen arra az országnak, kit sublimáljon arra az dignitásra. Nem is ment volna véghez az urunk választása, de Gálffi futotta a dolgot fölötte igen nálok. És mikor Kendi Ferenczet nagy munkával és sok ígíretekkel in suam sententiam pertrahálta volna, Apafihoz fogott teljes tehetségével. Akkor illyen szót mondott Apaffi Gálffinak. Im nyughatatlan lék miattad, ám legyen ugy bár, az mint kivántad, de meglátod, és hóltom után is emlékezzél meg erről, senki soha azt e világon nálodnál inkább meg nem bánja. Kendi Sándorrak is, ki ugyanezen dolgot futja volt, azt mondta: Meglátod te is bőr monyú Sándor, hogy megsiratod; akartad volna, az mely két faluval szemedet most kitolták, hogy soha ne láthattad se birhattad volna azokat. Miért nem tanulsz az bátyádon Kendi Ferenczen, kit az gyermek király anyjával együtt büntelen elveszte; te se jársz jobban, várd el csak az üdőt. Tudom én, mi legyen az gyermek fejedelem, főtt nekem fazokomban, kevésben múlék, mikor az bátyádat és Bebeket levágaták, hogy mindnyájan oda nem lénk.

---

[1]) Ez évszám hibás; helyesen 1569-nek kellene állani.

[2]) Kihúzva, s helyette: Bátori Christóf.

[3]) A két utóbbi szó kihúzva, s helyébe irva: Sigmondot.

A Dunántúli Református Egyházkerület PÁPA KÖNYVTÁRA

Ez az Apafi Gergely régi ember és okos tanács volt. Királné asszontul maratt tanács volt, és fű hopmestere volt.

1581. Hala meg Bátori Kristóf Albae Juliae 27-a Mai, minekutánna az kolosvári gyülésből haza jütt volna betegen, ex electione filÿ sui Sigismundi in successorem suum. Holt meg szombaton, inter quartam et quintam horam pomeridianam.

1582. Fui destinatus in Poloniam ad nuptias Magnifici Domini Francisci Veselini, quae regali pompa in arce Cracouiensi sunt celebratae maxima procerum frequentia. Mivel hogy az fejedelem személyét repraesentáltam, az fű helt nekem atták, és igen böcsületessen láttanak az urak. Két virágos nagy öreg kupát mutattam be urunk szavával illendő oratióval, és egy arany lánczot, kiben nyolczszáz arany volt. Az tanács urak is, és azon képpen az nemességnek az feje, inkább mind külömb külömb szép ajándékot küldtek általam.

1584. Moritur Comes Nicolaus de Bathor in curia sua Bagÿ ipso die Nicolai. Temeték tized nappal vizkereszt nap után Bátorban.

1585. Expediáltak Fejérvárról engem Székely Bálinttal udvari szolgával és Vörös Gáspárral, az kékek centuriojával, hogy mindenütt az országban Péter Vajdának Raduliciusnak, ki Havasalföldéből kiszökött vala, morháját és pénzét felkeresnénk in omnibus pagis et ciuitatibus etiam iuramento. Bejárván az országot, 16 ezer forintot, három ezüstös nyerget, egy falka öltöző ruhát, 2 hegyes tőrt, 8 kupát szép öreget találtunk, kit gubernator kezéhez adtunk anno 1585. die 18. Septembris.

1586. Moritur Rex Stephanus 1586. die 13. Decembris iuxta nouum Calendarium Grodnae Lithuanorum, id quod ei ab astrologo quodam fuerat multo ante praedictum, eum nempe Grodnae, et quidem non sine uulnere moriturum, id

quod postea euentus ipse docuit, nec etiam uulnus defuit, ex casu illo nocturno in latrina.

Sepultus est Cracouiae magna cum solennitate 26. Februarij 1588. die Solis.

Obitus eius diem sic ego in Ephemeride mea notaueram: Dies fatalis Serenissimi et inuictissimi Domini Stephani primi huius nominis Polonorum Regis, qui multis magnisque rebus memorabilibus ac pene coelestibus gestis, luctu prope modum Europae totius maximo, Deo naturaeque concessit, relicto apud omnes perenni suo desiderio.[1])

Esse ad omnes casus animo excelso et infracto, nec minus Christianis quam heroicis semper insudare virtutibus, sancte, honeste grauiterque uiuere, charitatem patriae ac Christianorum omnium uita sua potiorem ducere, officij et integritatis plenum esse, gloriae ac uirtutis cupiditate ardere, totum uitae suae cursum in labore corporis atque animi contentione conficere, omnibus tamen interim incredibili quadam abstinentia praelucere, omnes continere cupiditates, suos coercere, et iuris tenere aequabilem rationem, facilem se in rebus cognoscendis, in hominibus audiendis admittendisque praebere, toto denique suo imperio nihil crudele, sed omnia plena clementiae, mansuetudinis, humanitatis esse, propria regis huius incomparabilis fuere. Finxerat hunc natura ipsa (vt paucis comprehendam) ad honestatem, grauitatem, temperantiam, magnitudinem animi, iustitiam, ad omnes denique uirtutes magnum hominem et excelsum; his etiam accesserat doctrina et eruditio haud quaquam uulgaris, qua ille ante alios omnes Europae principes abunde instructus, liberalissimus per omnem vitam Musarum Mecenas extitit, vt hic de scholis, gymnasijs, templisque ac collegijs, ab eo sumptu plane regali erectis, nil dicam. Vtinam Maronem aliquem res Regis huius incomparabilis omni memoria dignissimae sortiantur.

Qui Scythicas acies actasque in Tartara gentes,
Sparsaque caesorum sanguine rura canat.

---

[1]) Nulla ferent talem secla futura uirum. (*Gyulafi Lestár oldaljegyzete.*)

Ezen az uton mentünk Varsoviára Kovacsóczival, Bereczkre, által az Ojtozon, Tatrosra, Bákóra, Román-Vásárhelre; az Besztercze vizét Bákónál költők el, az Moldva vizét Román-Vásárhelnél. Innét Szucsvára, mely Moldvának metropolissa, az vára fön egy hegyen vagyon, Despot várának hiják, mert benne ölték meg Despotot. Innét Szeret-Vásárhelre, az Szeret vizét itt költők el hajókon, mert megáradott vala. Innét Csarnóczra [1]), mely az moldvai birodalomnak utolsó városa, oroszok lakják. Ide 2 mélyföld az lengyel határ. Itt Csarnócznál költők el az Prút vizét. Innét Russiában, mely Oroszország oppidomja. Innét Schnetinben [2]). Az megmondott Csarnóczon az moldvai vajdának fő harminczadja vagyon, ki minden esztendőben száz ezer fl. (forintnál) többet teszen. Akkor hogy azon elmentünk, pünkösd sokadalmára csak az egy sokadalomra 30 ezer baromnál többet hajtottanak vala; az 30 ezer barom 80 ezer forémtot tett. Onnét Bololaiban jutottunk, onnét Csartoveczre, onnét Jedzerára, onnét Tlamóczra, onnét Olzaniczára, onnét Hannosóczra, ott költők el az Bisztricza vizét hajókon. Onnét Csesoviczára. Ezek mind oppidomocskák. Onnét Halicsban; ez szép kis kerétett városka, Barstenre, onnét Knehiniczre, onnét Bubenkára, onnét Illyvóban [3]), onnét Tarenkára, onnét Belzre, az Cancellarius várára; erős helyen fekszik ez, mintegy Kis-Várda. Onnét Tilsoviczre, Zavalára, Kraznoi Ztanra, Bobrovnikra, Stelniczre, Vilzára, Korceffre, Meggyersinben, Varsovában, mely Mazoviának fő városa. Jutottunk ide 24 Junij, öt egész hétig és harmad napig voltunk in itinere. Indultunk penig Fejérvárról 18. Maij 1587. Visszaindultunk Varsováról 16. Augusti, omnia iuxta vetus kalendarium. Jöttünk penig Husztra és tandem Fejérvárra, Istennek segitségéből jutottunk haza 7. Septembris nagy örömmel, per multas rerum difficultates laboresque pene Herculeos.

Visszajövet penig az munkácsi utra jöttünk. Az nevezett városok, kikre jöttünk, ezek: Szandomirra, itt költők el

---

[1]) *Ciarnoch, Cijarnoch,* ma *Czernowitz.*

[2]) *Sniatyn* Galiczióban.

[3]) *Illyvó,* a lengyel *Lwow* (*Lemberg*) régi magyar neve.

az Vistlát, Jaraslaviára, itt az paterek collegiomja, Primisliére, Zamborra, Munkácsra. Nagy-Bányára akarunk vala innét jőni, de hire érkezék, hogy az németek haddal volnának Nagy-Bányán, és császár számára akarnák foglalni: kénszeritteténk azért Máramaros felé fogni, menénk Szigetre, mely Máramarosnak egy mezővároskája; onnét Vinczfalvára, mely az rút iszonyú Lápos havasának alatta vagyon, kinek iszonyu köves, hegyes és sáros voltát senki meg nem mondhatja. Ebből Oláh-Láposra, egy hitván falura fakadtunk ki, azután Magyar-Láposra, innét Pecsétszegre és Deésre által.

Gyulafi Lestár sajátkezü jegyzete, azon 7 ivből álló füzet lapjainak aljára és szélére jegyezve, melyben a svéd király követének és Kovacsózi Farkasnak a varsói királyválasztó országgyülésen 1587. aug. 4-kén tartott latin beszédeit maga Gyulafi Lestár leirta. Eredetije *a budapesti egyetem könyvtárában. (Szamosközi gyüjteményében.)*

Oratio magnifici domini Wolphgangi Kowachóczij cancellarij Transylvanici Varsauiae in comitijs generalibus ad proceres regni pro electione noui Regis congregatos habita in Cola, in Campo civitatis Anno 1587. die 4. Augusti.

. . . . . .

Recitata haec oratio est a domino cancellario, assistentibus ei magnifico domino Casparo Kornis capitaneo Huztensi, Joanne Zentpalij, Eustachio Giulaffj secretario aulico, Melchiore Bogathj, Petro Gijczi, Luca Cracero ciue Eniedieusi, et Bernardo Jacobino Claudiopolitano medico.

Más oratiót csinált vala Erdélben, de hogy az Neszteren által költünk vala, meghozák, hogy az az lengyel közt az híre, hogy innét Erdélből armata manu akarja urunk inuadálni az királságot. Ahoz accommodálván magát, ugy csinálá ott az oratiót tumultuarie az uton, kit mindazonáltal csoda mely nagy affectussal hallgattanak, el annyira, hogy aliqui ex illis etiam lacrimas miserint. Et peracta oratione a volt jobb, a ki kaphatta az urak közzül. Annyian kérték páriáját, hogy éjjel-nappal mind irták, és mégis alig győzték a mi deákink leirnia. Késtünk Varsovában, a míg a gyülés tartott, tudiillik hat

hétig. Moldvára longo ambitu mentünk bé, nem lévén szabad az német birodalmon menni. Az moldvai vajda gazdálkodtatott, minden háló helyen 2 vágó ökröt, 15 juhot és egy hordó sört adtanak, és egy általag bort is. Visszajövet Husztra és Máramarosra jöttünk.

Erre az electiora Varsovában mint, mi módon, kikkel és minémű conditiókkal indultunk Kovacsóczi Farkassal és Kornis Gáspárral együtt longo tractu per Moldaviam, és miben mult légyen el, hogy az mi Sidmondtunkat nem választák, arról azt az hártyában kötött jegyzést consulálja kegyelmed, kit kegyelmednek adtam. Abban mindeneket igazán megtalál kegyelmed, statim ab initio. [1])

Itt ebben az oratioban penig előszámlálja Kovacsóczi minemű invidiával praegraváltak bennünk az polonusok, mintha urunk haddal akart volna reájok menni és az fejedelemséget erővel magának usurpálni. Ezt diluálja Kovacsóczi statim in ipso orationis suae vestibulo.

Az legelső oratio az svecusé, ki mivelhogy immodice offerálja az svecus prosapiáját, Brutus megfelelt volt reá doctissimo scripto, kit az lengyelek Krakkóban ugyanazon electiokor ki is nyomtattak volt. Megmutatja ott Brutus, hogy fölső póczon való volt mindenkoron az austriai familia, és hogy ez az svecus orator nem méltán praeferálja az ű királyát Maximiliánnak. Quo animo fecerit hoc Brutus, nescio; talám hizelkedni is akar nyavalyás Germanis, ad quos se statim post mortem Regis Stephanj contulerat Vt vt sit, ugyan régiebbek azért az austriacusok.

Gyulafi Lestár sajátkezű jegyzete a fönnebb említett füzet oldalszélein és utolsó üres lapján. *(A budapesti egyetem könyvtárában, Szamosközi gyűjteményében.)*

Futurae ruinae Polonicae prognosis scripta ab Eustachio Gyulaffi in Comitiis Varsovi-

[1]) Ez kétségtelenől Szamosközi Istvánra vonatkozik, kinek gyűjteményében maradtak fönn Gyulafi Lestár jegyzetei.

ensibus, dum Polonos tumultuantes coelum terrae miscere videret, Anno 1587. mortuo rege Stephano.

Sentiet hostiles secura Polonia Turcas,
Et magni amittet nominis orba decus.
Graecia sic periit, periit sic belliger Hunnus,
Et Trapezuntini nobilis ora soli.
Dii prohibete nephas, Dii tantam avertite pestem,
Floreat auspicijs terra Polona suis.
Sic ego; sic contra velatus tempora lauro
Intonsa Paean conspicuusque coma:
Stat lex firma Deum, duroque adamante notata est,
Caedat ut Ismariis Sarmatis ora viris.
Cuspide non Mavors, non protegat aegide Pallas,
Aequoreas non si Vistu[redacted]volvet aquas.

Másolata a gróf Bánfi-codexben, *a bonczidai könyvtárban.*

Anno 1587. Elapsus est in arce Huzth mense Augusto, praefecto Alberto Loniaj, illustrissimus dominus Petrus Radulicius Vaiuoda Transalpinus, func se per fenestram quandam demittens, post captiuitatem triennalem.

Auxilium misero lata fenestra tulit.

1589. Moritur Joannes Giczj gubernator anno 1589. die VII. Januarij Albae Juliae. Sepultus est die mensis ejusdem 21., cum prius in comitijs Mediensibus Regni habenas Principi annum tum aetatis ..... agenti resignasset. Medgyesen akkor Kendi Sándor adta fel az hitet Sidmontnak.

Commendalta volt penig gubernatort erre az tisztre Mágócsi Gáspár királnak, kit király atyjának tartott. Cum istud officium prius Rex Magocio offerret, Magoci nem vette fel. Én ugymond, nem ártom abban magam, hanem egy régi szolgád vagyon, vedd csak azt elő, meglátja Fölséged, hogy emberül szolgál.[1])

---

[1]) Nem hihető, hogy Magochi Gáspárnak offerálta volna az gubernatorságot. (*Szamosközi oldaljegyzete.*)

1589. Beglerbegus prope Nester Albam fuit cum exercitu, perstititque ibi a mense Octobri 1589. vsque ad ultimum diem Martij, horrendum minitans Polonis, nec prius destitit, quam missis Tartaris in Poloniam, rege apud parentem in Suetia existente, eam usque ad oppidum Suetin ferro igneque uastaret, ac insuper innumerabilem multitudinem sexus utriusque in diram captiuitatem abduceret.

1589. Télben, hogy az fejedelemmel az országot megkerűlénk, akkor lének az sok . . . . . [1]) minden helekben, az hol elmentünk, de kiváltképpen Beszterczén . . . . . *(ötödfél sor kitörülve.)* [2])

1590. Moritur in Zamoscia Batorea Griseldis, soror Sigismundi, mense Martio.

1590. Venit Albam Juliam ad Principem sub festis Paschatis Petrus Czeklinius secretarius regius, missus a magno cancellario, per quem de morte coniugis suae Principem certiorem reddebat.

1590. Petrus Radulicius privatus dominio Transalpinae toto iam quinquennio, cum Constantinopolim venisset, multis donis suis Mihnie Transalpinae palatinus tantum apud Turcam effecit, ut is comprehensus, nocte intempesta in mare praecapitaretur. Insignis fuit hic Princeps, ac plane heroico anno praeditus, commendatus in hoc officium a Rege Galliarum Turcarum imperatori, in cuius aula ac famulitio aliquot annos egerat.

1590. Küldtenek engem legelőször cancellariushoz Illyvóban, [3]) ki akkor értvén a töröknek nagy indulatját, ott akart neki occurrálni, és ott volt táborban. Summája legatiomnak ez volt. Azt suadeálta urunk általam neki, ne temere cum

---

[1]) Fajtalanságok. (*Kitörölve.*)

[2]) A kitörlött sorokból csak ez első szavakat lehet kiolvasni »az városbeli leányokat és az« . . . .

[3]) Illyvó a lengyel *Lwow* = Lemberg régi magyar neve.

tanto hoste confligat seque et Rempublicam excidio exponat. Item kivánja vala urunk az cancellarius censuráját és tetszését, mihez tartsa magát, holott bizonyosan értette, hogy először is Erdélre jű az török, és népét megemésztvén, bele akar telepedni. Indultam Fejérvárról die 5. Julij ide és oda summa celeritate, hét hétig vittem véghez az utat.

In reditu, ob immensos exantlatos labores ac immodicos solis calores, cum reuersus fuissem, in grauissimam febrem continuam incidi 24. Augusti, simulque in disenteriam, planeque pro desperato fui habitus. Durauit morbus hic ad diem usque Michaelis, ex quo tandem vix me collegi. Morbum hunc obitus quoque matris charissimae exasperauit non nihil, de cuius morte dum essem in reditu nuncium accepi.

1590. Mortui etiam sunt in ditione caesarea Balthassar Batiani, comes Nagarolis, et alij.

Az többi közt filiam Sancti Marici svadealta Sidmontnak Blandrata, hogy vegye. [1])

1591. die 10. Maij. Második utam in Poloniam volt ad Regem Cracouiam. Az craccai püspökség felől törekedtem, hogy cardinálnak conferálja király igireti szerint, mortuo tum Stanislao Mescouscio Episcopo Cracouiensi sane fere silicernio. Sollicitáltam az 30,000 forint adosságot is királnál.

1591. Harmadik utam in Poloniam ad magnum cancellarium Zamosciam hjeme asperrima in causa dotis. Maiora frigora in vita non sensi.

1591. Negyedik utam in Poloniam ad Regem, quem Visliciae reperi, eo enim ob seuientem Cracouiae pestem seces-

---

[1]) Azaz: egy velenczei fű polgár leányát, melyet az egész respublica Veneta in filiam adoptet, mint régen Rex Cypri vötte volt filiam Sancti Marci egy fű polgár leányát etc. *(Szamosközi jegyzete.)* — E töredékes jegyzet 1591-re vonatkozik, mikor Báthori Zsigmond Jósika István házassága ügyében a firenzei herczeghez küldötte, Has. *Szamosközy IV. köt. 24. l.*

serat. Solicitaui debitum XXX millium florenorum, totamque hyemem in aula Regis exegi. Inde sub festum Paschatis magnis itineribus ad cancellarium Poloniae profectus sum in negotio dotis. Indeque Cracouiam iterum redij, ac nuptijs regijs interfuj, quas cum Anna filia natu maiore Caroli Archiducis Rex celebrauit, die 31 Maij anno iam 1592. Eo ipso die, antequam nuptiae celebrarentur, coronata fuit sponsa in Reginam Poloniae in templo seu basylica arcis Cracouiensis, inponente ei coronam cardinale Radiuilo. Andreas Jeremias Episcopus Vratislauiensis hozta vala be in Poloniam az sponsát, qui etiam coronationi eius interfuit.

1592. Fuerunt nuptiae Balthasaris Batori 9. Februarij.

1592. Bátori Boldisár az cardinalt kisérte volt el, ki visszaindult vala in Poloniam. Az határból visszajövén, ilyen hir futamodott vala felőle, hogy az fejedelemséget akarja occupálni. Urunk ezt meghallván, die 13. Julij ment vala mulatni az szászok közé, nagy sietséggel ráudult haza Fejérvárra két éjjel paripákon, elhagyván minden kocsiját. De nem volt semmi benne. Fulgur ex pelui volt, ut est in proverbio autore incerto. Jöve haza Szent Jakab estin, azaz 24. Julij csak tized magával.

1592. Ötödik utam in Poloniam Varsouiam ad comitia generalia. Először cardinálhoz mentem Vrocerisre, onnét aztán 28. Septembris indultam Varsoua felé.

1592. Két adót vén török császár mind urunkon és mind az német császáron Szent Mihály napban. Azt vitték volt az portára császárnak, hogy az lengyel király atyja megholt, és hogy haza akar Sueciába menni, és elhagyja az országot, mely hírhez képest mindjárást csauszt bocsáta császár urunkhoz,[1]) ki által levelével az lengyel királságot offerálja vala neki. Urunk igen megköszönte neki és declarálta az difficultásokat és annak az respublicának libertását, és hogy ű hatalmasságát itt is ez országban feje fönnállásáig akarja szolgálni.

[1]) Báthori Sigmondhoz. *(Szamosközi pótléka.)*

1592. Mig in Polonia fui, 1592. bevádolták volt urunkat az portán, hogy máshova pártolkodott, és Németországban hová széllel jártat. [1]) Erre való képest az török ide Erdélre 40 ezer embert rendelt volt, kik immár szintén in procinctu voltanak. E közben a mi oratorunk az muftit találta meg, mely méltatlan adták volna bé urunkat, kinek az dologban se hire, se tanácsa nem volna. Az mufti ment császárhoz és sokat szólott, summái szavának ez volt, hogy hirtelen semmit ne indítson, hanem jól végére menjen az dolognak, holott efféle dologban gyakran csalárdságok is esnek. Addálta azt is, mely nagy vétek volna isten előtt az ártatlanokat megháboritani; kiváltképpen azokat, a kik császárnak szárnya alá adták volna magokat és adajokat beadják. És hogy afféléket nem hogy bántani, de inkâbb mindenek ellen oltalmazni tartozik, exemplo maiorum suorum, quod nisi faciat Deum futurum vltorem. Császár igy mitigáltatott és megparancsolta az vezérnek, hogy veszteg legyen.

1593. Galfius capite plexus in Huszt die 8a Martij.

1593. Venit Albam Juliam Matthaeus Botti nuncius magni Ducis Hetruriae die 10. Aprilis, discessit die 20. mensis eiusdem.

1593. Varsouában míg az gyűlés volt, belopta magát Sidmont Craccoban, bejárta mind az palatiumokat az cracai várban, mulatott Lepsényi szállásán is, és Pipánál az Patikáriusnál sub persona peregrini. Indult el Bátori Boldisárral Alba Julia 8a Maij, redijt ex Polonia die 13. Junij. Ezen kezdé el a budosást Sidmond. Voltak vele Báthori Boldisár, Bodoni István, Ferencz doctor et alij. Husztra ment be, arra jött vissza is. [2])

---

[1]) Mert ez időben küldöz vala Olaszországba Sigmond mátkájért, Jósikát, Bodoni Istvánt, és az olaszokat hivatta Olaszországból, muzsikásokat ect. Ez hirek miá indittatott az török arra, hogy nem hiv Bátori Zsigmond. *(Szamosközi oldaljegyzete.)*

[2]) Oda vesztette volna ugyan akkor az mindenható isten ez b. k. fiát. *(Szamosközi jegyzete)*

1593. Maxima et memorabilis victoria nostrorum ad arcem Zizek die 22. Junij. Caesi feruntur circiter 37 millia Turcarum, et paulo post ad Petrouinam tria millia. Ad sex millia nostrorum periere, computatis omnibus facit 40 millia homines.

1593. Sok dolgai voltanak Sidmontnak [1]), kik feddésre méltók voltanak. [2]) Csak Kendi Sándor merte megpirongatni. Minap ugyan megmondotta itt Kolosvárott neki, az tájban, hogy az hadat Váradra bocsátották: Nagyságod megbocsásson, ugymond, azt hallottam én, hogy egyféle állat addig nem tanul uszni, míg az viz az farkát föl nem éri. Mondta azt is Sándor: Uram isten látja, eluntam, csak engemet taszítanak elő, senki neki nem mer szólni, mi nem énnékem vagyon több benne, hogysem mint másnak. Immár annyira vagyunk el benne, hogy ha miről megszóllítom, ottan elvörösödik, fölugrik helyéből, és harmad ház ellen is elfut előlem, azután osztán harmad és negyed napig is nem láthatom. Nekem kell haragját fölvennem, más ember szemmel nézi. Fejérvárra is néha elmegyünk consultandi causa, ott ülünk ennéhány nap, és azonban re infecta jövünk haza. [3])

Anno 1593. 22. die Octobris küldtenek engemet Kolosvárról Váraddá, adtanak kezemhez kétezer forintot, hogy az ott való székelyeknek két-két forintot füzessek, kik Bocskai urammal voltak ott az váras mellett táborban. Ex misericordia cselekedék ezt az urak, nem tartoztak volna vele, Kendi Sándor uram tanácsából. Ez volt az erdélieknek első maliciájok. Ezen kezdék el az tragediát. Ide jöttenek vala mind az két Balassiak visitálni Bocskai uramat.

Mors Joannis Galfi 1592.*)

1594. Az confoederatiokor, hogy Sennyei urammal Krakóban mentünk vala, [4]) együtt voltunk szálláson, és mivelhogy

---

[1]) Bátori. *(Szamosközi jegyzete.)*

[2]) Fél sornyi törlés.

[3]) *Későbbi kézzel:* N. B. vagyunk igy sokszor, 1689.

[4]) Ez 1594. történt.

*) Évszám nem Gyulafi kezével.

egy házban háltunk, néha egyről másról conferáltunk, az ágyban lévén, egymással. Inter alia hozók egykor az Gálffi halálát is elő. Arról Sennyei uram igy szóla: Gálfi halálának Kendi Sándor volt fő oka, mert az Bátoriak ellen való practicát Kendi Sándor inditotta volt, hogy az fejedelem őket megölesse, mert addig secure nem regnálhat, hanem az Báthoriak miatt köll veszni végre is. Azután, hogy Kendi leánya Bátori Boldisárnak birt, félt azon Kendi, hogy ha Gálffi megszabadul, kitudatik, mind addig futotta azért urunkat, mind maga és mind Bodoni által, hogy parancsolt Szabó Balásnak, az huszti tiszttartónak, hogy fejét vetesse Gálffinak. Az posta Husztra estve késen jutott. Másnap reggel Szabó Balás értésére adta a dolgot Gálffinak. Egyelsőben Gálffi nem hitte; örömest látnám, ugymond, az urunk irását; amaz exhibeálta. Látván az levelet, mond Gálfi, ha lehetséges, ugymond, hadd találjam meg az én kegyelmes uramat, talám valami ifjak tanácsából cselekedte ezt ő nagysága. Ez, az mint látom, Bodoni irása.[1]) Mond Szabó Balás, hogy semmi okon nem meri cselekedni. Ezt értvén Gálffi, nagy bátran hozzá készéti magát, és egy kevés ideig magának lévén az belső kamarában, és imátságát elvégezvén, megtudatja, ha készen vannak; amazok megizenik, hogy készen. És igy kijű hozzájok az külső házban. És nagy bátran megyen az halálra; legyen ugy bár, ugy mond, az mint isten ő szent felsége elvégezte. Ennek ezután is meg kellene lenni. Az kezét akarják volt hátra kötni; nem szükség, ugymond, nagy készen reá viszem én fejemet. Et sic inclamato ter nomine Jesu jugulum percussori praebuit. Meghagyta volt az inasának, hogy az vérét colligálja, az ebek föl ne nyalják, ugymond, véremet. És minekelőtte a szőnyegre geniculálna, igy protestált: Im meghalok, de ha ebben énnékem bűnöm vagyon, az én istenem az én lölkömnek üdvösségét soha ne adja. Nem tudom, ezt miért mondanám. Im látom, előttem az halál, tudom ki az én halálomnak oka: de az igazságszerető isten megbüntesse érette, és az fiaiban is megkergesse. Értette pedig Kendi Sándort. Azelőtt is fogságában enníhánszor mondta: Nem az én

[1]) Irt volt Bátori Sigmondnak egy suplicatiot az fogságból ő maga kezével, vide in Beta pag. 198. *Szamosközi István oldaljegyzete.*

kegyelmes uram akar engem elfogyatni, hanem Kendi Sándor és az Bátoriak.

Elmehetett volna Gálffi, de in fuga Csukath Péter kezében akadt volt, ű adta kézhez. Ez a Csukat Péter váradi fű legény volt, és János király fiától maradt szolga volt; mikor király fia török császárhoz ment volt, kengyelfutója volt. Előmeneteli igy lett. Az császárnak volt egy mondhatatlan híres nevezetes közödője [1]) prodigiosis plane viribus, ment király sátora mellé 1566., hogy társot adjanak neki. Senki nem találtaték Csukatnál több, a ki reá ment volna, mert fölötte igen erős legény volt ez az Csukat. Neki biztatván azért király fia és az urak, hogy szégyent királyon ne tegyen, és ha jól viseli magát, emberré teszik, öszvekapott az törökkel, az török csalárdul káncsot vet neki és az földhöz üti, amaz nagy gyorsasággal fölugorván: nem tudtam ugymond, esez lélek, hogy fortélyos légy. Ujonnan összekapnak. Csukat fölemelvén jól az törököt, ugy sujtja az földhöz, hogy mind orrán szájján buzogni kezd az vér az töröknek, alig vonják föl heléből az társai, és nagy gyalázattal vitten viszik. Ezen kapott elő Csukat. Haza jüvén király fia, jószágot is adott neki. Ű magában mind végig igen goromba és féleszű ember volt, volt csak az nagy erő nála. Gálffi volt udvarnál patronusa, és mind jószágot mind egyebet sokat szerzett neki.

Az Szabó Balás, ki felől szólánk, az áruló, ű adta volt utolszor Husztot meg. Az oda való falukból hármot adtak neki árultatásáért, és az várnak megadásáért választva.

Anno 1595. die 15. Decembris indultam ki Fejérvárról Siluius Picolomineussal, és késértem Somlyóig, ott harmadnapig vendéglettem mind hadastúl. Az fejedelem szép ajándékokat adott neki, et inter alia Hunyadi Jánosnak egy szép szablyáját, kit Picolomineus nagyra böcsült.

1597. Bocsátának el Fejérvárról Brassóban cum Illustrissimo Domino Comite a Turrj, Serenissimae Mariae Archi-

[1]) Küzdője.

ducissae Austriae legato, hogy Sidmonthoz vigyem. Interim Bocskai uram volt Albae Juliae locumtenens. Exiuimus Alba 30. mensis Octobris. Annakutánna az országból is Váradig ezt azt comest én késértem ki 1597. die 31a Octobris, és ott vendéglettem három napig.

Haec notatu dignissima.

Nyilván vagyon az Bocskai dolga. Először is az maga szolgái adták be, értvén az törökkel való praktikáit, ugymint László deák az papmezei udvarbirája és Fráter István. Ezek mentek Papmezőről titkon Gonczinhez, az váradi vicekapitánhoz, és megbeszélették, miben legyen practikája az törökkel. Az a bolond kapitán nem tudván semmit dissimulálni (mert ű magát is Bocskait megkaphatta volna) sem penig magánál eszesebb emberrel közölni a dolgot, ugymint vagy az kassai generálval, vagy pedig mellette való nálánál jobb értelmes emberekkel közölni (mert ifju temerarius ember), sem penig az kassai generalisnak hirré nem tévén, periculum forte ratus esse in mora, ex abrupto neki ment mindjárást Papmezőnek, és értelme is lévén az László deákkal, és Fráter Istvánnal, azt kezében ejtették Papmezőt, a mit benne találtak, mindenben zsákmánt hántak. Nem bizván ott magát Bocskai, az előtt való napokban kiment volt Papmezőből Kerekiben. Hozzá térvén az németek Papmezőhöz, nem elégedvén meg avval az váradi vicekapitán Gonczin, Kerekire indult, ostromlani kezdette, ott igen meglövöldözték az német uraimat, el annyira, hogy sok ű ember hullott német, és Gonczin is sebben esett. Igy kölletett onnét eljünniek az németeknek sok kárral. Mert még akkor is volt 800 hajdu, ki beszorult volt Kerekiben Bocskaival, kik ott Kerekiben az városban házosultak volt meg, és ott laktanak, házok és mindenek ott lévén. Elszállván onnét az németek, ment Bocskai Sákában, és minden pénzit, marháját oda transferálta, Kerekit néppel és commeatussal communiálta. Sákában az aszszony Giczi Péterné nem akarja volt, hogy beszálljon Bocskai, de Nagy Ferencz persvadeálta az aszszonynak és igy bocsátták be. Ott megérti Bocskai, hogy Kassa felől az Flancz hadával Rotbicz ugymint ezer fekete (1604.)

fegyveressel indult volna meg, kit ide be Erdélben hoznak volt, hogy itt nem ugy mint annakelőtte, hanem jó régula alatt mind az végvárakban, ugymint Jenőben, Lippára, Lugasra és Karán-Sebesre oszszanak el. Két ezer hajdut küldött reájok. Tanálkoztanak fénes nappal össze az hajdúk az némettel, és kezeket fogdozván, kérdik űket, hová és mely felé mennének. Egy falkáig mentek együtt az némettel, és ugy beszélgettek, nem is tudtak amazok tűlök semmit félni. Elől az lovagja volt az németnek, az gyalogja egy futamatni földön jütt utánnok. Az hajduk szakasztják el üket és közből ezer hajdu egyeléti magát közikben, és hátul is az hajdúk felől. Mit jártok, ugymond az németnek, jó uraim, annyit, mit duljátok fosztjátok ennyire a szegény magyarságot; lám immár valami volt lelkiglen mindeneket elvettétek, senki semmi marhájával nem szabad, az hol kinél mi maradék pénzt és marhát tudtatok is, kit még ekkédig el nem vett volt tűlök az sok had népe, mindeneket kikerestettetek tűlök. Most immár avval nem elégedvén, hütönkben háborgattok bennünket. Térjetek meg, jobb lesz, jó uraim, mert erre semmi járástok nincsen. Amazok azt mondták, hogy eszekben sincsen, hanem űk oda mennek, az hová őket rendelték. Az hajduk, minthogy az előtt is mind el volt rendelvén, mit cselekedjenek, efféle szóval csak okot kerestek, mint kapjanak beléjek, egyszersmind beléjek kapnak. Hozzá! ugymond, és iszonyúképpen vágták űket, harmad része sem ment el, csak illő fillő szaladt bennek. Ennek az maradékja az kassai király képével, és a mi konténkkal és Sennei hadával Váraddá szaladtak be az erősség közzé. Bocskai népe 14 zászlót nyert, kiket Sákában vittek be, és száz fű embernél többet, kik közt Pecz Baptista is fogva. Mond Pecz, hogy eleiben viszik Bocskainak: miért cselekeded ezt Bocskai uram. Mond Bocskai: a ti istentelenségtek és az szegén magyar nemzeten való kegyetlenségtek cselekedé ezt, nem én. Mond Pecz: bocsáss el immár, én igaz hitemre fogadom, hogy elszerzem dolgodat az császárnál, és az erdéli vajdaságot is neked szerzem. Cui Bocskai: nincs most arról semmi szó veled. Még az rabokat Peczczel együtt Sákában be nem vitték volt, hogy Bethlen Farkast ott találták Bocskainál, ki az török közzűl ment volt Bocskaihoz, és Bocskai mindjárást expediálta. Eddig az erdéli

magyarok is elérkeztek az török közzűl Bocskaihoz. Betlentűl az 14 zászlót a töröknek küldte Bocskai.

Immár annyiban az dolog, hogy az egész hajdúság melléje állott Bocskainak, hétezer és nyolczszáz, kik ezelőtt Conte Don Jora alatt voltak. De ilyen okon eskették ..... hogy ha török segitséget akar melléje hinni Bocskai, ne tartozzanak ők az törökkel együtt hadakozni, hanem ők akkor más hadban legyenek, és együtt ne küldje rablani, hanem ők magoknak magok kapitánok alatt másfelé menjenek. Az hajduságnak im oda fel az tiszamelléki nemesemberek az kapitányok, kik felől ingyen sem hitte volna senki, egyik Ibráni Ferencz, másik Dengelyegi Mihály, harmadik Havasali Bálint, a ki itt benn is vala. Csötörtökön eskettették meg űket császár számára, és ugyanazon nap felvévén az császár pénzit, más nap pénteken támadtak az németekre, ott össze találkozván velek, vágták le űket.

Váradról senki német ki nem mehet, nagy zúgolódásban, egyenetlenségben vannak egymás közt, a ki többeden vagyon, ha mit másnál ugyanazon hadban valónál is talál, kiváltképen elveséget, erővel is elvonzza. Az király képe ben az belső várban vagyon. Az németek az valonokkal, azonkivül ki palánk vagyon, az erdéli had Sennei urammal ismét azon kivül, ki hányás vagyon, valami árkocskát ástak volt, péntek helt kerétettek volt be a nyáron, annál az árkocskánál, ki csak igen keskeny, tövissel hánták fel és földdel az szélét. Igen félnek, hogy reájok mennek, nem is tarthatják azt sokára, kiváltképpen ha éjjel ütik meg űket, mert igy lövéssel sem segíthetik meg az várból űket. Ekképpen azt az miénkek, minthogy nem is hisznek magyarnak, csak veszteg hatták, ha mi leszen, azok vesznek.

Tagadhatatlan dolog ez, hogy e télen Somogyi Bertát hitre Nyári Pálhoz küldték volt az oda be való magyarok, illy okon, hogy adjon gratiát nekik császár és kijűnek, hol nem, az ű hitekre kihozzák Várad alá az törököt, ne legyen se nektek se nekünk. Nyári agálja a dolgot az német császárnál, de semmit nem impetrált. Immár innét találták magokban az (Illésházi dolga 1601.)

oda be való magyarok, hogy Bocskait attrahálják mellékek, deferálván neki az fejedelemséget Erdélben.

Summa. Bornemisza sententiája ez: ha ez csak partialis dolog, és csak ű maga dolga Bocskaié, véghez nem vihetik, az markokban sül; mert az török télen haza megyen; avagy látván az kételenséget, megbékélik az német az törökkel, és egyenként vonja elő oztán az német az magyarokat; avagy ha az török ezeknek oltalmokra 10. vagy 15 ezer törököt hadna, mert sokat ugyan nem tarthatnának az magyarok, a mennyire elnyomorultanak, minthogy honnjában hadakozik, az német reá dobolna arra az törökre, és meg nem marad.

De ha ez közönséges végezések a magyaroknak nemességekkel és vármegyékkel együtt, bár csak az Tiszáig is, és ha az Fátráig, annál jobb, bizony ugymond vizet zavarhat, és elszakaszthatják magokat az némettűl, és elémehetnek minden dol . . . . . *(egy sor elmetszve)* minden, nehezen veheték csak arra is űket, hogy császárnak ebbeli kéréséből engedjenek, hanem publice minden vármegyék protestáltak Istvánfi uram előtt, hogy illy okkal indulnak meg mellette, ha hitekben űket megtartja, és azt a mint elkezdte ű felsége reuocálja az hatalmaskodást, és mind Kassából kiveti az pápásokat, kiket az király képe citra ius et leges Regni inducál, és mind egyéb helekből; kit ha ű Felsége nem cselekeszi, de facto legyenek űk absolutusok, és ne tartozzanak semmi fidelitással császárnak. Erről az protestatióról vármegyénként ugyan levelet is extraháltak Istvánfi uramtúl singulatim mindenik vármegye. Ezért fél Bornemisza, hogy felkelnek immár csak féltekben is. Én ugyan nem adom tanácsúl senkinek, hogy mindjárt pártolkodjék, hanem ha osztán ugyan az vármegyék is, bezzeg aztán külön volna az dolog, akkor a ki magyar, nemzete mellé kellene futni.

Az Illésházi dolga csak illyen. Körmendet birta Jó. Mint egyebüvé is sparsim per Vngariam, oda is az német szállitott volt bizonyos hadat, hogy ott tartsák ki űket. Azok ott nagy pusztaságokat, kételenségeket, dúlást, fosztást cselekedtek. El unta Jó János, és minthogy fű meghitt barátjának tartotta Illésházit, irt neki egy levelet: Nagy inségben vagyunk uram, ugymond, az német . . . . . *(egy sor elmetszve)*

lennünk a császár nékül, és válaszszatok mást magyart kapitánnak, mert ezek alatt igy semmiképpen meg nem maradhatunk. Evvel is penig (archiducem innuendo) nem tudunk, mettszünk.[1]) Csak egy porkoláb is egy várban többet tudna az alatta valókra gondot viselni, hogysem ez mireánk, nem tudom mettszünk vele. Ezt az levelet tartotta meg.

Jó János annakutánna veszett össze Illésházival. És ennihányszor vádolta Illésházit az tanácsoknál és császárnál is, és valamikor occasiót talált, untalan detrahált neki. Amaz megértvén, intette Jó Jánost, ne cselekedje, én mindenkor barátja voltam, tudomásom szerént soha neki semmit nem véttem. Amaz ugyan nem desistált. Végre a magyarok látván, hogy nem jő ki semmi jó belőlle, választották az herczeghez Jó Jánost és Dömötör Püspeket, de azok is nem hogy excusálták volna, de inkább bele vitték; végre kérte csak azon császárt, hogy könyörgött azon császárnál, hogy értse meg bűnét, ne büntesse törvény nélkül. Bizták Náprágira. Náprági öszve szólván Jó uramékkal, accusálták. Mindazonáltal császár az cseh tanácsra referálta az dolgot, azok megvisgálták, és azt találták benne, hogy nem látnak semmi vétket Illésháziban. Ezen császár megbúsúlván, no elég ugymond az, hogy az ű nemzeti féle két meghitt tanácsom vádolja, sufficit hoc in rebus Hungaricis, habet suos accusatores, ... (*egy sor elmetszve*) Isten kegyelmednek eleget adott . . . . . még 30 vagy 40 ezer fl. többet is. Lám most is kérnek az császár tanácsi pénzt tűled császár számára, adj valamit, dugd be szájokat. Cui ille: nem mivelem, avval én inkább bűnössé tenném magam; ha mit vétettem, imhol vagyok, büntessen törvény szerint ű felsége. Ezalatt hivatják Bécsben Illésházit, hogy igazitsa dolgát, ha igaz ember, császár előtt. Illés megyen fel, bizván igazságában. Ott az tanácsban hiák be. Hic multis ultro citroque allatis, eddig, ugymond, silentio tegáltam, de immár tovább nem szenvedhetem, lássátok, kicsoda az árúló, én vagy Jó János. Adja be az Jó János levelét. Jó akkor ott lévén, nem tudja a dolgot. Más nap az herczeg begyőjti az locumtenenshez az tanácsot. Mond Jónak,

[1]) Mit teszünk.

mikor valaki etc. mit érdelmene *(igy)* . . . . . Elő adja; amaz, mintha sulyokkal üttetett volna, nem tagadhatja. Illésnek: ha mind ez ideig jámbor lettél volna is, immár nagy kétség hozzád, te császárnak hites tanácsa voltál, ezt tudtad, meg nem jelentetted, tehát hited ellen cselekedtél. Most is ha az egy boszúság ki nem mondatta volna veled . . . . . meghagyják Illésnek, hogy elől álljon, ha egésség kell neki, ugy . . . . . *(egy sor elmetszve).*

Dévárol 80 muscotéros volt Hoffkircherrel, föld népe másfél száz, 4 taraczk volt velek. Az németek megharagudtak, és semmiképpen Fejérvárról űket tovább nem hozhatta, hanem Dévára mind az lövőszerszámmal együtt megtértenek. Oka megtéréseknek ez volt. Parancsoltak volt az Commissariusok mind Pató Menyhártnak [1]) Vásárhel felé, mind penig szászvárosiaknak, szász sebesieknek, Fejérvár táján valóknak, hogy a mennyien lehet, meggyülekezzenek, és Hoffkirherrel együtt legyenek. Hoffkirher irt volt Dévárol mindenfelé az urak levelek mellett, hogy eljűjenek melléjek, és ugy cselekedjenek, hogy űtet Fejérvárnál várják meg. Az vele való németeket mind avval tartotta, hogy Fejérvárott, az mint ű meg számlálta jedzegetéséből, négyezer ember várja űtet ott. Hogy oda jutott, kétszáz ember fölött ott nem talált. Az szászvárosiak adtak volt 45 embert, az szászsebesiek 60, az fejérváriak az vidékből 70, és igy ott az környékből enníhány helről.

Elérkezvén Hoffkirher, látván hogy soholt ennél több nép Fejérváratt nincsen, megbúsúlnak rajta, és mind az lövő szerszámmal együtt és Carolus Kra kapitánnal visszatérnek, sokat zúgolodván Hoffkirh ellen, hogy bolondul indult és az mészárszékre akarja űket vinni. Hoffkirher pergált in instituto és ebűl járt.

Die 14 Januarÿ 1605. circa vesperam juta ide Kolosvárra Valentinus Sies az fogarasi udvarbiró mandato Commissariorum, hogy minden okon élést vitessen Ujvárban; hatvan boér vagyon vele, kiket Tordán hagyott, ma kellett volna azoknak is bejűni. Az várostúl is 50 puskást kér vala. Az biró

[1]) Ez Maros széki kapitán. (*Szamosközy jegyzete.*)

Gellyén [1]) uram illyen választ tőn neki, hogy ű tűlök az nem lehet, a ki nép itt az kapukon vagyon, azokat akár oda adja, akár az várost őriztesse velek. Városbeli embert penig ű oda nem kergethet, mert kiki mind félti életét, magát penig és barmát senki nem viszi, akarmint hagyja is. Item hogy nem három sem négyszáz embernek való az oda való járás, és hogy ők tanácsul ezbeli indulatjának semmi fundamentomát nem látják, és csudálják hogy Hoffkirheren példát nem vesznek; ők jobb tanácsot nekik nem adhatnak, hanem térjenek meg és menjenek vissza, mert talán eddig is elment volna oda ki az hajduk közzé az hire ennyi sok jövő járó közt, hogy itt vannak; hanem ha azt akarják, másképpen készűljenek hozzá, mert igy ki nem telik belőle. Erre való képest eleikben küldé [2]) az [3]) udvarbiró az boéroknak, hogy megtérjenek, mert ma indultak volt meg Tordáról, ű maga is utánok akar menni. Ez az udvarbiró vette itt Kolosvárott az elmult nyáron Várfalvi Jánosnét, kit most el akar vele vinni, vagy nyolcz magyar nemesember is vagyon vele ott Fogarast lakosok. (secunda petitio Commissariorum a Civibus Colosvariensibus)

Fogarasban, az mint ezek az magyarok beszélék, száz német vagyon, az kapitányoknak Hansz neve, vezeték nevét nem tudják.

Az Merza az minémű ráczokkal megtért volt [4]), hallván mint járt Hoffkirher, ment Dévára. Öszveszólalkozván az várbeli németek alá ütöttek reájok, és azt az 60 ráczot mind levágták. Ma [5]) irta Dévárol Gellyén uramnak az ott való udvarbiró Váradi . . . . . *(egy sor elmetszve)* . . . januar. De nem irja, Merza hova lett, megölték-é vagy elszaladt. Azt mondták az németek az ráczoknak: ti vagytok árúlók oka az Hoffkirher halálának, mert az ti dúlástokért támadt föl az föld népe.

1605. A mint ennekelőtte is Kegyelmed megjedzette vala, partim, hogy Csáki Gábornén boszúját állanája és foga- (Joannes Adam. Hoffkirher veszedelme)

[1]) Imreh (*Szamosközy jegyzete.*)
[2]) 15 Januarÿ 1605. (*Szamosközy jegyzete.*)
[3]) Fogarasi. (*Szamosközy jegyzete.*)
[4]) Circa 5. diem Januarÿ 1605. (*Szamosközy jegyzete.*)
[5]) 15 Januar 1605.

dott népét dissipálnája (minthogy vagy hatvanig valót öletett is meg benne) partim penig, hogy Szamos-Ujvár alól az hajdukat sub ductu Stephani Makray existentes, kik az ujváriakat berekesztették [1]), profligalnája, és élést elegendőt vitetne beléje, ű maga Hofkirher találta meg, és ultro offerálta magát az Commissáriusoknak, hogy neki jó módja vagyon benne, mind az sok tolvajoknak ez országból való kitisztitásában, mind penig az Ujvárott valóknak succurrálásában, és kész volna ezt az provinciát fölvenni, csakhogy parancsolnának az commissariusok az Aranyas székbelieknek és egyebeknek is, a kiket melléje hina, hogy mikor őket megtalálnája, adjungálnák magokat, és vele együtt lévén, az mint űket viselni akarja, hallgatnának tűle. Az kis Merzát is másfélszázan melléje atták. [2]) Nyilván vagyon penig ez, az mint az mint *(igy)* Trauzner uram is és Zakharias is mondják, hogy semmi Hoffkirhert egyéb ebben az egy ambitionál és gloriae cupiditásnál nem viselte, holott azon volt, hogy ugy viselje most ű magát, egyedűl lévén itt ez országban az ur rend közűl, hogy praeripiálja ezt az laust mindeneknek, hogy ű volt az, a ki megtudta távullétében is az császár hadának ez provinciát nemcsak megoltalmazni, hanem meg is tartani császár számára. Nem egyszer mondta ezt Trauznernek, hogy vagy meghal, vagy megmutatja ezt, hogy nem volt utolsó azok közt, a kik az Austriai familia mellett magokat, fortunájokat és életeket exponalták, és hogy nevét hagyja, ha élete belé vesz is, ennél az familiánál. Mondta azt is, hogy nem mind kapitán az, a ki kapitán nevet visel, minthogy nem is barát minden a ki csuklyát visel, és hogy kevés ember tudja, mint köllessék nagy dolgokat kevés munkával véghez vinni. Ez igy lévén, jutott Fejérvárra Sz. Tamás napján, és ott vigan lakott egyníhány nap. Az vele valók az hol mit találtak, szélel az falukon, kedvek szerint dultak az szegénység közt. Az prac-

[1]) Szamos Ujvárban, az mint Gellyén uram mondá, 120 német vagyon, Alexander Lucinus Tridentinus benne. Makraynak vagyon 200 lovagja, jó gyalogja 320. *Gyulafi oldaljegyzete.*

[2]) Lövő szerszámmal indult volt Hoffkirher, de az félszemű vicéjétől Kra az az Holló capitantúl visszakűlte Fejérvárról Devára. *Gyulafi oldaljegyzete.*

dából gyült baromban Dévára is hajtatott kohnyája *(igy)* szükségére. Innét jutott Tordára, és ott is semmit az vele valók hátra nem hagytak, dulták, vonták a mit kaphattak. Innét találta meg az kolosváriakat, hogy népet rendeljenek melléje, és hogy certificálják abból is, mi akaratjok, mert az volna akaratja, hogy az városban bemenne. Küldte ezt a levelet az kolosváriaknak 1. Januar. Irta azt is, hogy de sufficienti victu provideáljanak neki és az vele valóknak. Az váras illyen választ tett neki, hngy ellentartók benne nem volnának, de ű Nagysága az szegény községnek romlását megteköntse, kik az sok inség miatt annyira elromlottanak, hogy nemhogy fejedelmeknek ezután, de magoknak sem lehetnek semmire elégségesek, hanem vigye másfelől hadát, holott ha erre hozza, illyen alkalmatlanság is jű ki belőle, sőt ugyan periculom is, hogy hire lévén ennyi nép közt az ő Nagysága jüvetelinek, az ellenségnek (kinek itt a városban is szüntelen exploratori vannak) hire lesz benne, és eképpen hasznos munkája nem leszen. Accedál ez is, hogy vagy ben reked, vagy penig, ha megtér is, gondot szerez az szegény városnak, kik kétség nélkül, noha eddig is sok kárt tettenek az városbelieknek, de ha ittlétét értenéjék, sokval többet cselekednének, barmokban a mi megmaradt volna, azt is elhajtanáják, sőt kapuk eleit is talán és kijárásokat elfognáják, és csak Isten tudja micsoda difficultások következhetnének belőle. Mindazon által, ha ugyan bejövő szándékok volna, készek volnának ha tán ötöd magával az városban bebocsátani, így hogy az hová ű Nagysága elindult, fogna arra, és negociomot nekiek ne causálna. Ezt megértvén Hoffkirher, mivelhogy Tordán lévén az Aranyos székieket is sok sollicitálásával föl nem vehette, kik azt mondták, hogy ők az császárnak örömest szolgálnának, de illyen téli üdőben és fogyatkozott állapotban ők egy felé sem mehetnének, Tordáról irt az kolosváriaknak választ, és nominatim Trauznernek is egy levelet, ki annakelőtte is inteté vala Hoffkirhert, hogy térne meg, és illyen vékony készülettel ne exponálnája periculommal magát. Ide azért azt irta, hogy ű megtér, ők lássák; látja mindenütt csak az nagy szófogadatlanságot; ám adjanak okot azok, a kik fülökben az urak és császár parantsolatját be nem akarják bocsátani; ű tudja helét, és meg is találja. His

ita gestis Toroczkó Sz. György felé deflectált in reditu az hegyek közzé. Jutott oda hétfűn napnyugatkor. Az sok gyülevész földnépe ez alatt gyűltön gyűlt együnnét is, másunnét is, a ki hol fölkelhetett, mivelhogy vasárnap a kis Merza Buzás Bocsárdot (ki Nyakazó Jánosé és Györgyé volt, és kiknek immár magvok szakadt) földulta volt, kiben jó merész férfi oláhok laknak, és az Hoffkirher népe is mindenütt, az hol elmentenek, szabadon prédáltanak mind egyaránt. Ugyan csak ezen gyülevész földnépe egy órakor éjfél után rohantanak Sz. Györgyre Toroczkai István házára, mely jó módjával csinált kő udvarház, és alkalmas erősségecskéje is vagyon. Enyedről is és Föl-Enyedről a két helről hatvanöt ember volt, kik közzűl néhányat ismer is bennek Zacharias. Mikor ekképpen Koncz Pál házára, ki Toroczkai Istvánnét vette, reá rohantanak volna, alkalmas ideig sustineálták űket, lűttek is hozzájok, de kár nélkűl. Végre reájok akarták gyojtani az házat, és így kénszerittetett megadni magát Hoffkirher. Mindenestűl ötvenöten voltanak Hoffkirherrel, mind magyarban németben öszve . . . . . *(egy sor elmetszve)* levágtanak. Nevezetéssek ezek voltak vele. Felicianus ab Heberstain, iuuenis annorum 20, filius Magnifici Domini Feliciani Liberi Baronis ab Heberstain Consiliarii bellici Caesarei. Ennek az ifjunak az anyja Hoffkirher familiájából való volt. Julius Caesar Muralthus, Frater Joannis, Joannes Lisbona, filius Gerardi Lisbonae praefecti minerarum Rivuliensium, Caspar Capito, Joannis Capitonis Alchimistae filius, Palatics János, György fia, annorum 20. Szikszai Ferencz, Imre fia, és Kevendi Pál deák, Julius Muraltus szolgája, el szaladtanak. Pál deákkal Zakharias Kevenden tegnapelőtt együtt volt. Mind fején lábán seb vagyon, ű beszéllette mind ezeket neki. Ezekkel az egyníhány nevezett személyekkel vitték Enyedre űket fogva, kéredzének volt az enyedi kastélban be velek, de az biró Mészáros Gáspár az polgárokkal együtt nem akarta űket bebocsátani. Mi, ugymond, ennek minthogy okai nem vagyunk, azonképpen semmi közünket is ehez az dologhoz ártani nem akarjuk, ti lássátok és ti adjatok számot róla, a mit cselekedtetek. Az enyediek közzűl is, kik köztök voltak, és az föl-enyediek közzűl is, kik similiter az gyülevész

néppel együtt voltanak, még ez ideig egyet se bocsáttatott be az biró az kastélban, hanem kin az városban vannak, félvén az jövendő kárvallástúl. Ezt látván az föld népe, félen vitte Hoffkirhert, mivelhogy Enyedre be nem eresztették vele, és el sem merték bocsátani, tartaniok sem volt hol, és az megnevezett személyekkel együtt levágták. Az kik ez factomot cselekedték, négyszázan mondják hogy voltanak. A kis Murza is utána volt Hoffkirhernek segítségül, de nem érkezett el, Buzás Bocsárd táján kóborlott szélel az falukon. Ez alatt meg esett az dolog Hoffkirheren; Tövisen hallotta meg Murza, onnét tért meg. Az föld népe mind Vinczig üzte Fejérváron alól, alig szedte el az lépet. Az tájban, hogy Dévárol megszabadult Trauzner uram, hozták volt Mátyás herczegnek oda egy levelét, kiben Bastának nagy sok szóval commendálta Hoffkirhert, kérvén azon, hogy ű érette ne hagyja, hanem promoveálja és szolgáltassa. Az minemű urat azelőtt ugymint 14 esztendővel ölt volt meg Dominus a Puchain volt neve. Azért. . . . . *(egy sor elmetszve).*

Gyöngyösi is, ki Gellyén uramnak gondviselője Toroczkón, ekképpen irta meg Gellyén uramnak ide az Hoffkirher dolgát.

1605. Ex literis manu Gabrielis Pernezi ad Stephanum Makrai datis, et per eundem Makrai hac in specie ad Blasium Kamutium missis. [1])

Bocsátta volt ez napokban császár Kolnichot mind fiastúl segétségűl Basta mellé ezer nyolczszáz válogatott fegyveressel, kik minekutánna elérkeztek volna, szállította űket Kolonics három puszta faluban, kiket annakelőtte mind az két had népe igen eldult és majd semmivé tett volt, ott hagyván velek az fiát, ű maga Kolnich ment be Eperjesre Bastához. Hogy szemben jütt Bastával, kérdi tűle Basta, hova tette az császártúl küldött pénzt és morhát. Mond Kolnich, hogy ű elinditotta, és hiszi azt, hogy feljül voltak még Fileken, és hogy az füzető mester is császárnak hites secretariusával együtt velek volna. Mond neki Basta, hogy árulója vagy te az császárnak, te miat-

[1]) 1605. 13. die Januarij. *(Szamoskozi jegyzete.)*

tad veszett az el. Mond neki Kolnich: árulói azok, a kik magok hasznáért ezt az támadást most inditották. Ezen kapnak össze és ugyanazon kamarában csaknem általverték egymást német dakossokkal. Kolnich jött ki tűle, és fölülvén paripákra ötöd magával menten ment az feleségéhez Lévára. Megértvén Basta, hogy elment Kolnich, küldött ki az falukra Kolnich fiáért, kérte tűle, hová ment az apja, megmondja amaz, hogy elment. Míg a fia Eperjest Bastánál volt, Lippai Balás, Barcsai János az Csillag béggel nyolczezer emberrel Eperjes felől megkerülvén az ujonnan jött németeket éjjel megüti, és egy lábiglan mind ott vágták le azokat, az kiket az tűz meg nem emésztett, mert reájok gyojtották volt az falukot. Ugyanakkor hozott volt 4000 magyar hajdút vele onnét feljül Kolnich, illy okkal, hogy Bocskai mellé hozza űket, kik mikor eszekbe vették volna, hogy csalárdság Kolnich dolga és Básta mellé akarja űket hozni, elmaradtak az uton, izentek Bocskainak, és hozzájok bocsátván Rédait [1]) Bocskai enníhány főemberrel, melléje adták magokat, és csak az előtt való napokban, minekelőtte Rédai oda érkezett volna, hat kastélt vettek meg, és hét zászlóval és fű rabokkal jüttek mindjárást Bocskaihoz. Adorján Pál is megjütt az portáról császártúl, csak most érkezett, bizonnyal elhiheti kegyelmed, hágy martiusban császár ű maga személye szerint Nándor-Fejérvárott leszen. Az minémű kétszázezer aranyat igért volt az fejedelemnek ű nagyságának, azt most hozták Nándor-Fejérvárra, és azt parancsolja az császár, hogy küldje mindjárást bizonyos emberét ű nagysága Nándor-Fejérvárra az summáért és füzessen mindjárást az vitézeknek, ű maga is császár semmit nem késik, és nagyobb kegyelmességét akarja rövid napra hozzá mutatni. Bocsátta azért az portára Somogyi Bertát a summáért ű nagysága enníhány fű emberrel.

Az morvai követ is most jutott Mislyére ű nagyságához, ki meghozta, hogy azok is egyiglen föltámadnak, és vele együtt vitte be Kassára ű nagysága és most ott vagyon nagy vígan.

Kegyelmed lássa, micsoda hidakat csinált az ujvári németeknek, ígír-é mindent, a mit ígírhet, az ű jó szerencséjek, ha elmehetnek, hanem megérik űk is annyival, mint az kállai

[1]) Ferenczet. (*Szamosközi jegyzete.*)

németek, kiket minap Kassán Barcsai János . . . . . *(egy sor levágva)* mind egyiglen levágatott. Az pénz, kit alá-hoznak volt és kezünkben bírt, száz és 25 ezer fl. volt készpénz, kit az fejedelem ű nagysága kezében hoztanak, és annak fölötte 60 ezer forint érő egyetmás ruhák, subák, sok öltözetek, fegyverek is, és salavárinak, sarunak és czipellésnek, gyolcsnak, korczovágyoknak és egyéb bélelt süvegeknek is sokasága. Rákóczi Sidmont az fiát urunkhoz [1]) küldte, hogy hivsége felől inkább ne kételkedjék, minden nap urunkkal vagyon együtt, arra kötötte magát, hogy 1,600 emberrel jű martiusban melléje.

1605. Januario. Az Hoffkirher dolga. Vltima relatio.

Hoffkirk nem kevés kétséget és félelmet is hozott volt az enyediek szűében, hogy megértették, hogy taraczkokkal jű. Noha az előtt való napokban megirták volt az commissariusok az enyedieknek, hogy ne gondolkodjanak és ne vélekedjenek semmit Hoffkirh felől, mert nem a végre megyen, hogy ű nekiek bántásokra legyen, hanem hogy az latrokat persequálja, és Ujvár utát megszabadítsa. De igy is semmiképen securusok az enyediek nem lehettek, tudván az Toldinéhoz is minémű szándékkal legyen Hoffkirher. Küül penig az városbeli vulgus értvén jövetelit Hoffkirhernek, mindjárást elbocsátott mindenfelé az oláhságra és az körül való helekre is, és gyültön gyültenek, az ki hol bennek fölkelhetett, minden felől. Az Gellyén Imre és az Toroczkaiak jobbágyi is mind ott voltanak, és az buzás-bocsárdiak is, és annak fölötte enníhány hajdu hadnagyok és közhajduk, kik Enyeden házasodtanak meg és Föl-Enyeden . . . . . *(egy sor elmetszve)* ha ezeken lettek volna az ráczok, elszaladtanak volna, míg az Hoffkirher szállásán az Toroczkai István házán vesződtenek; mert megértvén Hoffkirhernek ott létét, mindnyájan, valahon ki volt, arra tódúltanak és sokáig vesződtek ott. Végre reájok akarták gyojtani az házat, ugy adták meg. Rútúl tépték volt ki szakállát Hoffkirhernek. Kedden [2])

---

[1]) Bocskaihoz. *(Szamosközi jegyzete.)*

[2]) 4. Januarij. *(Szamosközi jegyzete).*

hogy viszik volt őket, beüzentek Enyedre, hogy oda viszik, ha őket bebocsátják; az biró az tanácscsal azt izente, hogy nem akarja, hogy még csak határokban is bevigyék, hanem akárhová vigyék, és a mint hogy ő akaratjok nékül cselekedtek, számot is ugy adjanak róla, ők semmi közöket hozzá nem ártják. Ezt látván hogy sem el nem ereszthetik, sem penig hová vinniek nincsen, elsőben is Felicianus Herbersteint vágták le az küvön túl való első malomnál; egy igen mély gödörben vették[1]) oztán be egy hegy oldalában, nem szintén ott, hanem egy kevéssé tovább, mind az öt testet, csupa mezételen, ott látták, kik felkeresték; az négye ráczok voltanak, kiknek testek ott volt. Onnét tovább vivén[2]) Muraltust még enníhány ráczczal, az mely első falut az molnon tul értek, Nires nevűt, ott vágták le Hoffkirherrel együtt, de előbb Muraltust.

Rákosról irt volt az commisariusoknak Hoffkirher, hogy ő az elinditott dologban semmiképen elő nem mehet, hanem ha négyezer embert annak melléje. Ez is az levél az oláhoknak kezekben akadt volt, minekelőtte foglyá esett volna, és avval insultáltak neki: nosza, Hoffkir, Hoffkir, hozd az négy czer embert.

Az nemességnek az vármegyékre, az székelységnek is és az városoknak Nagy Mátétúl küldte volt Bocskai uram onnét kivűl az leveleket. Ez az Nagy Máté hajdu volt, Enyeden telepedett volt meg, háza, felesége ott vagyon, ki ment volt Bocskai hadában, ugy küldte be most.

Azt irta volt ide Hoffkirher, hogy sok szava vagyon mind az itt való senatussal, mind penig az paterekkel, kirűl korán kellene velek conferálni, mert oly dolog, hogy csak nekiek magoknak kell érteniek. Ezek készek voltak 25 magával be . . . . . *(egy sor elmetszve).*

---

15. Januarij. Rázmán sugá Kamutinak és nekem ma, hogy jű az székelyekkel Rácz György, és hogy immár az elei el is érkezett volna Ujvár segitségére. Mondá azt is, hogy

---

[1]) Vetették *(Szamosközi javitása.)*

[2]) Julius Caesar. *(Szamosközi jegyzete.)*

akkor tájban hogy ű Szebenből el jütt in Decembrj, expostuláltak volna az commissariusok az havaseli vajdánál. Immár, ugymond, nem tudom, mi mit reménljünk nagyságod felől, holott az töröktől is az zászlót elvetted. Amaz azt irta, ugy vagyon, ugy mond, de semmit a felől ne gondolkodjék nagyságod, hanem az minemű ítíletben felőlem volt, ezután is abban legyen; semmit nem miveltem magamtúl, hanem a mit cselekedtem, Basta uram ű nagysága praescriptomjából miveltem. Ennek most igy kellett lenni. Ne adja isten, hogy az én szivem megváltozzék az császárhoz. Az vagyok mostan is, a ki azelőtt voltam, ugy éljek és ugy maradjon meg az én jó hirem nevem, sőt ha kivántatik kimenetelem, parancsoljon nagyságtok, avval mutatom meg, hogy magam is személy szerint oda megyek, az hová mondjátok. Tizezeren kimehetek. De hogy 10 ezeren lehet-é, az mint Rázmán mondá, azt az commissariusok sem hitték. Irta azt is az vajda, hogy ha szükség, kész mindjárást 4 czer embert kiküldeni.

Hoffkirher megölése után más nap egy hires tolvaj, Dragumer század magával mindjárást ott termett Toroczkó-Sz. Györgyön, de immár mindent kapzsira hántak volt. Igen bánta, hogy az praedára reá nem érkezett volt. Még azonkivül ennek az Dragumernak 500 oláhja vagyon, kiket akkor fön az havason hagyott volt, most is minden nap gyülekezik, Déva alá készül dúlni. Ez ölte meg az kamara ispánt is, az pöcsétnyomó gyűrűjét is ő viseli ujában. Ma jutának Gyöngyösitől Gellyén uramhoz levéllel, mind ezeket ű irja.

Azt mondja Gellyén uram, hogy oly lator oláhok lakják azt az Toroczkó völgyét, hogy soha még ez ideig semmi földesurok, ugy a mint köllött volna, velek nem birhatott, és hogy egy kürtjök vagyon, kit ha in aedito loco megfúnak . . . . . *(egy sor levágva).*

1605. Diebus 17. 18. 19. Maj. Praesentálta Bocskai levelét in senatu Imreffi. Continentiája az notariusnál. Az magyarok levelét is akkor adta be.

Irja Bocskai, hogy Lónai Istvánt bocsátta be Imrefivel együtt, és előbb is Lóniait nevezi. Ezt ekképpen excusálta

Imreffi János in senatu:[1] ugy vagyon, ugymond, ketten kellett volna bejűnünk, de midőn ezeket az leveleket megirták volna, Lengyelországban választani kell vala valakit fűszolgáját az respublicához, és választák Lóniai uramat, ugy kelleték melőlem elmaradni(a). Az lengyel legationak penig oka semmi nem egyéb, hanem ez, kivánták volt érteni az lengyelek Bocskaitúl, misso legato ad Comitia in Zerench, ha kész-é annak azt a foedust megtartani velek, az mely nekik az régi magyari királyokkal intercedált. Az felől jó spest adott volt nekiek Bocskai, és annak transactiójára és confirmálására bocsátta be in Poloniam az lengyelek kivánsága szerint követét Lóniait.

Imrefi első nap az leveleket adta meg, és szóval való izenetit is Bocskainak eleikben adta az kolosváriaknak. Másnap a mit proficiáltak az kolosváriak, hogy csak ezt postulálták, hogy bocsáthasssanak ű magok is Bocskaihoz, addig legyen in suspenso a dolog. Imreffi erre azt replicálta, hogy semmiképpen nem lehet, mert nekie meg volna hagyva, hogy egyfelé is sehova Kolosvárról ne menjen, mig ezek meg nem hajlanak; ű volna *most az Bocskai itt.* Annak okárt praecise most mondják meg és most messék el is végét, ha Bocskainak vagy baráti, vagy ellenségi akarnak lenni, hogy lehessen gondja vel in bonum, vel in malum de facto az fejedelemnek reájok, mert nem volna ű neki annyi feje, hogy ű az fejedelem praescriptiója kivűl valamit cselekedhetnéjék különbet, ha szinte akarná is, meg volna penig neki serio iniungálva, hogy első is az városok közűl Kolosvár legyen, kit fide neki obstringáljon, és vég nélkűl egy felé sem menjen semmi okon. Ezt is értvén az senatus, deliberatióra vette. És ismét szólván egymással, ugy találták, hogy ugyan kiküldjenek Bocskaihoz, addig legyen veszteg Imreffi vagy itt vagy Gyaluban. Reá ment erre is Imreffi, hac tamen cautione, hogy legyen ugy bár, de ű neki városúl adjanak levelet erről, hogy nem ugy küldenek Bocskaihoz, mint idegenhez, valami jó akaró szomszédjokhoz, hanem mint urokhoz, fejedelmekhez suppliciter. Contentus volt az város evvel. És levél is költ Imreffi és az város közt. Imreffi az ű levelét, kit az váras tűle kivánt, megadta, hogy megelégszik az végzés-

[1] Ex relatione Joannis Adam. *Gyulafi Lestár oldaljegyzete.*

sel, és oltalma leszen az várasnak; e contra az mi nemű levelet az város is akart Imrefinek adni, tudnia illik, hogy nem ugy találják meg Bocskait, mint valami extraneust és ellenséget, vagy illegitimust, hanem mint urokat proposito dedendi se, azt Imrefi nem várta, hanem az hír érkezven, semmi hírt nem tévén az tanácsnak (kik immár akkor ismét öszvegyülekeztenek volt) menten ment, Gyaluban is csak fölöstökömöt ett. Kérték azon, hogy ottan csak az egy napot várnája el ott, mig bizonyosb hírt hallanának, de semmi benne nem költ.

Ajánlotta volt evvel is magát az városnak Imreffi, hogy oda föl Bocskai uramnak Gyulaffival is irat mellettek, és ű maga is ir, commendálván ilyen jó promptitudóját az városnak, és értésére adván, mi obstált eddig is, hogy ű felségének fejet nem hajtottak még Imreffi bejövetele előtt is, nimirum ob metum Germanorum, a quibus illi tam dure fuerunt tractati. Kivánta a váras ezt is Imreffitűl, hogy semmi, se pénz, se emberi segétséget ne kivánjon rajtok, míg meg nem jűnek Bocskaitúl.

Az nagy-bányaiaknak Bocskai 12 esztendeig való adajokat engedte meg. Az várost kűvel akarják megkeréteni a mi megkerétve nincs. Az kassaiaknak is VI falut adott, kiket az egri káptalantól . . . . . *(egy sor elmetszve).*

FÜGGELÉK.

I.

Báthori Miklós országbíró Liszti János veszprémi püspöknek és cancellariusnak pártfogásába ajánlja Gyulafi Andrást, hogy török fogságba esett bátyja Gyulafi Mihály tisztségét a pápai lovas kapitányságot elnyerhesse. Kelt 1573. mart. 15-én.

Reverendissime Domine et Amice nobis observande.

Salutem et Servitiorum nostrorum commendationem.

Constat Dominationi Vestrae Reverendissimae Egregium Michaelem Gyulaffi, Capitaneum Equitum suae Caesareae Maiestatis Domini nostri clementissimi in Papa merentium, his proxime praeteritis diebus in Turcarum captivitatem incidisse. Eius igitur frater carnalis Egregius Andreas Gyulaffi ab ineunte aetate sua per Spectabilem et Magnificum olim Dominum Comitem Andream de Bathor fratrem nostrum carnalem piae memoriae in aula sua educatus, ac a morte eiusdem fratris nostri in servitijs suae Maiestatis apud nos constanter et fideliter versatus, proficiscitur supplicatum Imperatoriae Maiestati pro loco seu officio dicti fratris sui, interea donec idem Deo iuuante liberatus fuerit, sibi conferendo. Petiitque a nobis, ut in sui commendationem literas nostras ad Reverendissimam Dominationem Vestram daremus, eandemque rogaremus, quo Dominatio V. Rev. eundem negotiaque sua commendata habere, ac apud Sacram Caesaream Regiamque Maiestatem promovere velit. Cum autem praedictus Dominus Michael Gyulaffi nobis non alienus, sed proxima affinitate sit coniunctus, et quamvis sit iuuenis,

tamen propter virtutem suam insignem et studium fidelitatis erga praefatam Caesaream Maiestatem mereatur a nobis commendari non solum Rev. Dom. Vestrae, verum etiam ipsi Imperatori, Domino nostro clementissimo: idcirco rogamus Dom. Vestram Reverendissimam, tamquam dominum et amicum nostrum observandissimum, ut praenominatum Andream Gyulaffi consangvineum nostrum commendatum habere, ac ad obtinendum praedictum locum seu officium praefati Michaelis Gyulaffi fratris sui carnalis apud Maiestatem Suam benevole promouere velit. Quod nos eidem una cum ipso promereri studebimus. Vestram Reverendissimam Dominationem felicissime valere cupio. 15. Martij 1573.

Comes Nicolaus de Bathor
Judex Curiae et Consiliarius
Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis.

Inscriptio talis erat:

Reverendissimo Domino Joanni Listhio electo Episcopo Ecclesiae Jauriensis, Consiliario ac Cancellario Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis, Domino et Amico nobis observandissimo.

Másolata a *gr. Bánfi codexben Boneziában.*

II.

Báthori Kristóf fejedelemnek Gyulafi Lestár fejedelmi titkár által készített sírverse. 1582.

Sub idem tempus Eustachius Gyulafi Secretarius eiusdem Principi suo tale fecit Epitaphion:

Gloria, fama, fides, virtus, sapientia, splendor,
Religio, et quidquid nobile mundus habet,
Singula Bathorei lugent ad Principis urnam,
Dacia sed cunctis tristior orba gemit.

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

III.

Báthori Kristóf erd. fejedelemnek a gyula-fejérvári egyházban lévő sírirata. 1581.

D. O. M.

Christophorus Bathory de Somlyo, Stephani filius, Stephano fratri, in regem Poloniae creato, in principatu Transsilvaniae succedens, magna animi moderatione provinciae praefuit, pietati studuit, pacem coluit, foelices fratris regis contra Moscum conatus opibus iuvit, amans patriae, bonarum parens litterarum, mansuetus, patiens, iustus atque munificus fuit. Cumque continua articularium morborum molestia premeretur, ob amissam etiam paucis ante mensibus charissimam coniugem et tenellam natam, gravi animi angore occupatus, postquam ex comitiis Colosvariensibus, ubi Sigismundum filium unicum optimae [1]) spei puerum, nonum agentem aetatis annum, mirifico omnium ordinum consensu successorem nominavit, Albam Juliam aeger rediisset, paucis post diebus invalescentibus cum lethali febre doloribus, animam Deo perpetuis quamdiu hiscere potuit precibus pie commendans reddidit.

Vixit annos LI.

Provinciae praefuit annos V. Menses II. Dies XXIII. Obiit Albae Juliae An: MDLXXXI. XXVII. Die mensis Maii.

Egykorú másolata *a budapesti egyetemi könyvtárban* (*Szamosközi gyüjteményében*). Fölibe irva más kézzel: Superscriptio monumenti Christophori Bathori Albae Juliae.

IV.

Vásárhelyi Bálint deák Gyulafi Lestárt lakodalmára meghivja. Gyula-Fejérvár 1585. jan. 20.

Generoso Domino Eustachio Gyulafi Secretario Illustrissimi Principis Transylvaniae.

---

[1]) E szó keresztül van huzva s fölébe irva Gyulafi Lestár kezével: pessimae.

Szolgálatomat ajánlom Kegyelmednek mint bizott uramnak, barátomnak. Istentől Kegyelmednek hosszú ideig való egésséges életet kivánok adatni. Mivelhogy Istennek rendelése és parancsolatja szerént, bizott uraim tanácsából, vettem magamnak házas társúl az Tekintetes Kolosvári Balásfi György uram leányát Annát, melynek mennyegzőjének napját végeztük egyenlő akaratból ugyan Kolosváratt ő kegyelme házánál ez jövendő Szent Bálint nap után való szombaton az régi kalendarium szerént, azaz 20-dik napján Februariusnak: kérem azért Kegyelmedet, mint bizott uramat barátomat, hogy Kegyelmed az feljűl megirt helyen és napon legyen jelen, hogy az Kegyelmed jelen létével több bizott uraim barátim közt dicsekedhessem. Melyet jövendőben is megszolgálok Kegyelmednek. Éltesse Isten Kegyelmedet jó egésségben. Datum Albae Juliae die 20. Januarij 1585.

Servitor et amicus
Valentinus Literatus Vásárhellyi m. p.

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

V.

Gyulafi Lestár Zamojski János lengyelországi cancellariusnak. Gyula-Fejérvár 1591. mart. 9.

Ad Magnum Poloniae Cancellarium litterae Generosi Domini Eustachij Gyulaffi.

Illustrissime Domine mihi semper gratiosissime, perpetuorum seruitiorum meorum commendatione praemissa.

Literas Dominationis Vestrae Illustrissimae 6-a die Martii Belza ad me datas accepi, easque summa cum voluptate et amoris obseruantia sum exosculatus. Et sane valetudine D. V. Illustrissimae prospera, qua eandem perfrui et se habere bellissime a famulo eiusdem intellexi, gratius mihi hoc tempore contingere vix quidquam potuisset. Quo nomine Deum optimum maximum idemtidem comprecor, ut D. V. Illustrissimam tam Polonis suis quam nobis Hungaris, atque adeo universae Reipublicae Christianae velit quam diutissime esse incolumem. Caeterum gratissimum fuit intelligere Principi Illustrissimo singula illa rerum ac negotiorum capita, quae

Celsitudini Suae Dominatio Vestra Illustrissima per me significanda esse duxit; quae quidem qua ingenij facultate aut dicendi copia declararim, parum me habet solicitum. Fideliter certe ac sincere pleraque Suae Celsitudini proposui, quo quidem ipso sat superque mihi contentus esse videor. Communicatum negotium cum paucis duntaxat, Principe ipso et Domino Balthasare Bathoreo; nec dubitet alto tecta iri ea omnia silentio. Durus ille et grauis Isthmon citius perforabit, quam haec resciscat aliquando. Famulum Ill. D. Vestrae ea qua potui industria expediendum curavi, qui si tardius recurrat, moram omnem maximae itineris difficultati, non ipsius negligentiae tribuat. Quod ad me, pene sum in recursu ad D. V. Illustrissimam, nisi quod sensim et quasi nusquam expediendus expediar; idque cum plurimas ob causas, tum vel maxime ob cziausi praesentiam, quem haec latere et operae praetium est et maxime necessarium. Me interim in gratiam Dominationis Vestrae Illustrissimae etiam atque etiam commendo. Datae Albae Juliae die 9-a Martii 1591.

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

VI.

Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem Zamojski János lengyel cancellariusnak. Gyula-Fejérvár 1591. apr. 2.

Illustrissime Domine, Affinis nobis observandissime.

Remittimus iterum ad D. V. Illustrissimam hunc Generosum Eustachium Giulaffi Secretarium nostrum, cui quae nomine nostro ei referre debeat iniunximus, petentes ab ea, vt ea et cognoscere ab eo, et nos resque omnes nostras, vti cepit, apud se semper commendatas habere velit. Cuius amorj nos commendantes felicia ei omnia a Deo precamur. Datum in Ciuitate nostra Alba Julia 2. die Mensis Aprilis, Anno Domini M. D. XCI.

Illustrissimae D. V. Affinis
Sigismundus Bathory m. p.

Czim: Illustrissimo domino Joanni Zamoiskÿ, regni Poloniae Cancellario et Generalj Capitaneo etc. Domino et affinj nobis obseruandissimo.

Gyulafi Lestár egykorú másolata *az egyetemi könyvtárban.* (*Szamosközi gyüjteményében.*)

VII.

Gyulafi Lestár beszéde Zamojski János lengyel cancellariushoz. Zamojsk, 1591. április 18.

Illustrissimus Princeps dominus meus clementissimus Dominationem Vestram Illustrissimam per me plurima salute iussit impertiri, cui etiam vt omnia foelicia et optata contingant, a Deo optimo maximo ex animo precatur. [1])

Cum paucis ante diebus a Dominatione Vestra Illustrissima ad Suam Celsitudinem redijssem, cunctaque ea, quae ab ea acceperam, ea qua potui fide atque diligentia retulissem, ita ijs affectam Suam Celsitudinem statim cognoui, ut nihil sibi morę interponendum putaret, quin de ijs omnibus et consilium capere et ad singula eorum capita certum aliquid ei respondere posset. Quod cum tandem secum statuisset, mihi rursum id negotij demandauit, ut ad eam redirem, eique mentem suam atque sententiam renunciarem.

Primum itaque Illustrissimo Principi nihil aeque gratum fuit, quam quod intelligat D. V. Illustrissimam eo esse in se animo, vt quaecunque siue ad salutem siue etiam commoda sua pertinere uideat, de ijs tam libere et amanter Suam Celsitudinem commonefaciat. Quae omnia Sua Celsitudo tanti facit, quanti ea, quae a magnis et sapientibus viris in rem alicuius afferuntur, sunt facienda. Quam suam et in monenda Sua Celsitudine libertatem, et in consulendo eidem prouidendoque benevolentiam, vt D. V. Illustrissima in posterum etiam erga Suam Celsitudinem non retineat modo, sed nouis in dies accessionibus adaugeat, ab ea Sua Celsitudo pro sua necessitate etiam atque etiam postulat.

Quae de Austriacis principibus D. V. Illustrissima nunciauerat, qua essent natura, moribus, vitaeque institutis, quomodo et apud suos et apud exteros audiant, quantis viribus opibusque polleant, ea Sua Celsitudo tam vera esse uidet, ut quid in

---

[1]) Báthori Sigmond izeni ezeket az lengyel nagy cancellariusnak Gyulafi Lestár által. Stylus est Volfangi Kowachoczij cancellarij. (*Szamosközi István oldaljegyzete.*)

contrarium adduci posset, prorsus non iuueniat. Nec est aliud fere quicquam, quod aliqua ex parte Suam Celsitudinem cupidam eorum amicitiae reddat praeter communis ipsius nationis, cum qua natura coniuncti sumus, vicinitatisque rationem. Cum enim ita ab alijs gentibus simus disiuncti, vt vel nihil commune cum eis habeamus, vel si eo tantum, quod sicuti illi ita nos quoque Christianum nomen retineamus, eorum in nos studia commoueamus, quid in ancipiti rerum nostrarum statu et ab alienis et remotis hominibus opis sperare possimus, vt cogitare desinamus, domestica nos exempla patriaeque calamitas exhortatur. Quamvis itaque fatendum sit, minime nobis cum illis principibus conuenire, multaque in eis esse, quae a nostris rationibus toto distent coelo, tamen ut ab ijs hominibus, qui eis parent, utpote eiusdem nobiscum generis, et sub eodem coelo natis, nos dissociemus, id nec natura ipsa neque res et commoda vtrorumque patiuntur.

Quod cum maiores etiam Suae Celsitudinis et imprimis parens patruusque sapientissimi principes, tot patriae periculis edocti, animaduertissent, semper ea mente fuerunt, ut principibus istis vicinis, propter eundem et communis nationis et adeo propinquarum et sibi adhaerentium regionum respectum, a quibus adeo prompta semper essent auxilia, et qualecunque in rebus aduersis perfugium, si non integra et absoluta, saltem aliqua tantum, quae eos in officio continere posset, specie beneuolentiae iungerentur. Idem consilium Sua etiam Celsitudo sequendum sibi putaret, itaque si posset eorum fidei et coniunctioni adhęreret, ut cum non aperte offensis eis uteretur, et aliquid etiam, quod sine suo incommodo posset, eis deferret, ut titulos, honores, praerogatiuas, et si quae alia sunt, quibus tantopere delectantur; interea tamen id ageret, vt quod ipsa quoque optime suadet, externis etiam etsi paulo remotioribus tutioribus tamen praesidijs statum suum firmaret. Hunc colendae cum alijs vicinis nationibus amicitiae morem et olim omnibus regibus et populis vsitatum fuisse, et nunc quoque ita esse communem, vt qui alijs magis alijs minus se obnoxios praebeant, omnes vero pacatos habeant vicinos, ij demum quam optime rebus suis consuluisse videantur.

Si qua igitur istis principibus fides haberi et aliqua con-

cordiae ratio cum eis iniri posset, quae taciturnitate et fide ab eis tegeretur, (ne in idem periculum se Sua Celsitudo, quod aliquando diuus ipse Stephanus Rex, quod ipsa etiam retulit, incurrerat, conijceret), non abs re fortassis Sua Celsitudo faceret, si eorum etiam animos, per aliquos cum studiosos pacis, tum non minus in suam quam illorum partem inclinatos, sibi conciliaret. Quod qua ratione experiendum prius Suae Celsitudini quam tractandum sit, si tamen D. V. Illustrissimae antea probetur, cupit Sua Celsitudo ab ea cognoscere; ut, si posset, ita se aliorum copijs et familiaritate muniret, ut hos etiam, quorum ditionibus haec prouincia ita esset adnexa, vt auelli ab ea non posset, homines vero ipsi tantis vtrique inter se necessitudinibus sociarentur, ut pro eadem gente habeantur, non praeterijsse videretur. Nam ut id sapiens D. V. Illustrissimae consilium, quod de Angliae Regine aliorumque confederatorum principum amicitia sibi comparanda Suae Celsitudini ea per me proposuit, Sua Celsitudo obuijs vt aiunt vlnis amplectatur, preter ea omnia argumenta, quae a me sunt Suae Celsitudini eius nomine commemorata, quibus nihil addi posse uidet, id etiam Suam Celsitudinem uehementer permouit, quod iam pridem a legatis suis intelligat, tantam esse in aula Turcica Reginae illius existimationem, vt nihil petenti ei denegandum putent, quodque ipse etiam Reginae in illa aula internuncius iam aliquoties ibi nostris hominibus, etiam non rogatus, non obscura beneuolentiae signa praebuerit, ijsque ad ipsius Reginae fauorem aucupandum nos quodammodo sponte inuitasse uisus sit. Caeterum et Ducis Saxoniae propensam in se voluntatem, quam is literis anno superiori ad Celsitudinem Suam datis testatus est, iam aliqua ex parte perspectam habet, et multo magis Casimiri Ducis et nepotis ipsius,[1]) cuius tutelam agit, quam iam missis etiam inter se ultro citroque muneribus confirmarunt. His principijs si iam id accedat, quod D. V. Illustrissima vltro Suae Celsitudini pollicetur, se viam ei ad hanc coniunctionem constituendam muniturum, nihil se non obsequi posse intelligit, ideoque ab ea summopere petit, ut quod commodo suo fiat, ea iam huius rei fundamenta iaciat, quibus omnia

[1]) Friderici Quarti. *Szamosközi István jegyzete.*

Suae Celsitudinis negotia, salusque imprimis ipsius prouinciae, tuto semper inniti possit. Quicquid D. V. Illustrissima hac in re cura ac studio suo praestiterit, id totum Sua Celsitudo et gratum et ratum se habiturum promittit, ac tandem ipsa quoque, cum id ab ea indicatum ei fuerit, quod eius erga illos principes officij erit, libenter exequetur. [1])

Neque ea etiam res, quae de matrimonio inter eosdem principes querendo ab ea Suae Celsitudini proponitur, ad colligandos arctius vtrinque animos parum facere uidetur. Sed ea deliberatio cum et maximi sit momenti, et maturius tempus requirat, denique religionem quoque ipsam, quo foedus illud coniugij illigari maxime solet, attingat, in praesentia differri commode poterit, tantisper saltem, dum Sua Celsitudo, alijs rebus intenta, quando tandem eam ad rem animum adijcere debeat, ipsa et autore et conscia, dispicere possit.

De regni deinde huius statu, et quae sit in eo mutatio ob Regis discessum metuenda, omnia Sua Celsitudo, eo plane modo quo mihi ab ea fuerunt significata, intellexit. Quae res eos rumores, qui iam pridem de hoc Regis proposito sparsi vbique vigebant, apud Suam Celsitudinem omnino iam confirmauit. In quo cum non de eo tantum agatur, vt Rex discedens regnum vacuum relinquat, sed vt id potius arbitrio suo alij cuipam tradat, quantis difficultatibus ac periculis, si in eo perstet, rempublicam inuoluat, Sua Celsitudo satis superque perspicit, optaretque si id praecaueri aliqua ratione, ne fieret, auertique posset, vel eam potissimum ob causam, quod a vicinis istis, cum quibus nulla adhuc regno certa pax esset, quae statim pericula eis immineant, non sit difficile prouidere. Certe cum ij nullam

---

[1]) Az saxoniai herczeg és a többi az angliai királné aszszonynyal akartak ligát csinálni. Ezt jól értette vala meg általam az lengyel cancellarius urunknak. Itt azon kéri, hogy találjon módot benne, vegyék be közzéjek. Az portán is az foedusban, kit az polonusok az törökkel csinálnak vala, lenne benne Erdély; hogy ha mikor Erdélyt az török megbántanája, akkor az királné asszony foedussa is fölbomoljék az törökkel. De nem veheté az királné asszony reá az törököt. Azt mondta, hogy vasallussa volt neki Erdély mindenkor, és megéri vele, ha azon törvényében tartja, mint ekkédig, kit az királné asszonyért meg is cselekeszik. *Gyulafi Lestár oldaljegyzete.*

rei bene gerendae occasionem soleant praetermittere, si uiderint regnum nouis motibus perturbatum, quin in eius possessionem, quod iam diu facere meditantur, ceu dato signo statim inuolent, uix contineri se patientur. Verum tamen si iacta iam omnino est alea, et regnum in eum statum recidat, vt alio rursum rege opus habeant, id qua ratione regni ordines, quibus cura tuendarum legum et priscae libertatis incumbit, assequantur, etiam atque etiam existimat Sua Celsitudo eos consideraturos, imprimis autem D. V. Illustrissimam minime commissuram, vt se viua et arma in Reipublicae defensionem tenente, oppressa patria, vim atque autoritatem suam, quae vita ipsa charior omnibus esse debet, nequeat retinere. Vt igitur caeteris in rebus optandum quidem est, ne quid prȩter spem aduersi accidat, sed si acciderit, ad solita illico prȩsidia recurritur, ita si Rex suo se loco contineat, salua res est, sed si abeundi animum non deponat, satius est, vt in eo Henricum Regem imitetur, regnoque ita excedat, vt id suo iuri potestatique relinquat, quam iniqua paucorum consensione, ne dicam conspiratione, priuata autoritate, nullo exemplo, successori alicui committat. Si ad liberum interregnum res deueniat, etsi ad ancipitem satis aleam et multas tempestates secum trahentem, id tamen commodi inde sequetur, vt Respublica se eandem quae antea fuit esse agnoscat, suoque robore subnixa, frustratis aliorum prauis conatibus, eum quem velit sibi rectorem imponat. Vt autem haec omnia recte moreque maiorum gerantur, eius maxime Sua Celsitudo interesse putat, hoc est Dominationis Vestrae Illustrissimae, cui se Respublica periculosis suis temporibus aduersus omnem vim et audaciam tuendam regendamque commisit. Verum quia quae futura sunt longe antea debent prouideri, non dubitat Sua Celsitudo, quin ea statutum apud se habeat, ad quem finem scopumque consilia omnia publica sint dirigenda. [1])

[1]) Izent vala tűlem urunknak az cancellarius béségesen, mint és hogy ment volna el király, és hogy semmi reménségek nem volna megjövetele felől, intvén azon urunkat, hogy gondolkodjék felőle, mindenben jó modja lészen, és még egyszer a Báthori nevet in culmine constituálhatják in Polonia. Arra felel meg itt urunk neki. Kire mikor ennél is jobb választ izent volna tűlem cancellarius, azután osztán ezen dologban mind

Si rumoribus dandum aliquid est, iam diu illud quoque percrebuit, Dominationem V. Illustrissimam in hac regni mutatione non immemorem sui fore. Id siue recte siue ex vulgi tantum opinione sit peruulgatum, eiusmodi tamen Sua Celsitudo esse uidet, vt non sit eius cura omittenda, et si obtineri posset, Respublica suscipienda. Qua in re quicquid in eam studij a Celsitudine Sua posset proficisci, id summa animi propensione Suam Celsitudinem in eam esse collocaturam.[1])

Quod si autem iam tandem hominum mentes memoria Stephani regis subeat, et spem aliquam D. V. Illustrissima habeat, eius posteris non defuturum id fauorem beneuolentiamque nobilitatis, quid in hoc rerum statu Suae Celsitudini agendum consulat, quas ei vias, quae media et rationes proponat, ab ea tantum Sua Celsitudo cupit cognoscere, cum certa sit D. V. Illustrissimam ita esse de se persuasam, vt quicquid eius causa faciat, eo ipso res omnes fortunasque suas stabiliat. Nam quam vana ea sint, quibus illi Principes ad consequendum summum eum honorem nitantur, cum D. V. Illustrissima satis tum declarauerit, quando suis eos verisque coloribus Suae Celsitudini depinxit, vt ei pluribus referantur superuacaneum ducit esse; quandoquidem ridiculum sit minas ei hosti ab eis intentari, a quo et prece et precio vel turpem potius pacem redimant, quam vt tantum non pro aris iam et focis bello cum eo decernant. Qui nomine illo regis Hispaniarum adeo tremendo perstringi oculos mortalium credunt, cur non cogitant eos ipsos satis iam perspicere, quantum is contra

---

Cancellariushoz, mind Bucellához, mind Cardinálhoz egyníhánszor mentem be. Véghez is megyen vala, ha király meg nem iű vala. Igen titkon tractálták e dolgot, az 30 ezer forént praetextussa alatt, hogy már azt sollicitálom az Respublicánál. *Gyulafi Lestár oldaljegyzete.*

[1]) Erős hitet monda Cancellarius uram, hogy soha eszében sem volt, nem is kivánta soha ingyen hazájának megmaradását, ha ki kivánja; ű volna az, a ki hazája mellett nem csak pénzét és marháját, de életét is kész volna elfogyatni. Én általam urunk serio inti vala, hogy máshova ne bocsássa, hanem maga vegye föl az fejedelemséget, sok szép ratiókkal: de quidquid potius toleraturi sunt Poloni, quam Regem quempiam e numero Procerum. Az jó akaratot urunknak igen megköszöné. Non me, inquit, tanto dignor honore etc. *Gyulafi Lestár oldaljegyzete.*

suos possit, quos a tot annis tantis viribus oppugnatos nondum in ordinem redigere potuit. Qui in Gallijs operam ludat, Angliae reginam frustra bello lacessat, is scilicet in effoeta iam hac aetate sua Polonos omnibus suis opibus ab hostis potentissimi, a quo sibi vel domi suae metuit, iniuria uindicabit? Sed quid illi promittant, non curant, modo inueniant, qui eis quacunque tandem re adducti studeant. Quis vero eos ipsos in praestanda promissorum fide firmiores iam factos credat, qui non ita pridem, ruptis ijs omnibus vinculis, quibus pacta sanciuntur, egregiam illam sibi libertatem pepererunt [1]). Qui satis certe tum declararunt, quid ab eis non ob repulsas tantum toties passas, sed ob cladem etiam acceptam, et captiuitatis memoriam, si quandoque rerum hic potirentur, esset cum omnibus expectandum, tum ijs praesertim, qui armis eos persecuti regno eiecerunt. Quae omnia Sua Celsitudo ei plus satis nota esse intelligit, vt quae ipsa quoque, ne se is facilem credulamque praeberet, saepius studiose diligenterque monuerit. Verum enimuero licet haec ita se habeant, quia tamen vt sunt res humanae, quae varie prout Deo visum est inflectuntur, poterit euenire, vt fato quodam constricti homines eos etiam quos non probent Reges sibi assumant; si haec forte necessitas regno imponeretur, vt ex his alicui regnum esset deferendum, tum Sua Celsitudo prouidendum tempestiue existimaret, vt quoad eius fieri posset, omnia e re publica constituerentur. Ac in eo etiam non postremas sibi D. V. Illustrissima partes desumeret, vt quicumque ex istis rex esset, ei potissimum dignitatem suam acceptam referret. Quin etiam Suae Celsitudinis ea in re D. V. Illustrissima rationem haberet, ut ipsa auctore tum statim certo aliquo stabilique amicitiae foedere coniungi eo posset. Quod vel eo maxime curandum Suae Celsitudini videretur, vt ansam ei aduersum se statumque suum aliquid moliendi praecideret, cum palam sit, eos Principes ditioni illi suae semper inhiasse, ac regnum hoc eo etiam nomine affectare, vt hinc ad prouinciam illam inuadendam suisque adiungendam ditionibus aditum aliquem habere queant.

---

[1]) De Maximiliano Archiduce loquitur, qui contra iuratam fidem ex Polonia discessit. *Szamosközi István oldaljegyzete.*

Haec et alia quomodo tractari moderarique debeant, primum tempus ipsum ostendet, deinde in eius quoque summa prouidentia et cura erunt collocata, quam et Reipublicae, et sibi ipsi, suisque omnibus, quos charos habet, inter quos Celsitudo Sua se quoque numerat, prorsus exploratum habet non esse defuturam.

Quod vero D. V. Illustrissima de eo etiam per me Suam Celsitudinem certiorem fecerit, quid de ducenda uxore secum consilij agitet, cupiatque vt Sua Celsitudo quid ea de re sentiat, ei significet, agnoscit Sua Celsitudo ex hoc quoque, sicuti ex cunctis alijs eius actionibus, quantum ea ipsius in se amori necessitudinique cum ea suae tribuat, quae certe tantum apud Suam Celsitudinem possunt, vt si quid in se inueniret, quod ei vel vtile vel gratum esse posset, id vero et cupide et libenter in vsus omnes commodaque eius impenderet. Res matrimonij quam ardua sit, cum de eiusmodi coniunctione, quae perpetua esse debeat, agatur, nemini ait magis quam D. V. Illustrissimae constare; sicuti id quoque, quibus potissimum de causis ad idem rursum vitae genus amplectendum ducatur. Quae si vti Sua Celsitudo credit vel prolis quęrendae, vel vitae inter tot molestias et curas commodius traducendae gratia ad id feratur, rem cum diuinis humanisque legibus approbatam, tum et apprime necessariam et opportunam sibi quaerit. Quam vt propitio numine consequatur, et in noua ea societate ad finem votorum suorum iam tandem perueniat, Sua Celsitudo a Deo ei summopere precatur, petens ab ea, vt sicuti hactenus, ita imposterum quoque rerum omnium, quae vel ad nominis vel ad fortunę eius amplificationem cumulum aliquem addere possint, se et cupidam et studiosam esse certo sibi semper persuadeat [1]).

De ijs, quae nunc in aula Turcica fiant, nihil certi Celsitudo Sua habet, quod scitu dignum putet. Ea tamen omnia, quae D. V. Illustrissima tam de legati Reipublicae ad Caesarem expeditione, quam de statu ipsius regni, Suae Celsitu-

[1]) Jelentette vala nekem az nagy Cancellarius az szegény felesége halála után, hogy ismét házasságra igyekeznéjék. Arra felel meg urunk neki. *Gyulafi L. oldaljegyzete.*

dini dici per me voluit, quia permultum referre visa sunt, vt eo primo quoque tempore perferrentur, dedit statim operam Sua Celsitudo, ne officio suo deesset. Si quid autem erit posthac, aut si quid Sua Celsitudo audiuerit noui, faciet statim vt ipsa quoque scire possit. Quod vt ipsa quoque faciat, neque mutuam hanc de rebus communibus communicationem intermittat, ab ea etiam atque etiam rogat.

Relata haec a me Illustrissimo Domino Cancellario et Capitaneo Generali oretenus in Zamoscia nomine Principis Illustrissimi die 18. April. 1591. [1])

Eredetije, Gyulafi kezével irva, *a budapesti egyetem könyvtárában. (Szamosközi gyüjteményében.)*

VIII.

Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem megbizó levele lengyelországi követe Gyulafi Lestár részére. Gyula-Fejérvár, 1591. május 8.

Illustris ac Magnifice Domine nobis honorande.

Misimus ad Sacram Regiam Maiestatem hunc exhibitorem praesentium, secretarium nostrum Generosum Eustachium Gyulaffi, negotiorum quorundam nostrorum causa, per quem Dominationi quoque Vestrae Illustrissimae et Magnificae verbis nunciavimus. A qua petimus, ut et fidem eius verbis adhibeat, et ubi opus fuerit, auxilium etiam suum iis in rebus, quas ab eo cognoscet, conficiendis impartiri non gravetur, certo sibi persuadens id ita nobis gratum fore, ut eius causa, si quando ab ea appellati fuerimus, omnia praestare parati simus. Quam

---

[1]) Az följül megirt dolgok adának és subministrálának occasiót, hogy urunkat az királság felől, Sveciában lévén a király, én általam interpellálnája Cancellarius uram Zamoiski János. És annak utána osztán csak szintén ez dologért enníhányszor jártam be nagy fáradsággal in Poloniam, ilyen szín alatt, hogy törekedjenek az urak, ha király haza jű, az XXX ezer foréntért királnál. Hopciherünk Nicolaus Bucella a doctor volt apud nobilitatem Polonicam, kit Sidmont atyjának tartott, és credenciákat irt általam urunk neki. Az Cardinalis omni conatu foltatta. És immár Prussiában annyira vitte vala a dolgot, hogy 6 ezer ember urunk mellett fölült volna, ha kin itt állott volna. De király haza jövetele mind elbontá. Jütt penig meg király 1594. in Octobri. *Gyulafi Lestár utójegyzete.*

bene valere optamus. Datae Albae Juliae die 8-a mensis Maij Anno Domini 1591.

Sigismundus princeps m. p.

Másolata a gr. *Bánfi-codexben.*

IX.

Báthori Zsigmond a lengyel királyhoz, Báthori Endre bibornok ügyében, hogy a krakkai püspökséget elnyerhesse. Gyula-Fejérvár 1591. május 8.

Sacra Regia Maiestas, Domine Domine et affinis nobis observandissime.

Quam propenso ac benigno in nos familiamque nostram animo Maiestas Vestra Sacra iam inde ab initio regni sui fuerit, cum aliis ex rebus, tum ex eo potissimum perspeximus, quod Illustrissimo Domino Cardinali Bathoreo fratri nostro iam pridem spem certam fecerit ad episcopatum Cracoviensem, cum primum ei commodum foret, beneficio suo perveniendi. Qua Maiestatis Vestrae tam praeclarae in nos voluntatis testificatione et tum statim mirifice fuimus delectati, planeque dignam eam excelso eo regioque eius nomine esse iudicavimus, et tempus etiam istud, quo simul tam id, quod ea secum statuisset, repraesentari, quam haec a nobis dicta gratiarum actio exolvi posset, cupidissime expectauimus. Quod cum iam advenerit, gratias Maiestati Vestrae Sacrae agimus, quas possumus maximas, quod ea de ornando summisque omnibus beneficiis afficiendo Illustrissimo domino Cardinali nostram aliorumque omnium expectationem non aequarit modo, verum etiam longe superarit, eaque re et illi ipsi et nobis omnibus, qui eo beneficio obstricti sumus, curam iniecerit de ea semper omni studio viribusque nostris bene merendi. Videmus autem illud etiam prae caeteris Maiestatem Vestram Sacram ad hanc rem induxisse, ut suam in antecessorem suum divum Stephanum Regem patruum nostrum, qui tam florens et gloria inclitum ei regnum reliquit, hoc suo in eius posteros munere pietatem et grati animi significationem declarando, quantum hoc nomine omnes ei deferre debemus, palam ostenderet. Quare cum de Maiestatis Vestrae Sacrae in nos gratia ita simus persvasi, ut certo credamus Illustrissimum dominum cardinalem in Maiestatis Vestrae Sacrae erga se bene-

ficentia et liberalitate plane iam conquievisse, tantum nos etiam pro hoc suo recenti in nostram familiam beneficio ei debuturos pollicemur, quantum et animo concipere et omni nostro officio, obsequio et labore pro salute dignitateque eius perficere unquam poterimus. Cuius gratiae nos commendantes, felicia ei omnia a Deo precamur. Datum Albae Juliae die 8-a mensis Maij Anno domini 1591.

Inscriptio talis erat:

Serenissimo Principi Domino D. Sigismundo Tertio Dei gratia Regi Poloniae, designato Sveciae, Magno Duci Lytvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Livoniae, Samogitiae etc. Principi Finlandiae etc. Domino affini nostro observandissimo.

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

X.

Gyulafi Lestár beszéde Zamojski János lengyel cancellariushoz. 1591. május 10.

Oratio generosi domini Eustachii Gyulaffi nomine Serenissimi Transylvaniae principis, cum in Poloniam celeri cursu expediretur, apud Illustrissimum Dominum magnum Poloniae cancellarium habita Anno 1591. 10-a Maij.

Illustrissimus princeps dominus meus clementissimus Dominationem Vestram Illustrissimam plurima salute iussit per me impertiri, cunctosque prosperos ac felices rerum eventus ei a Deo precatur.

Caeterum etsi non ignorat Sua Celsitudo, quas continue pro Republica Dominatio Vestra Illustrissima curas gerat, atque in id unum incumbat, ne quid aliqua ex parte ea detrimenti capiat, tamen pro suo erga eam amore et in Rempublicam studio omittere non potuit, quin iis de rebus, quas ad salutem huius regni putavit pertinere, faceret eam primo quoque tempore certiorem. Quae fuerint imperatoris Turcarum a regni huius ordinibus postulata, palam omnibus est; ad ea cum in dies responsum expectaretur in Porta Turcica, deque eo diversi spargerentur rumores, quibus varie etiam illorum hominum

animi afficerentur, tandem nuncius a Republica missus superveniens in meliorem eos subito spem erexit, ita tamen ut a pacis tractatione, si ea a Polonis, de quibus secus iam quam antea sentiebant, peteretur, non abhorrere viderentur. Breviter id quod petebatur, ut legato maiori, qui propediem ad portam mitteretur, iis de rebus agere cum eis liceret, concessum iam fuit, atque id etiam decretum, ut nuncius cum hoc responso ad suos reverteretur, induciaeque interea essent, cum repente omnia in alium sunt statum commutata. Cuius rei hanc esse causam dicunt. Nuncius hoc accepto responso putans mollitos iam nonnihil eorum animos non adeo difficulter ad amplectendam antiquis legibus pacem induci posse, ita ut quinquaginta fasces pellium zebellinorum caesari promitteret, quod certiora fortassis ad suos referre cuperet, aut de eo etiam dubitaret, ne quid hanc voluntatem immutaret, muneribus eos satis amplis delinire coepit. Quod cum ita esset ab eis acceptum, ac si in singulos annos tributi nomine ea esset illis promissio facta, id nuncius animadvertens affirmavit minime se de annuo aut ordinario aliquo tributo, sed quod hac tantum vice honorarii muneris loco offerretur, locutum fuisse. Id quod ita eos offendit, ut illudi sibi tantum a Polonis dicerent, eamque contumeliam bello esse prosequendam. Sic retentus nuncius, et bellum rursus in Polonos indictum. Aiunt copias iam undique ad Danubium confluere, ac mari quoque Janizarorum peditatum cum caeteris impedimentis omni apparatu bellico eo mitti, eo consilio, ut cum Polonos spe aliqua pacis iniecta minus intentos ad bellum esse intelligant, repentino incursu perturbatos vel opprimant, vel ad accipiendas eas quas dederint pacis conditiones adigant. Ad hunc belli usum hinc quoque ex Hungaricis praesidiis magna vis tormentarii pulveris secundo Danubio nuper est demissa.

Quae cum ita sint, facile D. V. Illustrissima videre potest tum id, quo eorum consilia ac animi tendant, tum quid ipsa etiam in hoc rerum statu publicae salutis causa agere debeat. Pax quidem honesta potior esset bello, sed si nec ea obtineri neque hoc declinari poterit, ea, quam necessitas imposuerit, Reipublicae defensio suscipienda in tempore est, idque imprimis curandum, ut hostis a regni finibus arceatur.

Sua quidem Celsitudo quantum Reipublicae huius causa cupiat, id Dominatio Vestra Illustrissima cum optime intelligat, tum videt etiam quid ab ea in hoc casu praestari possit, cum de suo quoque periculo summisque alijs difficultatibus in tanta huius belli propinquitate etiam atque etiam cogitandum sibi esse putet. Quidquid tamen erit, Sua Celsitudo in omni eventu suam pristinam Reipublicae benevolentiam studiaque pollicetur, ac Dominationem quoque Vestram Illustrissimam pro ea necessitudine, quae sibi cum ea intercedit, non hortatur solum, sed etiam rogat, ut eam, quam haec tempora postulant, et suae et Reipublicae salutis rationem habeat, bellumque hoc, quod cum vicinorum etiam periculo et pernicie videt esse coniunctum, quantum fieri poterit, avertat, aut ita gerat, ut id quoque, quid eius tandem sit exitus futurus, provideat, cum optime sciat hostem hunc non gerendi tantum sed ducendi quoque belli potentem esse.

Accendit siquidem animum eius non virium tantum suarum fiducia, sed id etiam vel maxime, quod nunc et Tartari Asiatici et aliae quaedam gentes et reguli missis maximis muneribus se eius fidei promiserunt, et in Europa tam Galliae Rex novus cum Regina Angliae, quam ipse Hispanus coniungi se foederibus cum eo cupiunt, ut taceamus Austriacos principes, qui iniqua etiam petenti non audent reluctari.

Quae omnia quomodo ab eo accipi debeant, facile D. V. Illustrissima pro sua prudentia videre poterit, praesertim cum negari non possit, ita varia et instabilia nunc ibi esse omnia, ut vix, quid de iis certo pronunciari queat, reperiatur. Sed haec singula pensiculatius consideranda trutinandaque Sua Celsitudo D. V. Illustrissimae relinquit. Quam bene beateque una cum suis omnibus valere ex animo optat.

Igen szoros vala akkor a kapcza. Nagy hirtelenséggel expediálnak vala. Felette igen rémült vala mind uruuk és mind az egész tanács. Éjjel nappal mentem postán, a mint mehettem. A lengyel cancellariust táborban találtam vala Ilyvónál, ott exponálám néki e dolgot. Azután magam is néki betegedém és egy ideig Illyvóban feküdtem; ő maga is cancellarius uram látnom jött vala. A tertiana febris affligált. E. Gyulaffi

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

XI.

Gyulafi Lestár beszéde az özvegy lengyel királynéhoz, Annához, Báthori Endre bibornok ügyében. (1591).

Oratio Eustachij Gyulaffi ad Reginam Annam.

Cum res et negotia Illustrissimi Domini cardinalis Bathorei, fratris Suae Celsitudinis charissimi, in eo nunc sint statu, ut si unquam antea cum Regiae Suae Maiestatis gratia in se, tum vel maxime Reginalis Vestrae Maiestatis amor et benignitas cumprimis ei sit necessaria, facere non potuit, quin Reginali Vestrae Maiestati, (quando ad priores eius literas nihil hactenus illi responderit), iteratas has per me mitteret, quo et rei gestae ordinem Maiestati Vestrae in memoriam revocaret, et simul etiam partes suas apud Maiestatem Vestram Sacram interponeret. Ac primum quidem Sixtus quintus pontifex sanctae recordationis sponte sua per cardinalem a latere legatum apud Serenissimum Regem contenderat, ut Illustrissimus cardinalis Bathoreus, frater eius charissimus, coadiutor Episcopatus Cracoviensis authoritate Maiestatis Regiae efficeretur; quae res etsi aliquantum prolongata fuerit, tamen non modo Serenissimus Rex non consensit, verum etiam in suis ad Serenissimum dominum nostrum literis addidit, ut si interea coadiutoria non coalesceret, ac Episcopum vita fungi contingeret, neminem praeter Illustrissimum d. Cardinalem Bathoreum in episcopatum se suffecturum esse. Serenissimus dominus noster consensit, ac gracias Regiae Maiestati egit, quod et meritorum divi Stephanis Regis fortiter et absque ulla renuntiatione susceptorum, ac etiam posteritatis eius eam habeat rationem, ac suo exemplo palam faciat, qui posteri bene meritorum Regum tractari a succedentibus debeant. Interea nescio quid inauditum est Illustrissimum d. Cardinalem Ragivilum de eodem episcopatu laborare; quod quidem ne sibi Illustrissimus d. magnus Regni Cancellarius, affinis Suae Celsitudinis observandissimus, persvaderi pateretur, tales ad eum Regia Maiestas dedit literas, quibus affirmat, se id quod promiserit, de quo scripta extant, ex parte Illustrissimi d. Cardinalis fratris Celsitudinis Suae nullo unquam tempore mutaturam. Haec omnia a secretario

suo, quem Sua Celsitudo ad Serenissimum Regem expediverat, negligi ac revocari intellexit. Quod quidem cum suam familiaeque, tum etiam maiestatis cumprimis regiae honorem et existimationem maxime concernat, nixus verbis Regiis, et fidelibus, et sacro sanctis, persvadere sibi hactenus non potuit. Si tamen ut sunt res humanae variae et mutabiles, aliquid interveniat, ut Maiestas Sua hisce in rebus gratiam ac benevolentiam suam Cardinali Illustrissimo subtrahat, ut Maiestas Vestra hisce in rebus gratiam ac benevolentiam suam Suae Celsitudini non solum reddat conspicuam, sed etiam conatibus huiuscemodi modis omnibus obviam eat, nomenque ac dignitatem patrui sui defuncti regis Stephani, mariti Maiestatis Vestrae desideratissimi, defendat, autoritatem tueatur, memoriamque reddat omnibus venerabilem ac sacrosanctam, ab ea Sua Celsitudo affectu amoris ac benevolentiae pleno, speque firma ac inconcussa, maiorem in modum etiam atque etiam petit. Quod si hac in parte Regia Maiestas promissionis suae regiae, ac existimationis Suae Celsitudinis, ac familiae suae de Regia maiestate ac Republica non male meritae, manium denique divi regis Stephani, cuius hic honor et existimatio agitur, rationem habuerit, omni conatu et studio Celsitudo quoque Sua ei studio incumbet, ut ad ea merita, quae hactenus Sacrae Suae Maiestati declaravit, et maiora in dies et cumulatiora addat, ac de ea semper omni studio viribusque suis benemereri studio et industria omni sataget, ut Regia Maiestas ac Reginalis quoque Vestra Maiestas sese id genus beneficij in hominem minime ingratum contulisse re ipsa olim et laetentur et plane experiantur. Quare cum Sua Celsitudo collatam hanc in fratrem suum cardinalem Illustrissimum gratiam Maiestatis Suae intercessionibus Maiestatis quoque Vestrę Reginalis acceptam ferat, praeclaraeque Maiestatis Vestrae tam in se quam Illustrissimum d. cardinalem voluntatis optime sibi sit conscia, tantum se et universa familia Maiestatibus Vestris debituros pollicentur, quantum animo concipere et omni suo obsequio et labore perficere unquam poterunt. Cui se maximopere suaque studia Celsitudo Sua commendat, eique valetudinem perpetuam, vitam felicem ac diuturnam a Deo optimo maximo exoptat.

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

XII.

Gyulafi Lestár leszéde Anna özvegy lengyel királynéhoz ugyanazon ügyben. 1591.

Senerissima Regina! Missus ab Illustrissimo Principe meo (ut iam pridem Maiestati Vestrae significavi) ad Maiestates Vestras in negotijs Illustrissimi Domini Cardinalis, cum iam non parum temporis hic extraxerim, fit tamen nescio qua dilatione, ut nihil hactenus responsi elicere a Sua Maiestate Regia potuerim. Quare cum Maiestas Vestra causae huius et principium et successum, ac denique scopum etiam ipsum, quem Illustrissimus D. Cardinalis rei aequitati confisus propositum sibi semper habuit, optime norit, ac amoris quoque sui in Illustrissimum D. Cardinalem et omnem posteritatem defuncti Regis Stephani, mariti sui desideratissimi, certissima semper indicia declaraverit: Maiestatem Vestram enixe peto, navare ut hanc operam Illustrissimo Principi ipsa velit, ut iam tandem non solum expediar, sed etiam cum certo aliquo ac minime dubio seu ambiguo responso dimittar, in quamcumque partem se se Maiestas Regia resolverit. Sane quod ad Illustrissimum Principem Dominum meum clementissimum, quando iam verba Regia et fidelia et sacrosancta intercesserint, resque ipsa non in angulo privatim sed in luce ac conspectu omnium palam sit acta, ac apud exteros quoque, maxime autem apud Suam Sanctitatem Dominum Apostolicum Sixtum quintum, rata grataque habita, quo authore res haec eadem et coepta et conclusa est: his inquam ita se habentibus, quin Maiestas Sua spei et expectationi tam Suae Celsitudinis quam Illustrissimi D. Cardinalis omnino sit satisfactura, nil plane dubitat. Scimus illud quoque, Regi Serenissimo nebulas quasdam ab aemulis D. Cardinalis in dies offundi, qui an gloria ac commodo Regii nominis hoc faciant, ipsi viderint. Horum inquam conatibus ut Reginalis Maiestas Vestra resistat, det quaeso hoc cineribus et memoriae Regis sapientissimi, mariti sui desideratissimi, det honori et existimationi Regis huius Serenissimi nepotis sui, ne solus per orbem ex omnibus Principibus Catholicis dixisse aliquid et non prae-

stitisse dicatur; det denique Principi Illustrissimo, filio Maiestatis Vestrae Reginalis obsequentissimo, qui de materna Reginalis Vestrae Maiestatis erga se cura ac solicitudine persvasus, nihil est quod polliceri sibi ab ipsa non ausit. Responsum a Maiestate Vestra Reginali maturum expecto, ut sic ad Suam Celsitudinem etsi tardius redeam, tamen opera Vestrae Maiestatis in meliorem partem expeditus. De caetero autem se Sua Celsitudo in gratiam ac benevolentiam Maiestatis Vestrae Sacrae maiorem in modum etiam atque etiam commendat.

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

XIII.

Báthori Zsigmond erd. fejedelem titkárának Rátóti Gyulafi Lestárnak, azon hű szolgálataiért, melyeket néhai atyjának és neki tett, adományozza az Udvarhely széki malomfalvi részjószágot, mely előbb az udvarhelyi várhoz tartozott. Gyula-Fejérvár 1591. julius 1.

Nos Sigismundus Bathorÿ de Somlÿo Vaiuoda Transsiluanię et Sicolorum Comes: Memorię commendamus tenore pręsentium significantes quibus expedit vniuersis. Quod nos cum ad nonnullorum dominorum Consiliariorum nostrorum singularem intercessionem nobis propterea factam, tum uero attentis et consideratis fidelitate et fidelibus seruitÿs Egregÿ Eustachÿ Gÿwlaffy de Ratoth Secretarÿ nostri, quę ipse in primis Illustrissimo quondam Principi domino Christophoro Bathori de Somlÿo vaiuodae Transsiluaniae et Siculorum Comiti etc. domino genitori nostro beatę memoriae desideratissimo, ac deinde nobis quoque et huic regno, in omnibus rebus fidej et industriae suę commissis, summa cum animi sui promptitudine et constantia exhibuit, et impendit, ac in futurum etiam exhibiturus et impensurus est, totalem et integram portionem nostram possessionariam, in possessione Malomfalwa vocata in sede siculicali Vdvarhelÿ existentem habitam, et hactenus ad arcem nostram Vduarhelÿ possessam, totum item et omne ius regium, si quod in eadem portione possessionaria etiam aliter qualitercunque haberetur, aut eadem et idem nostram ex quibuscunque causis, vÿs, modis et rationibus con-

cernerent collationem, simul cum cunctis suis vtilitatibus et pertinentÿs quibuslibet, terris scilicet arabilibus cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, fenetis, syluis, nemoribus, montibus, vallibus, vineis, vinearumque promontorÿs, aquis, fluuÿs, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et eorundem locis, generaliter uero quarumlibet vtilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis, ad eandem et idem de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, sub suis ueris metis et antiquis limitibus existentibus, (demptis tamen potioribus, primipilis et peditibus pixidarÿs, si qui forte in eadem possessione Malomfalua ad vsum regni delecti commorarentur, eorumque iuribus et haereditatibus ipsos iuste et legitime concernentibus), memorato Eustachio Gÿwlaffj, ipsiusque haeredibus et posteritatibus vtriusque sexus vniuersis gratiose dedimus, donauimus et contulimus, imo damus, donamus et conferimus iure perpetuo et irreuocabiliter tenendam, possidendam, pariter et habendam, saluo iure alieno, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Quas nos in priuilegÿ formam redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportatę. Datum ex civitate nostra Alba Julia prima die mensis Julÿ anno domini Millesimo Quingentesimo Nonagesimo primo.

Báthori Zsigmond »Protocollum Rubrum« név alatt ismert Liber Regiusából, *a kolosmonostori convent levéltárában.*

XIV.

Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem megbizó levele a lengyel királyhoz küldött követe Gyulafi Lestár részére. Gyula-Fejérvár 1591. oct. 3.

Reuerendissime Domine, amice nobis honorande.

Misimus hunc praesentium exhibitorem Generosum Eustachium Gyulaffi secretarium nostrum ad Sacram Regiam Maiestatem in certis negotiis nostris, quae ei verbis eidem referenda commissimus. A qua amanter petimus, ut et fidem ei, quam par est, adhibeat, et opera etiam, auxilio authoritateque sua eum ita iuvet, ut multum ea nobis profuisse intelligamus, atque eo nomine nos quoque omnia ei, ubi opus fuerit,

debeamus. Cui nos commendantes prospera omnia a Deo precamur. Datum in Ciuitate nostra Alba Julia die 3. mensis Octobris, Anno domini 1591.

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

XV.

Gyulaji Lestár beszéde Zamojski János lengyel cancellariushoz, Báthori Zsigmond nevében, testvére Báthori Grizeldis hozománya ügyében. Kressinán 1591. oct. 16. [1])

Quod Dominatio Vestra Illustrissima saepius et literis et per nuncios suos a Sua Celsitudine contendit, ut de dote et rebus mobilibus Illustrissimae quondam Dominae bonae memoriae sororis suae, quae penes eam essent, animum ei iam tandem suum declararet, id nunc per me facere Sua Celsitudo voluit, ita tamen si prius testatum apud eam reliquerit, tantum se eius amori in se et summae aequitati tribuere, ut sicuti parentes in filiorum rebus gerere se sunt soliti, ita ea secum sit actura.

Quoniam vero ad superoria illa D. Stephani Regis patrui sui tempora Sua Celsitudo videt se ab ea reuocari, praetermittere ipsa quoque non potest, quin earum rerum, quae molestae ei et aduersae acciderunt, aliquam apud eam mentionem faciat. Regnum quidem D. illius Regis specie et nominis amplitudine satis insigne fuit, sed si res commodis etiam sunt metiendae, cunctis alijs melius ea intelligit, quid inde vtilitatis ad Suam Celsitudinem vniuersamque gentem ac nationem suam redierit. Hanc monstrent, si possunt, alij, ipsa certe damna tantum sua potest meminisse. In primis enim cum in regnum se D. Rex conferret, vltra supellectilem omnis

[1]) Tractatum a me negotium dotis sororis Principis Bathoreae Griseldis apud Magnum Cancellarium Anno 1591, 1592, 1593, 1594, 1595. Quibus annis vno eodemque itinere etiam XXX illa flor. millia vrsi, ita vt nunc ad Regem nunc ad Cancellarium magnis itineribus contenderem, ac insuper etiam secretum illud negotium de adipiscendo regno. Rex erat absens in Suecia, et occasio optima. Tractantibus negotium Cancellario magno, Cardinale Bathoreo Nicolao a Bucellis medico, quem Princeps noster patris loco coluit. És ha meg nem jű vala király, véghez is viszszük vala *Gyulaji Lestár oldaljegyzete.*

generis copiosam, quidquid uspiam pecuniae in Transsyluania corradere potuit, secum asportauit, atque inter caeteros rerum suarum cupidos, quaecumque apud fratrem suum patrem Suae Celsitudinis inuenit, ijs tamquam suis pro arbitrio vsus omnibus est. Has suas facultates quorsum ille impenderit, palam omnibus est, neque has solum, sed eas etiam omnes, quae continue ex Transsyluania ei suppeditabantur; eo nimirum, quo summa reipublicae huius vtilitas necessitasque postulabat. Atque hoc quidem ad finem vsque eius vitae est ab eo factitatum tanta agendi perseuerantia, vt nullum sibi vacuum de hac Republica bene merendi tempus abire sineret, malletque bonis omnibus suis priuari, quam vlla in re commodis eius deesse. Jam si ex his vtilitatem aliquam eius quaerimus, nullam inueniemus, cum tamen negari non possit, ea illum prudentia Regem fuisse, ut non eum, quem secutum esse videmus, finem actionum suarum spectarit, sed potius Regiam hanc dignitatem suam (quod multis saepe est testatus) gradum sibi ad ea facturam putauerit, quae patrię suorumque causa patrare in vita decreuerat. Post eius decessum, cum iure omnium gentium omnis illius substantia ad Celsitudinem Suam aliosque ipsius agnatos spectaret, ijsque ea bona fide esset restituenda, quid est actum? nimirum vt ea praedę alijs esset, adeo nullus respectus nec communis iuris neque Celsitudinis Suae in illis fuit. Quae tamen tantum abest vt Suam Celsitudinem grauius commouerint, vt potius et in Comitijs electionis Regiae Varsouiensibus placide et amice ea de re Ordines Regni appellarit, et postea diuersis temporibus aliquot legationibus idem semper, sed frustra, non mediocri impensa, qua aucta tantum damna sua sunt, praestiterit. Vt iam taceat Sua Celsitudo, quae subsidia Reipublicae difficillimis eius temporibus summiserit, et quantos sumptus in eas copias fecerit. Quibus rebus omnibus id est perfectum tantum, vt decretum fieret de illa triginta millium florenorum summa persoluenda. Verum id etiam quando sit futurum, in incerto est, solum sperare Sua Celsitudo et bono esse animo iubetur, scilicet vt bona eius pecuniae pars in eandem ipsam prius insumatur, quam ea tota consequi possit. Ita sumptus Suae Celsitudinis in dies crescunt, incommoda augentur, difficultates aliae ex alijs proponuntur, omnia

aduersantur. Quae omnia eo grauiora uidentur, quod Sua Celsitudo identidem refricari sibi sua vulnera sentit, dum frequentes de eo suorum querelas audit, quomodo D. ille Rex opibus suis copijsque Transsyluanicis in procurandis eius regni commodis augendoque eius imperio vsus sit, quomodo toto regni sui spatio prouinciam illam viris, equis, armis, neruis exhauserit, ac quod caput est, odia etiam et inimicitias potentissimorum principum ei conciliauerit. Quod si qui in Polonia priuatis eorum facultatibus Regi in illis eius expeditionibus presto fuerunt, eorum longe diuersa ratio est, quandoquidem ij, praeter id quod patriae potissimum eam operam nauauerunt, praemia etiam laborum suorum, honores, praefecturas, aliaque similia beneficio regis obtinuerunt. Principi quid est ex tanta fortuna regis reliquum? Id tantum, vt quod aureo hamo piscantibus vsu venit, nulla ratione ea quae amiserit sarcire queat. Maiores Suae Celsitudinis, qui varia fortuna et summis saepe in patria honoribus functi sunt, plurimis rebus praeciosis, ex deuictorum potissimum ab eis hostium spolijs cellectis, domum locupletatam posteris eorum reliquerunt; Sua Celsitudo, Rege Stephano patruo suo amisso, et priora illa domus ornamenta, parta ab alijs, quae omnia penes eum erant, et noua ab eo tantis laboribus et periculis quaesita, quibus iure stirps eius ornanda erat, cuncta simul amisit. Nisi si ius illud ciuitatis communicatum suis instar omnium beneficiorum apud Suam Celsitudinem esse debeat, nec recens ista repulsa ab Episcopatu Cracouiensi tanti sit facienda. Necessitas et res ipsa exigit, vt Sua Celsitudo his id quoque subiungat, quod cum soror Suae Celsitudinis, Regis ipsius voluntate, D. V. Illustrissimae nuptui collocaretur, vltra dotem satis amplam, quicquid mundi muliebris et praeciosae supellectilis relictum eis a parentibus erat, id ea totum secum ad ipsam detulit. Quod Sua Celsitudo non eo apud eam commemorat, vt putet ea Suam Celsitudinem eius rei poenitere, cum potius doleat, quod sororem charissimam omni genere officij et amoris prosequi iam sibi non liceat; sed vt intelligat tantum haec quoque ad ea pertinere, quibus non aucta, verum diminuta res sua familiaris sit. Quarum rerum omnium cum eam praecipue testem habeat, cupit etiam summopere eius consilio,

ope atque auxilio, in hisce suis difficultatibus subleuari. Mouetur enim Sua Celsitudo et rerum suarum cura, quae ei quotidie iam magis magisque obuersatur, et rumoribus hominum, quos spargi de se, si ea quae sibi debentur nihili faciat, pati non potest. In Rege Stephano patruo suo, qui suos euehere fixum semper in animo habuit, nec obtinere tamen morte exclusus quod voluit potuit, si iam iactura facta est, sit hoc humanum sane; at quomodo aequo animo ferri illud possit, quod res illius etsi tenues earum comparatione, quas hic Reipublicae causa impendit, non suis, sed alienis, sed indignis, ignotis, ac maleuolis etiam et iniquis cesserint? Post parentum suorum et regis patrui mortem Celsitudo Sua inter omnes sibi coniunctos Dominationis Vestrae Illustrissimae praesertim beneuolentia ita se munitam esse putat, vt certo etiam credat, nulla in re eius consilium operamque sibi defuturam. Quod cum ita sit, humanitatis eius atque amoris erit, eam Celsitudinis Suae rerum commodorumque curam propositam sibi habere, quam et praesens eius status et futura tempora, quibus multa grauia ac difficilia euenire Suae Celsitudini poterunt, ab ea requirunt. Videt procul dubio D. V. Illustrissima, quibus praesidijs instructam Suam Celsitudinem esse oportet, si in eo esse velit, vt munus hoc suum cum laude vtilitateque publica tueatur. Aula Turcica ea est, quae nunquam cupiditati suae finem faciat; vicini etiam muneribus tantum continuisque legationibus continentur in officio, res quoque domestica, et tota militia, bellique subsidia hoc solo ceu prȩcipuo pecuniae adminiculo neruoque nituntur. Est et matrimonium ipsum, ad quod Sua Celsitudo quotidianis suorum precibus solicitatur, in ijs, quae non nisi eadem cura ijsdemque medijs et tractari et porro confici possunt.

De quibus vt Sua Celsitudo mature secum cogitet, ac in futurum etiam tempus, quantum quidem prouideri ratione potest, rebus suis consulat, summopere curandum sibi esse videt. Imprimis igitur D. V. Illustrissimam Sua Celsitudo enixe orat, velit ei certum aliquem modum ostendere, quo debitum illud triginta millium florenorum, de quo iam toties frustra Regem appellauit, absque vlteriori procrastinatione Suae Celsitudini restituantur. Nam in aula regia quid agatur,

satis intelligit, nolletque in posterum, si posset, operam ibi ludere, aut alijs rationibus, quae Suae Celsitudini non deessent, cum offensione amicissimae illius gentis in obtinendo eo nomine vti.

De dote vero et rebus sororis suae quemadmodum D. V. Illustrissima sic Sua quoque Celsitudo omni ratione cauendum sibi putat, ne vlla sibi controuersia cum ea vnquam existere possit. Quod ita commode fieri posse existimat, si ipsa, cui omnia iura perspecta sunt, dispexerit, constitueritque secum, quid et eam deceat, et Suae Celsitudini ob grauissimas eas causas, quas paulo ante attigi, conueniat. Regis eam de dote sororis Suae Celsitudinis voluntatem fuisse Sua Celsitudo minime dubitat, cum optime sciat alia quoque permulta de eius commodis partim constituta partim cogitata ideo ab eo fuisse, vt eorum fructus vel ad se vel ad suos olim redundaret. Nunc fortunae an hominum iniquitate factum Sua Celsitudo videt, vt damna tantum, spem nullam, et praeter praeclaram memoriam Regis patrui aliud nihil sibi superesse agnoscat. An igitur aequum fuerit Suam Celsitudinem id incommodi subire, quo alijs non sibi parta commoda sunt, Dominationis Vestrae Illustrissimae sapienti iudicio subjicit; cum certum sit, damnorum omnium lucrorumque eandem debere esse rationem, vt quibus haec parantur, ijdem illa quoque, si opus sit, patiantur. Non exquirit etiam Sua Celsitudo, quae mens sororis tum fuerit, cum animam Deo redderet, quandoquidem satis apparet, superstite filiola qualis esse potuerit, ac ne id quidem, quid de eiusmodi rerum regressibus iura loquantur; tantum ei se totam Sua Celsitudo permittit, vtpote quam ea pietate, sapientia et animi aequitate praeditam esse nouit, ut etiamsi commodis suis magis addicta esse debeat, quam aliorum, nequaquam tamen in hac aetate sua, cum potissimum liberis etiam careat, Celsitudinem Suam iustis adeoque sibi post tot naufragia necessarijs priuatam esse velit. Hac de re plura Sua Celsitudo non addit, ne videatur vel beneuolentiae eius in se, vel innatae bonitati ac aequi bonique studio, quae propria eius laus est, diffidere.

Atque haec sunt, quę Sua Celsitudo ei referre iussit, quae quidem eiusmodi esse putat, vt non offensionem aliquam

ei sint praebitura, sed declaratura potius, quantopere illud insitum Celsitudinis Suae animo sit, ut certo sibi persuadeat nunquam eam a pristina sua amandi Suam Celsitudinem beneque ei cupiendj consuetudine discessuram, nec alia vnquam, quam viuo diuo Rege Stephano aut sorore fuit, erga se voluntate fore.

Cui Sua etiam Celsitudo omni benevolentia atque alijs cunctis praeclari sui in eam animi documentis parata erit semper respondere.[1])

XVI.

Gyulafi Lestár beszéde Zamoiski János lengyel cancellariushoz. 1591.

Ad eundem Illustrissimum Regni Poloniae cancellarium ac generalem Reipublicae capitaneum expeditio generosi domini E. Gyu-

---

[1]) Anno 1591. die 16 8-bris. Posteaquam Albae Juliae expeditus essem ab Illustrissimo principe die anni eiusdem decimo quinto *(igy)* et tandem in Poloniam ad curiam nobilitatem Illustrissimi domini cancellarij Cressiua peruenissem, recitaui hanc orationem coram Illustrissimo domino cancellario.

Et quia duobus vel tribus potissimum argumentis praedictus Ill. dominus cancellarius dotem omnem sororis Suae Celsitudinis defunctae apud se retinere nitebatur, per Gornickium quendam secretarium suum, quem hoc nomine ad principem illustrissimus expediuerat, ego ad destruenda illa argumenta hac, quam vides, sum usus oratione, quibus cancellarium ipsum virum magnum hac quidem nostra tempestate et celeberrimum, vt tandem dotis reddendae animum indueret, non mediocriter permoui, vti postea res et euentus declarauit.

Rationibus per dictum Gorniczkium hisce praecipue usus fuerat.

Primo merita et liberalitatem suam commemorabat erga defunctum Regem Stephanum, quid et quantum de priuatis etiam facultatibus in bellum illud Moschouiticum contulerit.

Secundo testamentum Regis defuncti.

Tertio testamentum identidem coniugis suae defunctae, quam aiebat omnia sibi legasse testamento.

Quarto quod ea, quae dono in puerperijs vxori collata sunt, et quae ipsemet donaria ei contulit, ad ipsum pertineant. Tertiam enim partem tantum principi dandam censebat etc. *Gyulafi Lestár sajátkezü jegyzete.*

Eredetije *a budapesti egyetem könyvtárában. (Szamosközi gyüjteményében.)*

laffi, qua res periculis plenae a porta allatae ei denunciantur. 1591.

Illustrissimus princeps dominis meus clementissimus iussit mihi, ut Illustrissimam Dominationem Vestram suo nomine plurimum salutarem, omniaque fausta et prospera ei a Deo precari.

Caeterum nunc quoque, sicuti alias, praetermittere Sua Celsitudo non potuit, quin ei ea, quae certis rumoribus comperta haberet, significaret, etsi non ignorat D. V. Illustrissimam vel haec ipsa vel his similia ab alijs etiam, quos ad eiusmodi res explorandas constitutos habet, aut hactenus cognovisse, aut in posterum non ita multo post cogniturum esse. Refertur Illustrissimo principi Sinanum passam bellum Polonicum imperatori Turcarum tali oratione proposuisse, ut antequam e vita excedat, ei opera sua nova regna provinciasque aperiat. Quam ad rem cum imperatorem, propterea quod aerarium bellis proximis Persicis exhaustum diceret, minus propensum videret, hac tandem ratione in sententiam pertraxisse, nempe se curaturum promisisse, quod absque ullo aerarii impendio ei sumptus ad bellum suppetant. Hac conditione audita imperatorem totam rem in eius arbitrium reiecisse. Quo accepto, Sinanum hanc cogendae pecuniae rationem excogitasse, bellum maritimum omnibus in ditione Turcica promulgasse, et ut omnes provinciarum procuratores et maiores magistratus certam summam pecuniae ad instaurandam classem conferant imperasse.

Iam itaque omnia, et pecuniae et alia, quibus naves instruuntur, comportari coepta sunt, quamvis non eo quo dicerentur, sed alio fine ea fierent; cum omnibus incredibile videatur, quingentas triremes duorum aut trium mensium spatio, cum vix totidem anni sufficerent, posse confici. Sed hac belli navalis simulatione id illud agere, ut cum terra tandem copias in hostes repente duceret, minus eos ad resistendum paratos inveniret. Iam vero id eum sibi propositum habere, ut primum hasce provincias, Valachiam utramque et Transylvaniam, deletis eius incolis, et inductis validis Turcarum praesidiis, in provinciae formam redigat, atque ita constituta in eis belli veluti sede, Poloniam et alia vicina regna armis petat. Huius rei gratia dicunt Bellerbejum ad Danubium iam diu considere, et

eam tantum, quam diximus, belli occasionem expectare, Ferhat passam etiam, qui secundus a Sinan est, cum Budensi et Temesvariensi Bosnensique Passis, ad distinendas Germanorum aliorumque Christianorum vires, ne ad ferendam Polonis opem possent accurrere, sese coniuncturum, et in eos, si quid moliantur, ducturum. Haec sunt, quae Illistrissimo principi ab iis, qui huiusmodi secreta consilia nunc Turcas cogitare certo cognoverunt, sunt significata.

Ex quibus cum id primum animo percipiat, Turcam Poloniae maxime causa tantos hos belli apparatus moliri, ac se quoque cum vicinis provinciis tot periculis exponi, id a Dominatione Vestra Illustrissima petit, operam dare velit, ut legatus ipse, quem iam ad portam cum muneribus et futurae pacis formula destinatum esse audit, primo quoque tempore expediatur, atque ita ibi se gerat, ut non nisi confecta pace, qua sola salus harum provinciarum regnique illius niti videtur, illinc redeat.

Deinde si id forte eveniat, ut Turca reiecta ea, quae ei offertur, pacificatione, aut saltem protracta, promotis interea armis provinciarum istarum, quae primum ei occurrent, occupationi insistat, quid in talu casu principi et universae suae dicioni agendum, quomodo aut bellum a se avertendum, aut, si id non possit, unde auxilia imploranda, ad quorum fidem et praesidium confugiendum sit, ab ea imprimis in tempore, antequam in ultimum illud discrimen (quod Deus avertat) adducatur, intelligere expetit.

Quo animo in se vicini isti Austriaci principes sint, ex eo maxime, quod Polonis nuper contra eos suppetias tulerit, Illustrissima Dominatio Vestra optime novit. Qui si quid adversi Transylvaniae accidat, tantum abest, ut eorum calamitate permoveri se patiantur, ut voluptatem potius ex ea tamquam ex ultione aliqua, quae pro ipsis fiat, sint percepturi.

Hi igitur quomodo aut placandi aut negligendi, praetereundique sint, cum Dominationi Vestrae Illistrissimae et principis et provinciae ipsius rationes, quibus praesentem statum suum tuentur, sint exploratae, ut ea quid de his omnibus censeat, qua via, quae tutior reliquis sit, incedendum ei putet, sententiam suam et libere et amanter Suae Celsitudini literis

suis indicet, ab ea summopere etiam atque etiam contendit. Quae omnia cum ad eum Ill. Dominationis Vestrae amorem, quo Suam Celsitudinem ab initio semper est prosecuta, pertinebunt, tum eiusmodi etiam erunt, ut ipsa etiam in dies de eo, quomodo ei in omni rerum temporumque eventu parem referre gratiam possit, curam sit cogitationemque suspectura.

Ennek is csak fele vala tréfa; futó félben vala ismét urunk: de jól adá isten. Ehez az én általam való izenethez képest sietséggel expediálák a lengyelek lega tusokat a portára a nusztbőrökkel és egyéb ajándékokkal. És véghez ment a békesség, kivel ha nem siettek volna, igen gonosz volt a szándék mind ni hozzánk, mind pedig a lengyelekhez. Mindenek felett pedig az angliai királyné asszony törekedése felette igen használt mind Erdélnek, mind a lengyeleknek, ki igen nagy respectusban vagyon a töröknél. Isten után ő neki tulajdonithatja mind a két nemzetség megmaradását. E. Gy. *(Gyulafi Lestár jegyzete).*

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

XVII.

Gyulafi Lestár jótállása, hogy Báthori Zsigmond fejedelem a Báthori Endre érdekében működő lengyel uraknak a Bucella lengyel királyi orvos által igért 20,000 forintot megfizeti. (1591).

Ad Bucellum medicum Regium.

Cautio Eustachii Gyulaffi.

Cum sciam episcopatus huius collationem in personam Illustrissimi domini Andreae Bathori fore Serenissimo meo principi gratissimam, pro qua solicitanda me huc principaliter misit, ut non tantum darem litteras aliquibus, sed si etiam esset aliqua summa pecuniae promittenda, promitterem: igitur quod Excellentia Vestra dicit, se promisisse Illustrissimo domino Comiti Gustero decem millia florenorum, et alijs in camera similiter decem millia inter ipsos dividenda, affirmo quod bene fecerit, et quod Serenissimus meus princeps quamprimum grato animo praestabit.

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

XVIII.

Gyulafi Lestár beszéde III. Zsigmond lengyel királyhoz. Vislicza, 1592. január 12.

Oratiuncula extemporanea Eustachii Gyulaffi ad Serenissimum Sigismundum III. Poloniae Regem Visliciae habita die 12-a Januarij 1592.

Si ea est collati beneficij vis, Serenissime Rex, ut qui id bene locant, foenerari iure optimo dicantur, nam Maiestas Vestra aequo animo ea interpretabitur, quae ei nomine principis illustrissimi, domini mei clementissimi, sum commemoraturus, idque vel eo maxime, quod Sua Celsitudo plurimis rerum suarum difficultatibus ad interpellandam Maiestatem Vestram solicitetur.

In memoriam autem Sua Celsitudo Maiestati Vestrae revocat debitum illud triginta millium florenorum, de quo quidem nomine licet saepius Sua Celsitudo Maiestatem Vestram et literis et nunciis suis apellaverit, factum tamen est, ut ipsa praeter solam spem acciperet hactenus nihil. Sperare duntaxat Sua Celsitudo et bono esse animo iubetur, ut sic bona pecuniae illius pars in eam ipsam prius insummatur, quam ea tota consequi possit. Ita sumptus Suae Celsitudinis in dies crescunt, incommoda augentur, difficultates aliae ex alijs proponuntur, omnia adversantur. Quae quorsum tendant, quantumque secum et sumptuum et expensarum trahant, Maiestas Vestra pro sua innata prudentia et aequitate facile considerabit. Quare Sua Celsitudo Maiestatem Vestram amanter cupit esse rogatam, velit eam rerum commodorumque eius rationem habere, quam et praesens eius status et futura tempora, quibus multa gravia et difficilia Suae Celsitudini evenire poterunt, ab ipsa requirunt. Atque hoc etiam eo maxime, cum Maiestas Vestra non nesciat, in ipsis etiam comitiis ab ordinibus regni de summa illa Suae Celsitudini persoluenda publicam transactionem factam esse; qua de re Sua Celsitudo literas quoque Maiestatis Vestrae manu eius subscriptas penes se habet. Dabit autem operam Sua Celsitudo, ut amorem in se et benevolentiam Maiestatis Vestrae

pari studio, gratitudine et observantia demereatur. Atque haec quidem sunt, quae Sua Celsitudo Maiestati Vestrae per me referenda et significanda duxit. Cuius amori se Sua Celsitudo maiorem in modum commendat.

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

XIX.

Gyulafi Lestár Zamojski Jánosnak. Krakkó, 1592. jan. 18.

Litterae Eustachij Gyulaffi ad magnum regni cancellarium.

Litteras Illustritatis Vestrae die 11. Januarij Belza ad me datas accepi, in quibus mihi reditum Reuerendi domini Gornicii significat, nuncii sane cumprimis expectati, utinam etiam aeque frugi usuram; sane is uberem tantae huius absentiae suae debebat ad ipsam reportasse, principe ni fallor opera Illustrissimi domini cardinalis non nihil iam tum resoluto. Id ut ut sit, animus certe principis, quo ipsam complectitur, intemeratus est, et sincerus; nec deerunt, quantum quidem videre mihi videor, tempora et occasiones rei utrinque dexterrime conficiendae. Quod ad me, factus ex advena pene domesticus Regiae Maiestatis, crebrius limen eius iam pridem tero, quam vel ego sperassem, vel ipsa forsan vellet: factum tamen nihilominus, ut praeter nudam spem et expectationem, tum et chartulam quandam cera et insignibus regijs forinsecus comptam, acciperem nihil. Eam paucos ante dies ad Suam misi Celsitudinem, responsumque eius expecto, quo accepto non deero mandato Illustratis Vestrae, ac primo quoque tempore ad Illustritatem Vestram contendam. Cui me meaque officia quam paratissima etiam atque etiam commendo. Cracovia die 18. Januarij 1592.

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

XX.

III. Zsigmond lengyel király Báthori Zsigmond erdélyi fejedelemnek. Vislicza, 1592. jan. 22.

Sigismundus III. Dei gratia Rex Poloniae, magnus dux Litvaniae, Russiae, Prussiae, Masouiae, Samogitiae, Liuoniae etc. Necnon regni Sueciae proximus haeres et futurus rex.

Illustrissime princeps, amice et affinis charissime. Quae antehac obstiterunt, quominus de triginta millibus florenorum finis a nobis Illustritatis Vestrae postulatis imponeretur, eadem etiam num ita nos tenent impeditos, ut Illustratis Vestrae desiderio nostraeque voluntati, quam cum alias tum postremo etiam Cracouiensi nostro responso Illustritati Vestrae testati fuimus, respondere minime possimus. Cum enim a praeterita aestate pene totum hoc regnum pestifera lues occupasset, publicarum contributionum nostrorumque redituum rationibus sublatis, aut impeditis, publica debita, ob quae dissoluenda ea contributio sancita fuit, atque difficultates hactenus explicarj non potuerunt. Iure itaque ea temporis iniquitas ac difficultates nostrae domesticae, quas Illustritati Vestrae non esse incognitas opinamur, nos apud eam excusatos effecerint, illudque probauerint, in tantis impedimentis non uoluntatem sed facultatem nobis ad satisfaciendum Illustritati Vestrae defuisse. Nunc de comitijs indicendis cogitamus, qua de re iam ad senatores nostros literas dedimus. In ijs itaque cum caeterarum rerum ad Rempublicam pertinentium, tum huius etiam Illustritatis Vestrae negotij, curam habebimus. Amanter autem Illustr. Vestram rogamus, ut eadem qua hactenus aequitate animi moram hanc sustineat, vti non aliunde nisi a temporum nostrorum impeditissimorum rationibus profectam, ac de beneuolentia erga se nostra, illique omnibus in rebus satisfaciendi studio, optime sibi polliceatur. Cupimus Illustritatem Vestram diu feliciter valere.

Datum Visliciae die XXII. mensis Januarij Anno domini 1592. Regni uero nostri anno quinto.

Sigismundus rex. [1])

Gyulafi Lestár egykorú másolata, a *budapesti egyetem könyvtárában*. (Szamosközi gyüjt.)

---

[1]) Et id quidem responsi dedit Sua Maiestas ad meam instantiam feruentem satis et uehementem. *Gyulafi Lestár jegyzete.*

XXI.

Zamojski János Báthori Zsigmond erdélyi fejedelemnek. Bielza, 1592. január 29.

Illustrissime Princeps, domine affinis obseruandissime.

De meis rebus, quas responso domino Gornicio dato praeter expectationem meam nondum satis explicatas video, quamprimum dominus Gyulaffius, cuius colloquium adhuc expecto, a regia maiestate ad me redierit, alium, qui coram de omnibus ijs ulterius cum Illustrissima Celsitudine Vestra agat, mittere constitui. Interim cum Illustrissimus dominus Balthasar de nuptijs suis mihi significasset, non committendum mihi putavi, quin ad Illustrissimam etiam Celsitudinem Vestram literas hasce darem. Iis studia atque officia mea, quamvis semper ei paratissima, iterum atque iterum defero, omniaque fausta ac felicia a Deo optimo maximo ei precor. Belza die 29. Januarij Anno 1592. [1])

Egykorú másolat *az egyetemi könyvtárban. (Szamosközi gyüjt.)*

XXII.

Gyulafi Lestár Zamojski Jánosnak. (1592. január.)

Magno Poloniae Cancellario Eustachius Gyulaffi.

Illustrissime domine *etc.* Quo iam pridem officii genere perfungi apud Illustritatem Vestram debebam, id licet serius minus tamen incommode exequi mihi in praesentiarum videor, dum ipsam proprius ad nos accessisse intelligo; quod sane ut gratissimum mihi cumprimis accidit, sic non potest non esse molestum, ita res Suae Celsitudinis hic apud Maiestatem Suam esse comparatas, ut transvolare mihi ad ipsam non liceat. Ni enim negotia Suae Celsitudinis non intercederent, certe talis tantusque meus patronus, cuius tot extant in me peculiaris

[1]) Az dos, a mint másutt is megirtam, száz huszezer fl. tett, mind ruhákval, arany és czüst mível, drága kövekkel együtt. Mind addig jártam vala, hogy az pénzen kivül mindeneket megigért vala cancellarius. *Gyulafi Lestár jegyzete.*

gratiae et benevolentiae argumenta, visitandus a me iure optimo esset. Verum quia hoc mihi nunc quidem denegatur, faciam id quod possum et debeo, ut nimirum illi absens eam studiorum animique mei offeram promptitudinem, quam et merita eius in me tenuis sortis homuncionem et mea in eam perpetua observantia a me exigunt. Atque utinam ea mihi aliquando contingat felicitas, qua fructum aliquem studiorum meorum ipsa vel percipiat, vel saltem percepisse se agnoscat. Nunc quae sunt tempora, verba mihi magis suppetunt, quam facultas quidquam efficiendi; non tamen occasio ut quidem spero deerit, suo nimirum tempore; cui etiam ipsam se accommodare satis video.

Quod ad negotium Suae Celsitudinis, nihil intentatum reliquimus, quod quidem vel in speciem ad rem ipsam facere videbatur. Sed oleum, quod aiunt, et operam. Recurrendum itaque ad Suam Celsitudinem, accepto responso a Regia Maiestate, quod se expediturum hac septimana Sua Maiestas recepit. Id priusquam acciperem, hisce ipsam meis literis interpellandam duxi, partim ut quo ordine sint res Suae Celsitudinis, ipsa intelligeret, partim vero ut si quid forte esset, quod Illustritas Vestra curatum mea opera apud Suam Celsitudinem velit, ab ipsa edocerer. Adderem hic, si quidem Illustrati Vestrae esset commodum, et institutae illius convocationis rationes paterentur, ut ipsa aliquam debiti huius Suae Celsitudinis mentionem, totque iam eius causa et laborum et expensarum susceptarum, apud nobilitatem et reliquos, quorum interest, fieri benigne curaret. Sed hoc sapientissimo eius iudicio committo, cui negotia omnia Suae Celsitudinis curae esse non dubito. Litteras Suae Celsitudinis ad Illustrissimum dominum palatinum Vilnensem hoc nomine scriptas his inclusas mitto, quas ut ei restitui curet enixe peto; eo uno excepto cum reliquis dominis testamentariis egi, quantum potui, et accurate et solerter. De caetero me Illustritati Vestrae etiam atque etiam commendo, quam ut Deus optimus maximus salvam et incolumem quam diutissime conservare dignetur, ex animo precor.

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

XXIII.

Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem III. Zsigmond lengyel királynak. Gyula-Fejérvár, 1592. április 7.

Sacra Regia Maiestas, domine domine affinis nobis obseruandissime.

Praeter spem omnino opinionemque nostram accidit, quod Maiestas Vestra Sacra in dissoluendo illo triginta millium florenorum nomine tam difficilem esse ex eius literis secretarijque nostri literis intelligamus. Nam si uel pecunię illius adeo magna uis esset, uel repetitio ipsa recens tantum instituta, possemus aequiore animo voluntati eius acquiescere; uerum cum et tenuis satis res ea sit, et tot literis legationibusque nostris ab ea hactenus repetita fuerit, cur amplius de ea cum molestia etiam aliqua ipsius solliciti esse debeamus, non videmus. Ideóque ab ea summopere etiam atque etiam petimus, uelit pro regia sua dignitate, nostraque erga eum obseruantia, de commodiore aliquo responso cogitare, efficereque iam tandem, ut cum ea, quam speramus, optimae eius uoluntatis, quam et rei ipsius aequitas, et M. V. Sacrae in nos fauor et beneuolentia nobis pollicentur, declaratione ad finem uoti huius nostri perueniamus. Ad quam rem consequendam nec nouis comitijs, in quibus fortassis uti in tanta multitudine mirum multis uideri posset etiam exteris, cur ita nobiscum agatur, ut nihil apud eam tanto studio precibusque nostris proficiamus, neque ulla alia deliberatione, cum decisa semel et omnium sententijs approbata res sit, opus habemus; tantum ut ea decreto suo, cui omnia iura omniumque uoces hominum adstipulantur, extremam iammanum imponat, seque et nos simul hac cura liberet, expectamus. Cuius gratię nos commendantes foelicia ei omnia a Deo precamur. Datum in Ciuitate nostra Alba Julia die 7. mensis Aprilis Anno domini M.D.XCII. [1])

Egykorú másolat az *egyetemi könyvtárban. (Szamosközi gyüjt.)*

---

[1]) 1592. Legelőször királt kerestem meg az XXX ezer forint végett, az után cancellariushoz kellett mennem az dosért. Egész teletszaka inkább mind királnál voltam sollicitálván azt az adósságot. Végre királ csak szép

XXIV.

Báthori Zsigmond erd. fejedelem megbizó levele lengyelországi követe Gyulafi Lestár részére, a lengyel királyság megszerzése ügyében folytatandó titkos működésére. Gyula-Fejérvár 1592. febr. 14.

Magnifice domine, et amice observande.

Generoso Eustachio Giulaffio Secretario nostro, quem in Poloniam certorum quorundam negotiorum nostrorum causa iam antea expediveramus, dedimus in commissis, ut si quid acciderit, quod sine ope et patrocinio magnorum virorum confici non posset, inter alios nostri cupidos Dominationem quoque Vestram Magnificam requirat, eiusque studio ac benevolentiae se cum rebus nostris omnibus permittat. A qua amanter petimus, ut dicto Secretario nostro eam adeundi facta potestate, audiat eundem, et cognitis ab eo iis, quae ad nos pertinebunt, et consilium et operam in eis suam nobis impertiatur. Quod nobis ita gratum erit, ut maioribus in rebus commodo aliquo suo nostram ei benevolentiam omnemque gratitudinem declarare parati simus futuri. Cui felicia omnia a Deo precamur. Datae Albae Juliae XIV. die mensis Februarii, anno Domini M. D. XCII.

Sigismundus Bathory m. p.

Eredetije a fejedelem sajátkezű aláirásával *a budapesti egyetem könyvtárában. (Szamosközi gyüjteményében.)* — Ugyanott megvan e levélnek eredeti fogalmazványa is, mely egy lengyel főpaphoz volt intézve,

---

szóval akara expediálni, ira is urunknak, mentvén magát, miért nem adhatnája most meg. És behivata engem, és föladá az követséget: de mivelhogy meg vala urunktól hagyva, hogy szép szóval onnét ki ne hagyjam magam heszélgetni, és az pénz nélkül meg ne jüjek, megmondám királnak, hogy nem mivelhetem, hanem mindazonáltal elküldöm az levelet urunknak; kit meg is cselekedtem. Ezt küldé azért az levelet Visliczére urunk. És ott adák meg nekem. Akkor Krakóból az pestis előtt királ oda budosott vala, és három holnapot laktunk ott, Krakóban ad purificationem Beatae Virginis tértünk meg, peste iam non nihil mitigata.

Visliczére küldte vala urunk ezt a levelet nekem; adhortáltam vala, hogy még is irjon királnak. Ez a mássa. *Gyulafi Lestár jegyzete.*

s mely a közlött példánytól csak a Reverendissime Domine megszólításban és a keletben (XVI. Februarij) különbözik. Ezen fogalmazvány hátára van jegyezve Gyulafi Lestár kezével: »Hae litterae sunt credentiae in negotio illo secretissimo, quod cum Bucella tractavi. Huius exempli erant plures quoque litterae ad magnates exaratae.«

XXV.

Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem III. Zsigmond lengyel királynak. Gyula-Fejérvár 1592. sept. 1.

Sacra Regia Maiestas, Domine et Affinis etc.

Quandoquidem in postremis suis ad nos literis Maiestas Vestra certam nobis spem fecerit, effecturum se, ut in proximis generabilus Comitiis nominis illius nostri explicandi certa iam tandem ratio constituatur, ad ea hunc iterum Generosum Eustachium Gyulaffi Secretarium nostrum expedire voluimus. A Maiestate autem Vestra Sacra petimus summopere, ut cum nihil iam aliud in hac causa nostra praeter nominis illius dissolutionem reliquum esse videamus, velit eam eius rationem habere, ut in ipsius erga nos gratia et benevolentia toties iam et literis et nunciis contestata plane et acquiescere, et expectationi nostrae modum imponere possimus. Caetera in hanc sententiam eidem Secretario nostro Maiestati Vestrae Sacrae verbis referenda commisimus, cui ut fidem adhibeat, studiumque et officium nostrum, quod usibus omnibus eius offerimus, gratum habeat, ab ea iterum rogamus. Cuius gratiae nos commendantes omnia optata et prospera ei a Deo precamur. Datae Albae Juliae die 1-a Septembris 1592.

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

XXVI.

Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem megbizó levele lengyelországi követe Gyulafi Lestár részére. Gyula-Fejérvár, 1592. sept. 1.

Misimus ad Dominationem Vestram Illustrissimam et Magnificam hunc praesentium exhibitorem Generosum Eustachium Gyulaffi Secretarium nostrum, a quo certis quibusdam de rebus ei verbis nonnulla nunciavimus. A qua amanter

petimus, ut et fidem iis, quae ei nomine nostro dixerit, adhibeat, et nos sui semper amantes et rerum omnium suarum cupidos esse certe sibi persvadeat. Cuius amori nos commendantes felicia ei omnia a Deo precamur. Datum in Civitate nostra Alba Julia die 1. Septembris anno domini 1592.

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

XXVII.

Báthori Zsigmond levele János kurlandi herczeghez, melyben a követe Gyulaji Lestár által előadandó ügyben támogatását kéri. Gyula-Fejérvár, 1592. sept. 1.

Illustris et Magnifice domine amice nobis observandissime.

Quam propenso in nos Dominatio Vestra Ill. et Magnifica animo sit, id et saepe alias in cunctis iis occasionibus, quae se ei in cura aliqua rerum nostrarum vel saltem in eas studio obtulerunt, et novissime tum cum a Secretario nostro Cracoviae requisita nihil non eorum, quae illius temporis erant, nostri causa praestitit, experti sumus. Cuius rei non nuncium tantum ipsum, qui omnia ad nos pro sua fide retulit, sed litteras etiam Dominationis Vestrae Illustris et Magnificae amanter ad nos et officiose scriptas testes habemus. Quae omnia causam iterum animumque nobis ad eam scribendi eiusque studio ac benevolentia utendi praebuerunt. Cum autem eundem rursum Secretarium nostrum Generosum Eustachium Giulaffy, ac de re etiam eadem ad eam mittamus, ut ei multis quid ab ea velimus explicemus, opus non habemus, tantum eam rogamus, ut cum eidem Giulaffio nostro et conveniendi sui et ea quae eam in se recipere atque adeo perficere etiam in negotiis nostris cupimus, referendi potestatem fecerit, velit tandem ei rei ita manum admovere, ut quantum ab ea et amari nos et commoda nostra promoveri confidamus, eo quo optamus negotii ipsius eventu comprobatum videamus. Quod nobis ita ab ea gratum erit, ut de referenda ei cum contestatione optimae nostrae in eam voluntatis omnibus in rebus gratia semper simus cogitaturi. Quam bene valere optamus.

Datum in civitate nostra Alba Julia die 1. mensis Septembris anno domini M. D. XCII.

Sigismundus Bathory m. p.

Külczim: . . . . . [domi]no Janusio duci de Zbaraz . . . . . uiensi etc. Amico nobis observando.

Eredetije a *budapesti egyetem könyvtárában. (Szamosközi gyüjteményében.)*

XXVIII.

Bucella Miklós a lengyel király orvosa Báthori Zsigmondnak. Varsó 1592. oct. 31.

Serenissime Princeps, Domine mihi clementissime.

Salutem et homilium meorum servitiorum commendationem.

Generosus Dominus Eustachius Gyulaffi circa finem Comitiorum ad nos venit, attamen satis in tempore, non minus quam si prima die venisset, litteras reddere, senatores personaliter salutare et debitum in memoriam revocare commodissime potuit. Verum assistentium aemulatione Comitia adeo turbulenta fuerunt, ut nihil penitus in eis sit conclusum, eamque ob causam de pecunijs pro necessitate Regni nihil terminatum, minus pro solvendis debitis. Apud senatores et nuncios terrestres plurimos, et apud bonos viros negotium Serenitatis Vestrae benevolentiam atque integritatem commendare non destiti. In futuris Comitiis, quae ante Pentecosten futura creduntur, meliora speranda sunt. Quod Serenitas Vestra dignata sit propria manu lingva Italica aliquot verba ad me scribere, plurimas illi ago gratias, plurimumque letatus sum, intelligens Serenitatem Vestram lingvam meam nativam optime tenere. Serenitatem Vestram bene valere desidero. Datum Varsoviae die 31. Octobris anno domini 1592.

Serenitatis Vestrae

studiosissimus servitorum
Nicolaus de Bucellis.

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

XXIX.

III. Zsigmond lengyel király Báthori Zsigmondnak. Varsó 1592. nov. 1

Sigismundus Dei gratia Rex Poloniae etc.

Illustrissime Princeps, amice et affinis noster charissime. Responsi, quod postremo Illustrati Vestrae de debito illo a D. Stephano Rege legato dederamus, memoria nequaquam nobis exciderat. Quocirca diligenter sane curam habuimus, vt his praeteritis Comitijs eius dissoluendi ratio constituta fuisset. Euenit autem, vt praeter expectationem nostram haec Comitia inficerentur, adeoque vt in alijs rebus ad Rempubli. cam pertinentibus, ita etiam in modo huius nominis abolendi designando, desiderio nostro minime satis fieret. Id quidem. tanto molestius nobis accidit, quanto magis Illustritati Vestrae post diuturnam expectationem satis fieri cupiebamus. Sed hoc temporis iniquitas attulit, quae cogitationes et consilia humana perturbat et inuertit. Certum autem habeat nostrum sibi ea in re studium neque hactenus defuisse, neque in posterum esse defuturum. Speramus propitium tandem numen finem his difficultatibus, quibus hactenus hoc regnum et nos laborauimus, daturum, atque tandem rationes expediendae huius Illustritati Vestrae debitae pecuniae magis promptas esse futuras. Moram autem vt aequo animo Ill. Vestra vlteriorem ferre velit, dareque hoc amori nostro mutuo, amanter rogamus, eandemque diu bene valere cupimus. Datum Varsauiae die 1. mensis Novembris anno domini 1592. Regni uero nostri anno quinto.

Sigismundus Rex. [1])

Gyulafi Lestár egykoru másolata *a budapesti egyetem könyvtárában. (Szamosközi gyüjteményében.)*

---

[1]) Ultimae literae Regis ad Principem in causa illa debiti, cuius nomine toties laboraui. *Gyulafi Lestár jegyzete.*

A levél hátára jegyezve: Sigismundi Regis Poloniae literae ad Sigismundum Batori etc. *Bethlen Farkas kezével:* Az harminczezer forintról, kit Bátori István neki hagyott Bátori Sigmondnak.

XXX.

Gyulafi Mihály s.-pataki tanuló nagybátyjának Gyulafi Lestárnak. S.-Patak, 1593. máj. 21.

Michael Gyulafi Generoso Domino Eustachio Gyulafi patruo suo S. P. D.

Posteaquam Generose ac Egregie Domine, Demetrius Cracovius vir omni liberali doctrina politissimus, Gymnasiarcha huius loci laudatissimus, ex longa ac diuturna illa peregrinatione, quam visendorum suorum gratia susceperat, salvus et incolumis ad nos rediisset, renunciavit mihi Tuam Egregiam Dominationem conquestam fuisse de mea negligentia, quod nimirum tanto temporis intervallo nihil ad Te literarum dederim. Nunc itaque primum omnium me ex illa accusatione extricare conabor. Non enim oblivione Tui mea, neque pigritia aut negligentia nostra Generose Domine velim accidisse credas, quominus ad hoc usque tempus ullas a me literas acceperis, sed partim distantia loci, qua disiuncti sumus invicem, partim vero multiplicibus meis occupationibus, quibus obruor quotidie in re litteraria. Et licet eis ne nunc quidem omni ex parte sim vacuus, tamen laxatis paulisper illarum habenis, nolui praesenti occasione nacta nihil ad Tuam Egregiam Dominationem litterarum dare, ut hac ratione tua Dominatio de statu rerum mearum fieret certior; de quo paucis Egregie Domine sic habeto. Ego per Dei gratiam hoc tempore prospera et optata fruor valetudine, quam Tuae quoque Dominationi a Deo Optimo Maximo, perenni et inexhausto fonte omnium bonorum, largiri ex intimo cordis affectu precor. Litteris, quantum in me est situm, diligenter invigilo, et omnibus viribus ad id incumbo, ne expectationem et spem de me conceptam fallam. Scriberem nunc ad Tuam Egregiam Dominationem uberius, nisi ansam scribendi praecideret occasio. Nam non satis mihi constabat de subitaneo atque inopinato prope modum huius tabellarii discessu, qui hasce literas Tuae Egregiae Dominationi exhibebit. Quapropter si quid vitii est commissum, (quod plus satis mihi constat), id omne singularis tua humanitas Egregie Domine albo notet calculo, neque tam

ignorantiae, (licet probe sim conscius meae tenuitatis, meo enim me pede ac modulo metior), imputet, velim. Vale Generose ac Egregie Domine quam diutissime in annos Nestoreos, meque solito prosequere favore. Vale iterum, et me, cum erit otium, subinde literis refocilles. Generosum ac Egregium Dominum Casparem Bathori salutet meo nomine Tua Dominatio accurate. Datae ex celeberrimo Gymnasio Patakiensi anno 1593. 21-a Maij.

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

XXXI.

Gyulafi Mihály levele nagybátyjához Gyulafi Lestárhoz. S. Patak. 1594. márczius 9.

Quod tam longo temporis intervallo nihil ad te vir egregie idemque frater amantissime dederim literarum, excusationem accipe non peccati sed silentii. Pudet quidem me tam diu nihil tibi scripsisse, sed profecto si scias, quantis his distineor occupationibus, facile habeas silentio meo veniam. Quod si quando earum paulisper habenae laxari incipiunt, aliae rursus interveniunt causae longe difficillimae, quae me rursum ab officio scribendi retardant. Quantis vero locorum spatiis, interstitiis ac intercapedine disiuncti simus, non vides? Haec saepenumero in causa esse solent, quominus literas alioquin in promptu apud me existentes ad te transmittere queam. Huc accedit inopia certorum hominum, quod vehementer interdum solicitus sim, cui recte meas literas committere valeam. Mira enim est hoc tempore improbitas tabellariorum, adeo ut literas fidei suae commissas aut prorsus conscindant innocentes, aut apud se detineant quam diutissime. Haec igitur primariae causae extitere, quominus hactenus crebrioribus te literis interpellaverim, quam par et aequum fuerat. Nunc vero et mearum occupationum laxis paululum habenis, et tabellarium nactus probatae cumprimis fidei et probitatis spectatae, unum videlicet ex alumnis scholae nostrae, non commisi, ut diutius officium scribendi a me desiderares. Accipe igitur frater unice mihi dilecte et perpetua observantia prosequende hasce meas literas, in quibus primum rerum mearum statum, deinde alia quaedam

mihi necessaria perstringere statui, eo quo debes animo, amico videlicet et benevolo, et cessationi meae diuturnae propter praedictas causas haud gravatim ignoscas. Ego per Dei gratiam hoc tempore valeo satis ex animi mei sententia, literis humanioribus, quantum virium mearum permittit imbecillitas, gnaviter invigilo; sed instrumentis quibusdam ad eas necessariis destituor. Ea vero, si scire cupis, qualia sint, aperiam. Sunt libri, de quibus extat illud vulgatum et omnium sermone tritum: Haurit aquam cribro, qui vult sine discere libro. Nec iniuria profecto. Nam quemadmodum miles quantumvis exercitatissimus, et heroica fortitudine longe praestantissimus, si armis careat, nunquam (meo quidem iudicio) munia suae vocationis legitime et dextre obire potest, ita scholasticus, nisi libris affluat bonis ac authoribus, nunquam ad veram et solidam eruditionem pervenire poterit. Quae cum ita sint, oro te frater charissime, ut mihi aliquos historicos authores suppeditare velis; nam historicis legendis delector mirifice. Scio autem huius generis authores tibi abunde suppetere; nam etiam ex libris demortui domini Andreae Carolini te nonnullos emisse accepi. Quod si meam petitionem hac in parte irritam esse non fueris passus, (sicut et spondet animus), tuorum in me beneficiorum memoriam, donec hoc vitae munus divina benignitas mihi salvum esse volet, sancte et religiose me conservaturum recipio. A te mi frater etiam atque etiam peto, ut pro tuo fraterno erga me meoque item erga te amore per hunc studiosum, qui tibi has literas exhibiturus est, libros historicos, quos quidem mihi fore perutiles iudicaveris, transmittere digneris. Ipse mihi bona fide quin repraesentaturus sit eos, nihil addubito. Eius enim animum multis iam erga me argumentis habeo exploratissimum. Vale vir egregie, et boni consulas has literae plus quam extemporarias. Iterum vale, me amare perge amore illo tuo vere fraterno, et ad me, quotiescumque per occupationes tuas licuerit, literas dare ne graveris. Datum Patakini 9-a Martii Anno in partu Virgineo 1594.

Errata albo calculo vir egregie notato, eaque tabellionis praeproperae festinationi et tenuitati ingenii mei assignato.

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

XXXII.

Gyulafi Lestár válasza Gyulafi Mihálynak. (1594. márcz. 9. után).

Michaeli Gyulafi fratri charissimo Eustachius Gyulafi S.P.

Literas ad me tuas frater charissime alumnus ille scholae vestrae, cui tradideras, bona ut debuit fide pertulit. In quibus primo loco illud mihi supra quam dici queat fuit gratissimum, quod te et belle habere ac literis insuper, (quibus nil aut maius aut divinius quidquam a Deo immortali hominibus dari potuit), graviter insudare intelligam. Perge mi frater charissime, quo te tua haec virtus nobilisque animi impetus ducit, victas fac Musis manus praebeas, quae te solae et ornare et conservare in aeternum poterunt, cunctis aliis sub sole rebus sponte eli-quescentibus, ac ad instar nivis dilabentibus; ita ut omnis haec fortunae ac externi splendoris vanissima idea ipso teste Pindaro non tam umbra quam somnium umbrae et esse et censeri iure prorsus optimo debeat. Sicuti et philosophorum nobilissimus animalia quaedam ephemera vocat, quae pontum producere ait, quorum aetas unius saltem diei curriculo prae-scribitur, hoc ipso, ut existimo, miseram ac caducam harum, quae oculis nostris subjiciuntur, rerum conditionem pingere volens. Iam quod ad libros historicos, quos ex me habere cupis, scito me libentius facturum fuisse nihil, quam ut tantilla in re expectationi tuae respondere potuissem, si huiusmodi librorum copia penes me foret vel minima. At quid quaeso barbaris Tran-syluanis cum Musis et Apolline, quorum tellus nil nisi duros Marte viros, fortesque ac gnavos suscipit colonos? Hic certe frater ne nomen quidem librarii exauditur, multo minus autho-res prostant excellentes, nisi quos forsan e Germania reduces studiosi pro se ac suis usibus advehunt. Nec tamen diffiteor esse mihi haud aspernendos quosdam, eosque divinos plane scriptores ad manus, sed theologos ad unum omnes, (hoc enim studiorum genere ego cumprimis delector), qui haud scio fra-ter num tibi, tyroni adhuc ac in studio elegantiarum Latina-rum currenti, vel competant satis, vel usui aliquo esse possint. Nihilominus ne te tam famelicum (ut est in proverbio) aëre pascam, scito me hac quoque in parte tibi non defuturum,

quamprimum in Poloniam eundi (ubi magna librorum copia) facultas mihi data fuerit, id quod Deo propitio brevi futurum existimo; puto ibi me quippiam offensurum, quod forsitan tibi historiarum cupido non displiceat. Haec currente calamo et plusquam tumultuario; plura, cum per otium licuerit. Vale.

Másolata *a gr. Bánfi-codexben.*

XXXIII.

Gyulafi Lestár beszéde a lengyel király III. Zsigmond előtt, Krakkóban. 1594. dec. 15.

Oratiuncula a me coram Serenissimo Polonorum ac Sueciae Rege Sigismundo Tertio Cracoviae, nomine Serenissimi Transsylvaniae Principis die 15. Decembris anni 1594. habita, composita autem in ipso itinere 2. Novembris.

Sacra Regia Majestas, Domine clementissime!

Vt primum accepit Illustrissimus Princeps, Dominus meus Clementissimus, Majestatem Vestram Sacram, vna cum coniuge Regina Serenissima, maxima Reipublicae huius Ordinumque expectatione, adeoque incredebili omnium laetitia, ex Regnis illis suis prouincijsque haereditarijs, paterno auctam imperio, florentem et incolumem in hanc suam ditionem peruenisse, facere Sua Celsitudo non potuit, quin ea ex re singulari quadam afficeretur voluptate.

Etsi enim ad plerosque Principes Christianos, qui honori Maiestatis Vestrae Sacrae ex animo fauent, insignem hoc nomine laetitiam redundare Sua Celsitudo non nesciat, nec minori etiam alacritate reditus eius nuntium a bonis quibusque esse acceptum, in eo tamen potiores se partes ferre facile sibi persuadet, quod solam esse ex omnibus principibus Maiestatem Vestram Sacram intelligat, quam Sua Celsitudo totaque domus Bathorea peculiari quodam non tam affinitatis, quamuis et eius quoque, quam collatorum beneficiorum nexu, deuictam sibi obnoxiamque teneat.

Si enim interdum magnorum coalescere principum animi solius externae cuiusdam notitiae ac bonae uoluntatis specie soleant, quid Sua Celsitudo tot eius extantibus meritis et in

Rempublicam hanc publice et in Maiestatem Vestram Sacram priuatim, sibi de Maiestate Vestra Sacra polliceri possit, nemo est qui id non clarissime videat. Quod quidem eo apud ipsam commemorat libentius, quo magis quicquid est hoc beneficij, apud eum se Principem deposuisse sibi persuadet, quem mutuas sibi vices in hac officij et amoris palestra reddituram nunquam ut dubitaret, animum inducere potuit.

Quibus ita constitutis, gratissimum hunc atque optatissimum sibi Maiestatis Vestrae Sacrae aduentum votis quibus potest maximis prosequitur, Deumque Optimum Maximum rogat, ut qui tantis pridem successibus Maiestatem Vestram Sacram beatam ac florentem reduxit, idem ipsam deinceps quoque ac successuris semper temporibus tam huic suae, quam toti adeo Reipublicae Christianae tueatur ac conseruet, quin et bonis ipsam omnibus adauget, ac compotem denique optatae felicitatis ac securitatis reddat.

Altera pars commissionis huius a Sua Celsitudine mihi iniunctae debitum illud a diuo Rege Stephano legatum continet, et decretum iam olim a Maiestate Vestra Regia et toties promissum testatumque literis, cuius sane debiti exoluendi dilationes quanta animi aequitate Celsitudo Sua non exiguis impensis hactenus sustinuerit, seque in omnibus ad voluntatem adeoque arbitrium Maiestatis Vestrae Sacrae conformauerit, cui id constet liquidius, quam Maiestati Vestrae Sacrae, habet ipsa neminem.

Quare cum nil iam aliud in hac causa sua praeter nominis ipsius dissolutionem reliquum esse videat, nisi ipsam omnia fallant, ita in gratia ac benevolentia Maiestatis Vestrae Sacrae aequiescit, effecturam vt Maiestam Vestram Sacram hac iam vice omnino existimet, quo expectationis tandem suae modum finemque Celsitudo Sua reipsa se consecutam videat.

Vltima itaque hac eius repetendi ratione instituta, a Maiestate Vestra Sacra Celsitudo Sua enixe petit, ut semel ipsa animum abolendo debito huic adjiciat, tandemque efficiat, vt superiorum temporum difficultates, quibus ipsa quin expectationi ac desiderio Suae Celsitudinis satisfaceret, prepediebatur, non tam transjisse, quam a Maiestate Vestra Sacra quodammodo, studio nimirum satisfaciendi Suae Celsitudini, victae ac

superatae esse uideantur. Ut sic vel in mediis rerum difficultatibus se suaque Maiestati Vestrae curae esse Sua Celsitudo intelligat, quando ipsa, vt sui animi promptitudinem plane singularem Maiestati Vestrae testatam efficeret, nullis aut rerum aut temporum augustiis, nullaque fortunarum suarum uicissitudine, nullis denique damnis et incommodis suis a proposito ne dum abduci, sed ne retardari quidem ullo unquam tempore potuit.

Horum memoria si etiamnum apud Maiestatem Vestram Sacram perseuerat, fidem facit Suae Celsitudini certissimam, non commissuram Maiestatem Vestram Sacram, vt ea res, cujus causa toties ac tantopere apud ipsam laborat, in posterum quoque non leui incommodo offensioneque Suae Celsitudinis ducatur.

Ac de nomine quidem isto Suae Celsitudini debito hactenus: quod sane Sua Celsitudo tale prorsus esse censet, vt deinceps saepius hanc eandem sumere operam, eiusque identidem nomine Maiestatem Vestram Sacram interpellare sibi vix integrum esse existimet, maxime cum id faciendo se Maiestati quoque Vestrae tedium afferre satis intelligat.

Postremum quod Sua Celsitudo Maiestati Vestrae significandum duxit, illud est. Cozakos Regni huius ex improuiso nuper ditionem Moldawiensem manu non exigua incertum quo oestro percitos inuasisse, factaque impressione praedas non solum longe lateque egisse quam maximas, incredibili incolarum damno et calamitate, verum ipsum etiam Vaiuodam terrae illius in eas compulisse augustias, vt is non nisi subitanea sui subductione sibi consulere potuerit.

Caeterum cum Sua Celsitudo copulam eam, quae sibi cum ea ipsa gente intercedit, arctissimam Maiestati Vestrae ignotam esse non existimat, vt dictos Cozakos sua moderari autoritate, ac ab huiusmodi grassandi in immerentes libidine ausuque temerario cohibere velit, ipsam maiorem in modum etiam atque etiam rogat. Nisi enim datae fidei et sacramenti Celsitudo Sua immemor esse velit (quod quidem salua conscientia facere non potest) salutem et incolumitatem nationis eius sibi et curae et cordi esse debere facile agnoscit. Neque tamen se eam esse, quae aut Maiestati Vestrae Sacrae, aut

huic eius ditioni, ullo unquam tempore incommodandum esse arbitretur, omni id et amoris et vicinitatis iure prohibente.

In reliquo se Sua Celsitudo gratiae ac beneuolentiae Maiestatis Vestrae Sacrae commendat, eique sua officia coniuncta cum optima uoluntate studioque ei gratissima quaeque praestandi deferens a Deo omnia secunda atque prospera praecatur.

Hátára jegyezve: Recitata haec oratiuncula a me est, non inter betas et cucurbitas, sed coram Rege in frequenti Senatu, non exiguo (vt quidem mihi uidere uisus sum) circumstantium applausu.

Amaz Secretom dolog, kiben törekettem, megértvén az királynak megiövetelit, hogy inkább ki ne nyilatkoznéjék, ugy küldének be gratulatum hozzája. Hogy Krakóban iüttek, Joannes Tarnouskj az vice Cancellarius által azt kérdezteté tűlem, ha príuata audientiát kivánok-é vagy publicát. Megizeném hogy priuatát. Et sic praesente vice Cancellario cum quibusdam proceribus hanc orationem coram . . . . . (*elmetszve*) . . . . . .

Eredetije, Gyulafi Lestár kezével irva, *a budapesti egyetem könyvtárában* (*Szamosközi gyüjteményében*).

XXXIV.

Gyulafi Lestár beszéde Zamojski János lengyel cancellariushoz. 1594. dec.

Oratio Generosi Domini Eustachii Gyulafi ad Magnum Poloniae Cancellarium in negotio dotis.

Illustrissime Domine!

Ad crebras instantias Illustritatis Vestrae in negotio dotis Illustrissimae quondam Dominae sororis suae beatae memoriae licet saepius iam Celsitudo Sua tam nunciis quam literis ultro citroque missis, quonam potissimum spectaret, et quae maxime mens eius esset, Illustritati Vestrae non obscure significaverit: nihilominus tamen praeter operas hasce mutui colloquii steriles tot iam annis ab excessu Illustrissimae Dominae sororis suae piae recordationis elapsis, quid vel Illustritas Vestra vel Sua Celsitudo operae pretium fecerit, res ipsa adhuc pendens atque in medio constituta satis id perdeclarat; dubium ut nullum esse possit eam causae huius esse et naturam et indolem, ut si ea aliquando decidi terminarique debeat, apertis ad hoc clarisque ac plane significantibus verbis perve-

niendum esse. Quam sane ob rem Sua Celsitudo nihil iam minus quam causae huius ulteriorem disquisitionem spectans, statuit, quidquid hoc esset rei, ita hac quidem vice cum Illustritate Vestra et agendam et peragendam instituere, ut ipsa, quisnam scopus Suae Celsitudinis sit, liquido perspicere possit. Ac primum quidem Sua Celsitudo operosas sibi nunc quoque cum Illustritate Vestra ineundas esse ea ipsa de re rationes necessum esse non existimat, quando illis et indultum iam olim satis esse non nesciat, et amplius quoque immorari velle nec sui nec Illustritatis Vestrae otij esse existimet, in hoc praesertim statu rerum Suae Celsitudinis, quae ut sunt arduae et maximis quibusque periculis ac difficultatibus involutae, sic non nisi maturam deliberationem praesensque exposcere auxilium videntur. Quod igitur Illustritati Vestrae iam antea quoque iteratis saepe vicibus Sua Celsitudo continuo eoque uniformi orationis filo deduxit, id si nunc quoque sibi ea in re fixum atque constitutum esse dixerit, quid alienum vel a sua hac in parte expectatione vel ab Illustritatis Vestrae in se amore ac benevolentia facit, sane non videt. Sive enim Sua Celsitudo dotis huius conditiones secum recolat, sive proximum sibi cum sorore charissima sangvinis gradum repetat, seu penitius scrutetur, manifeste id omne, quidquid nomine dotis censetur, iure omnium gentium sibi deberi clarius esse Sua Celsitudo censet, quam ut id vel minima ex parte in dubium vocari debere existimet; quod Sua Celsitudo non ideo apud ipsam commemorat, quasi aut Illustritas Vestra haec eadem pro singulari sua prudentia minus animadvertat, aut de propenso in se ac plane paterno affectu ipsam quidquam remittere velle ullo unquam tempore posse secum statuat, sed quod causae huius institutae series haec et plura quoque alia secum necessario commemoranda trahat, ac simul alia quoque his non dissimilia tam Suae Celsitudini, quam Vestrae quoque Illustritati consideranda relinquat. Quibus ita constitutis Celsitudo Sua amanter ab ipsa petit, ut si unquam alias nunc maxime erga se praeclaram illam suam voluntatem amoris ac benevolentiae plenam, quam semper retroactis quoque temporibus in omni Suae Celsitudinis fortuna constantissime ostendit, et exercere etiamnum et testatam facere non tam Suae

Celsitudini quam plurimis alijs in eventum rei huius intentis pergat, maxime cum in resignanda dote hac nihil prorsus intercedat, quod Illustritatem Vestram remorari amplius possit, tum quod haec ipsa non nisi ex aequo et iure se postulare Sua Celsitudo optime sibi sit conscia, tum vero etiam, quod ipsa mentem iam Suae Celsitudinis cognitam exploratamque habeat, nihil omnino ut sit, quod deinceps in dilationem aut deliberationem cadere possit, hac iam constituta ut expressa sic ultima Suae Celsitudinis in causa dotis huius resolutione fixaque sententia. Non deessent, quae hoc loco commemorari possent, gravissimae adeoque urgentes Suae Celsitudinis necessitates multiplicesque rerum difficultates, quas impeditissima haec tempora turmatim secum attulere, nisi eas iam pridem Illustritati Vestrae constare non nesciret, aut eae ipsae ita essent comparatae, ut paucis hoc loco a se commemorari posse vix existimet. Praeterquam enim quod Sua Celsitudo hostem Christiani nominis potentissimum afflictae alioquin provinciae suae imminere quotidie cernat, ita etiam res suas sine exceptione universas accisas et involutas esse videt, ut eis subveniri sine grandi sumptuum apparatu auxilioque pecuniario nulla ratione possit. Accedit his non tam proprium hic commodum a Sua Celsitudine quam totius Reipublicae Christianae spectari, cui se suamque in hac tanta necessitate substrahere societatem cuiusvis potius quam Christiani hominis officium esse ducit. Videt procul dubio Dominatio Vestra Illustrissima, quibus praesidijs instructam Suam Celsitudinem esse oporteat, si in eo esse velit, ut munus hoc suum cum laude utilitateque publica tueatur. Plura Sua Celsitudo non addit, cum ea, nisi ipsam omnia fallant, ita in amore ac benevolentia D. Vestrae Illustrissimae acquiescat, effecturam ut D. Vestram Illustrissimam hac iam vice omnino existimet, quo expectationis tandem suae modum finemque Celsitudo Sua re ipsa se consecutam videat. Ac de negotio quidem dotis haec fere sunt, quae Sua Celsitudo per me Illustritati Vestrae nota esse voluit, quod sane Sua Celsitudo tale esse censet, ut eius nomine hanc eandem saepius sumere operam non ita sibi existimet esse necessarium, ut cui de pristina illa Illustritatis Vestrae in se benevolentia ita omnino sit persvasum, quodvis potius

Illustritatem Vestram esse commissuram, quam se rebus suis iustis adeoque sibi post tot naufragia necessarijs privatam esse velit; imo siquidem rationes Suae Celsitudinis ita exposcerent, de suo quoque non nihil in usum Suae Celsitudinis clargituram. Postremum, quod illi Sua Celsitudo persvasum esse cupit, illud est, sibi nimirum constitutum esse, ut in omni vita, sic in hac quoque dotis repetitione nihil omnino committere, quod aut Illustritati Vestrae molestiam aliquam afferre possit, aut praeclarum eius animum a Sua Celsitudine quovis pacto alienare; quod similiter Sua Celsitudo eo se facilius ab ipsa consecuturam sperat, quo magis aequissimam hanc suam causam sibi persvadet. Quodsi quid sit in hac Suae Celsitudinis declaratione, quod minus forte expectationi Illustritatis Vestrae respondeat, id omne Celsitudo Sua Illustritatem Vestram non tam sibi quam temporum horum difficultati, multisque et publicis suis et privatis necessitatibus tribui ab Illustritate Vestra (qua eius est animi aequitas) petit. Ad personam autem Suae Celsitudinis quod attinet, daturam se operam sedulam semper pollicetur, quo svavissimum hoc mutuae affinitatis vinculum, quod sibi cum Illustritate Vestra intercedit, continuo amoris incremento nullo unquam tempore intermoriturum conservet. Altera pars commissionis huius a Sua Celsitudine mihi iniunctae debitum illud a Divo Rege Stephano legatum continet, et decretum iam olim a Maiestate Sua Regia, et toties promissum testatumque literis, quas Sua Celsitudo penes se habet, necdum tamen vel officijs ac meritis nec precibus etiam suis non semel repetitis ab eo impetratum. Ne autem ea res in posterum etiam non levi incommodo offensioneque Suae Celsitudinis ducatur, ei ita occurri posse putavi, si eam una cum alijs, quibus id negotij iure ipso testamenti incumbit, communicatis operis, ea qua par est cura atque diligentia expediendam tandem apud Suam Maiestatem suscipiat. Qua quidem in re cum Sua Celsitudo de studio et industria Illustritatis Vestrae ex anteactis quoque suis laboribus satis sit persvasa, Illustritatem Vestram maiorem in modum nunc quoque cupit esse rogatam, velit tandem ei rei ita manum admovere, ut quantum ab Illustritate Vestra et amari se et commoda sua promoveri confidit, eo quo optat negotij ipsius

eventu comprobatum videat. Quod si Maiestas Regia aequissimae huic Suae Celsitudinis postulationi minus se hac vice facilem praebeat, meque hoc nomine, debiti nempe huius recipiendi, ad aulam missum vacuum abire permiserit, sciat se Sua Maiestas a Principe non amplius molestandam, et nihilominus Suam Celsitudinem viam modumque brevi reperturam, quibus sibi abunde ac cumulate satis fiat, id quod Sua Maiestas certo sibi persvadeat.

Postremum, quod Sua Celsitudo Illustritati Vestrae significandum duxit, illud est, Kozakos nuper iunctis viribus manu non contemnenda ditionem Moldaviensem ex improviso invasisse, penetrandoque ad intima provinciae illius pro lubitu passim maxima facta populatione esse grassatos, ac etiamnum locis quibusdam praecipuis occupatis in ea ipsa etiamnum ditione perseverare. Caeterum cum Sua Celsitudo copulam illam etc. *Vide Orationem ea de re ad Regem quoque ipsum habitam in fine huius libri, ubi ea quae huc pertinent reperies.* [1])

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

XXXV.

Sennyei Pongrácz és Gyulafi Lestár erdélyi követek beszéde a lengyel király és rendek előtt. Krakkóban 1595. febr. 18.

Tractatio Confoederationis in Comitiis Cracoviensibus.

Oratio Pancratii Sennyey et Eustachii Gyulaffy, Legatorum Ill. Principis Transsylv. Recitata haec oratio die 18-a Februarii coram Rege, Ordinibus Cracoviae.

Sacra Regia Maiestas Domine Clementissime. [2])

Illustrissimus Princeps, Dominus meus Clementissimus, post imprecationem salutis et praeclarae suae in Maiestatem

---

[1]) A másoló restelvén kétszer leirni Gyulafinak a kozákok ügyében a lengyel cancellárhoz és a lengyel királyhoz intézett egyenlő értelmű szavait, utasít a Gyulafi által Krakkóban 1594. dec. 15-kén a király előtt elmondott beszédre, melyet a föntebbi szám alatt közlünk.

[2]) Hogy Lengyelország is az Törökre támadjon, Giulafi Lestar Legatioja az királyhoz 1594. Vide p. 475. *Szamosközi István oldaljegyzete.*

Vestram Sacram voluntatis testificationem, prospera quaeque et foelicia illi a Deo Optimo Maximo precatur, cuius gratia ac fauore coelesti cum omnes Maiestatis Vestrae actiones et consilia, tum et Reipublicae huius vniuersae deliberationes, ijs optat successibus et dirigi et terminari, quibus imprimis diuini eius nominis gloria, tum et salus totius Reipublicae Christianae crescat et propagetur eventu longe foelicissimo.

Vt primum accepit Illustrissimus Princeps Maiestatem Vestram Sacram comitia hic celebranda Ordinibus Regni indixisse, in quibus cum alijs de rebus ac negotiis ad Reipublicam pertinentibus, tam maxime de sumendis contra communem hostem armis, esset ipsa suffragio ac consensu suorum deliberatura, omittere Sua Celsitudo non potuit, quin me illico ad Maiestatem Vestram Sacram ablegaret. Primum ut non solum de omnibus Suae Celsitudinis conatibus quonam sint directi, ac rationibus belli, quod Sua Celsitudo contra eum ipsum hostem communem primo uere gerere constituit, sed etiam de statu prouinciae totius Maiestatem Vestram Sacram edoceret, deinde vt opera Maiestatis Vestrae Sacrae haec eadem Ordinibus Regni, alijsque, quorum id scire interest, innotescant, ab ipsaque in optimam directa partem, finem scopumque suum destinatum, emolumentum nimirum totius Reipublicae Christianae consequantur.

Monitis igitur tam Sanctissimi Domini nostri, cui se Sua Celsitudo filiali obedientia obstrictam esse agnoscit, quam aliorum Principum Christianorum postulationibus, saepius identidem repetitis, mota, eo Sua Celsitudo consilij descendit, vt contra infensissimum et potentissimum Christiani nominis hostem, qui ad maximum orbis terrarum Imperium euectus, vniuersae Reipublicae Christianae formidabilis est, arma summere non dubitauerit, quin etiam non ita pridem duas etiam alias Prouincias, Moldauiam et Transsalpinam ab imperio eius magno illius incommodo auulserit, ac nunc etiam tam Lugasini ac Sebesini, quam Varadini quoque et alijs finitimis Hungariae locis, exercitus suos habeat non exiguo rei Christianae successu et emolumento, quantum quidem proficere illis hyeme hac asperrima licuit, quae et conatus eorum haud parum

retardauit: sic heroicum resistendi hostibus ardorem restringuere ratione nulla valuit.

Quibus ita constitutis eo certe rem redijsse Sua Celsitudo animaduertit, vt hostis sanguinarius his prouocatus irritatusque rationibus, prima quaque expeditione, omni copia et apparatu hasce tres Prouincias sit agressurus, neque enim loca haec et ipsam praecipue Transsyluaniam a tergo relicturus esse ulla ratione putandus est, maxime cum consilijs suis perniciosis ac fraudulentis, quae mirus ille artifex in capita Christianorum parauerat, a Sua Celsitudine praeter omnem spem et expectationem suam occursum esse videat. Sic enim (vt pro certo Suae Celsitudini relatum est) constitutum hostis versipellis habebat, vt futura hac aestate omni suo exercitu in duas partes diuiso, vna ad occupandam Silesiam ac Morauiam contenderet, (cui certe per Poloniam transeundum fuisset) altera autem penes Danubium Viennam usque pergeret, vbi tandem vtroque iuncto exercitu rapidi torrentis instar obuia quaeque non solum occuparet, ac miserrime affligeret, sed etiam ad remotiores Imperii Christiani provincias eodem labore aditum sibi patefaceret, quo proposito hostili quid turbandae penitusque pessundandae rei Christianae accomodatius magisque fatale ac perniciosum excogitari potuisset, neminem Sua Celsitudo esse existimat qui id non clare videat; nullum ut dubium esse possit, cum hostis huius gerendae rei gnarissimi esse solertiam studiumque quam maximum, vt si unquam alias, nunc maxime tot secundis elatus successibus maximae orbis parti extremam eamque tristissimam parturiat calamitatem.

Caeterum cum Sua Celsitudo pro sua in Deum pietate et erga Rempublicam Christianam amore mirifico, hisce crudelissimi hostis conatibus se se opponendo, omnem belli huius molem non sibi, sed alijs a tanto hoste conflatam, in se vnum vltro attraxerit ac conuerterit, seque in fronte adeoque prima acie non exiguo sui periculo collocauerit, quid hi eius tanti conatus vel tacite tam a Maiestate Vestra Sacra, quam ab vniuersa hac eius Republica requirant, Maiestas Vestra Sacra, pro sua singulari prudentia et aequitate, facile secum ipsa statuet et considerabit.

Et quia Celsitudo Sua tanti hostis impetu sustinendo se

parem esse minime agnoscit, multo autem minus retinendae et asserendae Transyluaniae, quantum intersit Prouinciae illam, quae sine controuersia ad instar muri et propugnaculi firmissimi est reliquis Christianorum Regnis, a Principibus Christianis sartam tectamque conservari, neminem Sua Celsitudo esse censet, qui id quouis pacto in dubium reuocare possit. Ea si quidem, quod Deus auertat, semel sub jugum missa, fieri Sua Celsitudo nulla ratione posse existimat, quin reliqua quoque Christianorum Regna, eodem motu labefactata, in vltimam eamque certissimam ruitura sint perniciem.

At ne forte haec ipsa Respublica, de pace ista, quam se tot annos cum crudelissimo nominis Cristiani hoste colere existimat, sibi nimium promittat, hoc Sua Celsitudo Maiestati Vestrae oportune significandum duxit, futurum, ut licet haec alicuius esse ponderis apud quosdam videri queat, nil tamen minus quam salutem et incolumitatem Regni huius in se habere dignoscatur. Cum palam sit: vt primum se securum ab ijs, qui nunc ei imminent, hostibus reddiderit, ipsam eiusque Rempublicam hanc cum prima rei bene gerendae occasione aggressurum esse, quod vel ex ijs, quorum subinde opera Maiestas Vestra Sacra in Porta Turcica usa est, facile ipsa cognoscere iam antea potuit, nil vt necesse sibi Celsitudo Sua esse existimet, gentis eius perfidiam pactaque leuitate ipsa leuiora, apud Maiestatem Vestram Sacram anxia operosaque oratione commemorare. Ii enim gentis mores sunt, eaque instituta, ut Christianorum negotia iusta eque ac iniusta compendio suo metiatur, iniurijs eos lacessere, circumvenire, seu dolo quid seu vi ab eis obtinere in lucro deputet, quod vt illis sacra eorum ex praescripto permittant, sic nihil maiori cum voluptate aggredi in vita soliti sunt. Ut exempla rei huius infinita propemodum in medium afferri possint. Docet hoc pax nuper nulla de causa cum Imperatoria Maiestate recisa. Idem confirmant induciae quamuis firmissimae in specie ac diuturnae cum hac ipsa Republica multifariam violatae, praedae ac populationum plenissimae, sed neque Transylvania immunis ac scuitiae expers respirare in hunc usque diem ullo vnquam tempore potuit.

Quamuis autem vel solius vicinitatis iure sibi Maiestatem

Vestram non defuturam facile sibi Sua Celsitudo persuadeat, tamen cum et affinitatis ipsius vinculum accedat, dubitare Celsitudinem Suam amor ille sincerus de Maiestate Vestra Sacra eiusque in se animi promptitudine nullo pacto permittit. Ut taceat Sua Celsitudo coniunctionem gentis suae cum hac Republica nobilissima bellique societatem a multis iam annis sanctissime cultam, multoque sanguine nobilium Transsilvanorum obsignatam, quae, si Maiestas Vestra Sacra, haecque eius Respublica animum ad Diui Regis Stephani beatae memoriae tempora reuocauerit, manifestissime videbit. Ita ut non immerito dicere Sua Celsitudo possit, se huic Reipublicae amicum in pace et socium in bello semper extitisse. Vt interim etiam suam in Maiestatem Vestram plus quam propensam voluntatem Sua Celsitudo non commemoret, abunde illi post introductionem eius in hoc Regnum comprobatam.

Quae cum ita se habeant, Celsitudo Sua a Maiestate Vestrae enixe petit, ut se suaque Maiestas Vestra Sacra in tanto rerum discrimine sibi curae esse patiatur, ac insuper facta sui commendatione alijs quoque Principibus Christianis Suam Celsitudinem sumptibus ac milite adiuuet, planeque efficiat, ut quod votum est Suae Celsitudinis vnicum, res Christianorum prostratae ac pene deploratae vel postliminio tandem reflorescere communi Christianorum Principum studio et industria valeant. Quod Deus misericors pro sua bonitate praestare dignetur.

Vltima commissionis huius pars a Sua Celsitudine mihi iniuncta debitum illud a Diuo Rege Stephano legatum continet, cuius causa cum iam antea quoque Celsitudo Sua Secretarium suum saepius expediuerit, quiue etiamnum hic perseverat, nullum Suae Celsitudini est dubium, Maiestatem Vtram Sacram ita negotium hoc hac iam uice esse decisuram, ut amplius eius rei causa in tanta praesertim sumptus necessitate sibi laborandum esse apud Maiestatem Vestram Sacram minime existimet.

In reliquo se Sua Celsitudo gratiae ac benevolentiae Maiestatis Vestrae commendat, eique a Deo Optimo Maximo felices quosque ac prosperos rerum successus exoptat.

Eredeti fogalmazvány, Gyulafi Lestár kezével, *a budapesti egyetem könyvtárában. (Szamosközi gyüjteményében.)*

XXXVI.

Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem II. Rudolf császárhoz. Gyula Fejérvár, 1592. június 2.

Sacratissima Caesarea Regiaeque Maiestas, Domine mihi clementissime.

Cum certissimis rumoribus ad me parlatum esset, Turcarum uires omnes ad locum quendam Valachiae Transalpinae vicinum eo consilio, ut prouinciam eandem totis uiribus adoriantur, coire, coactus sum rursus Sacratissimam Caes. Regiamque Maiestatem Vestram de maturandis copijs auxiliaribus iam antea huc destinatis requirere, demisse eandem orans, Spectabili et Magnifico Generali capitaneo harum superiorum Hungariae partium denuo mandare dignetur, vt iam iam tandem auxilia illa huc transmittat, quae nisi ad finem huius mensis Junij affuerint, verendum est, ne prouinciae illae Valachiae et alia etiam vicina loca periclitentur. Interim tamen ego etiam secundum Deum omnibus uiribus in id incumbam, vt hostium conatibus resistere possim; castra mea ad Danubium e regione oppidi Bodon, loco scilicet idoneo, ponendo. Spero equidem Sacratissimam Caesaream Regiamque Maiestatem Vestram hoc ipso necessitatis tempore mei et harum provinciarum clementem benignamque rationem habituram, neque permissuram, vt copijs auxiliaribus destitutae hostium furori obnoxiae fiant. Ob quae promptis me officijs et obsequijs eidem Sacrae Caes. Regiaeque Maiestati obstrictum semper esse reputabo. Datum in Ciuitate nostra Alba Julia die 2. mensis Junij 1595. [1])

Gyulafi Lestár egykorú másolata *az egyetemi könyvtárban (Szamosközi gyüjt.)*

---

[1]) Mikor Havasalföldébe ment, az menyegzőre készült, et factis nuptijs 1. die 7. (bris) indult. *Gyulafi L. oldaljegyzete.*

XXXVII.

Báthory Zsigmond erdélyi fejedelem Mátyás főherczegnek. Gyula-Fejérvár, 1595. jún. 2.

Serenissime Princeps, Domine et affinis nobis obseruandissime.

Quibus successibus hactenus cum in vtraque Valachia tum alijs etiam in locis vicinis ex usu Reipublicae Christianae belli molem sustinuerimus, et quae difficultates bellorum in posterum quoque nobis immineant, Serenitati Vestrae facile constare scimus; nihilominus tamen copiae illae auxiliares per Sacratissimam Caes. R. Maiestatem iam antea huc destinatae nondum huc missae sunt. Et quia Turcas vndique ad campum Jalopensem Valachiae Transalpinae vicinum confluere certum exploratumque habeamus, eo animo, ut totis uiribus prouincias illas Valachiae adoriantur, praetermittere haud potuimus, quin ad S. C. R. Maiestatem de ijsdem auxilijs mittendis denuo confugeremus. Nam nisi ad finem mensis huius Junij copiae illae affuerint, periculum est, ne prouinciae Valachiae et alia quoque uicina loca hostium furorem et saeuitiam experiantur. Ideoque Vestram etiam Serenitatem rogatam esse volumus, apud Suam S. C. R. Maiestatem instare dareque operam uelit, vt milites illi subsidiarij quamprimum huc transmittantur. Quod ad nos attinet, breui quoque exercitum nostrum uersus Valachiam moturi sumus, castraque ad Danubij profluenta e regione oppidi Bodon ponemus, ac omnibus uiribus in id incumbemus, vt secundum Deum hostili furori obuiam ire et resistere possimus. His Serenitati Vestrae studia et officia nostra deferentes cuncta felicia ex animo eidem precamur. Datum Albae Juliae die 2. Mensis Junij Anno domini 1595.

Gyulafi Lestár egykorú másolata *az egyetemi könyvtárban. (Szamosközi gyüjt.)*

XXXVIII.

Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem II. Rudolf császárnak. Gyula-Fejérvár 1595. jún. 9.

Sacra Caesarea Regiaque Maiestas, Domine Domine mihi clementissime.

Cum superioribus diebus Joannes Marinus a Sacra Caesarea Regiaque Maiestate Vestra ablegatus in hanc meam prouinciam peruenisset, hincque in Moldauiam et Valachiam prouincias sese conferre vellet, animaduerteram profectionem suam meis rationibus, quae ad huius et illarum prouinciarum commodum spectabant, parum profuturam, admonitus etiam ab intimis Sacrae Caes. Regiaeque Maiestatis Vestrae consiliarijs, ut illarum duarum prouinciarum accuratam rationem haberem, ne aliquid incommodi respublica Christiana propter eas pateretur, visum est mihi consultius, ut ab illa profectione nunc supersederet, quae si cum mea et illarum prouinciarum utilitate erat coniuncta, summopere eam ursissem. Itaque eum ad Sacram Caes. Regiamque Maiestatem Vestram mittendum duxi. Cuius gratiae me commendans eam quam diutissime Reipublicae Christianae superstitem esse opto. Datae Albae Juliae die IX. mensis Junij 1595.

Gyulafi Lestár egykorú másolata, *a budapesti egyetem könyvtárában.* (*Szamosközi gyüjt.*)

XXXIX.

Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem a császár egy tanácsosához. Gyula-Fejérvár, 1595. jún. 9.

Sigismundus Dei gratia Regnorum Transsilvaniae, Moldauiae, Valachiae Transalpinae et Sacri Romani Imperii Princeps, partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes.

Illustrissime Domine, amice nobis observandissime.

Cupiuissemus sane, ut Joannes Marinus Sacratissimi Imperatoris legatus quam primum profectionem in Moldauiam et Valachiam, si cum illarum prouinciarum et nostro etiam commodo id coniuctum fuisset, maturasset: sed cum a Domi-

natione Vestra Illustrissima per oratores nostros admoniti fuissemus, ne uicinarum istarum prouinciarum rationibus et commodo deessemus, imo quicquid e re earum nobis fore uideretur, id constitueremus, uerentes ne dicti Joannis Marini in illas regiones profectio, propter gentium illarum inconstantiam, nouas aliquas difficultates, quarum plurimas vix superauimus, nobis afferret, uisum est nobis, ut hic aliquando subsisteret, quod sane et rationes istarum prouinciarum praestolabant, et maxime ijsdem consultum fuit. Is cum iam ad Sacram Caesaream Regiamque Maiestatem redire statuerit, hasce ad Dominationem Vestram Illustrissimam dare uoluimus, ut morae suae hic factae causam intelligeret. Caeterum studia nostra et beneuolentiam ei commendantes quam felicissime D. V. Illustrissimam valere optamus.

Illustrissimae Dominationis Vestrae

Amicus
Sigismundus Princeps.

Gyulafi Lestár egykorú másolata *a budapesti egyetemi könyvtárban. (Szamosközi gyűjt.)*

XL.

Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem II. Rudolf császárnak. Gyula-Fejérvár, 1595. jún. 10.

Sacra Caesarea Regiaque Maiestas, Domine Domine mihi clementissime.

Superioribus diebus ad Sacram Caesaream Regiamque Maiestatem Vestram literas dederam de apparatu et expeditione exercitus Turcici; nunc denuo per certissimos nostros exploratores intellexi Ferhatt Passam cum omnibus copijs ad occupandas prouincias, Moldauiam et Transalpinam, ad Danubij ripam accelerare, iamque campos Jambulios excessisse. Literarum quoque, quas a Ciauzio quodam ad me destinato accepi, paria Sacrae C. R. Maiestati Vestrae transmisi; vnde, quantum damni et periculi ex tarditate auxiliorum S. C. R. Maiestatis Vestrae nobis immineat, facile colligi potest. Supplico igitur S. C. R. Maiestati Vestrae quam possum humillime, velit ex sua clementia mature prospicere, ne extrema necessitate ingru-

ente nimis sero missa auxilia Christianis quicquam prodesse queant. Caeterum S. C. R. Maiestatis Vestrae clementiae me commendans eandem diuitissime felicissimeque uiuere ad Christianitatis emolumentum desidero. Datae Albae Juliae die X. Junij Anno Domini 1595.

Gyulafi Lestár egykorú másolata *az egyetemi könyvtárban.* (*Szamosközi gyűjt.*)

XLI.

Joó János levele Báthori Zsigmond erdélyi fejedelemnek. Krakkó, 1596. szeptember 1.

Serenissime Princeps et Domine, Domine benignissime! Seruitiorum meorum humili commendatione praemissa. Etsi s(ciam) Vestram Serenitatem ab alijs fusius edoctam iri de ijs, quae sub nostra Craccouiensi tractatione acta sunt, ne tamen sine meis ad Vestram Serenitatem Dominus Eustachius Gÿwlaffÿ rediret, ego quoque rem ipsam praesentibus perstringere uoluj. Petitio Polonorum his fere articulis comprehendi potest. Petierunt primo, ut Transactio Bendsinensis, antequam articuli Confoederationis concluderentur, adimpleatur; hoc est: ut Serenissimus Archidux Maximilianus iuxta formam eius Transactionis iuret, et idem faciat etiam Hungaria, ac Princeps quoque Hispaniarum eam ratificet. Haec nisi fiant, fieri etiam non posse, ut statibus Poloniae negocium confoederationis persuadeatur. Secundo, quoad ipsam confoedederationem; requiri formatum (ut ipsi uocarunt) exercitum, constantem ex centum et uiginti millibus militum, quōrum octuaginta millia socij belli, hoc est Sua Maiestas et Vestra Serenitas, reliquos quadraginta mille ipsi Poloni alant, ita, ut pro horum etiam quadraginta millium tertiae partis intertentione socij belli, hoc est, Sua Maiestas Caesarea et Summus Pontifex sumptus eis subministrent. Tertio, hunc uniuersum sociorum exercitum, non separatis, sed coniunctis viribus et agminibus bellum gerere debere, ut hostis uno vel altero praelio facto citius debellari possit. Quarto, pro premio et labore bellj eis utramque Walachiam dandam esse, cum universis oris ad Euxinum mare se extendentibus. Quinto, antiquandas esse leges

Hungariae, de Polonis olim sancitas.[1]) Sexto, si seorsim sit Polonis cum eorum exercitu belligerandum, eos ad minimum sexaginta millia militum opus habere, ac praeter eos decem millia Archibuserorum esse debere; cuius quidem exercitus tertiam partem a socijs belli suis stipendijs alendam esse. Fuerunt alij quoque plures non parui momenti Articuli propositi, quos breuitati studens omitto etc. Ego sum modo hic, sum alibj, ubj potui hactenus semper commendatam habui mihi Vestrae Serenitatis aestimationem. Erit mihi posthac etiam commendata, humillime petens, uelit Vestra quoque Serenitas me et mea humilia seruicia sibi commendata habere etc. Valeat Vestra Serenitas felicissime. Datum Craccouiae, prima die Septembris, Anno 1596.

Vestrae Serenitatis

Humilis seruitor
Joannes Joo.

Quae hic omissa sunt, dicet et referet fideliter Dominus Gÿwlaffÿ.

Czím: Serenissimo Principi et Domino, Domino Sigismundo Batory, Sacri Romani Imperij et Transsiluaniae Principi etc. Domino meo clementissimo.[2])

Eredetije a budapesti egyetem kézirattárában. *(Szamosközi gyüjt.)*

---

[1]) Que sunt illae leges? *Szamosközi jegyzete.*

[2]) Kivánták azt is az lengyelek, hogy az confederatioban benne legyen mind Philep király, mind az Moschus.

Item azt is, hogy ha vég lenne az confederatioban is, et ea modis omnibus concluderetur, nihilominus, si ne fors ita eueniret, vt illis foederatio hoc displicire inciperet, liceat illis eam rescindere, et ad primum statum recurrere. Inett mongya volt felőlök az vratislauiai püspök: Ez, ugymond, oly nemzetség, hogy hogy ha ma mindeneket concludál is finaliter, holnap ismét talál min consultálkodjék.

Prágából is értvén ezt a német császár, és egyéb efféle kivánságokat, azt irá suis legatis Cracouiam, hogy a minemű mód nélkűl való conditiókat praescribáltak, avval érnéjék meg, ha császár maga is fogva volna nálok, és annak megszabadulása felől fieret tractatus.

In negotio confoederationis a Pápától Cardinalis Caietanus volt, kinek urunk tűlem izent volt. Item Episcopus Casertanus, Malaspina continuus Pontificis legatus.

In Confederationis tractatu Cracouiae volt császár követi Pauloski, az vratislaviai püspök, a quo prandio sum exceptus, Jo János et alii.

XLII

Csáktornyai Mátyás Gyulafi Lestárnak. Torda, 1596. decz. 30.

Ut peregre scribo sic, non vacat pluribus, quare Vestra Generositas mihi ignoscat. Bene memor dicti, mitto ad Generositatem Vestram Domini Doctoris Huniadini carminum fragmenta, quae quidem penes me sunt, unacum libello eiusdem apotheotico, cui sunt illa ad calcem adnexa; si quae ex istis Generosae Dominationi Vestrae desiderantur, exscribere licet. Libellum remitti velim per hunc ipsum famulum meum. Porro ob istas meas angustias, quibus distineor in reddenda racione exacti mihi census Comitatus Thordensis anno immediate elapso, necdum potui elegias meas finire et perpolire; sum tamen in Akmi. Ad festum Epiphaniarum Domini denuo mihi Claudiopolim contendendum est, ex sanctione Regia, ad rationem reddendam Domino Francisco Theke. Hinc continuo Albam descendendum mihi proponerem, si Generositatem Vestram forte adhuc ibi adhibere possem, ex Generositate Vestra certior reddi cupio. Quodque eam oro, tantum morae causa mei dignetur sufferre, quo medio sui meae elegiae Domino Cancellario offerri possint. Compensare id morae Generositati Vestrae ad omnes temporum occasiones in vita mea non omittam. Eamque quam optime valere cupio. Datum Thordae penultima Decembris Anno Domini 1596. [1])

Másolata a gr. *Bánfi-codexben.*

XLIII.

Gyulafi Lestár titkár és konyhamester évi fizetése. 1597. decz. 13.

Anno 1597. 13. Decembris super solutione Domini Eustachi Gyulaffi.

Urunk ő felsége rendelt ő kegyelmének secretariussá-

Hoc ordine hallgatták meg az legatusokat. 1. Az Pápáét. 2. az Imp. 3. az hispaniait. 4. az Electorokét. 5. az Moskaét. 6. az Magyarországit. 7. Minket. *Gyulafi L. jegyzete.*

[1]) Mathias hic Cziáktornai irruentibus in Vásárhelium hajdonibus sclopo petitus occubuit Anno 1602 hieme eius anni. (Gyulafi Lestár jegyzete).

gára és konyhamesterségére negyedfél száz forintot esztendőnként, ugy hogy ő maga költségén tartson sáfárt.

Item esztendőnként, mint előbbi konyhamestereknek, tisztességes téli és nyári ruhát.

Asztala harmad magával légyen.

A konyha szükségére ő kegyelme kezéhez jár minden héten negyvenhét forint.

Másolat a *gr. Bánfi-codexben.*

XLIV.

Csáktornyai Mátyás Gyulafi Lestárnak. Gyula-Fejérvár, 1598. márcz. 2.

Generaso Domino Eustachio Gyulaffi Principis Serenissimi Archi *Magiro,* patrono multis nominibus observando Mathias Cziaktornaÿ S. P. D.

Servitiorum meorum commendatione praemissa salutem et felicitatem plurimam precor Generosae Dominatione Vrae.

Ne ambigere videar de affectione Generositatis Vestrae plurimis in me argumentis affatim declarata, intercessionem bonitati Generositatis Vestrae confisam non est quod operose suggeram; est solummodo, ut Generositatem Vestram per omnia sacra oranter exorem, supplicis libelli curam in se susceptam tam sincere opera quam verbo in effectum perducat; sive stet sive cadat, dum ne intentato intereat, aequi consulendum putabo, et me, dum vivo, Generositati Vestrae omnibus obligationum nexibus mancipo. Albae Juliae 2-a Martij 1598.

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

XLV.

Aszalai Mátyás Gyulafi Lestárnak. Vécs, 1598. április 13.

Generoso Domino Eustachio Gyulafi Mathias Aszalaÿ S. P. D.

Servitiorum meorum addictissimam commendationem.

Institeram iam diu apud Te Generosissime Domine Gyulaffi pro carminibus Excellentissimi Domini Doctoris Fran-

cisci,[1]) quae Te id temporis demortuo Cracero tradidisse significabas; dubium autem mihi non est, quin hactenus illa recuperaveris. Quare a tua praestantia etiam atque etiam maximopere peto, et quaeso, ut si quid operum tanti viri habeat, mecum illud participet. Mirum est, imo vix cuiquam credibile sit, quanto eius legendi studio tenear. Si quid erit vicissim, quod tua causa praestare mihi sit integrum, officia mea tibi constabunt semper. Cuius benevolentiae me commendo, atque fortunatissima quaeque eidem a Deo evenire ex animo cupio. In Vechi, in profesto ipsius Parasceues anno octavo nonagesimo supra 1500.

Dominationis Vestrae Generosae

Servitor promtissimus
Mathias Azalaÿ.[2])

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

XLVI.

Gyulafi Lestár folyamodása Mária Christierna fejedelemnőhöz, hátralékban lévő fizetésének kiadásáért. Kelet nélkül. (1598.)

Libellus Supplex Eustachii Gyulaffi.

Serenissima Princeps, Domina Clementissima.

Ex stipe mea annua, qua quantulumcumque meam operam in officium Secretariatus impensam Princeps meus Serenissimus remunerare quot annis erat solitus, duarum angariarum restat pecunia, ea fl. 130 constituit. Serenitati Vestrae humillime suplico, dignetur, quidquid est pecuniolae, gratiose mihi ex aerario numerandam demandare, meque in gratia et benevolentia sua (siquidem dignus reperiar), conservare.

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

---

[1]) Hunyadi Ferencz, Báthori Zsigmond fejedelem orvosa.

[2]) A gr. Bánfi-codexben olvasható Aszalainak Hunyadi Ferenczhez intézett levele, kelet nélkül, az ezen levélre irt következő jegyzettel: »Aszalai noster occubuit cum Székely Mose in conflictu ad Coronam, 1603.«

XLVII.

Gyulafi Lestár ismételt folyamodása hátra lévő fizetéséért Mária Christierna fejedelemnőhöz. Kelet nélkül. (1598,)

Stipem meam duarum angariarum ratione officii Secretariatus mihi debitam nuper a Serenitate Vestra postulans, porrectam a me suplicationem tali inscriptione recepi: *Differatur.* Ego vero Princeps Serenissima nonnisi tali compulsus mora ac dilatione eum ipsum libellum suplicem ei offerendum duxeram. Praeter hanc pecuniam alia quoque sex mensium solutio mihi debetur pro praesenti isto, quo fungor, officio. Prius debitum fl. 130 constituit, alterum fl. 180. Serenitati Vestrae suplico, dignetur alterutrum harum debitorum clementer mihi restitui committere. Quod ego assiduis studijs et obsequijs meis demereri ab ipsa modis omnibus contendam.

Másolat a *gr. Bánfi-codexben.*

XLVIII.

Báthori Zsigmond erdélyi fejedelem parancsa a hatóságokhoz, hogy Bástához küldött követének, Gyulafi Lestárnak utjában segítségére legyenek. Kolosvár, 1601. április 30.

Sigismundus Dei gratia Transylvaniae et Sacri Romani Imperij Princeps, Partium Regni Hungariae Dominus, Aurej velleris Eques, et Siculorum Comes etc. Universis et singulis Spectabilibus, Magnificis, Generosis, Egregijs et nobilibus, Comitibus, vice Comitibus et Iudicibus nobilium quorumcumque Comitatuum, Capitaneis, Praefectis, Prouisoribus, Castellanis arcium, ac aliorum quorumvis locorum Officialibus Tricesimatorum, Teloniatorum, Pontium, Passuum, Vadorum et Viarum custodibus; Item Prudentibus et Circumspectis Magistris Ciuium, Judicibus, villicis, et Juratis ciuibus quorumlibet ciuitatum, oppidorum, villarum et possessionum: Cunctis etiam alijs quolibet officio et praefectura fungentibus eorumque vices gerentibus, extra quidem ditionem nostram constitutis et commorantibus, dominis et amicis nobis honorandis, salutem et nostri commendationem, subditis vero nostris gratiam nostram.

Expediuimus praesentium exhibitorem Egregium Eustachium Giwlaffÿ de Ratotth, aulae nostrae familiarem, in partes Hungariae ad Illustrissimum Dominum Georgium Basta, publicae pacis et tranquilitatis causa. Proinde Dominationes Vestras rogamus beneuole, ut eidem ubique tam in eundo, quam redeundo liberum, tutum, quietum, et pacificum transitum praebere velint. Subditis autem nostris harum serie committimus et mandamus firmiter, vt praemissa praestare, Imo de curru et equis, alijsque rebus ad iter necessarijs, ac de tuta comitiva etiam prospicere et prouidere modis omnibus debeant et teneantur, nec secus faciant. Praesentes porro post earum lecturam semper et ubique reddi cupimus exhibenti. Datum in ciuitate nostra Colosuár tricesima die mensis Aprilis. Anno Domini Millesimo, Sexcentesimo, primo.

Sigismundus Princeps m. p.

(P. H.)

. . . . (elmetszve) secretarius.

m. pr.

Eredetije a *budapesti egyetem könyvtárában, (Szamosközi gyüjteményében).* —Kiadta Szilágyi Sándor, *Erd. országgyülési emlékek V. köt. 88. l.*

XLIX.

Gyulafi Lestár följegyzése Bástánál Szathmáron, két izben folytatott követségének eredményéről. Kelet nélkül. (1601.)

Summa legationis E. G[yulaffi ad] Dominum Basta bina (vice) Zathmariani tractatae.

Miben legyen az mostani (állapatja) Erdélnek, nem kételkednék ebben ű fölsége, hogy eddig mind az római császárnak mind penig (Bast)anak hirével ne legyen. Az az jó gondviselő Isten, a ki mindenben igazgatja az embereket, de kiváltképpen mindazonáltal a fejedelmeknek gondviselője, igy végezett, hogy ahoz az országhoz, kit Isten egyszer kezéből kivett volt, ismét megtérjen, mi okból, Istennek az mélséges tanácsában vagyon. A mennyire ítélhetjük, kétség nékül nem gonoszára, hanem megmaradására rendelte ezt ű szent fölsége az keresztyénségnek, holott ugyan az gonoszból ki szokta Isten az jót hozni; ű

felsége is penig Sidmont az keresztyénségnek megmaradásánál semmit egyebet előtte nem viselne. Ha kik penig külömb ítíletben volnának feléle, kívánja, hogy azok is opiniojokat corrigálják és különben sentiáljanak. Mert Istent híja segétségül, hogy egyéb fölvetett scopussa nincsen, hanem az keresztyénségnek java és megmaradása, kit ennekelőtte is hűséges szolgálatjából mind az császár és mind egész imperium eszében vehetett, kiért mind azon által mi jót tétetett neki az római császár, látja; mind azon által *(két sor hija)* . . . . . nem akarja; pro Regno sane quid aliud quam paupertatem, pro fidelitate exilium, pro laboribus exantlatis persecutionem acceperit non uidet, elannyira, hogy securus, mind az olta is, hogy országából ki kelletett búdosni, soholott nem lehetett, hanem életét markában viselte mindenütt. Mely dolognak mind azon által mind dijudicálását és mind vindicálását csak az jó gondviselő igaz Istenre hagyja, kit tudja hogy nem hagyja, contentus abunde conscientiae imprimis suae integritate et tranquilitate, et etiam apud homines laude rerum a se ob Rempublicam Christinam non inuitiliter gestarum, quidquid tandem quidam de se opinentur; si enim tacere pergant vel dissimulare principes Germani, lapides locuturos. Az susceptum negotium penig contra hostem ha mindenekben nem ugy succedált, az mint reménlették, nem ű vétke, holott etiam in arbitrio ipsius non fuerint omnia. Nunc rebus patriae suae extreme periclitantibus reuersum esse, non eo animo, ut noceat, sed ut seruiat Suae Maiestati, nisi amplius quoque persequi se Sua Maiestas Caesarea voluerit. Nec cuiusquam se dominium violenter inuadere, sed id quod suum est, recipere. Hanc esse aduentus sui causam. Hogy penig meg kelletett gyülekezni, semmire egyébre az római császár ne értse, hanem erre: először, hogy patrimoniomját Sidmont kezéhez vehesse ekképpen, és ha honnét valami vis ingruálna, annak is mature succurrálhasson . . . . . *(két sor hija)* . . . hogy érti az római császárnak is, kiben hagyott ember Basta volna, naponként való sokasodását, kinek propositomját ennek mondják lenni, hogy Erdélt invadálja. Kéri azért az római császárt mint kegyelmes urát, jussanak eszében az régi elvett jók, és ha mi controversia ez dologban vagyon, permittálja enníhány igaz-

ságszerető jámbor szomszéd fejedelmeknek, kiknek censurájoknak ű is kész stálni, ne affligálja és persequálja ulterius, mert nem látja arra való vétkét. Et se nunc quoque ex parte sua non nisi bellum defensivum meditari; hol penig ű fölsége non desistál, hanem ugyan mégis persequálni akarja Basta által, azt kell ű neki is cselekedni, quod leges et iura omnium gentium ac nationum permittunt. Kit ha bizonyosan meg is tapasztaland, nem várja az sulykot fejére teljességgel, hanem eleiben megyen hadával, et pro patria et focis ultima quaeque tentare paratus leszen. Noha nagyobb keserűsége lölkében Sidmontnak nem lehet, mint az, hogy oly kegyelmes urának kell vétni, a kinek azelőtt cum summo applausu Christianorum omnium et sui ipsius nominis gloria immortali szolgált. Ne taszítsa el szemei elől, hanem vegye inkább szolgálatját ű felsége, ha mit vétett volna is, anteactorum meritorum respectu obliterálja azt az római császár. Ne legyen oka ennyi keresztyéni vérnek kiontásának. Kinek ha ugyan meg kell lenni, protestál Sidmont mind az Isten és mind az emberek előtt, hogy oka semminek nem leszen, se enim inuitum in hanc harenam protrahi. Sőt Basta uram is moderálja magát (cs)ak és semmiben ne hirtelenkedjék, quod postmodum poenitere possit, hanem Sidmont is találhassa meg legatiója által az római császárt. Ne menjen fegyverrel véghez az dolog, quae vna rerum omnium est periculosissima. Ez volt summája az én oratiomnak.

Eredetije Gyulafi Lestár által a föntebbi szám alatt közlött levél hátára irva. *A budapesti egyetem könyvtárában (Szamosközi gyüjteményében.)* Kiadta *Szilágyi Sándor*, *Erd. országgyülési eml.* V. köt. 89—91. l.

L.

Básta felelete Báthori Zsigmond követének Gyulafi Lestárnak, ura nevében tett előterjesztésére. Kelet nélkül. Szatmár, 1601.

Responsum Bastae ad postulata Sigismundi, per E. Giulaffi.

Mind ezekre Basta csak rövideden felelt mind az két uttal. Mondá, hogy verbis haec res non perficietur, et si ita decidi posset, se tantum abest vt impediret, ut etiam vehementer hoc nomine gratularetur tam sibi, quam Christianis omni-

bus, quorum sanguine negotium hoc transactum iri videre sibi videretur. Sed ijs incumbere rationem coram Deo reddere, qui causam adeoque ansam vt haec ita transigerentur ultro prebuerant, se servum tantum modo esse, cui ea, quae iubentur, exequi sit necesse. Videre se hoc interim quoque, non tam sua, quam aliorum opera Principem ipsum vt haec contra Suam Maiestatem Caesaream tentaret, pertractum esse, ac proinde se Principi, multa bona a Republica commerito, ex animo misererj. Et licet non rogatus, multa tamen hactenus varijs nuncijs et litteris apud Suam Maiestatem tentasse, si qua uia fors rebus istis succurri posset. Se tamen, nescire quo fato, irrito semper conatu laborasse. Ha mi, ugy mond, efféle volt szüvében ű Felségének, más módon köllött volna elcit venni. Eleiben kellett volna adni az római császárnak hazájában való jüvetelire való kivánságát, ottan csak Lengyelországból is, ha előbb nem. Explicálta volna minden difficultássit ű Felségének. Nem oly fejedelmeket educál ez az gloriosa Domus Austriaca, quae nesciret compati aliorum calamitatibus, és kétség nélkűl mindent consequálhatott volna ex animi sententia.

Mert ugyan is ki adhatta volna és resignálhatta volna jobban és hasznosbban meg kezéhez országát, mint a kinek adta és donálta, non inuitus, hanem jóakaratjából, kihez ha ű Fölsége nem nyólt volna is, közel volt az ellenség, ki kétség nélkűl két kézzel kapta volna az egész kereszténységnek ártalmára azt a prouinciát, nudam et auxiliis omnibus destitutam. Jussanak eszében Sidmont fejedelemnek, ha ezek akkor mind ugy nem voltanak. Én is penig pro parte mea kész lettem volna magam interponálnom és laborálnom mindenképpen ezen, hogy az prouincia Sidmontnak ű felségének ismét kezéhez jutott volna. Nem is kellett volna ehez nagy munka, cum Sua Majestas optime esset affectus erga eum. Mert nem szorult császár erre az prouinciára; adott Isten azon kívűl is eleget ű Felségének. Et certe onerj fuit Suae Maiestati prouincia illa magis, quam comodo ullo; vt hic de sumptibus pene infinitis a se in conseruationem tam Transiluaniae quam et Transalpinae collatis nil dicatur.

De nem jó tanács viselte Sidmontot, kit ennek utánna is eszében veszen. Jobb lett volna azt precarie tentálni, a kit

most armis akar aquirálni. Nem volt soha senkitűl az császár jó volta megvonva. Most immár késő volna az tractatus. Neki meg volna hagyva, mit cselekedjék, ű penig csak soldatus, a ki nem maga hanem más akaratjától függ. Mindazonáltal látnája meg Sidmont mit cselekednéjék, ne pateretur se ab ijs, qui non Sigismundi, sed proprium suum quaerunt commodum, in manifestum se perduci periculum, vnde regredi postea forte non sit commodum. Ezt penig az olasz prouerbiomot hogy Sidmont obseruálja, inti fölötte igen Basta uram, tudni illik hogy meghajtsa az veszsző szálat, de ugy hogy el ne szegje. Ez az mondás jusson eszébe, és visgálja jól meg magában az értelmét.

Evel elbocsáta. És kijüttem vala immár az udvarról, hogy Ondó Mártont utánnam futtatta, hogy az proverbiomot el ne felejtsem, hanem az mint ű mondta azon szókval megmondjam Sidmont fejedelemnek. [1])

Eredetije, Gyulafi Lestár saját kezével irva, *a budapesti egyetem könyvtárában.* (*Szamosközi gyüjteményében.*) — Kiadta Szilágyi Sándor, *Erd. Országgy. Emlékek. V. köt. 91—93. l.*

LI.

Gyulafi Lestár folyamodása Báthori Zsigmondhoz, kitől elhagyatott állapotjában régi hű szolgálatai tekintetbe vételét kéri. 1602. után.

Serenissime Princeps, Domine clementissime!

Post qnaesitum hunc otij et tranquillitatis a Serenitate Vestra portum, ac tandem etiam tot nimirum exantlatis ob Rempublicam laboribus feliciter repertum [2]), si unquam alias,

[1]) Ondó Márton volt interpres Bastae ott Zakmárt, és ű maga is Basta felelt, de sokat Ondó Márton által mondatott, magyaráztatott.

Sigmondnak illyen szándéka volt az oratióval és követséggel Bastához, hogy az Római császár hagyja ez országban, ne támadjon ellene, mert ű neki is fegyvert kell maga oltalmára fogni. Az törökkel had béküljék meg, ki ellen sem az római császár sem Sigmond ez országot meg nem oltalmazhatja. Ezenközben kész Sigmond az római császárnak is hív lenni, és ez conditioval szolgálni, hogy az törökkel megbékéljék Sigmond. *Szamosközi jegyzete.*

[2]) E szavak Báthori Zsigmond végleges lemondására s Csehországba vonulására vonatkoznak, a mi 1602-ben történt.

ab eo certe tempore vixi tenuius, imo etiam abiectius, quam unquam futurum speraveram, id quod mihi clavum Serenitate Vestra Regni huius moderante usu venisse haud ullus unquam vidit mortalium. Nunc equidem eo res devenit, ut crummea quoque ipsa (qua una peste nihil in rebus humanis nocentior) ultra solitum arida et contracta subsudire et attenuari nonnihil coeperit, luctuosum oculis meis praebens spectaculum. Unde futurum sane auguror, ut vel in triviis ipsis occinentes mihi vetus illud Polonicum auditurus sim adagium: *Ztari zluga, ztari pyesz,* scilicet: *Haec digna merces laborum praeteritorum,* mercede omni amoveri quam longissime. Atqui vel Cedro iudice negligi usque adeo et abjici haud debebam, ab iis praesertim, quibus dum divite, ut ille ait, cornu omnia suppetunt, alijs tamen a suis rebus non est tantum, ut egentium voces quamvis extreme supplicum ad aures demittant suas. Ego vero ferre haec non satis edoctus Serenitatem Vestram scheda hac rudi et incompta compellandam duxi, ut quo potissimum, quosque in oras lacerae puppis huius reliquias hac maxime tempestate converterem, fas sit, ab ipsa Serenitate Vestra, gubernatore optimo et certissimo fluctuum domitore, condiscam.

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

LII.

Gyulafi Lestár levele Keresztúri Györgyhöz a vallonokról. 1604.

Epistola Eustachij Gyulafi ad Georgium Kereszturium, in qua de Valonibus agit. [1])

Doleo vicem patriae, doleo nostram quoque, qui eas malorum vidimus myriades, quas ne conspiceremus mori millies satis fuerat. Sed quid facias Georgi charissime? ruentis iam inque fata sua properantis mundi sunt haec praeludia. Fata, ut ille ait, volentes ducunt, nolentes trahunt, quis naturae sua repetenti diem dicat? De Valonibus, quae tellus eam hominum fecem, ne quid gravius dicam, effuderit, scire quaedam ex me desideras, at medius fidius demonum malim ordines qui sint

[1]) 1604. scripta. *Oldaljegyzet.*

declarari tibi a me peteres: nihil enim magis facio invitus quam vel tantillum chartis calamoque committere de gente omnium plus quam nefaria ac scelerata, nec digna appellatione hominum, nisi tu belluas omnes exitialiaque naturae per orbem monstra omnia hominum agnominatione censeri velis. Nihilominus ne quid tibi a me denegatum quaerare, parebo tuo desiderio, sed paucis, ac veluti per transcursum, cum brevi coram pluribus tecum sim acturus.

Valones populi sunt, qui maleficiis, scelere, crudelitate et rapinis his temporibus orbi innotuerunt, dicti putantur olim Eburones (Nebulones potius dicendi), inter Belgas, Gallos et Germanos sunt siti, in tractu Renensi, non procul a Colonia insigni urbe. Metropolis eorum Leodinum civitas Episcopalis est, unde a neotericis quibusdam Eburones Leodienses dicuntur. Eorum regio nunc Valesia appellatur, vulgo apud illos Vualis, a vallibus opinor dicta, quod vallibus sit insinuata. A Vualis dicti sunt Valones, genus hominum mercenarium et infame omnigenus latrocinijs et sanguine, plus ad praedam et Christianum sangvinem hauriendum, quam ad veram virtutem etc. Gallicum idioma illis sermo est, quamquam multi eorum de Germanica quoque lingva participent, quippe utrisque finitimi, sed plus Gallis.

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

LIII.

Gyulaji Lestár a paratelji szász községhez. Év nélkül.

Ad Communitatem Parateliensem Eustachius Gyulafi.

Prudentes et Circumspecti viri, amici et vicini plurimum observandi. Accepi literas vestras, in quibus de adolescente quodam aurigario scribitis, qui priusquam in famulitium meum concederet, in militiam fuerit a vobis lectus, unde non ita pridem se subduxerit, ac proinde in mandatis vos a Sua Serenitate habere, ut tyrones tales fugativos undique conquisitos denuo ad suum quemque locum redire compellatis. Quod ad adolescentem ipsum attinet, conductus quidem is a me est in usum annuum, rebus meis ita exigentibus: caeterum haud eorum penitus quidpiam, quod vel in castris meruerit, vel inde clam

repedaverit, mihi hactenus constitit. Ut ut tamen sit, manumittere eum, utpote mihi iam obstrictum, nullo modo possum, id quod vel Prudentiarum Vestrarum iudicio trutinandum relinquerim. Accedit illud quoque, me quibusdam certis studijs et laboribus meis non solum vos in specie, verum etiam universitatem adeo Saxonum habere oberatam; qua ex re futurum spero, ut ius istud mihi in unum hunc servulum non gravatim sitis delaturi, vel potius illud, quod in ipsum habeo toleraturi aequanimiter, maxime cum is nonnisi emerito probe stipendio illinc discesserit, ac insuper integram hebdomadam ultra quam debebat adjecerit. Facietis proinde vestro dignum judicio et aequitate, si curaveritis, respectu amicitiae etiam nostrae, ne quid hoc nomine incommodi aut offensionis ad patrem eius, virum simplicem et innoxium redeat. Dominum quoque Consulem Sesburgensem prima occasione eius rei causa compellare nom praetermittam, quamvis nihil sit, de quo Prudentiae Vestrae solicitae esse debeant, aut hinc suae communitati (cui ex animo bene cupio) damnum aliquod emersurum suspicentur, cum ipsemet hanc provinciam sim in me ex professo suscepturus. Bene valete.

Másolata a *gr. Bánfi-codexben.*

MARTONFALVAY IMRE DEÁK

EMLÉKIRATA

KEZDŐDIK SZÉCSENYBEN, VAS VÁRMEGYÉBEN, VÉGZŐDIK PÁPÁN,
1585. NOV. 29-ÉN.

AZ EREDETI UTÁN KIADTA, BEVEZETÉSSEL ÉS JEGYZETEKKEL
ELLÁTTA

SZOPORI NAGY IMRE

A M. TUD. AKAD. LEV. TAGJA.

ELŐSZÓ.

A Történelmi Társulat közlönyében, a Századok első évi folyamának 47—53 lapjain, ismertettem Martonfalvay Imre deák emlékiratát, melyet a dunántúli történetkedvelők 1866-diki kirándulása alkalmával Sitkén, Vas vármegyében, Felső-büki Nagy Sándor ur családi levéltárában feltalálni szerencsések valánk.

Érintettem azon helyen szerzőnk családi viszonyait, előadtam, hogy mily hivatalokat viselt, naplóját mikor írta, s hogy a Vas vármegyei Martonfalváról, vagy mai kiejtés szerint Martonfáról, származott. Jeleztem Nagy Iván tévedését, ki M. O. családairól írt munkája VII. köt. 351. l. azt állítja, hogy Imre deák már 1494-ben életben volt, mert szerzőnk emlékirata kezdetén maga mondja, hogy 65 évig szolgált és hogy ifjucska volt, midőn Somogyvárott a számtartói tisztséget elnyerte, tehát ekkor legfölebb 20 éves lehetett, a miből következtethető, hogy naplóját 1585-ben fejezvén be, csak az 1520-ik év körül kezdhette meg szolgálatát. Számtartóságáról egy pár sorral emlékszik, s csak akkor, midőn már az udvarbírói tisztet elnyerte, kezdi meg az események részletes leírását, azzal kezdvén, hogy ő kezelte a Ferdinánd király által Török Bálint-

nak kiutalt királyi adót, a mi 1528. körül történhetett, mert Török Bálint Ferdinánd királyhoz huzamosb időre ekkor pártolt ismét át; és így az emlékirat tulajdonképen az 1528—1585. évek közötti eseményekről szól.

A Századokban megjelent ismertetésem után a Veszprém vármegyében több sarjában még jelenleg is virágzó, és így, habár Nagy Iván idézett helyen az ellenkezőt állítja is, még ki nem halt család egyik tagja: Martonfalvay Elek úr szintén megismertetett velem nehány adatot szerzőnkről.

Az ezen úton nyert leszármazási táblán Imre atyja: Bálint nincs megnevezve, őt Nagy Iván említi; Bálintot, valamint ennek atyját Dénest megnevezve találjuk a vasvári káptalannak 1494-ben kiadott oklevelében, l. Századok i. h. 48. l.

A kézirat a sitkei levéltárban őriztetvén, szerzőnk őseinek és utódainak megismertetése végett, de annak is igazolására, hogy a Felső-büki Nagyok a Martonfalvay családdal minő összeköttetésben álltak, a megszerzett adatok alapján a XVIII-ik századig élt férfi-ivadékról a következő leszármazási táblát állitottam össze:

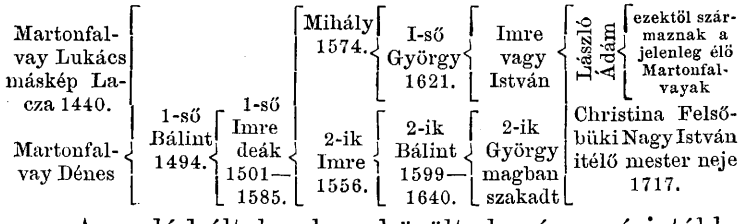

A család által velem közölt leszármazási tábla Lászlót, Ádámot és Christinát Martonfalvay István gyermekeiül tűnteti föl, Nagy Iván szerint azonban ezek atyja Imre volt. Ezen bizonytalanságot csak az illető oklevelek bővebb átbuvárlása oszlathatná el.

Felső-büki Nagy István és neje, Martonfalvát a magban szakadt 2-ik György után 1718-ban nyerték meg adományúl, s ez uton kerülhetett a családi levéltár egy részével az emlékirat is a Felső-büki Nagyok levéltárába.

Az emlékirat keletkezésének okát szerzőnk a kézirat elején maga mondja el: az Enyingi Török család tagjait kivánta arról értesíteni, hogy ezek szolgálatában minő érdemei valának, e közben leírja saját tapasztalatából az előfordúlt egyéb eseményeket is, s habár évszámot szerzőnk sehol sem említ, még az az érdeme is megvan, hogy tapasztalatait egymásután és híven adja elő, mint ezt jegyzeteim is kitűntetik; alig találunk egy-két esetet, a hol a chronologiai rendtől eltérne.

Mint már említém, szerzőnk évszámra sehol sem hivatkozván, könnyebb tájékozás végett az emlékiratot évekre osztottam föl, valamint utólag az illető években felsorolt események rövid kivonatát is adom.

Az emlékirat nem csak történeti, de nyelvészeti szempontból is fontossággal bír; a Történeti Bizottság határozata következtében a kiadásnál a jelenlegi orthographia használtatván, e részben az eredetihez csak oly esetben ragaszkodtam, a hol azt az akkori kiejtés megkívánja; azonban az emlékiratot betühíven is lemásoltam, és ezen másolatot azok számára, kik azt nyelvészeti szempontból használni óhajtják, az Akadémia könyvtárába letettem.

Végűl megjegyzem, hogy az emlékirat befejezése után a szintén szerzőnktől eredt s töredékben föltalált, 1555. évben írt jegyzeteket is közlöm, minthogy azok több tekintetben szintén érdekkel bírnak.

De halljuk már most emlékírónkat, a ki a XVI-ik századból hazánk válságos állapotáról mint szemtanu mondja el saját tapasztalatait. Szomoru időkről emlékezik, midőn őseink majd egyik, majd másik ellenkirály, majd ismét a török hadai előtt voltak kénytelenek meghódolni, midőn főbb urainknak leginkább csak arra volt gondjuk, hogy az ellenpártbeliek birtokait elfoglalhassák, mindenki csak saját tűzhelyét volt kénytelen védeni, a közös haza védelmére erejüket csak kevesen szentelhették. De az emlékirat egyúttal megtanít arra is, hogy tisztelettel hajoljunk meg őseink szívós kitartása előtt, a melynek egy részben köszönhetjük, hogy a költő szavai szerint: »annyi balszerencse közt, oly sok viszály után, megfogyva bár, de törve nem, él nemzet e hazán.«

Szopori Nagy Imre,
akad. lev. tag.

Martonfalvay beteges Imre deák szolgálatjárúl rövidedön való emléközet. Az nagyságos Török Bálint [1]) uramtúl és asszonyomtúl, feleségétűl Pemflinger Kata asszonytúl ü ngtú fogva az ngos Török János uram és Török Ferencz uramig és végezetre ez mostani Török István uram és Török János uramiglan mint szolgálgattam, ime rövidedön kiirattam, az mönynyire megemléközhettem rúla Szécsenyben fektömben; kérem mindönöket, hogy senki ne bánja, mert tudja az jó Isten, igazat irok; ifjuságomtúl fogva mind vénségömig, kinek immár hatvanöt esztendeje vagyon, nagy jámborúl híven és igazán szolgáltam ü ngoknak, magamat penig semmi szolgálatjoktúl soha meg nem vontam, valahol ü ngok parancsiolták ott szolgáltam, gyakor helyökön károkat és veszödelmet val-

[1]) Az enyingi Török család egyes tagjaira az emlékirat többször hivatkozván, a családfát szükségesnek tartottam e helyt közölni. Az adatokat Nagy Iván »Magyarország Családai« című munkájából vettem, kiegészítvén azokat részint magából az emlékiratból, részint pedig az Inkey család iharos-berényi levéltára egy részének általam megtekintett okleveleiből:

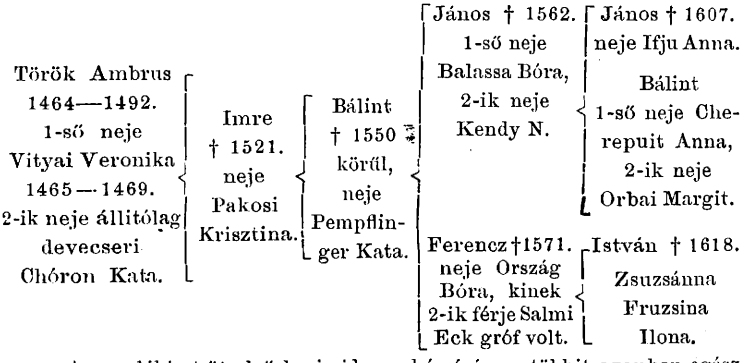

Az emlékirat öt első lapja idegen kéz írása, a többit azonban egész végig Martonfalvay saját kezével írta.

lo ttam ü ngok után, kiket ide alá nyilvábban megérthetnek; ezök azért az szolgálatnak rövidedön való emlékezeti, az többit pedig csak az Isten tudná előszámlálni:

1520—1530.

Mikort a ngos Török Bálint uram szolgálatjára adtam magamat Somogyvárban, [1]) igen ifjucska voltam. Először Nagy Gergely idejében számtartó voltam, azután vice udvarbiró voltam, és az mit Ferdinánd király ü fölsége az király adójából [2]) ü ngának deputált, én kezemhöz járt, arról is én tartottam számot ü ngának; hogy Nagy Gergely az somogyvári tisztet megresignálá ü ngának, az udvarbiróságot én reám bizá ő nga, és az én ifjuságomhoz képest híven és igazán szolgáltam ü ngának, kiről menedékem is vagyon. [3])

Nem sok üdő mulván Nagy Gergelyre gonosz vétkiért uram ü nga megharagvék, Trója kastéllát reája szállatá; [4]) az én kegyelmes uram parancsiolá nékem is Somogyvárban, hogy én is oda mönjek minden népemmel és Nagy Gergelyt házából kivonjuk, de erősen tartá magát, egynehány ember hala meg az kastély alatt, de hogy az árokját kastélyának megtöltők, elijede, kegyelemre megadá magát; és az én uramnál sokat töreködtünk Nagy Gergelyért, megkegyelmeze néki, én is kezes voltam érte, hogy jámborúl szolgál ü ngának ezután.

---

[1]) Somogyvárt és tartományait 1411-ben Zsigmond király a Marczaly családnak adományozta (l. Országos Ltár N. R. A. 588. 18.); a Marczalyak kihalása után Somogyvár az enyingi Török család birtokába jutott; arra, hogy azt Török Bálint vagy még az atyja szerezte-é meg, biztos adattal nem bírok. Istvánffy Miklós a Regni Hung. Historia 1724-ki kiadása 129. lapján azt állítja, hogy Török Bálint a somogyvári monostort egyszerűen elfoglalta.

[2]) A mint az előszóban is érintettem, az, hogy Ferdinánd király a somogymegyei adót Török Bálintnak átengedte, 1528 körül történhetett. Vesd össze Szalay László »Magyarorsz. Tört.« IV. 78. lap.

[3]) Ezen utóbbi négy szó Martonfalvaynak későbbi sajátkezű írása, a mint hogy az emlékiratnak idegen kéz által írott részében sajátkezűleg még több igazítás is található; menedéket vagy fölmentő levelet szerzőnk 1548-ban kapott Török Jánostól (l. alább).

[4]) Az ostromnak sajátságos képletben való kifejezése.

Ez időközben az Dombay [1]) urak és az több János király párti, Ferdinánd királnak az én kegmes uram kényszerítésébűl fejet hajtának, és Dombay János Ozóra [2]) várát az én uramnak vallá, de Orosz Máté az feleségével meg nem adák, reája szállónk, végre megvevők, ott én sokat szolgáltam az én kmes uramnak; mert híre jöve, hogy Kápolnay Ferencz [3]) Thardasy Istvánnal és Nagy Zsigmonddal meg akarják segíteni Ozora várát, az én uram szolgáiban penig, kik Ozora alatt az klastrom felé voltanak, beljebb szállának az hadnagy felé, de én ott maradék az hadnagy engedelméből, az honnét az ellenséget várjuk vala; estvére kelvén, az utját szekerekkel bevonattam, gyalogokat hagyék ott őrzeni, magam penig az egész éjjel, nagy hideg deres üdőben, csak magam szolgáival állottam az strázsát, kit Palásty Miklós hadnagyunk, egyebek is ha élnének, meg tudnak mondani, én sohult magamat meg nem vontam, mindenütt jámborúl szolgáltam; hogy penig az várbelick megcsalva az segítségben, elijedének, megadák Ozorát, kinek most is Pápához birják jószágát.

Továbbá Báthory András [4]) uram kérésére az én uram

---

[1]) Dombayak — kiknek fészkük a Tolna vármegyei Dombóvár volt — ez időben többen szerepeltek.

[2]) Ozora várnak és tartozmányainak hajdani birtokviszonyairól elég bő adatok olvashatók a »Történelmi Tár« VI. k. 66—69. ll., ámbár annak, hogy a Dombayak mikép jutottak Ozora birtokába, ott nyomára találni nem lehet; valószínű, hogy Ozora várát, melyet a Ferdinánd király pártján levő Thurzó Elek még 1522-ben nyert adományúl, János király ruházta át a Dombayakra, s hogy ezektől azt Török Bálint az anyja, Pakosi Christina jogán szerezte meg.

[3]) Kápolnay Ferencz ekkor még János király híve volt, kitől csak az 1530-iki budai ostrom után pártolt el. Budai Ésaiás M. P. Lexicona II. 401. l. és Szalay L. i. h. 96. és 100. l. Kápolnayt Istvánffy Miklós is említi i. h. 105. l., felhozván, hogy Nádasdy Tamás és Kápolnay Ferencz János király utasítása következtében a Török Bálint által bírt Szigetvárát 1530-ban ostromolták; l. még Budai É. i. h. III. 438. és Szalay L. i. h. IV. 96. l.; Ozora várának ostroma, valamint az alább leírt gerennási ütközet tehát az 1530-ik évet megelőzőleg 1529 körül történhetett.

[4]) Ecsedi Báthory András Báthory Györgynek volt testvére, a ki Somogymegyében Babocsa várát és tartozmányait bírta, l. Budai É. i. h. I. 179—181. l.

Terek Bálint Ötvös várát [1]) megszállatá Pökry Lajos [2]) ellen, kit meg is vétete, és Báthory uramnak az több jószágával egyetembe megszabadítá; Ötvös alatt két jámbor szolgám hala meg az ostromon az én uram szolgálatában.

Kápolnay Ferencz az én uram ellen támada, mind atyjafiainak, mind szolgáinak sok kárt teszen vala, jószágokat is bírta némelyiknek Tolna vármögyében, Somogy vármegyében is, az községet is igen háborgatta az én uram tiszti ellen, Berki [3]) és Szent Márton [4]) tartományában, kiket az én uram bírt, sok kárt tött, kiről gyakorlatossággal írt, intötte is, hogy megszünjék, de csak választ sem tött leveleiről, én velem iratá meg uram ü nga Ozorában; miérthogy semmit kérésére nem cselekedött — tartoznéjek hozzá — mert el nem akarja ezután szenvedni, Kápolnay Ferencz nem vevén siketségre, hadat indíta és Köbliben [5]) szállítá, az én uram utána választa elöljáróban kétszáz lovagot, napot napestig az hő időben száguldánk utánnok, de sokan el-elmaradának az nagy hőségben az én uraim, száz lovaggal ha voltunk; estvelére kelvén, Nagylábu Gáspár Kápolnay Ferencz hadnagya előnkbe hozá vala az strázsát, az mint az fáradt lovakon meheténk, megüzők, Köbliben egy kertben szaladtanak előttönk, hátokon mönénk az kertben, ellenönk nem készülhetének, megverők az Kápolnay Ferencz népét, semmi viadalt velünk nem tudának tartani,

---

[1]) Ötvös nevű helység Somogy vármegyében Babocsától éjszakra fekszik.

[2]) Pekry Lajos somlai Báthory István nővérét, Erzsébetet bírta nőül, ugyanő a többiek között jelen volt a Báthory György által Babocsán 1531-ben tartott összejövetelen; l. Budai É. i. h. 180. l. és Nagy Iván i. h. I. 221. és 229. ll. Őt 1530-ban, mint Ferdinánd hívét említi Szalay L. i. h. IV. 98. l.

[3]) Berki falu a Kapos folyó balpartján fekszik Somogy vármegyében.

[4]) Szent-Márton tartománya alatt alighanem a Baranya vármegyében Gödre falu mellett fekvő Szent-Mártont és vidékét kell értenünk, mert a győr-szent-mártoni apátságnak somogymegyei remete-udvarhelyi birtokát, az alábbiak szerint, Török Bálint csak utóbb foglalta el.

[5]) Ma Köblény falu Baranya vármegyében, Tolna vármegye szélén.

maga voltak 400 lovaggal azon táborhelyen. Az én kmes uram hada oda érközék, megmarada éjjel, másnapra kelvén hátra térénk Gerennás [1]) felé, hova gyültek volt az Kápolnay Ferencz szolgái Gerennásnak megtartására, az én uram ezt hallván, Gerennás látni mene nem sokad magával, az több szolgáit az táborban hagyván, tehát az Kápolnay Ferencz szolgái és gyalogi lesben voltanak, sok jámbor szolgáit az én uramnak meglövöldözék; kikben sokan meg is halának a sarampókon; nékem is a többi között jobb kezemet általlövék az é[illegible]uram mellett, ki miatt nagy nyomorúságot kellett szenvednem, mert halálos seb vala rajtam, közel két esztendeig gyógyítottak külömb-külömb mesterborbélyok [2]), csak az isten tarta meg hogy meg nem halék bele, sokat is költöttem gyógyulásomért, de az én kmes uram wagial [3]) ajánlotta vala magát érette, kezemet is igérte vala megaranyaztatni, ha sokáig közöttünk maradhat vala, meg is teljeséti vala ü nga, de ezután is várom gyermökinek kegyelmességöket érette holtom napjáig etc.

Az én kmes uram fő jámbor szolgáinak halálokért és sebössölésökért nagy buába keseröségébe Gerenás erősséget megszállatá, végre sok jámbor halálával meg is véteté, nékem is három jámbor szolgáim vesztenek alatta, az erősséget Gerennást elhányatta és megégetteté nagy bánatjában.

---

[1]) Gerenyás puszta Tolna vármegyében Regölytől keletre Szárazd falu mellett fekszik, hajdan itt Kápolnay a fehérvári Johanniták birtokán erődöt emelt, melyet azután mint idegen birtokra épültet, az országgyülés utóbb szétszóratni rendelt.

[2]) Az emlékiratban az idegen kéz írása eddig tart, a következő részt egész végig már Martonfalvay Imre saját reszketeg kezével írta, melynek olvasása több nehézséggel jár; a helyesirás különbsége is mindjárt föltűnik, mert míg az emlékirat elején az idegen kéz által a XVI-ik század második felében dívott irásmód használtatott, addig szerzőnk az azon század elején gyakorlatban volt orthographia szerint ir; feltűnő az is, hogy szerzőnk a közép *e*-t *ew* betűkkel jeleli meg, s igy azt a mai szegedvidéki szokás szerint ő-nek ejtette ki, a nyomtatásban is tehát igy adom, ámbár dunántúl e kiejtés jelenleg már nem használtatik.

[3]) Igy van irva, hogy mit jelentsen, biztosan nem határozhatom meg, a »vagy, vagy igen« szavak értelme lappanghat alatta.

Ez időközben Remete-Udvarhelyt [1]), melyet Boldizsár deák birt árendába az szent mártoni apáturtúl [2]), az én kmes uram parancsolatjából elfoglalám, és sok dézmabort győjteték hozzá, kiből az én uramnak nagy hasznot szörzék, szolgáinak is sok hordó bort adattam belőle szolgálatjokért etc.

1531—1540.

Azután esztendő mulván az én uram hivata Szigetbe [3]) alá, hogy még szörével (azaz: *jó szerint*) meg sem gyógyultam vala; mondá ü nga, hogy Ferdinánd király ő fölsége az l[illegible]gyel uraknak per notam minden jószágokat neki donalta volna, meghagyta Fáncsy Jánosnak, [4]) Nagy Gergelynek és Keresztury Imrének, hogy Szegliget várát [5]) megszállanáják, de hogy kevesen vadnak alatta, féltette őket az pártosoktul, parancsiolá nékem, hogy én is hozzájok sietnék segítségől, eleget mentém vala magamat gyógyulásban voltommal, látta ü nga kezemet is nyakamban kötve viselem, nem is illik nekem atyámfiai [6])

---

[1]) Remete puszta van Somogy vármegyében Vámos és Polány faluk között, Weceslowcz Boldizsár bírta azt haszonbérben 1534-ben, ki Bakics Pálnak belső szolgája volt. Lásd Pannonhalmi levéltár capsa 19. q).

[2]) Értsd a szent-mártoni főapátságot.

[3]) Mint már föntebb is említettem, Szigetvárát ekkor Török Bálint bírta; még nagyatyja Török Ambrus kapta volt I. Mátyás királytól adományba. L. Wagner Car. Collect. Geneol. Dec. III. 126. l.

[4]) Gordvai Fáncsy János 1505-ben Somogy vármegye követe volt. Jászay Pál »Magyar nemzet napjai a mohácsi vész után« 157. l.

[5]) A Lengyel család bírta ekkor Lengyel-Tótit Somogy vármegyében és Szigliget várát Zalában; Lengyel Jánosról azt írja Budai É. i. h. 575. l., hogy a Ferdinánd királyhoz való hűségben ingadozván, együtt tanácskozott 1531-ben Babocsán Perényi Péterrel és másokkal; ugyancsak Budai É. i. h. I. köt. 180. l. azt is állítja, hogy ezen tanácskozáson Török Bálint szintén jelen volt, a Lengyel urak ellen a hűtlenség vádja tehát nemcsak ezen tanácskozásban való részvételből származhatott, mert a tanácskozás a Lengyelek jószágával jutalmazott Török Bálint jelenlétében tartatott meg. Egyébiránt azt, hogy a babocsai tanácskozást követő bélavári tanácskozásnak mi volt a czélja, bővebben leírja Szalay L. i. h. IV. 106—107. l.

[6]) A Lengyel családdal Martonfalvay I. valószínűleg a Zala megyéből származott első neje Thuly Anna után állhatott rokonságban.

háza megvételére mennem, de enmagam mentése ü ngánál semmit nem használa, ösmerem, parancsolatja szerint Somogyváratt hertelen készülék, gyalogimmal és lovagimmal nagy sokan, de lovaimat az hajókban által nem viheték Szegligetre, sietőnk evezni, kiszállánk az partra, hát az én uram szolgái csak alig vártak, nagy jó kedvvel fogadának örömekben; reggelre jutánk, megkerüléjek az várat mindnyájan, az várbeliek megösmerék, hogy több nép lött volna ellenök Szegligetbe, nem kezdének olyan igen lőni mint azelőtt; éjjelre kelénk, az csonkatorony ellenébe az kősziklán fön két kast tölteték, megijede az porkoláb Kulcsár István, nem sok idő mulván szót ada, és megadá Szegliget várát. Azután az én kmes uram parancsolatjából nékem kelleték benne maradnom az sok pártosok között az nagy puszta várban, semmi élés benne, amint lehete megtakarám, meg is fódozgatám az rősseket az keritésön. Azon közbe látni eljöve az én kmes uram, nagy vigan lakék egy nap, másik nap Keszthelyre evezének az Balaton vizén, onnét Somogyvárba, hová megyen volt kocsikon, nem sokan (*így*) volt, Lak várához [1]) nem messze, tahát egy haraszt-ból Dely Pál, Bereczk deák és Rácz Mikola etc. sokan az kocsikon ütöttek, [2]) Dely Pál [3]) az én uramnak kicsibe hogy fejébe nem vágta az csákányt, az uraim kocsikról az mi kevesen voltak leszökdöstek; ott volt Nagy Sidmond is az én urammal, ki azelőtt Bakyt Pál szolgája volt. Nagy hamar egybeverik az kocsikat, semmit isten segitségéből nékik nem árthatának, elváltak azután egymástól.

Az én uram Somogyvárra ment békével az uraimmal egyetembe, aztul fogva ü nga őrizet alatt tartatá Lak

---

[1]) Ma Öreg-Lak helység Somogy vármegyében.

[2]) Ezen támadást Istvánffy i. h. 128—129. l. és utána Budai É. is i. h. III. 440. l. szintén hosszasabban leírja, azzal a különbséggel, hogy Török Bálint Bakics Pálnál névnapi vendégségen volt, és hogy Somogyvárra visszautaztában támadták volna meg; Istvánffy és Budai ezen támadást az 1535-ik év végére teszik, s azt állítják, hogy Török Bálintnak ez is okot szolgáltatott volna arra, hogy ismét János királyhoz pártoljon át.

[3]) Dely Pálról és Mikola Farkasról, kik Bakics Pál seregében vitézkedtek, l. Istvánffy i. h. 133. és Budai É. i. h. I. 534. l.

várát [1]), mindenött foglaltatá Bakyt Pál jószágát, miérthogy meg akarta az én uramat mordáltatni. Nekem is megparancsiolá ü nga, hogy szolgáit fogdoztassam, és jószágát foglaljam. Jenőt [2]) az Bakit jószágát elfoglalám, ki nem messzi Pápához, kiért Palatics János uram hadnagy lévén Pápán, igen haragutt, kissebbségének is tartotta, hogy én Pápától elfoglaltam, kit azelőtt ő el nem tudott foglalni.

1536.

Az Bakyt szolgáiban Brizló Ferenczet és Kunovyt Mihályt megfogatám, és jó falka ideiglen vasba tartottam Szegligetbe, kiket azután az én uram elbocsáttata; ü ngának szolgáltak. Egyed porkoláb is eleget csavarga előttem, de azért azt is meghódoltatám ü ngának. Miérthogy Szegligethöz igen kevés jószág vala, nem volt az nagy puszta várat honnét építenöm, az én uram akaratjából az Kaal völgyet, [3]) az német völgyet és az Dergicséket [4]) Szegligethöz foglalám szolgálatra, az Tomay Ferencz [5]) rész jószágát azonképen, melyet Ferdinánd ő felsége per defectum seminis az én uramnak condonált volt ezökből és az vár tartományából, Somogyvárból is (kit én birtam) kezdém Szegligetet épitenem és mindenféle éléssel megtakarnom.

1536.

Ez időközben az én kmes uram Ráróra [6]) mene Bakyt

---

[1]) Nándorfejérvárnak elvesztése miatt Héderváry Ferencz 1521-ben hűtlenségbe esvén, a többi között Lak vára is tőle per utján elvétetett s Korlátkövy Péternek és Ákosházy Sárkány Ambrusnak adományoztatott, l. »Tört. Tár« VI. köt. 66. l. s miután Bakics Pál is a Héderváry Ferencztől elvett birtokokból II. Lajos királytól 1526. többeket adományba nyert (l. u. o. 5. l.), Lak vára is utóbb így juthatott Bakics Pál birtokába.

[2]) Jenő a mai Tüskevár nevű helység Veszprém vármegyében.

[3]) Kál völgynek hívják azon vidéket Zalamegyében, mely Kővágó-Eörstől éjszak felé a hegyek között terül el, s hol Mindszent-Kál, Köves-Kál, Szent-Benedek-Kál és Sóstó-Kál s a többi hasonnevü birtokok feküsznek.

[4]) Alsó- és Felső-Dörgicse faluk és Kis-Dörgicse puszta Zala vármegyében, akkor egy részben a fehérvári custodiátus birtokai valának.

[5]) A Tomay nemzetség ősi család volt Zalában, ugyanott a hasonnevű birtokokon települtek volt meg.

[6]) Ráró Győr vármegyében hajdan vár volt, és ez is, mint a hűtlenségbe esett Héderváry Ferencz birtoka, II. Lajos föntemlített adománya által juthatott Bakics Pál birtokába.

Pálra, ő magát nem találhatá, de Rárót mind el rontatá, pusztétatá, magamat penig az gyalogokkal az vár őrzésére hagya Szegligetbe, de 25. lovon való szolgámat elvivé ű nga vele, megtérvén hátraküldé őket, parancsiolá ő nga, hogy jól épitessek, jól őriztessek minden éléssel megtakarjam az várat; az csonkatornyot az falu felől legelőszer megépitetém, azután két avagy három bástyát és két nagy öreg pinczéket csináltaték az kiülső várba és az faluba az új ház mellett, kiket szöretben meg is raktam borokkal Isten segitségével, egy öreg kutat is csináltattam az várban, mely az előtt vizet nem tartott. etc.

Azután megszállá ugyan valójában Lakvárát, sok idéig vittatá, mert erős és megtakart ház [1]) vala, nekem is parancsolá ő nga, hogy jó őrizet alatt hagyjam Szegligetet és Lakvára megvételére menjek lovagimmal sietséggel, én soha semmi parancsiolatját el nem hallgattam s oda menék, és amint szolgálhattam, nem kiméllettem erőmet, nagy eremest szolgáltam ő ngának. Egykor híre jöve, hogy Bakyt Pál meg akarja segéteni házát, várát, és az én uram minden lovagival elejbe mene, és engemet hagya az gyalogokkal az sáncz őrzésére az várbeliek ellen, isten kegyelméből épen megmaradánk, ő nga is megérközék azonban. Immár az bányászok az kőfal alá rakták vala az puskaport, elijedének az várbeliek, szót adának az várból, hogy megadják, csak békével bocsássák; az én uram megkegyelmeze nekik, azután megadák az várat ő ngának; nekem elég költségemre esék az én kmes uram Somogyváratt való lakásáért és Lakvára épitése és megtakarása miatt, de az én kmes uramért nagyobbat is reám vettem eremmel etc.

Mikort Veszprém [2]) várát megszállotta volt az én uram, költsége elfogyott volt, nekem parancsiolá Szegligetbe, hogy költségöt küldjek ő ngának, én megirám, hogy innét ez puszta helyről nem küldhetek, mert Isten tudja az házat is mint tartom és miként épitem, de ugyanazt parancsiolá, hogy abban egyébb ne legyen; azután uraimat és barátimat meglelém,

[1]) A németek régebben a fel legvárt »haus«-nak nevezték, lásd a többek között »Denkwürdigkeiten der Helena Kottaunerin« 3. l. Szerzőnk emlékiratában is több helyen tehát ily értelme van a ház kifejezésnek.

[2]) Annak, hogy ekkor Veszprém várát Török Bálint mi okból szállotta meg, történetíróinknál nyomára nem akadhattam.

ötszáz magyar forintot szörzék, és Veszprém alá en magam megvivém és ő ngának megadám, kit nagy jó névvel vén tiülem, és egy ebéden jól tarta ő nga érette és haza bocsáta. Azután hagyá, hogy jól őrizzönk, melyben kérém társul Sándor Mihályt az porkolábságban, miért hogy nekem széllel kellett járnom, hol Somogyvárba, hol Remete-Udvarba, addig őrizzen és gondot viseljen én helyettem Szegligetbe az én szolgáimmal egyetembe.

1541.

Továbbá az hitetlen terek császár az német fejedelem ellen Buda vára várassa megszállásájért basáját bocsátá nagy hadával; az német hadat az Szentgellért högyén megveré, és azután ő maga is terek császár szömélye szerint föl érközék minden hadával, Buda várának föllűl az Duna mellett táborba szálla, és az magyar urakat hozzá hivattatá, de az én kmes uram betegsége miatt nem akar vala kimenni. De a kincstartó barát, [1]) ki az előtt elárulta volt az én uramat, egyebet nem akara benne, hogy az én uram is kimenjen az urakkal az terek császár táborába; az én kmes uram kész vala Buda várába csak Batthányi Orbánnal [2]) és Podmaniczky János [3]) uramékkal megmaradni Buda várassába, [4]) és megesküdni kincstartó-

---

[1]) Utjesenics vagy Martinuzzi György, legszokottabban Fráter György váradi püspököt, János királynak utóbb pedig Isabella királynénak hívét és kincstárnokát, emlékirónk mindenütt kincstartó barátnak nevezi.

[2]) Batthyányi Orbán a kővágó-eörsi Battyányiak utóda, Batthyányi Ferencz horvátországi bánnak unokatestvére, János király, majd ennek elhaltával Izabella királyné híve vala; történetíróink is említik, hogy Török Bálint ezzel együtt ment Budáról a török császár táborába. Buday E. i. h. I. 294.

[3]) Podmaniczky Jánost, mint János király hivét említi Buday E. i. h. 124. l. Palota várát Veszprém vármegyében ő és testvére Rafael, János királytól 1531-ben adományúl nyerték; annak, hogy Buda várának átadásánál Podmaniczky János is jelen volt, máshol nyomára nem akadtam.

[4]) Buda várának átadása történetíróink szerint 1541. aug. 29 én, tehát a még szomorúbb emlékű mohácsi csata évforduló napján történt. Midőn az első alkalommal ez emlékiratot a »Századok« 1868. évfolyamában ismertettem, a napló ezen részét szintén közöltem. Történetíróink ezen

nak és az uraknak, hogy mindezen romlással megtartja Budát az terek ellen keresztyén fejedelemnek Isten segítségével, *de ugyan nem akarja engedni a kincstartó barát semmiképen,* kiért az én uram nagy sok jámbor előtt az Buda kapuin belől tudományt is tén, ugy mene el az én uram az több urakkal. Én is az én uram után jelön voltam, az urak bemenének az terek császár sátorába, mi az szolgákkal kiül vártok az urakat, de egy keveset várván, az urak kijövének, de az én kmes uramat ott benn tartóztatták, azonközben az terek tábor megzendüle és Buda várassa felé sietének; egy ember kár néköl bementenek Buda várassába, az volt jobb az magyarok közől, ki hová futhata az terek elől.

Én Sándor Mihály társammal megmaradék, várván az én kmes uram kijövetelét az sátorból, de ugyan nem jeve, estvele felé az János király fiát is hozák az császárhoz, [1]) azt is békével bocsiáták, híttak minket is, hogy velök elmennénk együtt, de reménylöttök vala, [2]) hogy az mi kmes uronkat is elbocsiátják, de azután, hogy beestvélödék, az terek császár sátora elől az

átadásnál Török Bálint szereplését egymással ellenkezőleg adják elő, különösen Szalay Lászlónak »Adalékok a magyar nemzet történetéhez« című munkája 175. lapján ezt olvassuk: »Verancsics Antal Joviushoz irt czáfolatában azt állitja, hogy Verbőczi és Török Bálint beszélték reá Isabellát, hogy fiát Solimanhoz a török táborba vigye, továbbá, hogy Frater György és Petrovics nem merték e lépést a királynénak tanácsolni«, pedig épen Veráncz Antal győződhetett volna meg az ellenkezőről a Szerémi György által hozzá intézett emlékiratból is. l. ezt Wenczel G. által kiadott Monumenta Hist. I. 365. l. Különben Verancsics Antal évkönyvében maga elmondja Buda várának 1541. történt elvesztését. M. Tört. Eml. III. 81—83. l. s azt állítja, hogy Török Báliut Buda várát sem a németnek, sem a töröknek nem akará átadni.

[1]) Horváth Mihálynál »Frater György élete« cz. munkájában 241. l. ezzel ellenkezőleg azt olvassuk, hogy a királyné és fia együtt mentek az urakkal Solimánhoz, és hogy a törökök a királyné lejövetele után mentek be Budára; Istvánffy is hosszasabban leírja Budavárának átadását, s emlékirónkkal egyezőleg, Török Bálintról azt állítja, hogy ez a török császár táborába menni vonakodott; l. Istvánffy i. h. 149. l.

[2]) Egy Sándor Mihályra, mint a székely nemzet küldöttére hivatkozik Buday E. i. h. III. 218. l., nem gondolnám azonban, hogy ez ugyanazonos volna Martonfalvainak föntemlített hanonuevű porkoláb társával, lehet, hogy ezen másik Sándor Mihálytól származott azon Sághfai Sándor György, ki 1622-ben II. Ferdinánd királytól nemeslevelet nyert; l. Nagy Iván i. h. X. köt. 40. l.

terekek elözdének; találkozánk valami esmerő terekekhöz, kik szín alatt jó akaratot mutatának hozzánk, sátorokba bevínek és valami hitvány étket hozatának, de én abba semmit nem ehetém, végre dönyét hozának, abba evénk valami keveset, s bort kérőnk vala reája, azt mondák hogy nem árulnak ott bort az ordeyán [1]) etc., lefekevénk az terek sátorában, azon éjjel ellopák az én főlovamat, azt költék, hogy ugyan ő maga szaladott el az kötőfékről, ugy keresteték az táborban képutalásképen, [2]) szolgámat is Buda felé köldék két szolgájokkal keresni, hogy talán az szállásra bolongozott, szolgámnak is elvonták lovát alóla; megjevének azt mondák a két terek, hogy az tolvaj terekek vették el, ő magokat is csak meg nem ölték mellette, ha módjok lehetett volna benne. Magonkat is rabbá akartak tenni z rovasz hitetlen árulók, de az jó Isten tizednapra csiodaképen szabadíta meg az terek császár táborából. De mig én haza érkeztem sok keröngéssel az veszödelmes uton Somogyvárra, addig innét hazól az én keserves asszionyomnak valamely nem barátim azt mondották, hogy szömökkel látták, hogy engemet az terek császár sátora előtt levágtanak, ahoz képöst Somogyváratt az én asszonyom hire nélköl mind marhámba és pénzembe zsákmányt tettenek volt sok káromra, kibe nekem semmi meg nem térült, most is oda vagyon, valaki uralkodik rajta, ám éljön belőle az jámbor (ha élhet), én is a mint azért vajuszom, [3]) isten kegyelméből csak immár az hitetlen pogán terek császár az én kmes uramat fogságra nem agyja vala hiti ellen, semmi navalyámat nem mondom vala, káromról sem emlékeztem volna, soha maga két ezer forintnál több kárt vallottam házamnál, de az hatalmasnak minden adatik, példabeszédben azt mongyák.

Hogy az terek császár Budába mindeneket elrendele, passát választa az helynek gondviselésére, és egynehány békségöt ada hatalma alá, kikkel óltalmazá Magyarországot, mint az koronás király etc.

---

[1]) E szó, igy ejtve »ordé« Thallóczy Lajos állítása szerint, a katonák által maig használt tábori laczikonyhát jelent.

[2]) Képutalásképen, azaz: képmutatásképen.

[3]) Vajuszom = langveo, ellankadok, Szenczy Molnár Albert szótára szerint.

Azután János királynét kis fiával és minden hozzá tartozókkal egyetemben Buda várából békével bocsiátá, és az Tiszán túl birodalmat engede nekik, Budájért penig lakókelyől Erdélységöt adá nekik az terek császár, kit mastan is birnak az János király neve alatt etc.

Hogy az Buda dolgáról török császár immár mindeneket elvégezött volna, haza mene Constantinapolba jó falka hadával, sok nyereséggel, mi nekönk nagy nyomoruságinkra és veszödelmönkre, kiből az ur Isten az ő szerelmes szent fiájért szabadétson meg, amen.

1542.

Ezön kezbe a mi fejedelmönk Ferdinánd király ő felsége, választá az ngos Báthory András [1]) uramat, hogy minden jószágot kiket hatalmasúl birtanak ez előtt, az zólyomi szerzés [2]) szerint megadassa mindenekkel; Somogyba juta ő nga, az én kmes asszionyommal is ura fogsága után Somogy várát és Remete-Udvarhelyt megparancsiolá megadni hítlenség alatt, ugy mint keserves asszionyiállat megadatá mind ezöket s mind az több jószágot, — nem akara fejére és gyermökére hítlenséget hozni, mindeneket meg adata Filep deák uram által.

Ezt hallván az én kmes uram szolgái, az lén jobb köztök ki előbb elmehessön és magának helyt szerezhessön. Egyik sem akará magát megkötelezni az én keserves kmes asszionyomnak, de én megmaradék és házamhoz szállék 32. lovas szolgáimmal Somogyba, jó falka időig ott laktam fizetetlen magam életén.

1543.

Az pápai tiszttartó is ezt hallván, az terek császár jőtelit, mondják, hogy bucsiuzni kezdett az én asszionyomtul, de meghatta ő nga, hogy veszteg legyen, de talán nem bizhatott hozzá, mert tótországi volt, alattomba ő nga mondják hogy

[1]) Báthory András, máskép Bonaventura, az ecsedi Báthoryak ágából, tárnokmester, majd utóbb országbíró volt.

[2]) Ezen kifejezés a beszterczebányai országgyűlésre vonatkozik, mely 1542-ben tartatott, és emlékírónk a »zólyomi szerzés« alatt az akkor hozott 1-sö törvényczikket érti.

tudakozott ha valahol tiszttartót találnának Pápára, de nem találtanak senkit sehol, azután az én kmes asszionyom engemet hivata Szigetbe, fele szerencse jargalást [1]) igiére ő nga, de azért én egyikre sem kivántam semmi fizetést, akort az pápai tisztről sem emléközett semmit nekem ő nga, én házamhoz jövék, azért ha valahova parancsioltak, elmentem, és az én kmes asszionyomnak és gyermökinek eremest szolgáltam etc.

Azután idő mulván, az terek csiászár késziileti följebb hatott volt, nem állhatta sokáig az tiszttartó helyét Pápán, [2]) ugyan asszionyom hire neköl kiment Pápa várából és pusztán hatta az házat tisztessége ellen, azután azon keserves asszionyom inkább megbusult és az mely szolgái megmarattak volt, ugy hallottam, hogy mindeniket kinálta az pápai tiszttel, de egyik sem akart fejére veszödelmet venni, elvégre engemet hivata Szegliget várába az kmes asszionyom (hogy egyéb tisztartót soholt nem találhatott) engemet kére és inte ő nga nagy sok szókkal, fogadásokkal, níha sirással is, hogy fölvenném az pápai tisztnek gondviselését. Én eleget mentém magamat, hogy nem vagyok elég reája, más jámbor szolgájára biznája ő nga, én is azért fölmegyök Pápára, ugy mint egy közszolga eremest szolgálok az több uraim között ő ngának és az ő nga gyermökinek; könyergék, hogy a tiszttel ne bántana ő nga, végre ugyan azt mondá ő nga, ha gondját nem viselem házának, nem kiülömben veszi: ha én veszteném el Pápát tiüle. Ez szón igen megháborodám, mert én gonoszul soha csak egy talpa alatt való földöket sem vesztöttem el, Pápa veszödelmének sem akarok oka lenni, ngod ne sirjon, ime elmegyök az ngod parancsiolatjára, mind élni s mind halni Pápán akarok, hallogatom hogy az hitlen terek császár Valpót [1]) megszállotta, én azért azzal nem gondolok immár csak azon könyörgök te ngodnak,

[1]) Jargalás = grassatio discursio; l. Szenczy Molnár szótárának 1621-iki kiadását; a »fele szerencse jargalás« kifejezés alatt aligha nem a fizetés egy nemét vagy a tiszta jövedelem megosztását kell értenünk.

[2]) Pápa vára tartozékaival a Garai család kihalása után I. Mátyás király által Szapolyay Imrének adományoztatott, a XVI. század közepén azonban az enyingi Török család birtokába jutott.

[3]) Valpó vára 1543. május havában ostromoltatott és vétetett be a törökök által. Istvánffy i. h. 160. l. Hatvani Mihály Történelmi Zsebkönyve 269. l. és Szalay L. i. h. IV. 238. l.

hogy ne feledd el, mely veszödelmes időben szolgáltam, legyen ngod oltalma feleségemnek és gyermökeimnek, jelösben, ha az te ngod házában holtom történik. És ha mi kárt vallok, szolgálatodba, ne hagyjon ngod kárban, mert vagyon oly szolgád kmes asszionyom, hogy ilyes veszödelmes időben az pápai tisztet föl nem vette volna veszödelmére, ha Pápát ngod ajándekon atta volna is neki, de én ngodért az fejemet im szerencsára visziem, elhagyván ngodért mind feleségömet, gyermökimet, és ha az idő hozza, kész vagyok halálommal is szolgálni ngodnak és ngod gyermökeinek Isten segítségével, Isten ngoddal ő szent felsége, az én kmes kis uramékkal ő ngokkal egyetemben tartson meg sok ideiglen, ugy történhetik talán soha nem láthatom többé ti ngtokat, de könyörgök az istennek, hogy agyja minden jóra minden dolgainkat, amen.

Én semmit nem késsém, hozzákészülék nagy hertelenséggel, szertelen kelleték hadnom dolgaimat is, fölsieték Pápára, megláttam az várat, pusztán találám, várassát épületlen, igen megbusulék rajta; mint olyan hertelenséggel a mivel lehete, kezdém várát megtakarni és várassát raggatni és támogatni az palánkot hol bedőlt s hol kidőlt. De ezen közben az terek császárnak érkezék az elei, s megvevén Valpó várát, Soklyost, Pécsiöt [1]) és az több várakat, várassokat meghódoltatván.

Ez alatt terek császár siet, följövén Isztergam felé, s én semmit nem építheték, mert az föld népe mindenött futni kiészül, az váras népe is hogy kevesen voltonk oltalmokra, igen megrémültenek vala; kényszerítetém kétszáz gyalogot fogadni, kik Pécsről fölszakadtak vala Pápára; jóllehet az én kmes asszionyom engemet igen kevés költséggel bocsiátott vala föl, mert azt hitte ő nga, hogy Pápán minden elég vagyon, de én semmit nem találhaték, mert mig fölérkeztem, mindent kihordtak volt a várból; fejem óltalmáért, és az én kmes asszionyom várának, várassának megtartásáért az mi kevesem volt, nem kéméllettem elkölteni, mert én mindenkort inkább szeretem az tisztességöt, hogy nem az pénzt és egyébféle gazdagságot, azért nincsien nekem pénzem, etc.

---

[1]) Siklós várát és Pécset a törökök ugyancsak 1543-ban foglalták el. Istvánffy i. h. 161. l. és Szalay László i. h. 238. l.

Ez időközben Zulimán az pogány terek hitetlen császár Isztergam várát [1]) megszállá és igen lőteté, elvégre az olaszok, németek meghasonlottak az várban, csiodaképen megatták veszedelmökre az várat terek császárnak, ugyan onnét Memhet béköt az Rábaközre [2]) bocsiátá rablani és pusztítani, ki nagy kárára lén Pápa várának. Isztergam várát megépítvén, egy béköt sok törökkel bele helyhöztetvén Isztergam óltalmára és őrzésére, ugyan onnét mindjárást alájöve Zulimán terek császár és megszállá Fejérvárát, erősen vítatja, löveti, végre meg is vevé sok keresztyéneknek veszödelmekre, fő kapitányok is Warkuch [3]) jámbor vitéz vala, ugyan ottan vesze. Azután Fejérvárról Uloman béköt sok tatárral törökkel Pápára [4]) mi reánk választa; ezt meghallván Ungnot generalis uram ő felsége képe, az főfő urakkal, kik azkort strázsaképen Pápán voltanak, éjjel féltökben Pápáról nagy hertelenséggel kimenének az sitkei högyre [5]), minket nézvén mint veszönk; akort Pápán az községnek nagy rémölést, röttenetességöt hozának kimenésökkel. Nehezen tarthatám meg az községöt az várasban, jóllöhet engömet is eleget híttak, hogy velök hogy elmenjek, ne veszteném el fejemet és az községöt itt ez rosz toldozott, támogatott palánkban; de csiodaképen való választ adék nekik, kit nem örömest hallottanak: tisztességökre is emléköztetém őket, ha jámborok volnának, az ellenségöt ők is megvár-

---

[1]) Hogy Esztergom vára ily árulás következtében szintén 1543-ban jutott a törökök birtokába, l. Istvánffynál i. h. 161. l. és Szalay L. i. h. IV. 238—239. l.

[2]) Rábaköznek ezen évben történt elpusztítását többi történetíróink nem emlitik.

[3]) Székesfehérvárnak 1543-ban történt elfoglalásáról, valamint Varkucs György elestéről l. bővebben Istvánffy i. h. 165. és 166. l. s Buday É. i. h. III. 696—697. l.

[4]) Istvánffynál i. h. 167. l. azt olvassuk, hogy ezen időben Rátkay Pál lett volna Pápa várának praefectusa; ebben aligha nem téved, mert alig hiszem, hogy emlékírónk Rátkayt meg nem nevezné, hisz Ungnad János tábornokról, ki Pápáról is elfutott, megemlékezik.

[5]) A sitkei hegy még Kis-Czellen is túl fekszik, Ungnadék tehát félelmükben Pápától egész a sitkei hegyig jó nagyon futhattak; Ungnad tábornoknak ezen vidéken való táborozásáról l. bővebben Szalay L. i. h. IV. 238—239. l.

náják együtt velönk, de azért ugyan elmenének mindnyájan. Ezen közben Isten világot viraszta, az mi kevesen voltonk mindenfelé választig vigyázónk és biztatónk mindeneket, hogy semmit ne féljenek, minden ember helyén maradjon, fejök vesztébe, noha kevesen vagyonk, de velönk az Isten, ő viaskodik mi éröttönk, csak bizzonk ő szent felségébe.

Ezön közbe Uloman bék nagy hadával, törökkel tatárral reánk érközék [1]), a mi kevesen voltonk, harcziolót bocsáttánk ki ellenek, semmit hátra el nem hagytonk tisztességönkben, ugy cseleködtönk mint jámborok, oltalmaztok az mi kmes asszonyunk várassát mind levésekkel s mind kopjákkal elannyira, hogy egy sem vesze közölünk Isten kegyelmességéből; látá Uloman bék, hogy semmit nem árthat nekönk, elmene az város mellett nagy szégyenére, de azért az Kemenösalját elraboltatta Uloman bék, ki lén az egész földnek nagy romlására. [2]) Noha az fejedelemnek Ferdinánd királynak ő felségének egy embere sem volt Pápa óltalmára, de azért az mi kmes asszionyonk után ő felségének is, ez egész földnek is jámborul szolgálánk, de senki csak meg sem köszöné, etc.

Én Pápán való szorgalmatos szolgálatomban elég kárt vallék onnét hazol Somogyból, mert minden morháimat, barmomat sokat, nyájjal juhomat, és egyébféle majorságomat, házi eszközömet, sok vad hálómat és egyebeket, kit én elől nem tudok számlálni, etc. mind elvesztém. Miérthogy az Dersffy urak Pápán létemben szekeres lovaimat is elvitték volt házamtul, nem volt morhámat min elhordani az terek és egyéb kóborlók előtt, szolgáim is velem voltanak Pápán, kiknek gondot kellött volna házamnál ezökre viselni, feleségem is csak alig szaladhatott volt Lak várába az terek előtt etc. [3])

Isten segitségével az mi kevesen voltonk, nemcsak várát,

[1]) Pápa várának ezen ostromáról történetíróink hallgatnak.

[2]) Kemenesaljának az Uleman bég vezérlete alatt álló törökök által való elpusztítása összeeshetik a többi történetiróink által említett Somlyó vidéki pusztítással. Istvánffy i. h. 167. l. és Szalay L. i. h. IV. 239. l.

[3]) Somogy vármegyében a törököknek ezen dúlása akkor történhetett, midőn Siófoknál Kápolnay Ferencz a törökökkel vívott harczban elesett. Istvánffy i. h. 167. és Szalay L. i. h. IV. 239. l.

városát, de kivül való mindenféle majorságát, barmát, ménesét, és juhait nagy nyájjal, szorgalmatos gondviselésömmel megtartottok az mi kmes asszionyonknak és az ő nga gyermökinek épen, de én az enyimet mind elvesztém, kiért nekem csak egy kacsinkát [1]) sem adának; de várom azért az én kmes asszionyomnak és gyermökinek jövendőben való kegyelmességöket annyi sok kárvallásomért.

De hogy az fejedelemnek Pápa várassa oltalmára egy fizetett embere sem volt velönk, de azért mi jámborul szolgáltonk, nekem kellött mind lovagot gyalogot tartanom, kikre az én magam erszényéből is sokat kellött költenem tisztességem mellett, az én kmes asszionyom fizetése kivül, mert én mindenkort inkább szeretem az tisztösségöt hogynem az pénzt és egyébbféle kazdagságot, nekem azért nincsen sem pénzem sem kazdagságom.

Hogy Uloman bék megtére és hátra mene Fejérvárra, az hitetlen terek császár sem késék ott sokáig, Fejérvárát és az több végházait megerősítvén és néppel megrakván, haza mene Constantinápolba [2]), jó falka népével, nagy sok nyereséggel, nekönk veszödelmönkre etc.

Azután csakhamar az én kmes asszionyom Penflinger Katalin asszionyom minden háza népével Németujvárról [3]) Pápára az megfogyatkozott helyre haza jeve és jó falka ideig itt lakék, kire sok gondom és költségem volt; de hogy az terek mindenfelé gyakran kezde rabolni, az fejedelem semmi segítségöt Pápa várassa óltalmára nem ada, az én kmes keserves asszionyom nem merészlék Pápán sokáig lakni, Debreczen [4]) felé indula kis uraimékkal ő ngokkal és minden népével egyetemben, engömet penig sok kéréssel, fogadásokkal esmég Pá-

---

[1]) A kacsinka szó értelmét régi szótárainkból nem birtam fölfedezni.

[2]) Solimán török császár az 1543-ik év végén ment vissza Constantinápolba. Istvánffy i. h. 167. l.

[3]) Németujvár Vas vármegyében ekkor már a Batthyányi-család birtokában volt.

[4]) Debreczent János király még 1535-ben adományozta Török Bálintnak, akkor, midőn ez Ferdinándtól ismét elpártolt. Istvánffy i. h. 129. l. és Buday É. i. h. III. 440. l.

pán hagya mint egy szedött szőlőt; parancsolá ő nga, hogy jól szolgáljak, kmes asszionyom leszen gyermökivel egyetemben. És kére, hogy az ő nga házainak, jószágának az fejedelemnél és az uraknál lennék jó töreködő és segítség, nem lenne ő nga hálaadatlan érette; ajánlám szolgálatomat ő ngának, hogy a mihöz elég lehetök, nem kiméllöm magam fáradságát, nagy eremest szolgálok ő ngának, és szerelmes gyermökinek; nagy jó áldásokkal bocsiátám el Pápáról ő ngokat etc. Az váras őrzésére több lovagot, gyalogot kelleték fogadnom.

1544—1549.

Azután nem sok idő mulván, egy particularis [1]) gyűlés lén Pozsonyban, Feltz Lenárd generalis idejében, Pál érsek locumtenentiája alatt, az több magyari urak közől is egynehány, tudniillik Nádasdy, Batthányi, Zrinyi Miklós és az Bánffy urak etc. jelön voltak, én is fölmenék ő ngokhoz Pozsonyba, megemléköztetém ő ngokat, hogy az zólyomi [2]) articulos terhével minden foglalt jószágot Báthory András uram kivevé az én kmes asszionyom kezéből, könyergék ő ngoknak, hogy Kápolnay Ferenczné birja az Rábán túl két faluját Szécseny és Csasztot, Bakyt Pál szolgái Acsádot és Keveskutot [3]) birják az zólyomi articulos ellen; ugtok engödelméből én is foglaljam el, mert az négy falu Pápához valók voltanak, Pápa is penig tudja ti ngtok, hogy végház, annak is segítség és épétés kellene.

---

[1]) Ezen, a Várday Pál esztergomi érsek és királyi helytartó által tartott részleges gyűlésről — melyen Fels Lenárd tábornok, Nádasdy Tamás országbiró, Batthyányi Ferencz tárnok, Zrinyi Miklós bán, Bánffy István és László jelen valának — máshol adatot nem találtam, az akkor annyira zavart állapotban volt birtokviszonyok rendezése képezhette az összejövetel tárgyát. A Pozsonyban tartott 1543—1544-ki particularis gyűlést történetiróink nem említik; az 1542-ki novemberben tartott pozsonyi particularis országgyűlés nem gondolnám, hogy a szerzőnk által említettel ugyanazonos volna. Lásd Fraknói V. »Magyar Országgyűlési Emlékek« II. 405. l.

[2]) Itt ismét a beszterczebányai 1542-ki már fönt hivatkozott 1-sö czikket kell értenünk.

[3]) Szécseny, Acsád és Köveskut Vas vármegyei faluk, Csaszt ma puszta, Szécsenyhez tartozik. Azon időben ezen birtokok a pápai urodalomhoz tartoztak.

Ő ngok megengedék, hogy bátor elfoglaljam, és ezután Pápához birjam etc. kiket hazajevén elfoglalám, és ispánokat hagyék benne, és az szécsenyi puszta molnát megépítetém ujolan.

Ugyan akort Pozsonyban az én kmes asszionyom akaratjából könyergék az ő nga végházai segitségéről és építtetéséről, tudniillik Alsó Szigetért, Gesztesért, Ozoráért [1]), jelösben Pápáért, hogy ő ngoknak *(így)* az több végházak között ezekről is gondot viselnének, hogy terek miatt veszödelmet ne vallanának, mert csak magonktul elegek ezökre nem lehetönk. Ezt hallván az urak megjegyzék: az végházakat mondák hogy gondjok leszen reájok ő felsége után.

Ez időkezbe megösmerém és jól eszembe vevém, hogy ez keves néppel nem vagyok elég ez nagy puszta Pápa várassának óltalmára és megtartására ez hitvány palánk mellett, elhagyám az vár épületit, az várast kezdém először épiteni, honnét az várat óltalmazzák; az várast kissebben szakasztám, palánkját fölállatám, fonatám és sároztatám gyorsasággal, azután az árokját is megásatám, csak ez kevés maroknyi néppel, minden kölső segitség nélköl, kin sokan csodálkoztanak, hogy ilyen hamar véghöz vihetém, mert hogy az Pápa kernyül való nemes uraim az erdőtöl, vesszőtöl is igen tilongattanak, de én azzal semmit nem gondoltam, ugyan eljártam dolgomban. Székre [2]) is intettek az erdőjért, de azért az tervény megszabadított, azután végezte az ország, hogy végvárak épületitől soholt tilalmas ne legyen az erdő [3]), Istennek segitségével az váras épületit végezönk mind árokjával, bástyáival egyetembe sok gonddal és fáradsággal, Istenönknek segitségével.

Azután az vár környül való hitvány palánkot is jó bástyákkal második esztendő fordulatjában Isten segitségével

---

[1]) Szigetvár, Gesztes és Ozora várak Török Bálint birtokában voltak, Szigetvárát fiai adták át Ferdinánd királynak.

[2]) Azaz a vármegye törvényszéke elé idéztették, egyez a »Sedes Sedria« latin szavak értelmével. L. Hunfalvy Pál a »Székely kérdéshez« czimü értekezését Századok 1881. évi folyam 105. l.

[3]) Itt szerzönk az 1563 : 22. tczket érti, a midön a végvárakhoz szükséges fa levágása az erdőkben megengedtetett.

ujolan megépítém jó módon, sok gondviselésömmel és szorgalmatosságommal.

Ez épületöket az fejedelem megértvén, ugy kölde lovagot és valami kevés gyalogot Pápa őrzésére és óltalmára az mi könyörgésönkre, mert az váras népe teljességgel elunta vala az sok nappali épitést az városon és az éjjeli vigyázást mindenkort az vártán, ki miatt az község igen elfogyatkozott vala.

Az urak igiéreti mellett, az én könyörgésem után Geztes vára [1]) segítségére 16 gyalogra való fizetést adata Felcz Lenárt [2]) generalis uram, egy falkáig azzal tápláltam az gyalogokat mikor az fizetés megfogyatkozott, ki gyakorta lett, én fizettem nekik, éléssel is én tartottam, hogy pusztán ne hagyják az várat, ki megtetszik az udvarbiró quittantiájából is, a mit nekik adtam.

Azután hogy Márton deák kijött Ozorából, én tápláltam fizetéssömmel, posztóval is ruházatjokra, ki megtetszik az tiszttartó irásából is, nem akartam hogy pusztán maradjon az vár. Az én asszonyom parancsiolatja szerint Csiorgó pörit az én kmes asszonyom én reám repulsióba hagyá Zrinyi uram ellen, ki az pöröknek vége felé vagyon, de az én industriámmal Isten segítségével annyira forgottam az jámbor procuratorral egyötemben, hogy törvénnyel semmit rajtonk nem vehetének, mind az én kmes uram kijötteig mególtalmaztok várát és jószágát, de végre valamely gonosz ember tanácsából Therek János uram egy lóért megengedé [3]) az pört, az várat és jószágot ugyan hirem néköl; kinek jószágát mind ez ideiglen szabadon birhatták volna, ha meg nem atták volna etc.

Az én kmes asszionyom elmenése után csak hamar az

---

[1]) Gesztes vára Komárommegyében, Tatán alól fekszik, romjai még fönmállanak.

[2]) Fels Lenárd ekkor Komárom várának volt parancsnoka, kire emlékírónk alább is hivatkozik.

[3]) Azaz elállott a pertől; Csurgót Zrinyi Miklós 1542-ben foglalta, e miatt közte és Török Bálint fiai között hosszas per folyt, mely egyesség utján csak 1552-ben nyert megoldást; azt hogy egy ló képezte az egyesség illetve a csere tárgyát, emlékírónktól tudjuk meg; l. bővebben Salamon Ferencz »Első Zrinyiek« 366—367. l.

hantei [1]) prépost jószágát mind mónástul elfoglalám, az Semliért azonképen molnástul.

Moroczhidát és Kapit [2]) az apácza asszionyoktul Pápa várához foglalám. Ezök fölött az porvai [3]) remetéktől Pátkát, Ujfalut és két helyen való molnokat igen kevesbe megárendálám, és az én kmes uram házához foglalám, és sokáig birtam, ki miatt elidegönödtek mindezök, adjon számot róla, ha én gonosz szolga lettem volna, jelösben az remeték jószágát magamnak tarthattam volna; de én az pápai tiszttartásomban csak egy molnát sem tudék szerzenem sziükségemre, az én kmes uraim után, de ám járjon etc.

Ezek után az Pápa várán is építettem, amihöz érközhetém az kölső sok épülettől, az nagy palotát leszakadóan találtam, az várba hordókat raktak az eső ellen, bele hogy ne hasson az boltba alá az eső vize, az palotát mind nádával, szarufáival, kötésivel egyetemben sok emberrel csioda mesterséggel fölcsaptatám és föllyül az palotán öreg gerendákhoz sok vasakkal csatoltatám erősen, és a mennyezeten alól egy iratos [4]) faoszlopot csináltattam segítségöl, ki mastan is ott vagyon, az két kapu fölit is, az két kőfalnak fölső részét lövőhelyökkel én építetém meg, az belső várban alatt lövőhelyöket én csináltattam, de jelösben az kiülső épitésre volt nagyobb gondom, az honnét az belső várat kellett oltalmazni az szegény községgel etc.; mert ha azt nem építettem volna, az községöt meg nem tarthattam volna az városban; a néköl is csak az Isten tudja, mely nehezen tartottam őket.

Nem sok idő mulván az én kmes asszionyom parancsiolatjából Komáromba kelleték mennem Felcz Lenárt generalis uramhoz, az én kmes asszionyom végházai szökségeiért. Gesz-

---

[1]) Hanta Veszprém vármegyében, hajdan itt egy társas káptalan székelt; Zsemlér jelenleg puszta Pápa mellett.

[2]) Győr vármegyében Móriczhidát és Kapit a móriczhidai apáczák birtokát, Ferdinánd király már 1533-ban adományozta Török Bálintnak. Rómer Flór »Győri Tört. és Rég. füz.« IV. 409. l.

[3]) Porva helységet Veszprémmegyében a paulinusok bírták, Pátka győrmegyei puszta Ujfaluval együtt Porvához tartozhatott, mivel ezek jelenleg is mint alapítványi birtokok kezeltetnek.

[4]) Iratos = festett tarka faoszlop.

tesre esmég egy hó pénzt adata 16 gyalogra; szigeti vitézeknek, mert akort Bocskay Ferencz [1]), Magyar Bálint [2]) is, egyebek is, kik Pécsről kijöttek volt, Szigetbe voltak, azoknak megtartóztatásokra száz arany forintnál többet nem adhata, hogy azzal az vitézöket megfoglaljam és biztassam őket, hogy megmaradjanak, nem sokáig jó fizetésök leszen ő felségétől, csak várjanak egy kevés időt; kit én megjelentöttem Szigetben az vitézeknek, az száz arany forintot is megköldtem nekik, kit jó névvel vettek, ez volt első kezdeti fizetésöknek Alsó-Szigetben az vitézöknek. [3])

Pápa várassának is őrzésére és oltalmára száz gyalogot igiére adatni, kiket nem sok idő mulván megadata ő nga könyergésemre, de Ozorára semmit nem igére; az Pápa vára segitsége mellett kellött azt is táplálnom, hogy el ne vesszön az én kmes uram gyermökitől etc.

Mikort az budai, pesti, esztergami és fehérvári terek nagy haddal, az Kemenösaljáť [4]) mind elrablá, nihol égeté is, akort az derék seregből szakadott volt egy falka terek Ugod felé az Bakonyra, ugy mint ötszáz lovag terek. Izenék Horváth Markó [5]) uramnak és Ádám deáknak az Nádasdy uram száz lovagjának az Rábaközbe, hogy jőjjenek sietséggel, egy falka terek az Bakonyban búdosik, az derék hadból szakadott ki.

---

[1]) Az, hogy Bocskay Ferencz Pécsett volt akkor, midőn Soliman török császár seregével Siklósról oda indult, olvasható Buday É. i. h. I. 742. l.

[2]) Magyar Bálint híres vitéz, különben Pécs elvesztését Istvánffy neki tulajdonitja u. o. II. 616. l.

[3]) A zsold fizetésének Szigetvárott történt megkezdése tekintetében érdekes adat.

[4]) Itt emléíkrónk valószinűleg a törököknek azon hadjáratát érti, melyre már föntebb hivatkozott, s a midőn Pápa sikertelen ostroma után Kemenesaljának Uleman bég által való elpusztítását leirja.

[5]) Ezen Horváth Markó kétségkivül ugyanaz, ki később 1556-ban Szigetvár parancsnoka lett s melléknéven Stancsicsnak hivatott. Lásd Salamon F. i. h. 440. l. Horváth Markó a Rábaközről jött seregével Pápára, tehát nem ő volt Győr parancsnoka, hanem Horvatinovics, kit Istvánffy i. h. 179. l. Bertalan keresztnévvel említ. Hogy Horvatinovics ezen időben Győrött tartózkodott, kitűnik Szent-Lászlay Jánosnak 1545-ben Ládonyi Miklóshoz irt leveléből. Kisfaludy cs. lt.

Azonképen Győrré is hirt adék Horvátinovyt uramnak, ki az időben akor kapitány vala Győrött, hogy az győri haddal alá jőne az Bakonyra; nem sokáig Horváth Markó uram érköze az Rábaközről, Ugod felé indulánk, levést is hallánk onnét, inkább kezdénk az felé menni. Tahát Telekesy Imre [1]) uram az devecseriekkel előttönk vagyon az terek után; izenénk neki, hogy ne sietne, várnójok meg az győri hadat, elérjök azért az tereköt, mert igen megfáradt, be nem mehet Fehérvárrá egyhuzomban, valahol de meg kell szállani, megverhetjök Isten segitségével, de irégy az magyar nemzet, kiki magának kivánja az tisztességöt; nem akara megvárni; tahát az terek letelepödött egy völgybe, nem messzi puszta Porvához, eszökbe vevék, nem sokat kaphatánk bennök, de az szegény rabokat, és az barmot, juhot megszabaditójok Isten segitségével; de az terek egybesereglék, reánk akar vala jőni, hogy kevesen valánk, de egy ároktul nem jőhetének reánk; hamar azonközbe érkezének az győriek az öreg dobbal és trombitákkal, ezt hallván az terek, elijede, ugy mene el Fejérvár felé. Hogy haza jövénk Pápára az rábaközi vitézekkel, az én kmes uraim házába behivám őket, miérthogy én fárasztottam vala őket ide alá, vendégleniem kellött, az én uraim tisztességökért, de azzal az én kmes uraim háza meg nem fogyatkozott etc.

Azután nem sok idő mulván, az gonosz hitetlen terekök az budai passával egyetembe tanácsot tartának Ozora [2]) vára

[1]) Telekesy Imrének 1549. évről a törökkel majdnem hasonló összeütközését irja le Buday É. i. h. II. 403. l, itt ismét emlékirónk s a többi történetirók között annyiban eltérés van, hogy Buday É. is, ugy mint föntebb Istvánffynál láttuk, Rátkay Pálról emlékezik, mint Pápa vár parancsnokáról, lehetetlennek tartom azonban, hogy őt emlékirónk elhallgatta volna. Telekesy Imre 1549. körül parancsnokolt Veszprémben, Martonfalvay pedig őt a föntebbi esemény leirásánál a devecseri őrség élére állítja.

[2]) Istvánffy i. h. 169. l., valamint Szalay L. i. h. IV. 241. l. Ozora várának a törökök által történt elfoglalását 1544. évre teszik. Szerzőnk emlékiratából azonban az következtethető, hogy a vár utóbb jutott a törökök birtokába, mert mint alább látni fogjuk, Martonfalvay Ozora várának megerősítése végett Salm Miklós tábornoktól még később is segítséget kért. Az, hogy Istvánffy néhol az évszámokban téved, abból is kitűnik, hogy mindjárt Ozora vára bevételének leírása után felhozza, miszerint nem sokára azután Erdődy Simon zágrábi püspök elhalván,

megszállására; nagy haddal megszállották és igen megtöreték; ezt én meghallván, sieték Győrré az király képéhöz, hogy az győri hadat készítetnéje ő nga, az több vitézeknek is esedözém, hogy Ozora segítségére jőnének, mert az terek megszállotta, és erősen lőteti, vítatja. Könyörgésömet meghallgatván, másodnap indulának, Horvát Markó [1]) uram az Rábaközről, az devecseriek [2]) is azonképen, innét mi is, az mi kevesen voltonk indulánk, de Ozorára nem merénk menni az sok terekre, hanem egyenösen Fejérvárra menénk és az városnak egy felől hostagiát megvevéjök és valami részét el is égetéjek, ebben hir lett Ozorára, mindjárást megszabadult vívása, Fejérvár felé sietének alóla, mi sem késénk sokáig oda, Isten segétvel békével haza jevénk, Ozora vára [3]) is megszabadula; annyira mongyák, hogy megtörték volt, talán csak azon napon is megvették volna, ha el nem kellett volna futniok alóla, de jó Istenönk volt, ki megszabadította az szegény keresztyénöket az ozorai rabságból, kinek tisztesség és dicsősség adassék minderekké, amen. Eröltembe én is az fő uraimat az én kmes uraim házában megvendéglém jó tisztességgel és jó tartással, ki miatt elfeledék az vitézek minden fáradságokat etc. Nekem is nagy hálákat adának fejenként szorgalmatos gondviselésömért akort, de immár ezután nem tudom mi névvel veszik etc.

Immár generalisonk ő felsége után gróf Miklós [4]) uram gróf Ek uramnak az attyja, menék hozzá Bécsbe, az én kmes uram végházai gondviselésiért, hogy ő nga azoknak is lenne ő felsége után jó gondviselője, ez megtöretett Ozora várának is ha immár egyszer az veszödelemből megszabadult, ezután

utóda Oláh Miklós lett, holott ezen utóbbi már 1543-ban nyerte el a zágrábi püspökséget; l. Pray Hierarch. II. 358. l. Buday É. i. h. II. 5. l.

[1]) Horváth Márk tehát ekkor is még Rábaközben, valószinűleg Nádasdy Tamás kapuvári várában tartózkodott.

[2]) Devecser Veszprém megyében, akkor a devecseri Csóron-család birtoka volt.

[3]) Ozora várának ezen felszabadításáról emlékírónk naplóját kivonatban közöltem már a »Századok« föntebb idézett első évi folyamában.

[4]) Gróf Salm Miklós Ferdinánd király főkapitánya értendő; lásd Ferdinánd királynak az 1547. tczre válaszát a törvénytárban.

maradhatna békével az gonosz pogány terekektől; minden jókkal ajánlá magát, de akor semmit nem adhata, irest kelleték haza fáradnom.

Ez időközbe az én kmes uram Török János hazajöve Pápára;[1]) azután nem sok idő mulván Pápa várának és jószágának gondviselését, az többinek is, megresignálám ő ngának[2]) és könyergék, hogy vegye jó névvel ennyi sok szolgálatomat, megköszöné ő nga; én haza szállék Acsiádra 12. lovas szolgáimmal, és ott közel másfél esztendeig laktam fizetetlen egy végben, de azért hová szükség voltam elmentem, és nagy eremest szolgáltam az én kmes uramnak; — Léva[3]) alá is mentem követségbe gróf Miklós uramhoz mikort Lévát vitatá, egyéb szolgálatjától sem vontam meg magamat, a hol szükség voltam.

1550.

Bécsbe is mentönk az én kmes urammal Terek János urammal az szent Ferdinandoshoz udvarlani és az udvar népével ösmerködni, hogy mikor ő felsége Prágába indul legyenek jó szeretettel az én kmes uramhoz az udvarnál, mert hogy ő felsége szolgálatjára adta magát. Akkor ő nga semmit nem kére ő felségétől, alámenénk Csiorgóra,[4]) ott sok jó vadakat verénk, s én tiülem az nagy hideg időben Bécsbe a szent Ferdinándos királynak vagy két öreg szarvast és vagy két öreg

---

[1]) Török János 1549. körül pártolt el Isabella királynétól, s utóbb 1550-ben Dévánál győzedelmes csatát vívott a törökkel; l. Buday E. i. h. III. 448. l. idézvén a Tinódy Sebestyén verses munkáját, melyben Török János elpártolása azzal indokoltatik, hogy a törökön atyja halálát akarta megboszulni, itt Tinódy tévedhetett, mert mint alább látni fogjuk, Török Bálint 1550-ben még életben volt, és Martonfalvaynak Konstantinápolyból levelet küldött.

[2]) Török Jánosnak erről kiadott menedéklevele 1548. Borbála szűz napján kelt, melyben elismeri, hogy Martonfalvay Imre Pápa várát néki átadta; eredetije a sitkei ltárban.

[3]) Lévát Salm Miklós 1549-ben vette be ostrommal. Istvánffy, i. h. 176. l.

[4]) Csurgó, Somogymegyében, mely ekkor még az enyingi Török családé volt, s csak utóbb 1552-ben jutott Zrinyi Miklós birtokába; l. fönnebb 151. lapon a 3. jegyzetet.

er deit [1]) kölde, kiket ő felsége igen jó névvel veve, meg is nézte; az többi uraknak is, jelösben Batthyányi Ferencz [2]) uramnak, ki akort Bécsben vala, jó névvel vevé mindenik, az kiknek adhattam; az én uramnak szolgálatokat ajánlották, kértem ő ngokat, hogy jó törekedők legyenek ő fölségénél az én kmes uram dolgaiban. Másod napon könyergek ő felségének mind szóval s mind supplicatio által, hogy az uthoz való készületre segítenéje ő felsége, mert az én uram szegin legin, nincsen mivel készülni; másodnapon ő felsége készpénzt 300. forintot, atlaczot, kamukát és fekete bársont adata ő felsége; ezök fölött az én uramnak minden jószága adóját az ő felsége adójából megnyerém könyörgésömmel, ki akort jó sommát tehet, mert akort minden kaput öt-öt forinton róttanak ő felségének; ki jó segítség lén az én uramnak ilyen szükségébe, maga nekem az adóról semmi tanulságom nem volt az én uramtól, ezt csak az én industriámnak köszönheti ő nga, de azért nekem igön keveset használa, csak veszik vala jó néven tiülem. Jóllehet az én kmes uram akort praefecturát és tiz lóra való fizetést igért volt jószágából, de az ireg (irigy) szolgák elvesztötték volt tiülem Pápán mig Bécsből alájöttem az én kmes uramhoz az jó válaszszal; azután is sokáig nem volt fizetésem sohonnét, Acsiádon házamnál koplaltam; mikort isten az én uramat meghozá az ő felsége udvarából, akort sem adhata semmit, mert nem volt, én sem bánthatám ő ngát érette; de mindazáltal hogy bemene Erdélybe mátkáját megkéretni [3]) Kendy Ferencztől, parancsiolá, hogy én is vele lennék egy kocsival, én nem néztem fizetetlen voltomat, elkészülék, és elmenék ő ngával, és a mihöz elég voltam, nagy eremest szolgáltam ő ngának. Mikort Kendy Ferencz uram házához jutánk Szentiványra, [4]) nem igen jó szemmel láttanak bennönk,

---

[1]) Érdekes adat a hajdani vadászati viszonyokra, s hogy Ferdinánd király a Csurgóról küldött vadakat, köztük a két erdeit is — azaz vadkant — megnézte.

[2]) Batthyányi Ferencz horvátországi bán, Ferdinánd király híve volt és ettől nyerte Németujvárt adományúl.

[3]) Török János első nejét, Balassa Bórát kivégeztette. Buday E. i. h. III. 450. l.

[4]) Buday E. i. h. II. 442. Kendy Ferenczet ezen lakóhelye után

hogy semmi ajándékot nem vivénk neki sem mátkájának; de azért én velem kéreté meg mátkáját az atyjától; eleget mentém magamat, hogy erre főembert keressen ngod, mert én szolgád lévén nem vagyok elég erre; de ugyan nem akara egyebet benne, parancsiolatja ellen nem vétheték ő ngnak; nagy sok töreködésemre megigiéré, napot is hagya megadásának. Hazamenénk Hunyadban, [1]) ott engemet hagya méltatlan voltomra gondviselőnek az menyegzőre; isten segitségével véghez is vitték jó módon, házát megépétém minden élését megszereztetém, konyháját és leveles szinét [2]) ugy megcsináltattam, hogy Erdélyben nem volt szebb leveles szén annál, azt mondották. Két holnap héján esztendeig jártam oda be az én kmes uram parancsiolatjából. Ugyan Hunyadba létembe Borsoló Ferencz [3]) hoza levelet az én kmes uramnak fogságából, kibe parancsiola ő nga, hogy közel lennék gyermökihöz. [4]) Ugyan ottan Hunyadban az én kmes uraim atyjok akaratából az debreczeni [5]) tisztnek gondviselésére választának ugyan akaratom ellen; de miért hogy az öreg urnak is akaratja volt hozzá, én soha az szolgálatban nem válogattam valahol, parancsiolták ő ngok ott szolgáltam az én mivoltom szerint; jóllehet hogy házamtól messzi voltam, nehéznek tetszett nekem, de az én kmes uram parancsiolatja följebb az én káromnál, mert én házamnál azért

---

nevezi Szent-Iványinak. Kőváry László, Erdély nevezetesebb családai cz. munkájában, 154. l., nem találom, hogy Kendy Ferencz vajdának gyermeke lett volna; valamint Nagy Ivánnál sem találom Török János második nejét fölemlitve.

[1]) Hunyadvárát még Török Bálint kapta 1536-ban János királytól adományba.

[2]) Deák Farkas tagtársunk szerint Erdélyben a leveles szinek szerte divatoztak. Ir ezekről b. Apor Péter is, l. M. Tört. Eml. XI. köt.

[3]) Borsoló Pálról és Tamásról emlékezik Szerémy György i. h. 173. Borsoló Ferencz ezek rokona lehetett.

[4]) Ezen adat szerint tehát Török Bálint még 1550-ben is életben volt. Szalay L. i. h. IV. 267. l. halálát 1551 körül mondja bekövetkezettnek. Szűcs István pedig Debreczen Tört. 1. köt. 169. l. azt állitja, hogy Török Bálint 1550-ben halt meg.

[5]) Fönnebb már emlitve volt az, hogy Debreczen mikor került az enyingi Török család kezére. Emlékirónk továbbá föntebb azt is állítja, hogy Hunyadban két hónap hiján egy évig tartózkodott, és igy Debreczenbe az 1550. év végén kerülhetett.

több kárt vallok az debreczeni tiszttartásomnak hasznánál. Mindazonáltal az én kmes uraim parancsiolatira, ha kárommal leszen is, immár esztendeig megmaradok, és az mire elég leszök, híven és jámborul akarok szolgálni ő ngnak, de akarok szolgálni ő ngoknak, de akarnám ha élnének az urak kiknek ezelőtt én szolgáltam, megemléköznének róla, de ez mastani kmes uraim nem tuggyják, nem is emléköznek meg róla, azért nem tudnak meg is becsülni érette ő ngok etc.

1551.

Mikor az debreczeni tisztet én elfoglalám, az szomszédságból minden felől háborgaták az én kmes uram jobbágyit; gyakorta fogdosták is szegényeket, néhol határit is bontották el, de Isten segítségéből azokat én jó módon mind eligazítám, az jobbágyokat sem háborgatták, én idéttem oly gondot viseltem nyavalásokra; inventariomot [1]) nem sokat adhatának, kiből asszionyomat és uramékat ő ngokat tarthattam volna Debreczembe, de Isten kegyelméből az én industriámból lassan-lassan oly gondot viseltem, hogy meg nem fogyatkoztak ő ngok, maga az bor akortbeli időben igen drága vala. Majorokat kezdék épiteni Keselszögben és Mach [2]) felé, a honnét az én kmes uraim határát kezdték volt háborgatni. Egynehány ekéket szörzék az majorokba, választig szántattam az én kmes uraim használatjokra. De nem sok idő mulván megháborodék az oda való föld, királyné asszony Petrovyt Péterrel [3]) hadat támasztának kincstartó barátra; az sem hagyá magát megalázni mint barát, azok ellen nagyobb hadat indéta, kivel az én uram Terek János uram is jelön volt szolgálatjában. [4]) Kincstartó mellé az jószágról tisztemről, az végezés szerint, lovagot kellött adnom; királyné asszionyom és Petrovyt uram mellé lovagot kellött adnom. Azon közben Uloman bék Lippát, Solymost,

[1]) Inventarium alatt e helyütt eleséget és egyéb ingókat érthetünk.

[2]) Ma is léteznek Kösüszeg és Macs nevű puszták Debreczen mellett. Szűcs I. i. h. 21, 23. l.

[3]) Petrovics Péter fondorkodásait elég bőven leirja Hatvani Mih. i. h. 335—392. l.

[4]) Martonfalvay a többi történetirókkal megegyezőleg irja le az eseményeket. Török János, mint Ferdinánd király híve vesz részt Frater György hadjáratában. Buday E. i. h. II. 651. és Istvánffy i. h. 188. l.

Pálölléset [1]) etc. elfoglalá. Érközék Kastaldo király ő felsége képébe generalis nagy hadával, Báthory András uram ugy mint ország főhadnagya, Nádasdy Tamás uram király ő felsége hadnagya és főtanácsa többekkel egyetemben jevének nagy haddal, azok mellé is lovagot kellött adnom; ezök fölött Báthory uram parancsiolatjából az postahelyökre is egy ideig nekem kellött szolgákat adnom, hogy inkább megoltalmazhassam az én kmes uraim jószágokat; ehöz képöst sok szolgát kellött tartanom oltalmonkra, az kikre nem kevés költsiégem volt, de az sziükség kényszerített reája etc.

Asszionyomat mindennyi háboruban Debreczenbe tartottam nagy nehezen, azonképen az debreczenieket is sok fenyegetésömmel néha kérésemmel is megtartottam az én uraim hasznokra, és az fejedelem hada hasznáért, mert azok tartották az ő felsége táborát jobb részére eleséggel etc.

Ez időközben kincstartó barát tanácsából és akaratjából Kastaldo generalis az több urakkal és az fejedelem hadával Erdélyre menének és elfoglalák az mi fejedelmönknek; nem sok idő mulván királyné asszonyt fiával Erdélyből kibucsiuztatták, [2]) azután kincstartó barát segitségével Lippát [3]) megszállák és igen megtöreték minden felől, de azért jó falkáig megtartá, azután csiodaképen megadá; Uloman béköt kincs-

[1]) Lippa, Solymos, Pálülése — a mai Paulis — s a többi várak elfoglalásánál a többi történetiróink szerint Szokoli Mahomed begler bég volt a törökök vezére. Buday E. II. 653. Istvánffy i. h. 185. l. valószinüleg nyomtatási hibából áll az 1550. év 1551 helyett. Szalay L. i. h. IV. 269. l. azt irja, hogy Becse, Becskerek és Csanád várakat a török 1551. szeptember elején foglalta el. Igy Forgács Ferencz Comment. 20. l. s a többi között felsorolja még Pálülése és Charkis-Somló azaz Sárkis-Somlyó várakat is. Végre Hatvani M. Tört. Zsebkönyv 362—363. l. olvassuk, hogy Castaldo, Nádasdy és Báthory 1551. május havában vonultak keresztül Debreczen vidékén, mint kir. biztosok; l. még Szilágyi Sándor Erdélyi Országgy. Emlékek I. 277.

[2]) Castaldo 1551. junius elején érkezett Kolozsvárra; Isabella királyné pedig fiával Erdélyből ugyanazon évben aug. vége körül vonult ki. Hatvani M. i. h. 363. és 372. l.

[3]) Emlékirónk itt ismét a többi történeti adatokkal egyezőleg említi fel Lippa bevételét és Uleman bégnek Martinuzzi közbenjöttével történt szabadonbocsáttatását, a miért »lőn neki halála« mint emlékirónk magát kifejezi; l. Istvánffy i. h. 189—190. Szalay L. i. h. IV. 272. l. ez

tartó minden népével elbocsiáttatá, kiért lén neki halála Alvinczen [1]) nagy hertelenséggel Sforzia által, kin szolgái az barátnak megháborodának, de semmit vele nem használhatának. Mindazonáltal fő szolgái és praefectusa Pázmán [2]) uram, Váradon egybegyültek volt, értem, mondám az én uramnak Terek Jánosnak, noha barát volt, meg nem tagadhatod, ő szolgája voltál mindezideig, tartozik is szolgálatoddal; nem ártana, ha egy jámbor szolgádat közikbe köldenéd képutalásképen, magadat megjelentenéd nekik, talán valamit vehetnénk rajtok szolgálatodért; javolá ő nga tanácsiomat, de menté magát, hogy oda való embere nincsen, hanem ha elmennék igön köszönnéje, mondám hogy kész vagyok elmenni, de az itt való inventariomot holnap kézbe kell adnom, de arra én embert hagyok.

1552.

Elmenék Váraddá [3]) az uraim közibe az én uram credencia levelével, az uraim nagy tisztességgel fogadának ő ngáért, de szólván az én jó bizott uraimmal barátimmal kik az én uramhoz is jó akarattal voltak, az ő nga kevetségét másképen kelleték formálnom használatjára; az több dolog között megjelentém végre az én uram kívánságát is nekik, hogy szeginy kincstartó uram szolgálatjában mivel tartozott volna megelégíttetnéjek valahonnét; praefectus uram az több uraimmal jó reménységöt adának, megkeresék az restanciákat, azután sok jó dézmaasztagokat adának széllel az falukon, Debreczenbe

---

utóbbi Lippa ostrom alá vételét 1551. nov. 7-re teszi, és hogy azon alkalommal Török János hét sebet kapott. Martonfalvay erről hallgat. Hatvani M. i. h. 410. l. irja, hogy a király serege 1551. nov. 3-kán szállotta meg Lippát, és hogy Frater György decz. 5-kén eresztette szabadon Uleman béget u. o. 417. l.

[1]) Frater György meggyilkoltatása 1551. decz. 17-kén történt. Szalay L. i. h. IV. 276. l. Hatvani M. i. h. 437. l. és Budai É. i. h. III. 658. l. Bethlen Farkas Hist. de rebus. Trans. I. 509—512. ll.

[2]) Pázmánynak, Martinuzzi praefectusának keresztnevét más adatból nem birtam pótolni. Az, hogy a panaszi Pázmány család Bihar vármegyében volt birtokos, olvasható Nagy Ivánnál i. h. IX. köt. 173. l. és Fraknói V. »Pázmány Péter és kora« I. köt. 5. és 6. l.; igen hihető tehát, hogy a kincstartó praefectusa ezen családból származott.

[3]) Azaz Nagy-Váradra, régi elavult, de jó kifejezés.

is; ugyanottan két teli kápolna árpát [1]) is adának, kiket kincstartó barát sziükségére takartatott volt oda sok helőnnen, sok dézma bárányokat is; ezek fölett egynehány faluk király ravásából való adókat. Debreczenből is regestom szerint adának, az én uram szolgálatjába deputálának ki ugyan egynehány ezör forintot, mert az hadakért akkor nagy drágaság lett vala ország szerint. Ennyi sok hasznot szerzettem vala akort egy utamban Váraddá való menésömmel az én kmes uraimnak az én okosságomból, kit ő ngok, sem szolgájok meg nem tuttak volna gondolni, ha én nem kényszerítettem volna reá ő ngokat, de csak meg sem tudák köszönik (*igy*) jó módon. Az egyik kápolnából két köböl árpát adának lovaimnak, mert akkor immár az tiszt kivöl voltam, pénzömön éltem nagy sok költségömmel, szolgáimmal és lovaimmal, kiket közel két holnapig tartattak velem az én kmes uraim, ami hasznom lett vala is, tiszttartásomba elkele; várván Debreczenbe az számvevőket, de nem tudának eljőni, ezféle vártatást és költségöt csak az én asszionyomnak köszönhettem, mert ő nga haragos volt reám, az én igazmondásomért és jó szolgálatomért. De nem kell vala Therek János uramnak ezt rajtam cseleköttetni, csak ez mastani szolgálatomért is; Váraddá fáradván, mennyi sok hasznot hozék ő ngának, ki többet tett egynehány ezör forintnál, kiből egynehány esztendőig élhettek volna Debreczenben, ha jól költöttek volna; de én semmit nem érdemlék ő ngától többet két köböl árpánál. Egy szolgája vala Terek János uramnak Mihály deák, secretariosa vala, szemtől szembe mondotta urának, hogy ha valamely szolgám magától nekem ennyi sok hasznot szerzene, felét mindennek neki merném adni etc.

Ez időközbe Pozsonyban [2]) gyűlés volt, látták az én

---

[1]) Két teli kápolna árpa elnevezés alatt valószinűleg vermekben eltett gabonát kell értenünk, az is lehetséges, hogy valamely elpusztult templomot használtak fel magtárul. Midőn ennyi haszonban részesítette Martonfalvay az enyingi Török családot, méltán felpanaszolhatta, a mint alább írja, hogy fáradságos szolgálatát urai az egyik kápolnából két köböl buzával jutalmazták meg.

[2]) Ferdinánd király ezen országgyűlést Pozsonyba 1552. febr. 22-re hívta össze. Szalay L. i. h. IV. 279. l. Fraknói V. »M. Orsz.gyűl. Eml.« III. 331. l.

kmes uraim, hogy ott sem lehetnek szolgálatom neköl, megirák Debreczenbe, hogy fölmenjek hozzájok, de nem akar vala asszionyom elbocsiátani, de én azért ugyan fölmenék Pozsonyba ő ngokhoz sok költségömmel. Maga én debreczenbeli tiszttartásomban sok hasznot, sok jó vetést, majorságot, barmot, juhot sokat, ménest azonképen etc. de ime mivel hálálák meg nekem az én kmes uraim. Pozsonyban létembe az gyűléskort, a mihöz elég lehettem (nem néztem kárvallásomat sem költségömet sem rajtam lett boszuságimat) azért ugyan jámborul és hívséggel szolgáltam az én kmes uraimnak. Akortbeli gyűlés alatt szerzék az én uramnak Török Ferencznek Ország Borbálya asszionyomat Losonczy István [1]) uram akaratjából, akort választák ő ngát is az temesvári ispánságra, ki veszödelmes lén ő ngának, mert halálával szolgála tiszttartásában etc.

Ugyanazon gyűlésben gróf Mikola [2]) uram ő felsége gene-

[1]) Annak, hogy az enyingi Török és guthi Ország családokkal Losonczy István minő összeköttetésben állt, nyomára nem jöheték, érdekes, hogy emlékírónk Losonczyt temesvári ispánnak s nem grófnak nevezi, az időben tehát a temesvári grófi czim még nem volt szokásban. Losonczynak az 1552-ki országgyűlésen temesvári grófiá való kineveztetését említi Fraknói V. i. h. III. 345. l. Verancsics Antal évkönyvében emlékírónkkal egyezőleg az áll, hogy Losonczy temesvári ispánná választatott. M. Tört. Emlékek III. 93. l.

[2]) Azt, hogy ezen gróf Mikola ki lehetett, biztosan meg nem határozhatom. Föntebb Salm Miklóst emlékírónk Miklós grófnak nevezi, ki azonban már történetiróink szerint 1550. végén elhalt. Szalay L. i. h. IV. 262. l. és Hatvani Mihály i. h. 351. l. Verancsics Antal évkönyvében i. h. 87. l. azt olvassuk, hogy Frater György 1551-ben gróf Mikolával Bátorban találkozott; ha tehát Verancz évszámaiban teljesen bizhatnánk, mit azonban maga Szalay L. is, Verancsics Antal évkönyvei II-ik kötetéhez írt előszavában kétségbe von, akkor Salm Miklós gróf meg 1551-ben is életben lett volna. Különben az 1552-ben élt gróf Mikola alatt Salm Miklós fiát Eck grófot — ki Pozsony vármegye főispánja volt — szintén érthetjük. Nem mulaszthatom el az olvasót arra is figyelmeztetni, hogy ha Verancsics Antal magyar naplóját Martonfalvaynak emlékiratával összehasonlítandja, ezt amazzal mind a kifejezés, mind az irás tekintetében egyezőnek fogja találni, csakhogy emlékírónk eredetibb magyarsággal és szabályosabban ír, s kifejezései is magyarosabb zamatúak. Megjegyzem még, hogy a Hormayer és Mednyánszky-féle »Taschenbuch« 1823. évfolyamában megírva találjuk a Salm grófok történetét. Azonban második Salm Miklós gróf halálozási éve itt sincs biztosan meghatározva. Lásd u. o. 107. l.

ralisa vendéglé az várban az urakat, azok között az én kmes uraimat is; ebéd után udvarhoz menénk ő ngokhoz, engemet megláta gróf uram, oda szólíta ő nga és egy kupa bort köszöne reám az én uraim egésségökért, hogy jámborul szolgáltam nekik itthon nem létekben, gyakorta bántottam meg az én uraim szükségökért, jószágok, házok oltalmazásokért, azért ez jámbor szolgálatjáról el ne felejtközzetek Terek uraim, mert az Isten is megverne titeket érette, ha elfelejtköznétek róla. Ezöket mind fönállva tolmácsoltatá [1]) meg asztalánál az urak előtt; igy becsiüle meg engemet az jó ur és igy commendálá az én kmes uraimnak hivséggel való szolgálatimat, azért ti ngtok se felejtközzék el róla.

1553—1554.

Én minden országgyülésiben jelön voltam ő ngok képébe mikort ott nem voltak is, és ő ngok dolgaikban, az mihöz elég voltam, nagy hívséggel és szeretettel szolgáltam ő ngoknak használatjokra, niha elég pirongatást is kellött fölvennem ő ngok nevök alatt, de mind el kellött szenvednem érettek etc.

Ugyan akort Terek János uramnak is ő ngának száz lóra való fizetést adata az szent Ferdinandus [2]) királ, mig több lehet; haza jevénk Pápára, látván szorgalmatos szolgálatomat az debreczeni cirtalt *(így)* regestomokat is én ellenem meghánták, esmerték hogy ott is jámborul és híven szolgáltam, sok hasznot is attam ő ngoknak belőle. Prágába is az én uramnak segitségöl Debreczenből fl. 100 köldtem. Itt kin is Pápán létemben a veszedelmes időkben jámborul szolgáltam, sok károkat is vallottam ő ngok után könyörgésem neköl, csak az ő ngok kegyelmességekből minden számadásomat megengedék ő ngok, menedék levelet is adának róla, mert én mindenik tiszttartásomban jámborul szolgáltam; mind Terek Bálint uramnak és azután gyermökinek jámborul szolgáltam minden időkben, kit tud az Isten, és azután sok jámborok tudnak etc.

[1]) Ebből következtethetjük, hogy gróf Mikola nem tudott magyarúl, vendégei pedig — miután tolmácsra volt szükség — nem értettek németül.

[2]) 1552-től fogva 1556. évig minden évben tartatott országgyűlés, egyikén ezeknek Ferdinánd király is jelen volt. Szalay i. h. IV. 279. l.

1555.

Továbbá Velichan az fejérvári bék sok lovaggal gyaloggal készölgetni kezdett volna Pápa várassára [1]); az én kmes uram Terek Ferencz uram megirá nekem Acsiádra, én mindjárást elhagyám minden dolgaimat, besieték Pápára; másodnap éjjel éjfélkort felé, gyalogjával, lovagjával nagy haddal, lajtorjákkal reánk érközék Pápa várassára, szinte az lanczknetek vártájokra találkoztak az szent László kapuja mellett, vágni kezdik az palánkot nagy sietséggel és evöltéssel az terekek; az német lanczknetek elijednek, elhagyván vártájokat elfutnak, talán azt vélték, hogy ugyan elárulták volna őket. Ezt én meghallám, ottan lovamra ölék és kiket az piaczon találék szédölögvén, mentemben az borsosgyőri kapura hajtám őket, meghagyám mindeneknek fejök vesztében vártájokat senki el ne hagyja, helyt álljanak tisztességök vesztése alatt, semmit ne félnének, ha Uloman bék ki sokkal nagyobb haddal vala tiz ennyinél mint ez hitvány Velichan bék, semmit nem tehete, ez is szégyenére majd megfutamik; én is ime oda sietek, minden ember vitézködjék ha terténettel reátok érkeznéjek, eleget biztatám őket, mondák hogy igen akarják hogy közikbe jöttem, immár nagyobb szivek vagyon, azt mondák; én az vágásra eveltésre sieték, de azért mentemben az vártákon és az bástyákon igen biztaték mindeneket, fenétségöt is attam nekik, hogy tisztességek vesztése alatt minden helyt álljon, semmit ne féljenek etc. Az vágásra érközém, tahát sok likat nyitottak az palánkon, szabadon vágja az terek hogy az németek elfutottak róla; egy drabantot találék puskájával, Borsosgyőri Péternek hítták, kentese gallérán fogám, az vágásra vivém, és az terekre lőteték vele; általlevék az kezét, de enge-

[1]) A törököknek Pápa vára ellen intézett ezen második ostromáról többi történetíróink szintén hallgatnak; a mint Martonfalvay a védelem körül való intézkedését leírja, egyedül neki köszönhető az, hogy az ostrom sikertelen maradt. A törökök ezen hadjárata 1555. sept. havában történt, ezt az emlékirat után közölt töredék napló azon részéből következtethetjük, a hol Martonfalvay azt írja, hogy ura parancsára kocsival és három szolgájával »propter rumores turcicos« 1555. sept. 10-kén Acsádról Pápára ment.

met nem találának, kiért hálát adok az én Istenemnek; elkelleték jönnem az levés ellen, látám az lanczkneteket az szent László utczáján egy seregben állván, közikbe sieték, kérém őket hogy vártájokra jőnének, levethetjék az törökeket, mert immár egy zászlót is emeltek vala föl a palánkra, kit nem sok ember látott. Azon közbe juta az én kmes uram Terek Ferencz, mellém törte magát ő nga is, kezde szólni az németeknek, biztatójok is őket mindketten, ugy jőnek velönk az vágásra, kezdék az kopjákkal lehánni az terekeket mind az palánkról s mind az tőtésről, akort láttam az lanczkneth kopjának használatos voltát; ugy tágiták el az németek az ő vártájokról; onnét az másik bástyára és az mellette való palánkra oszla az terek, az puskások onnét is elverék, látták hogy semmit nem árthatnak, azután nem merének késni, nagy károkkal szégyenekre elpirongának, sok lajtorjákat és holt testöket az váras árokjában hagyának, kiket el nem vihetének velök. Ott létemben én is szolgálék az szegin várasnak biztatásiommal és jó tanácsiommal valami keveset; a lanczkneteket is én vittem vártájokra és az levágott palánk helyére az én kmes urammal; én vettetém alá az zászlót is az palánk högyéről; amihöz elég voltam nem kiméllettem magamat, eremest szolgáltam az én kmes uraimnak.

Hogy az terek gyakran kezde Fejérvárból kicsatázni Pápa vidékére, az én kmes uram Terek Ferencz asszionyomat feleségét ő ngát nem meré Pápán szerencsáltatni; házamhoz köldé ő ngát Acsiádra [1]) minden házanépével egyetemben; — minden ember segitsége neköl az enyimből ott tartottam házamnál Acsiádon közel két holnapiglan; hogy penig borom elfogyott házamnál, pénzömön hordattam hordós borokat Alsó-Lindváról, niha egyéb élést is kellött pénzemen vennöm az mi nem volt az én házamnál, azonképen halat is pénzön kellött vennem az én kmes asszionyom szükségére bőjt napokon, mert a keveskuti tóban nem nőtt vala akort meg az hal; az Batthyá-

[1]) Itt nem a Veszprém megyei, hanem a Vas megyei Acsádot kell értenünk. A család által közölt adatok szerint Vas megyében Acsádon és az e mellett fekvő Köveskuton Török János még 1546-ban három curiát adományozott Martonfalvaynak, s Ferdinánd király parancsa következtében a beiktatás is ugyanakkor megtörtént.

nyi uram tavából kellött lajttal [1]) halakat hordatnom drága pénzömön, megmertem venni egy öreg harcsát fl. 1, niha többön is. Az Förtőről is kellött hozatnom niha az én kmes asszionyom szükségére, nem akartam hogy az én házamnál egy pénzt is költsien ő nga semmire; ugyan kedve szerint akartam tartani ő ngát. Mind az két uraim ő ngok gyakorta jöttek látni asszionyomat, azokat is jól tartottam; niha az öregbik uramat keszkenőkkel meg is ajándékozták leányim. Amit penig az én kmes uraimra és asszonyiomra ő ngra és házoknépére, szolgáikra költöttem, semmit abban nem kivánok hátra (azaz vissza), csak vegyék jó névvel ő ngok; de nem vártam volna ő ngoktul, hogy jó gazdaságom és költségem után köveskuti [2]) jószágomat elfoglalják, házaival, kertjeivel és halastóival egyetemben, mert azokat én sok munkámmal, fáradságommal és költségemmel építettem vala meg, erdőből irtván, kiért én nagy sok esztendeig szolgáltam vala vérem hullásával és nagy sok kárvallásimmal, de ám járjon, éljenek ő ngok belőle, én penig nyomorogjak ő ngok után, betegös és vén megfogyatkozott koromban. Noha elvevék jószágomat, de azért megkelleték maradnom az uraimmal sok vesződésem után nagy káromra.

Hogy az mi fejedelmönk Terek János uramnak helyt nem akara adni ő felsége, hova vihetnéje feleségét, gyermökit, be kelleték menni Erdélybe Hunyadba, ugyanakort egy országgyűlése lén Pozsonyban [3]), holott az én uram Therek Ferencz uram is jelön volt, oltalmazni akarta magát panaszoktúl az

[1]) Lajtnak hívják Dunántúl azon nagyobb hordóalakú edényt, melyben például az építéshez vagy öntözéshez vizet hordanak; a halat ezen lajttal Martonfalvay a Batthyányi Ferencz rohonczi halastavából, a többit pedig a Fertő tavából hozatta.

[2]) Az alább közölt töredék-naplóban olvashatjuk: hogy Martonfalvay köveskuti birtokát 1555. évben foglalták el az enyingi Törökök; ezen évben tartatott Pozsonyban a jun. 24-re összehívott országgyűlés, hol az alábbi napló szerint Martonfalvay Szent Benedek napján, azaz jul. 11-én kibékült uraival, és ezek őt ismét szolgálatukba felfogadták.

[3]) Ez volt azon országgyűlés, mely az előbbi jegyzetben foglaltak szerint 1555. jun. 24-re hivatott össze, és aug. 1-én fejeztetett be. Fraknói V. M. Orszgy. Eml. III. 463—479. ll. Török Jánosnak Erdélybe való eltávozása szintén ez időben történhetett.

országgyűlésébe, és az fejedelem előtt; egyébhai gyűlésekben mindenkort csak én voltam, de mivel hogy ez gyűlés alatt lén foglalása jószágomnak, akarok vala az országnak és az fejedelemnek panaszolni érette, de meggondolám magamat, az urak lecsendesétének etc. Ugyanazon gyűlésben Báthory András uram tisztit Prényi Gabriel uramnak adák [1]) etc.

1556.

Azután második esztendő fordulatjában esmég országgyűlését hirdete ő felsége, [2]) az én uram ő nga Erdélybe készüle bátyjához, engemet választa képében az gyülésbe. Az mihöz elég voltam mindön gyülelség neköl nagy szeretettel szolgáltam mind az két uramnak az gyülésben, kit ide alá meg is jelöntök irásomban.

De ez időközben megháborodék Erdély országa, uramat ő ngát Terek Ferenczet Balassy Menyhárt [3]) Kolozsváratt megtartóztatta volt, nem bocsiáttá be bátyjához Hunyadba. Csak hamar hire jeve, hogy királyné asszony fiával bement Erdélybe, [4]) Dobó Istvánt kibucsiuztatták az erdélyi vajdaságból; de én azért az én uraim dolgát ugyan nem tágitottam sem az ország, sem az fejedelem előtt, maga [5]) igen féltettek az urak, hogy uram Terek János királyné asszionyhoz

---

[1]) Ha itt Martonfalvay azt érti, hogy Báthory András országbirói tisztét adták át Prényi Gábornak, akkor ezen esetben a chronologiai rendben téved, mert Prényi Gábor 10 évvel később u. m. 1566-ban nyerte el az országbirói tisztséget, a mint alább látni fogjuk; ezen országgyűlés alatt Prényi Gábor, mint azt az 1555. 4. t. cz.-ben is olvashatjuk, tiszáninneni kapitánynyá választatott, sőt utóbb 1556-ban Isabella királynéhoz pártolt át. Szalay L. i. h. IV. 309.

[2]) 1556-ban az országgyűlés jan. 1-re hivatott össze. Fraknói V. i. h. III. 480.

[3]) Balassa Menyhért 1556-ban állott ismét Isabella királyné pártjára. Buday E. i. h. 101—102. ezen okból tartóztatta le tehát Török Ferenczet, mint Ferdinánd király hivét, ki ekkor bátyja Török János látogatására Kolozsvárott keresztül utazott.

[4]) Isabella királyné 1556-ban érkezett Marmarosba és onnét fiával Erdélybe ment. Hatvani M. i. h. 488. l.

[5]) Ezen szó »maga« itt annyit jelent, mint a latinban »cum tamen, quamquam«, l. Szenczy M. Alb. Szótárát.

hajlott volna,[1]) és kisebbik uram Terek Ferencz uram fogságban volna Kolozsváratt, hogy könyöröghet ő képökben; megfogattat az fejedelem, azzal ijesztettek volna, de én azért annál inkább könyörgöttem, nem féltem semmit, mert ő felsége biztatott, csak várjak, kegyelmes választ ad; elvégre sok könyörgésem után, az Pápa várassa épületére az országtól és az fejedelemtől Ferdinánd királytul három egész vármegyét nyerék uram ő nga itthon nem létében: tudniillik Vasvár, Sopron és Veszprém[2]) vármegyéket, ez felett Pápa várassának örököl való szabadságot nyertem az ő felsége adójából (ki nem kicsinyes nyeresség egy szegin szolgátúl) kibe mastan is megtartják az ő felsége kamorási és ravói[3]) ez szegény várast. Ugyan ottan az pozsonyi gyűlésben száz husz jobbágyot kérék az én uramnak expectantium gratiára, kinek levelét ki is vettem ő felségétől jó váltságon. Három czimör levelet is, egyiket Benedek deáknak, másikat Tassolos Lászlónak és harmadikat Kardos Józsának.[4]) Ezöket Pozsomban szerzettem mind az gyűlésben; azután az több könyörgésemről Bécsbe halaszta, hagyá ő fölsége, hogy utána fölmenjek, kegyelmes válaszom leszen; egyebet nem merék benne tenni, fölmenék ő felségéhöz, maga[5]) immár harmadik hónapom vala könyörgésemnek, de félben nem merém hadni, az én uramtul Terek Ferenctől ujobban könyörgék Bécsben ő felségének, nem sok idő mulván választ ada ő felsége, mert akkor valami terek hir is érközött vala; husz mázsa port, 12. mázsa ónat, egy taraczkot, száz gyalogra való pénzt adata ő felsége, hagyá, hogy jól őrizőnk. Ezök fölött a Pápa várasa épületire ötszáz taricskát, ötszáz ásót, ötszáz kapát, ötszáz csákányt, ötszáz földhányó lapátot adata Bécsből ő fölsége; hagyá, hogy ne késsem, alá siessek

[1]) Erről többi történetiróink nem szólnak. Török János elpártolását valószinűleg az is okozhatta, hogy a mint fönnebb láttuk, Ferdinánd király Török János neje részére az országban lakhelyt nem jelelt ki.

[2]) Az 1556. 9. tcz. által Pápa vára erősítésére ezen három vármegye munkaereje rendeltetett.

[3]) Ravó = dicator.

[4]) A Kardos család Debreczenből való volt, mint alább látni fogjuk.

[5]) Ezen szó ismét a tulsó lapon olvasható jegyzetben előadott értelemmel bir; valamint még előbbről is a 135. és 136. lapokon e szó két helyen szintén előfordul.

Pápára és az ellenség ellen jól vigyázónk, kmes uram leszen; tanulságot is ada ő felsége mihöz tartsiok magonkat, ha reánk jevend az ellenség, ugy bocsiáta alá minden kegyelmességével; az szerszámot penig hajóra rakattam, egy szolgám Borsati János Győrig hozatá és onnét Pápára; ez egy utamban az én kmes uram hon nem létében ennyi sok hasznot hoztam ő ngának, ki talán föllyülmulja az én tiűlem elfoglalt jószágot az én uram által minden ok neköl.

1566.

Az fejedelem esmég egy gyülést hirdete Pozsomba,[1]) kire mindenfelől reájövének az urak, és az választott nemösek; Prényi Gábriel uram is jelön vagyon az több urakkal, de meghala az jó urfiu azon gyülésben. Én azért nem felejtköztem el az én kmes uram[2]) dolgairól az ország között, szóltam és az uraknak könyergöttem, hogy ő felségénél, hogy Debreczent teljességgel megszabadítanáják; alattomba titkon (a hol illött) magamtul töreködtem, hogy az ország főhadnagyságát az én uramnak adnáják. Ez okáért az én uram képében igen oltalmaztam ő ngát panasztul az ország között; töreködtem az keveteknél is titkon az ország között voxot adjanak, hogy az én kmes uramat választanáják az ország hadnagyságára; azonképpen az uraknál is ilyen módon töreködtem az kikhöz biztam, mindenött. Jó válaszom volt, végére menék, hogy ha föl jön az én uram, hogy evéje leszen az ország hadnagysága. Kérém Gregoriánszky[3]) uramat, az győri pispököt, hogy könyörgene ő fel-

[1]) Szerzőnk az 1556. évtől 1565. évig terjedő időszak eseményeire emlékiratában nem terjeszkedik ki; a Pozsonyban tartott azon országgyülés alatt, melyre itt hivatkozik, már az 1566. évben összehivottat kell értenünk, mivel szerzőnk felhozza azt is, hogy ezen országgyűlésen Prényi Gábor is jelen volt s a gyűlés alatt meghalt. Prényi Gábor Báthory András után 1566-ban nyerte el az országbirói tisztet, s abban őt Ország Kristóf váltotta föl, ki 1567-ben volt országbiró; l. Fraknói V. a nádorok és országbirókról irt munkáját; e szerint Prényi Gábor 1567. évben már életben nem lévén, ha a pozsonyi országgyülésen meghalt, ez csak 1566-ban történhetett.

[2]) Török János 1566-ban már nem élt, ő 1562-ben halt meg. Buday E. i. h. III. 452. l.

[3]) Gregoriáncz Pál 1552—1566-ig volt győri püspök. Pray, i. h. I. 325.

ségének, hogy az Prényi Gábriel [1]) teste látni szabadságot engedne az én uramnak, kit ő felsége meg is engede; ugy jeve föl az én uram nagy sietséggel. Testét Prényi uramnak kikésérőiék Pozsomból. Azután csakhamar Oláh érsek uram locumtenens egybegyöjté az főurakat [2]) az ő házához az fejedelem parancsolatjából; tahát az én uram nem akar oda menni hanem inkább Balassy Menyhért [3]) szállására megyön; ugyan haraggal szólék ő ngának ha érsekhöz nem akar menni, ezentől megmondom neki etc. Ugy mene az gyülésbe az urakhoz, én is utánna voltam, meggondolák vénségemet nem köldének ki onnét engemet is, de Balassy Jánost és Balassy Andrást [4]) és Krusyt Jánost [5]) érsek barátjait uram kiköldé, hogy azok nem lehetnek az urak között, az fejedelem akaratja. Az én uram elijede én is vele egyetemben, hogy az én szóm által jeve az gyölekezötbe; szólitá uram Istvánffy Miklós uramot, ki akor érsek uram secretariusa vala, [6]) megizente tüle urának: ha ki kell menni neki is, ottan elmegyön, ne pronunciálja, ezt megérté érsek uram, fölkele, nagy föl szóval mondá: Terek Ferencz uram öll veszteg helyödön, jámbor vagy te, nincsen semmi panasz te reád sem az fejedelem előtt, sem az urak, sem az ország között etc.

Azután renddel kérdé érsek uram az urakat, kinek mi bántása vagyon, meg akarja érteni ő felsége.

---

[1]) Prényi Gábor vőtársa volt Török Ferencznek, a kik gúthi Országh-leányokat birtak nőül, ez Ország Bórát, amaz Ország Ilonát. Nagy Iván i. h. VIII. 283.

[2]) Ezen tanácskozmány megtartását bizvást a pozsonyi országgyűlés alatt, az 1566-ik évre tehetjük, mert szerzőnk megelőzőleg Gregorianczot említi föl, ki pedig 1566-ig volt csak győri püspök, s mert Balassa Menyhárt is, kiről utóbb szól, 1567-ben már nem volt életben. Buday E. i. h. I. 155.

[3]) Balassa Menyhárt már 1561-ben pártolt ismét vissza Ferdinánd királyhoz, u. o. 103. l.

[4]) Balassa János, Menyhárt testvére, Balassa András pedig Menyhárt fivérének, Ferencznek fia volt, u. o. 130. l. ezen utóbbit Nagy Iván i. h. I köt. 124. Balassa Imre fiának lenni állítja.

[5]) Krusics János neve az utóbbi 1569. 55. tcz.-ben is előfordul.

[6]) Istvánffy Miklós Oláh Miklós érseknél a titkári hivatalt, az 1562—1568. évig viselte. Hormayer-Mednyánszky Taschenbuch 1822. évfolyam 338. l. és Ismerettár VI. köt. köt. 209. l.

Az urak közől mindnyájan megmondák; az én uramra keröle az kérdés, de ő nga semmit nem szóla; én nem tőrhetém, megmondám hogy Pápának is elég sziüksége volna, de kiváltképpen az nehéz az én uramnak, hogy más ember birja jobban Debreczent az én uramnál, kiről minden országgyülésében könyörgöttem ti ngtoknak az én uram itt nem létében is, de senki semmit nem szóla róla, érsek uram be sem iratá az több panaszok közibe. Azután hogy végeződék az gyülés, Istvánffy uramhoz menék, megkérdém tiüle, miért nem irá be az én uram kenyergését? azt mondá, miért ő maga nem szóla, jelen lévén; azért menj el urad után, jőjjön hátra, csak szóljon urammal, beiratja, én felsieték utána és elérém, nagy sok kérésemre hátrajeve érsek uramhoz és kéré, hogy beirassa az ő dolgait is, az mint Imre diák az én szolgám megbeszéllé, azonnal meghagyá ő nga Istvánffy Miklósnak hogy beirja, mint Imre deák uram képében könyörge; azután ugy lén birodalmába Debreczen várassának etc. Isten kegyelméből, mastan is az én kmes uram birja etc.

Azután egynehány gyülésben [1]) az én kmes uram után mind ország előtt s mind az fejedelem előtt, Recsky György feleségével [2]) és Tegzös Antalné [3]) leányival térden állva kenyergettenek jelösen az fejedelemnek, hogy Tegzes Antal haláláért az debreczenieket (akkort megkeritették) ugy mint gyilkosokat megböntessék. Én esmég az én uram képében könyergettem, hogy ország törvényéből az én uramat se vegyék ki, Fewstin [4]) avagy Diósgyőrben [5]) az én uram jobbágyi felől

[1]) Itt ismét eltérést tapasztalunk a chronologiai rendtől, föntebb Debreczenről lévén szó, szerzőnk mindjárt az 1578-iki pozsonyi országgyülés eseményeire is áttér, a mikor a Tegzes családnak Debreczen város elleni panaszos ügyében a végintézkedés szintén megtörtént.

[2]) Recsky Antal neje Tegzes Klára volt, ki Tegzes Antalnak vagy nővére, vagy leánya lehetett. Nagy Iván i. h. IX. 668. l.

[3]) Ártándy Tegzes Antalné, Báthory Zsófia Szaniszlóffy Báthory László leánya volt. Nagy Iván i. h. I. köt. 225. l., hol férje Ártándy, majd u. o. a II. k. 75. l. Anarcsi előnévvel iratik. A szathmárvármegyei Tegzes családról több adatot közöl Szirmay Szatmárvármegye Tört. II. 199. 284. l.

[4]) Igy van irva »Fewstin«, hogy minő helynév lappang alatta, nem birtam megfejteni.

[5]) Az alább idézett 1578. tcz. szerint csakugyan Diósgyőr jelöltetett ki a vitás ügy elintézésére.

kész tervént szolgáltatni, azok ismég ujobban esedöztek az fejedelem előtt, hogy Báthory [1]) uramot hadnája birává ez dologban; én ismég ellenök könyergettem hogy az én uramat ne vegyék ki törvényéből, ő nga kész tervényt szolgáltatni jobbágyi felől; az én sok könyergésem után, arra engede ő felsége, kit be is irtanak az articulosban. [2]) Ugy ment véghöz sok kenyergésem után; de mivel hogy mentöttem én az debreczenieket, hogy Tegzes Antal halálában böntelenek, sok pirongatást kellött szenvednem miatta, de az én uramért mind el kellött szenvednem. etc.

1567—1569.

Ez időközbe az én kmes uram Terek Ferencz[3]) Prényi Gábriel halála után nem akará tartani leányát Zsuzsanna [4]) asszonyt Prényi Gabrielné asszonyomnál tartani, (így) engömet kölde érette Terebösbe hogy haza hoznám az én uramhoz. Az ő nga parancsiolatja szerint uthoz késziülék és elindulék, de hogy Rosemberghöz [5]) közelgeték vala, egy magas hegyről az gonosz

---

[1]) Báthory Miklós országbiró.

[2]) Ezen panasz fölött az 1578 : 26. tcz. intézkedik, azon körülmény, hogy ezen tcz. Debreczen urnőjéül Salmi Eck gróf özvegyét nevezi meg, abban leli magyarázatját, hogy Török Ferencz elhaltával ennek özvegye Ország Bóra Eck grófhoz ment férjhez; és igy elhalt első férjével nemzett kiskoru gyermekei természetes és törvényes gyámjának tekintetett. Szerzőnk azonban az özvegyet mellőzi és Debreczent teljes joggal az ő urai, az akkor élt kiskorú enyingi Törökök s nem ezek anyja tulajdonául tünteti föl; l. Budai E. i. h. III. 454. és Szücs István i. h. I. 209. l.

[3]) Martonfalvayn is valósul az aggkor azon gyengesége, hogy a közvetlen történtekről emlékezete elhomályosul, mig az ifjuságában előfordult egyes események — mint emlékirata elején láttuk, — sokkal körülményesebben és hivebben tükröződnek vissza emlékében; föntebb már az 1578-iki országgyülésről szól, — s most ismét azt irja, hogy »ez időközben« Török Ferencz őt leányáért Prényi Gáborhoz küldötte, holott Török Ferencz már 1571. jan. 15-én, Prényi Gábor özvegye pedig már előbb, u. m. 1569-ben elhaltak; l. Buday E. i. h. III. 454. l. és Nagy Iván i. h. VIII. 285. l.

[4]) Török Ferencz leánya Zsuzsánna, utóbb Nyáry Ferenczhez ment férjhez.

[5]) Rosenberg város Liptó vármegyében; Martonfalvay hogy a dunántulról a zemplénmegyei Terebesre juthasson, a törökök foglalásai miatt volt kénytelen Liptó vármegye felé elkerülni.

kocsis ugy dőjte alá, hogy csak azontul meg nem halék. No nem mondám hogy az isten segéljen, hanem irgalmazzon az én bünös lelkemnek. Holtszámmal vettek föl az kőszikláról, ha egy teviskbokor meg nem tartott volna, az vizébe hengergettem volna, kocsim kettőt avagy hármat is fordult alá, mind eltörék; szekeres lovaim azonképen idestova hengörgettek, hányottak az rut jeges kősziklán, inkább mind elbénulának. Ez közbe hogy ott vesződönk, két jégpatkós cseri barátok találkozának reánk, azt vélik vala, hogy megholtam, megszólitának, kérnek vala hogy meggyónnám; én pedig azon kérém őket, hogy fölemeljenek és vigyenek föl az utra, mert a kinek jégpatkója nem volt lábán, az jeges rut kősziklán nem tartózhatott és nem segíthetött. Ott nagy nehezen fölvonának az utra, egy kevéssé megnyugovám mint kősziklára esött ember, mig lovaimat portékámat felhordták és kocsimat egyberaggatták, addig más kocsit hozának; abban ágyat vetének, nagy lassan ugy vivék be Rosemberkre. Ott harmadnapig gyógyittatám, köpölöztettem magamat, kocsimat felépíttetém, lovaimat esmég uthoz készítém, nem merék többet késni uramtul. Az kocsiba ágyat vetettek nagy nehezen, sok vesződéssel ugy mentem Terebösbe Prényiné asszonyomhoz, ott is egynehány napig kellött magamat kenetnem, gyógyittatnom. Az után az én uram kevetségét Prényiné asszionyomnak megmondottam és azután az én uramnak jelös dolgaiért Báthory Miklós uramhoz [2]) azon betegségemben Ecsiet várába kelleték fáradnom, mert az én uram parancsiolatját nem mertem siketségre venni. Ott az jó urfiu nagy kegyelmességgel, tisztességgel fogada, mester barbélt is hozzám hivata ő nga és ott egynehány napiglan gyógyittata kenete, kiért az ur Isten adjon minden jót ő ngnak. Azután az én kmes uram kevetségét megbeszélém nagy titkon ő ngának voltaképen nagy biztomban, sokat gondolkodott róla ő nga, az után minden dologról kegyelmes választ ada ő nga és Debreczenbe késértete; parancsiolá az debreczenieknek, hogy ires kézzel fel ne bocsiássanak uramhoz, és a mit mondok, meghigyék. Engemet az jó ur nagy tisztességgel bocsátta; ugyan-

[2]) Ecsedi Báthory Miklós, mint föntebb már említettük, az országbirói tisztet 1567—1587-ig viselte.

azon betegségemben elindulék az én kmes uram parancsiolatjából, Istennek segitségével bemenék Debreczenbe és ott az biró jó kedvvel fogada az polgárok esköttekkel egyetemben; azután az én kmes uram parancsiolatját az credentia leveleket beadván, megjelentém neki, hogy az én uramnak ilyen nagy szükségében két ezer forintot köldjenek én tiülem, megtibolodának rajta, és haladékot tének benne, én is addig, mind nyomoruságokat megértém, amit eligazithattam benne, szorgalmatos gondom volt reá. Másodszor esmég szólék az birónak, és addig erőltetém őket, hogy ezer forintot adának, az másik ezeret is fogadák hogy hamar való nap megköldik maguk emberétől, kin megelegedém, elindulék és Terebesre menék hátra Prényi Gábrielné asszionyomhoz, hogy elvigyem kisasszionyomat; ott hozzá készétém és azon betegséggel elindulék és nagy nehezen sok vesződésömmel, vigyázásommal, nagy hideg időben haza hozám Pápára kisasszonyomat nagy tisztességgel; minden éjjel ajtója előtt kellött hálnom, néha a hol hitvány szállásonk esött, az hó is elburított ágyomban, még sem mentem házba virradtáig. [1]) Noha olyan beteges fájdalmas voltam, az nagy szertelen esés miatt, kinek fájdalma az én derekamból és egyéb tagjaimból soha ki nem mehet, el sem felödhetem, mert az kik az én nagy dölésemnek helyét látták azt mondgyák, hogy soha sem láttak sem hallottak nagyobb esést annál, kit hiszem, hogy Oláh érsek föl nem vett volna talán félországért; de nekem semmiért el kellött szenvednöm, de ha élhet vala az én kegyelmes uram, tudom hogy el nem feledközött volna róla.

1583.

Végezetre az utolsó gyűlésben elég gondom volt Pozsomban, [2]) hogy Kardos Kalára cziegérét levágták volt a debreczeniek, kiért Kardosné egynehányszor esett térdre az fejedelem előtt, hogy megböntesse (az debreczenieket); de addig töreködtem és könyergettem én is az fejedelemnek, hogy (az debreczeni)ek kedve szerint való (szót ada); az jó asszonynak sok gyül(ölségét)

[1]) Ebből is kitűnik az, hogy Martonfalvay mily hű és gondos szolga volt.

[2]) Az emlékirat befejezte u. m. 1585. előtt az utolsó országgyűlés 1583-ban tartatott Pozsonyban, melyet Rudolf király személyesen nyitott

vettem reám való panaszért, (de) azzal én semmit nem gondoltam, mert többel tartoztam én az én kmes uramnak, hogy nem Kardosnénak etc.

Ez sok szolgálat kivöl is egyéb helyökön is eleget szolgáltam az én kmes uraimnak, sok hasznot is szerzettem ő ngoknak szorgalmatos gondviselésömmel, de nem mindenekről emléközhetem. Azokat csak az isten tudnája előszámlálni; de mindazáltal eléggé megtetszett az több irásomból az én hívséges, hasznos és jámborul való sok szolgálatom etc. Minémű helyeken halál szerencsiáján, vérem hullásával, veszödelmemmel és sok kárvallásommal az jó Terek Bálint kmes uramtól fogva ez ideiglen Terek István uramig, ki nekem egyik kmes uram. Az esztendő számokat pedig mindegybe számlálván, teszen 65 esztendőt. Itélje az uristen és ti ngtok, ez kevés jószágot gyermekimmel egyetemben ennyi sok szolgálatomért, ha megérdemlem-e? vagy nem; azért mindezekből kegyelmes választ várok ngodtul.

Az hatalmas minden(ható szent) Isten az ő szerel(mes szent) fiának érdemeiért (éltesse) ngodat jó egészségben sok ideiglen, az én kmes asszionyommal és kisasszionyommal ő ngokkal egyetemben. Amen. Én betegös szolgálatomat ajánlom ti ngtoknak; először ez irás kezdetött Szécsényben, de végeztetett el Pápán, Szent András estin, az az Szent András havának 29. napján, ennyi esztendőben: 1585.

Nagyságtok szolgája, betegös megfogyatkozott
Imre deák Martonfalvay.

---

meg (Fraknói V. »M. orsz. Eml.« VII. köt 120. l.) hol, Kardosné panaszát a király előtt czégérének levétele, azaz a kir. kissebb haszonvételben való megkárositása miatt terjesztette elő.

MARTONFALVAY IMRE NAPLÓ-TÖREDÉKE

1555. ÉVBŐL.

Úgy izenének nekem hogy ő magok kijőnek és ami jobb azt mívelnéjek.

Úgy ezt mondották asszionyom ő nga kérésére is az vén asszony előtt.

Továbbá juniusnak 18. napján Therek János és Therek Ferencz uram mind asszionyommal egyetembe és Kálnay Jánossal, Boronkay Gáspárral, Ősz Cristoff, Cséfy László, Pálossy és egyebek ő ngokhoz tartozók mentenek az nemes udvaromra Keveskutra, [1]) ott mindent elfoglaltanak és Takács Sebestyénnek az bírónak meghatták ugyan ottan hogy engemet ne hallgassanak immár. Továbbá —

Azon napon ugyan azokkal és Ambrus deákkal, Sárándy Lászlóval Acsiádot az nemes udvarral egyetembe elfoglalák és Csavar Jakabnak az birónak meghagyák, hogy többé engemet ne hallgassanak, meg is jelenték nekem Kálnay és Boronkaytól hogy kiköltezném innét mert ők nem akarnak ezek nekil lenni.

19. napján juniusnak Acsiádról elmenének Szécsenbe és meghagyák hogy bemenjek hozzájok Pápára; én be menék de velem semmit végezni nem akarának. Izenték vala Perneszy és Boronkaytól hogy ideiglen pro tempore Széplakot [2]) nekem

---

[1]) Enyingi Török János Martonfalvaynak 1546-ban Köveskuton és Acsádon 3 udvartelket és 3 jobbágytelket adományozott, mint ez föntebb már említve volt. Mint alább olvasni fogjuk, a Török-családot e birtokok visszavételére egyedül az vezérelte, hogy azokra nekik is szükségük volt, e méltatlan bánásmód méltán fájhatott a hű tisztnek.

[2]) A Sopron vármegyei Széplak helység értendő, a hol, úgy Sarródon szintén Sopron vármegyében cserében adott birtokrészek iránt a Török-család és Martonfalvay közt létrejött egyezséget I. Ferdinánd király 1556-ban hagyta jóvá.

aggyák, de nem akarám venni, hogy azzal így ne cselekegyenek velem, nagy költségemmel és munkával megépítvén elvegyék tiülem.

Továbbá 21. napján juniusnak Pápán megizenék uramék Perneszy uramtul és Boronkaytul hogy kibocsiássák Békássy Lászlót, hogy esmég ujolan Acsiádot és Keveskutot mindennel elfoglaljon és megszámláljon; ezután Terek Ferencz uram ő maga kijőne és asszionyomat Acsiádon hadnája, és azt jelentette hogy mind ketten nem térnénk el Acsiádon, kit hallottak Zámbó István uram, Hossziutóty és Hathalmy uram az kettő Jánosházárúl.

Megizeném Perneszy uramtul és Boronkaytúl azonnal hogy ő ngok tervéntelen idő előtt meg ne nyomorítanának az ő adományokban, mert vétkemet nem tudnám érte; im ide hoztam fejemet, ha bines volnék tervénnyel bintetnének mind személyemben mind morhámban; azt izené Therek Ferencz uram hogy én neki semmit nem vétettem, jámborúl szolgáltam minden dolgaikban, haragja semmi reám nincsen, de ők sem lehetnek az jószág nekil.

22. napján juniusnak Békássy László és Ambrus deák mentek esmég Keveskutra, ujolan elfoglalták és Vas Kelement ispánúl hatták benne, kezében bizván mindeneket, kertembül is kilakatoltatának; meghatták az én szolgámnak hogy semmihez közit ne ártanája, mert az úr akaratja volt.

Másod napon penig ugyanazonok jevének Acsiádra és ujonan el foglalák házamat szőlőimet réteimet szántóföldeimet minden majorságomat, mindent megszámlálván; ispánságul Damokos Sebestyén kezében bizták amint az másik falut nemes udvarhelyt.

25. napján juniusnak kaszáltatják a keveskúti rétet és megarattaták az őszi árpát, perkelik az kerbeli káposztát és uj szőlőt, az acsiádiak penig azon napon karózzák és ketezik az én szőlőmet.

Azon napon kildettem Beiczyt és Némayt uramhoz kenyergeni hogy ilyen hertelen és tervéntelen ne nyomorgatna ne károsétana ő nga.

Azon napon az kezben István deákot Terek Ferencz uram kildé hozzám és kéreti vala az leveleket kikkel az

jószágot birom, de én nem akarom meg adni mert nálam nincsen.

27. junii hoc est in festo septem fratrum dormientium [1]) Therek Ferencz uram kildé hozzám Nagy Pétert Vas Kelemennel öszve, és parancsiolá ő általok hogy az keveskuti majorból teljességgel ki költezném, mert ő nga is majorságot akar immár ott tétetni, azután ekémmel való vetésnek gongyát viselném, megarattatnám; ő nga is az falubeliek szántásának vetésének teljességgel gongyát viselnéje, kiknek ez előtt minden betakarétására ajánlotta vala magát ő nga.

Végezetre az leveleket kivel én jószágot birtam kéreti vala hogy megvinném vagy megkildeném, mert én azokkal semmit nem használnék.

Avagy ha ezt nem míveli, hozza föl Pozsonyba, igazoggyék el báttya itt létében minden dolog, kire eremest magamat ajánlám.

Az többitől kenyergék amint ez előtt kenyergettem hogy ki ne vernének az ő ngok adományokból és veteményeimet a mint magokat ajánlották volt takartatnájak be, mert zálogosomat kezemből kifoglalták és immár az aratókat mindenütt megbiztatták, nem találok aratókat, kin vesz minden jószágom, bizván az ő ngok szavához és izenetikhez.

28. napján juniusnak Szent-Pétery Tamás deák urammal menék Szécsenybe hogy az én kmes uramnak kenyeregjek ne vernének az földhez ilyen tervéntelen, de ő ngát nem találhattam, semmit nem végezheték dolgaimról.

30. napján juniusnak az én szőlőimnek mivelését az ispánnak megengedék, de nincs kivel megmíveltetnem, azon napon hozának két hordó bort kiárulni az uraknak, azt hatták az ispánok hogy valakik én hozzám hallgatnak, megbintetik őket.

Juliusnak első napján behozták a keveskuti szénát, azon napon mene föl Beiczy uram Czakóval együtt.

---

[1]) Knauz Nándornál »Kortan« 266. l. azt olvassuk, hogy az ismeretes régi naptárak nagy része ezen napot jul. 27-re teszi, csak az egy magyarországi Missale 1488-ból képez kivételt, melyben a kérdéses ünnep Martonfalvayval megegyezőleg jun. 27-re tétetik.

Másodnap juliusnak Bódogasszony napján Tamás deák mene Acsiádra.

3. napján juliusnak menék György deákkal, Guba Lászlóval uramékhoz Szécsenybe és kenyergék neki hogy ne verne az földhez teljességgel, de semmi kegyelmességet nem akarának tenni velem, csak egy talp alatt való földet sem igérének erekben, mongyák azért hogy jámborul szolgáltam minden dolgokban, de nem lehetnek az én épületem és majorságom nekil, kit én nagy költségemmel fáradságommal épétettem vala magamnak.

5. napján juliusnak jevék haza, azon napon indult öregbik uram Erdélybe.

6. napján ifjabbik uram mene az gyüléshe Pozsomba.

8. napján jevék Pozsomba uraimékhoz kenyergeni, reám izene uram, ha perleni akarok vele avagy nem?, megizeném hogy ha elkerülhetem azt nem mívelem, csak aggya meg az enyímet ő nga.

In festo Benedicti abbatis (jul. 11.) Battyányi [1]) uram vevé kezében hogy Török Ferencz urammal megszerezze az elfoglalt jószágomat, vagy hogy az keveskuti udvart megengedgye mindenével; az acsiádi udvart penig minden épületivel és az zálognak felével Imre deák megbocsássa az úrnak, azért esmég viszont aggya Széplakot és Sarlódot Imre deáknak, ennek megszerzésére vevé vele Batthányi uram Mérey [2]) és Bánfy István uram (így) Szent-Margit asszony estin.

Tandem post multos diversos tractatus et circumvallaciones plurimas domini Stephanus Bánffy ac Petrus et Benedictus Pethő dominum Franciscum Therek etc. mecum in unionem deduxerunt et coram domino Mérey de omnibus inter nos facta (talán fixa) est in festo Marie Magdalene fassio, ubi et conductus sum ad annuale servicium. [3])

* * *

[1]) Alkalmasint Battyányi Ferenczet kell értenünk, a volt bánt, kinek befolyása valamint a köz-, úgy a magánügyekre is kiterjedt.

[2]) Mérey Mihály ez időben kir. személynök vala.

[3]) Tehát Martonfalvayt az enyingi Törökök ismét szolgálatukba fogadták, így sorolja fel azután a következő tételekben kiadásait.

1555.

Super expensas diversas in negotiis domini graciosi in negotiis suis cursitando voluntate eiusdem factis.

26. die Julii jussu domini graciosi una cum domino Ambrosio literato pro resciendis bonis et colonis domini graciosi in Zeplak et Sarród existentibus venimus; expensas in toto habui . . . . . fl. 1. den. 12.

Item et currifero extra solucionem domini pro avenis et labori (így) solvi . . . . . den. 36. cum meum kochi [1]) ad Csejte duxerat.

28. Julÿ jussu domini graciosi post dominum meum graciosum e Posonio veni, nullibi tamen pervenire potui; expensas habui in itinere . . . . . fl. 1. den. 25.

1. Augusti jussu domini graciosi veni ad Zechen ubi mansi quinque diebus; expensas habui ad equos kochiferos et servitores in toto . . . . . den. 82.

18. Augusti jussu domini graciosi cum dominam graciosam et tribus servitoribus meis movi ad Cheythe, infra reditum qui faciunt dies 10, expensas habui in toto . . fl. 2. den. 48.

30. Augusti jussu domini graciosi veni ad Zechen et ex inde per dominum graciosum Papam erga dominos utrosque Nadasdy delegatus sum certis negociis, unde iterum ad Zechen secundo die 7-bris erga dominum graciosum cum relacione redii sed suam dominacionem magnificam ex Lindva diebus 5. expectare opportuit, qui faciunt in toto dies 7. tam in itinere quam eciam Pape et Zechen habui expensas ad equos kochiferos et meos servitores toto . . . . . fl. 2. den. 20.

10. die Septembris ad literas et mandatum domini graciosi cum kochy et servitoribus tribus meis veni Papam ex Achiad et mansi illuc continuis diebus penes dominum graciosum propter diversos rumores turcicos [2]) et tandem veni cum domina graciosa ad Sarvar 6. Octobris, unde tandem sequenti die venimus ad Zechen et sic ego 8vo dic 8-bris veni ad Achiad erga dominam consortem in puerperio

[1]) A kocsi igazi magyar szó, mint ezt Windisch »Ungarische Magasin« I. köt. hosszasabban fejtegeti.

[2]) Ez a pápai második ostromra vonatkozik, l. föntebb 165. lapon.

visitandum qui in toto faciunt dies 28. tam Pape quam Sarvarini, Zechen et in itinere ad equos et servitores meos tot diebus expensas habui extra domini graciosi expensas in toto . . . . . fl. 2. den. 93.

11. die 8bris jussu domini graciosi cum domino Kalnay de nocte iterum veni ad Zechen pro documento accipiendo; iterum reversi 12. die 8bris et eodem die movi Viennam ex Achiad; de illis expensis contentatus sum per dominum graciosum.

13. die 8bris Michaelem [1]) filiolum meum in absencia mea baptisarunt in Achiad, laus deo!

22. die 8bris redii ex Vienna ad Sarvar recta existimans dominum graciosum ibidem propter baptisacionem filii domini Nadasdy [2]) et victimam beate Ursule prestantem invenire posse, eo domino gracioso non reperto, sed cum domino gracioso eodem die veni ex Sarvar ad Zechen tandem 23. die veni ad Achiad domina eciam venit ad Achiad 24. 8bris, venit et dominus graciosus post cenam finitam eodem die, discesserunt 27. die Octobris post prandium ad Zechen et ego sum sequutus eos, mansi illic tribus diebus jussu domini graciosi ubi expensas habui . . . . . den. 25. redii ad Achiad die penultima Octobris.

3. die Novembris jussu domini graciosi et ad literas veni ad Zechen erga dominam graciosam ut in absencia domini graciosi ibidem providerem, cum vidi nullam laborem castelli ta prout deberet curaturum, solus cepi labores facere et tres domos edificare superiores omnibus necessariis, itaque a die 3. 9bris usque 9. diem eiusdem mensis habui in toto expensas . . . . . fl. 1. den. 10.

Item coactus fui eciam ad magistros lapicidas et levigatores aliquas facere expensas, similiter et servitores meos cum presertim Kochisse nil preter panem et vinum dederunt ego quoque propter labor..... mecum domini graciosi frequen.....

---

[1]) Mihály harmadik fia volt Martonfalvaynak Thuly Anna első nejétől; ezen kivül még négy gyermeke született; ezen Thuly Anna nagyanyja Tomaji Zsófia volt.

[2]) Nádasdy Tamás nádornak Ferencz fia Nagy Iván M. O. Családai czimü munkája szerint is 1555-ben született.

10. die 9bris redii ad Achiad iterum jussu domini graciosi et ad literas.

Dominus Franciscus Therek accepit a me in eodem anno potencia mediante acervum triticensem unum continens capetias . . . . . 68.
Siliginem vero capetias . . . . . 60.
Ordeum in uno acervo continens capetias . . . . . 145.
In duobus acervis avenas continentes capetias . . . . 126.
In super bikkent, borsót, lencsét; iugera . . . . . —
Item universa seminatura hortilia quamplurima valentes fl. 25.

* * *

Ezzel Martonfalvay Imre deák napló-töredékét szintén befejeztük. Szerzőnk, ki a magyar irodalom szempontjából is oly érdekes emlékíratot hagyott hátra, bizonyára megérdemli, hogy utószavunkban további életfolyamáról és magán birtokviszonyairól nehány szóval megemlékezzünk.

A családtól nyert adatok szerint Martonfalvay a közpályán szerzett érdemei jutalmául Szegszárdon Tolna vármegyében egy birtokrészt, továbbá 1547-ben Meszlényi Bencsik Péter hűtlensége következtében Meszlenyben Vas vármegyében egy másik birtokrészt nyert adományúl. 1549-ben pedig a lesencze-tomaji, németfalui és gárdoni, valamint 1560-ban a felső- és alsó-tóthi, bácsi és diszeli Zala vármegyében fekvő birtokrészekbe iktattatott.

Továbbá 1568-ban Mérey Mihály nádori helytartó előtt Martonfalvay Imre deák és neje Thuly Anna, Imre, László, Mihály, Piroska Káldy György özvegye, és Gertrud gyermekeik nevében is malomsári Saáry Istvánnal oly értelmű egyezségre léptek, hogy egyik vagy másik félnek magtalan elhalálozása esetében egymás javaiban kölcsönösen örökösödjenek; Martonfalvay a Lesencze-Tomaj, Németfalu, Gárdon és Pabar nevű Zala vármegyei helységekben szerzett birtokrészeit, neje Thuly Anna pedig Diszel, Haláp, Rendes és Gergő nevű szintén Zala vármegyei helységekben anyjától öröklött ingatlanait, ellenben Saáry István Balatonfő-Kajár, Csajág, Rostás, Malomsár és Tenger Veszprém vármegyei, úgy Szerdahely, Györköny, Szapurd, Öcsény, Berki és Almás Tolna vár-

megyei javait jelelvén ki kölcsönös örökösödés tárgyául, minek következtében azután később, u. m. 1571-ben Martonfalvay Imre Saári Istvánnak fönt előrosolt birtokaiba be is iktattatott; azonfelül megszerezte még 1570-ben Szent-Király, Öcs és Hosszufalu Somogy vármegyei birtokokat is.

Mielőtt Martonfalvay emlékiratától megválnánk, legyen szabad még végül fölemlítenem, hogy dr. Szalay József ur belügyminiszteri fogalmazó az országos levéltárban Martonfalvay Imre deák magán viszonyaira vonatkozólag több érdekes levelet talált, a melyek szerint Martonfalvay a Szerdahelyi-Dersffy és Devecseri-Csóron családokkal több rendbeli pert folytatván, ezek állásáról értesíttetik Meszlényi Benedek és Csempezházi Balog Bertalan által. Az utóbbinak levele Csempezházán Vas vármegyében 1591. jan. 9-én kelt; e szerint emlékírónk a XVI-ik századot majdnem végig élte; e levelekben Martonfalvay még mindig mint Török István főember szolgája »primarius familiaris« czímeztetik; Meszlényi Benedek 1590. oct. 26-án írt levelében a többek közt azt tanácsolja Martonfalvaynak, hogy »semmi prókátorra ne halasztaná ügyeit, mert bizony kegyelmed végét nem éri, beteges vén ember kegyelmed, jobb ma egy veréb hogy sem holnap egy darú, régi proverbium szerint.«

Ugyancsak az országos levéltárban megtaláltam Martonfalvaynak egy levelét, mely szerint ő 1572-ben Diósgyőrött tartózkodott s onnét április 20-án bizonyos magán ügyben Tapolczai Mihály deák kapornaki és zalavári praefectushoz egy levelet írt, melyet így írt alá: »Emericus literatus de Martonfalva manu sua titubata.« Ekkor már megtörtént rajta az emlékíratában leírt rózsahegyi szerencsétlen feldűlés, bizonyosan keze írását is ezután azért mondja tántorgónak és akadozónak.

A PÁLÓCZI HORVÁT CSALÁD NAPLÓJA

1622—1790.

KÖZLI ÉS ELŐSZÓVAL ELLÁTTA

SZOPORI NAGY IMRE

A M. T. AKAD. LEV. TAGJA.

ELŐSZÓ.

A Magyar Történelmi Társulat vidéki kutatásaiban a Zemplén-Ungh vármegyei 1871-ki kirándulás eredményére nézve a kiválóbbak közé tartozik; a többek között azon alkalommal fedeztük fel Pinkóczon, Ungh vármegyében, Horváth Ödön ur birtokában a pálóczi Horváth családnak majdnem két századon keresztül vezetett naplóját; mely utóbb a család egyik ifju tagja: Horváth Gyula ur közbenjárása következtében lemásolás és felhasználás végett a Tört. Társulatnak átengedtetett.

Midőn a kirándulásról jelentésünket a Történelmi Társulatnak beterjesztettük, az a Századok 1871-ik évi folyamában közzététetett. Már ezen jelentésünkben megemlékeztünk néhány szóval a pálóczi Horváth család naplójáról; nehogy tehát ismétlésbe essem, ezen jelentésemre is hivatkozva magáról a naplóról s annak íróiról előadom még a következőket:

A Bécsben Singrenus által 1561-ben nyomatott Verbőczy Tripartitumához köttettek hozzá a naplót tartalmazó ivek, melyek első lapjaira egyes jegyzetek írattak, melyeket alább közölni fogok; ezeket követi

több bírói határozat »stylus curialis«-féle tanulmány, többnyire Zemplén vármegyei peres dolgokról.

A könyv bőrbe köttetett s allegoriai képekkel ékes, melyekben a »Fides et Spes« szavak váltakozva fordulnak elő, a kötés már szakadozott, a táblán E. G. betűk s a kötés évszáma: 1580. olvashatók.

A családról a napló és az egyes jegyzetek a következő adatokat nyujtják: a család eredetét maga pálóczi I. Horváth György a napló írás megkezdése előtt igy írja le:

»Tekintetes nemzetes és nagyságos Dobó-Ruszkai Dobó Ferencz halt meg 1602. esztendőben Eperjes városában 6. die mensis Aprilis, az mint nemesi levelekből láttam és Patakon az zászlóján is megvagyon írva; Léváról hogy alá jütt az gyenerálisságot letette 1586. esztendőben.

Az szegény atyám uramot is nemzetes Szauztiz Horvát Miklóst az szegény asszonyom anyámmal együtt ugyan akkor hozta ide Pálóczra és ezt az udvarházat akkor adta jure perennali megírt Dobó Ferencz az szegény atyámnak, melyre consensus regiust is hozatott, legitimo modo statuáltatta is benne sine ulla contradictione.

»*G. Horváth de Pálócz.* s. k.«

Ezután következik egy új lapon a napló alakban írt »Memoriale«.

A család törzsének: Horvát Miklósnak fia után a György név a családban folyton föntmaradt, ugy, hogy a családnak egymásután következő és a naplót vezető hat tagja, az egy Ádámot kivéve, mind György

kereszt névvel bírt ; a család elterjedt voltát mutatja a napló adataiból összeállított s alább közölt családfa.

A könyv elején egy üres lapra vezetett egyik mult századból való jegyzet szerint a család első törzse »Nicolaus Horváth de Stancsics«-nak íratik; ezen Miklós fia I. György azonban, mint föntebb láttuk, »Szauztiz«-nak írja családi nevét. A Stancsics Horváthok közül Márk, Zrinyi Miklós előtt Szigetvár parancsnoka volt, utódjai Szepes vármegyében nevezetes birtokok uraivá lőnek.

Az alább közölt naplót vagy Memorialét megkezdte Horváth Miklós fia I. György 1622. september havában s folytatta egész az 1654-ik évig. Utánna a napló írásához kezdett II. György s folytatta azt az 1680-ik évig; ennek elhaltával a naplót III. György 1681-től 1718. évig vezette; ennek még életében fia Ádám a naplóban már 1715-től fogva némely jegyzeteket írt s magát a naplót folytatta egész 1730-ik évig. Majd 1731-ik évben Ádám fia: VI. György vette kezébe a tollat s családja történetét megírta egész az 1770. évig; végre 1771. évben VII. György kezdte meg a napló írását, s az eseményeket 1790. évig tüzetesebben leírta; ettől fogva a XVIII-ik század végeig VII. György egyes jegyzeteket írt a naplóba »pro nota« mint ő mondja, a végett, hogy azokból majd utóbb a naplót körülményesebben megírhassa, a mi azonban elmaradt; adatok hiányában tehát a föntebbi családfát a jelenkorig nem vezethettem le és ez szorosan véve ide nem is tartozván, a jelenleg Ungh

megyében még több sarjban virágzó család tagjaitól várjuk a családfa kiegészítését.

Magáról a napló beltartalmáról megjegyezhetjük, hogy az, kivált az elején, inkább magán-viszonyokat tárgyaz ugyan, de a mívelődés történetére és a helyi eseményekre még is elég becses adatot tartalmaz; utóbb azonban, midőn a XVII-ik század második felében bonyolultabb viszonyok álltak be, a napló a Nádasdy-Vesselényi összeesküvésre, a bujdosókra és II. Rákóczy Ferencz korszakára, a XVIII-ik században pedig a Lengyelországgal folytatott borkereskedésre és a II-ik József császár alatti viszonyokra becses történelmi adatokat szolgáltat.

Maga az írásmód elég tiszta és érthető, nem tartalmaz ugyan oly erőteljes és szép mondatokat, mint Martonfalvay emlékírata, s kivált a XVII-ik század végén lábra kapott szokáshoz képest a napló-írók több latin szavakat kevertek a magyar nyelv közé, igy volt akkor általában a szokás, s ennek a pálóczi Horváthok is hódoltak, de azért az ő munkájukat is igazi magyar szellem lengi át és mig Martonfalvay föntebb közölt emlékirata megírásánál magának azt tüzte ki czélul, hogy a hű szolgához illő odaadással tisztelt urának Török Bálintnak és utódainak emlékezetébe idézze az elmult eseményeket azért, hogy ezek értesüljenek a felől, hogy mily tényező volt ő az enyingi Török család környezetében, mennyire osztozott e család jó és balsorsában, addig a pálóczi Horváthok firul fira, ágról ágra leírják családjuk beltörténetét; a XVII. és XVIII-ik századból egy

magyar nemes család belélete tárul föl a naplóból előttünk, mindegyik tagjában az egyszerü életmódu és azért vagyonában gyarapodó gondos házi gazdát, hazáját szerető honpolgárt, a becsület utján érdemeket szerzett megyei tisztviselőt ismerjük föl ; nem csüggedtek ők el, pedig ha a sors a megpróbáltatás napjait valaha ránk mérte a XVII. században bizonyára úgy volt.

Leljék tehát némi jutalmukat a késő kor elismerésében és hálájában, tetteik méltán ösztönül szolgálhatnak a késő utókornak a hazaszeretetre. Lássuk tehát: egy magyar nemes család a XVII. és XVIII-ik században minő életet folytatott ?

Szopori Nagy Imre,
akad. lev. tag.

CSALÁDFA:

Szauztiz Horváth Miklós, neje: Marczali György és Szakváry vagy Szacsvay Anna leánya Zsófia

I. György † 1655. neje Gál János és Ravasz Anna leánya Anna — János 1627. Bethlen Gábor, majd 1649. Rákóczy György fej. titkára. — Katalin † 1641. Pinkóczy Ferenczné

Judit Lipcsey Mihályné 1639. | Miklós † 1656 neje: Pössay Erzse | Éva Csicsery Andrásné 1646. | Pál Ferencz † 1663. | II-ik György szül. 1632. † 1692. neje Sziny Justina. | Anna Szemere Györgyné 1652. | János neje Berzeviczy Julia. | Kata Lövey Miklósné 1652. | Mária † 1645. | László † 1644. | Borbálya † 1645.

Mária szül. 1650. | László szül. 1659. | III-ik György szül. 1661. † 1719. első neje Borbély, vagy Kasza Borbálya, 2-ik neje Monaki Erzsébet. | Zsuzsánna szül. 1663. | Ferencz szül. 1666. | Judit szül. 1669. | János szül. 1671. † 1674. | Gábor

Ádám Évaikrek, szül. 1691. apr. 10. neje: Draveczky Anna. | Pál † 1694. | IV-ik György † 1703. | Gábor † 1703. | Erzse Csicseri Orosz Gáborné. | Kozma 1702. | V-ik György szül. 1704. | Juli † 1709. | A második nőtől: Ferencz szül. 1707. | Farkas szül. 1710. | József szül. 1714.

VI-ik György szül. 1719. mart. 20. † 1787. mart. 4. neje: Bárczay Mária

II. Ádám szül. 1720. † 1784. neje: Lónyay Mária

Pál ungi követ alisp. 1790.

Mária Bideskuty Imréné

Zsuzsánna Sisári Józsefné

Borcsa Rétey Lászlóné

Teréz Bégányi Jánosné

Éva Szunyog Istvánné

és még 9. gyermek, kik korán elhaltak

Erzsébet Somlyai Szilágyi Józsefné

VII-ik György szül. 1760 aug. 16.

László szül. 1765.

és még 9. gyermek, kik nagyobbrészt fiatal korukban elhaltak.

Simon szül. 1792. febr. 6. Miklós, Boriska, Mariska.

MEMORIALE.

Anno domini 1622. die 9. mensis septembris holt meg pestisben nemzetes Túri Éva. Jegyben volt nálam Sáros városában.

Georgius Horvát de Pálócz s. k.

Anno domini 1623. die 1. mensis oct. jegyzettem el az mostani feleségemet nemzetes Gállfy Annát, Gállfy János kisscbbik leányát, azon napon esküdtem meg vele, háltam el vele die 15. eiusdem mensis.

Anno domini 1625. die 23. mensis aprilis lött az első leányom Judit éjfélkortájban szereda napra virradóan.

A. d. 1626. die 14. mensis dec. lött ez világra az első fiam Miklós délután egy órakor hetfü napon.

Anno domini 1627. die 26. mensis julii éczaka egy órakor holt meg az szegény Gállfy János uram, temettük el az nagytárkányi templomban 1. die augusti eodem anno.

A. d. 1627. die 21. mensis maji kezdettem ez pálóczi templomot újobban fundamentomából rakatni.

A. d. 1627 die 14. mensis sept. indúlt meg az öcsém Horváth János uram Kassárúl az imperiumba Belgiomba, Olaszországba peregrinálni több társaival együtt.

A. d. 1628 die 26. mensis aprilis éczaka 9. órakor holt meg az jó emlékezetü Mokcsai László, ez Ung vármegyének viceispánja, temettük el az kis-kaposi templomban die 11. mensis maji.

A. d. 1628. die 27. mensis decemb. lött ez világra Éva leányom szintén Szent János napjának éczakáján.

A. d. 1629. die 15. mensis augusti holt meg az sógor uram Kaszás Bálint uram Judit nevü leánya, 18. die temettük el eiusdem.

A. d. 1629. die 7. mensis octob. jütt haza Pálóczra Horvát János öcsém uram Olaszországbúl, Balk Lőrinczel együtt.

A. d. 1629. die 15. mensis novembris holt meg az felséges fejedelem Bethlen Gábor Fejérvárt Erdélyben, temették el fejérvári templomban die 25. mensis januarii 1630. esztendőben.

A. d. 1630. die 1. mensis junii lett véreső Szerednye városában. Sok emberek látták.

A. d. 1630. 26. mensis augusti hajnalban kedd napra virradóan lött Horvát Pál fiam.

A. d. 1631. die 24. mensis aprilis költözött Teorey Mihály uram Domahidáról ide Pálóczra lakni.

Anno domini 1630. die 1. mensis 8bris indult meg Patakrúl Rákóczi György az erdélyi fejedelemségre, kedd napon 11. óra után.

A. d. 1631. die 13. mensis martii kezdettem ez pálóczi hátulsó szobát ódal kömorát Matiuczi István mesterrel csináltatni.

A. d. 1631. die 13. mensis julii kezdetteté el Barkóczi László uram az pálóczi kőházait építtetni.

A. d. 1631. die 12. mensis decembris gróf Homonnay János uram volt ebéden elsőben az alsó bótban.

A. d. 1632. die 22. mensis januarii csötörtök napon választottuk nemzetes Chichery Péter uramot az ez Ung vármegyei viceispánságra.

A. d. 1632. die 12. mensis febr. érkezett ide Pálóczra Barkóczi László uram az felső országi hadbúl.

A. d. 1632. 13. mensis febr. éczaka holt meg nemzetes Geioczi László uram Ungh és Zemplieny vármegyéknek notáriussa.

A. d. 1631. szintén Szent-Mihály nap táján kezdettek elsőben az pórok feltámadni, Bornemisza János uram generalisságában.

A. d. 1632. die 4. mensis martii Forgácsi Miklós cassai főgyeneralis vágatta négygyé Császár Péter neű pórok kapitányát; újobban az pórok meg feltámadtak Bátor táján az Nírben, Zólyomi Dávid és ifjabbik Betlen István vágattak aztán le bennek, ugy oszlottak el.

A. d. 1632. die 4. mensis aug. holt meg Pankotai János, temettük el 8. die eiusdem. Ezen napon ölték meg Pinkóczi Mihály öcsém Gyurkó neű szolgáját.

A. d. 1635. (így) die 23. mensis julii, ültettem egy kis diófát az ablakom alatt.

A. d. 1632. ettünk elsőben vacsorát 13. mensis julii, az Barkóczi László uram kő házának folyosóján.

A. d. 1632. die 9. mensis sept. éczaka lött ez világra Gyurkó fiam, péntek napra virradóan.

A. d. 1632. Karácson táján holt meg ifjabbik gróf Bethlen István.

A. d. 1633. die 2. mensis januarii vasárnap napon holt meg az jó emlékezetü Csicseri Péter komám uram ez Ungh vármegyének viceispánja, ki eszes okos istenfélő jó deák ifjú ember vala idejének 34. esztendejében, temettük el az vajáni templomban 12. mensis januar.

A. d. 1633. die 3. mensis febr. választottuk Bácsmegyei Ferencz uramot az viceispánságra.

Anno d. 1632. (így) die 20. mensis octobris kezdettem el az udvaromon az kutat ásatni.

Anno domini 1633. die men. april. kezdettem az házamat újobban palánkal körül állatni.

Anno d. 1633. die 5. mensis junii esküdt meg Barkóczi László uram az kállai főkapitánságra, Segnyey Sándor és Melit György uramék voltak commissariusok.

A. d. 1634. die 15. mensis apr. szintén husvét nap estére virradóra verték fel Vajkóczon az Pinkóczi Mihály öcsém uram házát.

A. d. 1636. (így) die 5. men. julii kezdettem ásatni az kertemben azt az gödröt, tónak ásatni.

A. d. 1633. die 3. men. octobr. holt az derékban az foknál az szegény Boli István jobbágyom.

Anno 1633. kis-karácson tájban kezdettek az traktához Eperjest az erdélyi fejedelem Rákóczy György és római császár urunk commissariusi; végezték el az traktát septemberben azon esztendőben.

A. d. 1633. die 3. men. aprilis támadott puskás kézzel előmben Homonnay János pálóczi falunak alsó végén Csató

Albert, Beniczki Péter, Török András, és több sok szolgáival együtt.

A. d. 1634. die 2da mensis maji szintén Sz. Zsigmond napján választottuk nemzetes Pungrácz Nagymihályi László uramat Ung vármegyei viceispánságra.

A. d. 1635. die 4. men. martii délután egy órakor lött ez világra Annók leányom.

A. d. 1635 die 6. mensis aprilis szintén nagy-pénteken délután hat óra tájon holt meg az én szerelmes asszonyom anyám nemzetes Marczaly Sophia aszony; temettettem el 10. die aprilis itt az pálóczi templomban, ezen szegény anyámnak atyja Marczaly György az anyja Szazvay Anna volt.

A. d. 1636. öregbik gróf Betlen István die 16. mensis januarii indult ki Ecsedből Budára.

A. d. 1636. esztendőbeli télen semmi hideg derekas sem hó nem volt, hanem februariusnak 17. napjának éczakáján kezdett hideg lenni, immár sok helyeken tavaszit is kezdtek volt vetni.

A. d. 1636. publicálták volt Eperjesre az octávát, de elmult. Ezen napon vétettem fejét Hosszu Jánosnak és Deli Mihóknak.

A. d. 1636. die 15. men. dec. reggel hat és hét óra között lött Horvát János fiam.

A. d. 1634. 26. mensis octobris Eörben volt gyülésünk az ő felsége regalissára; az mely napon az nemes Ungh vármegye engemet választott Sopromban az gyülésre követnek.

A. d. 1635. die 15. mensis julii adtam Miklós fiamat az iskolába Mokcsába.

A. d. 1635. die 27. mensis aprilis volt törvényszékünk Nagy-Kapost, és ezen időbeli 83ik articulusnak vigora szerint ezen törvényszékben gróf Homonnai János uram proscribáltatta ifjabbik Baranyai Miklóst és Menyhártot; szomszéd vármegyéből is ezen törvényszékben főemberek jelen voltak Sáros vármegyéből: Keczer András, Usz István, Divini István, Rutkai Ferencz; Zemplyén vármegyéből: Butkay István, Rátkai Ferencz, Duka István, Vásárhelyi László; Zathmárból: Ujlaki György.

A. d. 1636. die 17. men. april. kezdettem az kő kéméut rakatni zemplyéni Kőmives Jánossal.

A. d. 1636. die 21. mensis julii gróf Homonnay János uram ő nagysága ment be és esküdt meg az felföldi gyeneralisságra; judex curiaeságra is ezen napon esküdt meg.

A. d. 1636. Gróf Homonnay János uram parancsolatjából personaliter insurgáltunk, és innét Pálóczról Kassa felé indultunk die 16. mensis novembris.

A. d. 1636. die 9. mensis dec. érkeztem haza az gönczi expeditioból.

Eodem anno die 19. mensis novembris Bánóczon voltunk szálláson vármegyéstől, oda izent reám Homonnay János uram minden ok nélkül Geiöczi Lászlótúl.

A. d. 1637. die 29. mensis octobris gróf Homonnay János uram vetette fejét ifjabbik Bárány Miklósnak.

A. d. 1637. die 1. men. febr. vittem Miklós fiamat Palágyban az scolában, öregbik Palági István uramnál volt szállása.

A. d. 1637. die 3. mensis aug. nemzetes Tibay László uramot választottuk viceispánnak Eörben.

A. d. 1637. die 21. mensis aug. volt gyülésünk Kapost, holott az mi kegyelmes urunk III. Ferdinánd római császár és magyarországi király regalissára az pozsonyi országgyülésére választottuk követnek nemzetes Tibay László uramot. Én is ezen gyülésben gróf Bethlen István uram követe voltam.

A. d. 1637. Ez pozsoni gyülésre indultam pálóczi házamtul die 2-da mensis novembris.

A. d. 1638. die mensis 3. apr. érkeztem házomhoz Pálóczra az pozsonyi hosszu gyülésbül.

A. d. 1638. temettük el az szegény sógor uramot Kaszás Bálintot Nagy-Tárkányban die 7. mens. aprilis.

A. d. 1638. az feleségem anyja kaponi kicsin portióját osztotta meg közöttünk die 10. men. martii.

Anno 1638. die 7. mensis martii itt Pálóczon akasztattam fel Kozmát, Komoróczit és helmeczi két legényt is.

A. d. 1638. die 10. mensis maji kezdettem az ódalházamot csináltatni az pinczével együtt deregnyei ácsokkal, Pál volt az mestere.

A. d. 1638. die 16. mensis maji istennek kegyelmes segítségéből indúltam az erdélyi fejedelemhez Fejérvárra.

A. d. 1638. die 5. mensis junii attam az pataki iskolában az fiamat Miklóst, Kapossi János az doctora, Kaszás Ferenczel és Pinkóczi Jánossal együtt.

A. d. 1638. d. 6. mensis junii lett ez világra Katha leányom délután egy óra tájban. Vasárnapon, 27. euisdem keresztelték. Öregbik Prini György uramot is ezen napon temették el.

A. d. 1638. esztendőben igen nagy szárazság lött, az egész tavaszon esső derekas nem volt az mi földünkön. Drágaság is hertelen; pünkösd táján kezdett esni.

A. d. 1638. die 7. men. [novembr. voltam Vajnatinán; Tibay Lászlóné asszonyom komám asszony folyosó ellen tanított ilyen orvosságra: hogy az oltatlan meszet, egy darabot egy dézsában tegyen ember és vizet töltsön reája, az aztán megalszik és szépen az fenékre száll az mész, az vizet szépen le kell szürni, abba kell az fejét mosni embernek. Ismég árva ciclian vizben kell megmosdani liszttel kell behinteni embernek az fejét az hol azféle folyosó vagyon.

Anno domini 1639. d. 17. m. januarii kezdettem az pinczének való követ hordatni, az nagy-mihályi bányából hordatni.

A. d. 1639. die 11. mensis februarii volt törvényszékünk Ungh vármegyének Nagy-Kapost, ezen törvényszékben Tegenyey Pinkóczi Mihály uram leváltatott egy causát Butkay Viczmándi Pál ellen, az 1563. esztendőbeli 42. articuluson mely edáltatott az káromlók, szitkozódók, más embergyalázók ellen. Viczmándi Pált seprőzésre itélte az nemes vármegye az citált articulusnak tenora szerint, hitire vevé Viczmándi Pál Pinkóczi Mihálynak, Pinkóczi Mihály is assomálá, kiváná azt, hogy az biró vegye fel az hitet, ő mindjárt kész deponálni, azonban az ispánt nemzetes Tibay Lászlót készeritette, hogy Viczmándi Pált megfogja; ezt Viczmándi Pál nem vevé tréfára, hanem hogy kimenének deliberátiot venni, Viczmándi uram elszaladott, elfutott; Azari Pál leváltá Viczmándi Pál ellen. Igen haragvék Bornemisza Pál, ezt igen neveti Ongvári Pál, tréfálja Ráti Pál keservesen szánja Bernát Pál etc.

A. dni 1639. die 27 mens. febr. istennek kegyelmes gondviselésébül és rendeléséből igértem Judit leányomat Lipcsey Mihálynak, gyürüt ezen napon váltottak.

A. d. 1639. d. 3. men. april. Laskay János uram fogott kezet Bot Erzsébettel Vajkóczon, ezen napon lőtték meg az szegény Balog Istvánt.

A. d. 1639. die 1. men. april. kezdettem sindelyeztetni az templomot, itt ezt az pálóczi templomot, Georgius Horvát de Pálócz, deregniey ácsokkal, János mesterrel.

A. d. 1639. die 19. mensis apr. Zemplyén vármegye választotta viceispánságra Barkóczi Ferenez uramot.

A. d. 1639. d. 27. men. apr. kezdettem az kő pinczémet épiteni.

A. d. 1639. d. 27. men. junii istennek szent segétségéből az én szerelmes leányomat nemzetes Horvát Juditot adtam haza Lipcsey Mihály fiam uramnak.

Anno 1639. die 29. mensis junii az én szerelmes sógorom asszony, nemzetes Gálfy Örsik holt meg menyütő kő miatt nagy-tárkányi házánál temettük el eodem anno 3. mensis julii.

Eodem anno 28. mensis junii hánta el az pataki várbeli házakot az puskapor, öt pattantyusokkal együtt.

A. d. 1639. esztendőbeli az egész takarodás mind essős volt, ugy annyira, hogy semmiképpen be nem hordhattunk, mind elkölt az gabona.

A. d. 1639. die 3. mensis decembris akasztattam fel Nagy Ferenczet és mást is, egy oroszt.

A. d. 1640. die 13. mensis aprilis adta isten ez világra Mária leányomat, péntek napon délután négy óra tájban.

A. d. 1640. die 9. men. julii Istennek kegyelmes segitségéből kezdettem el az aratást, ebben az megirt esztendőben.

A. d. 1640. die 29. mensis junii Palkó és Gyurkó fiamot vittem az pathaki scolában, gazdájokat szerzettem nekik Nagy Pétert, az ispitályban doktorokat szerzettem Kováznay Petör uramot, főmester volt Tolnay János uram, másik mester Bényey uram.

A. d. 1640. die 4. mensis. octobris holt meg nemzetes Komjáti Judit asszony nemzetes Possai László uram felesége három és négy óra között csötörtök napon.

A. d. 1640. die 24. mensis novemb. volt itt Pálócz táján nagy égrengés, iszonyu kő eső.

A. d. 1640. die 25. men. nov. az sógor Szuti István fogott kezet Kaszás Máriával.

A. d. 1641. Szent-Gergely pápa napja táján foglaltatta Barkóczi László palánkul az szőlős kertet és majorokhoz nagy darab szabad földet és utat.

A. d. 1641. die 25. mens. martii holt meg az szegény asszonyom néném, nemzetes Pálóczi Horvát Kata asszony néhai nemzetes Pinkóczi Ferenczné, szintén tizenkét óra és egy óra között, virág vasárnap után való hetfün.

A. dni 1641. die 12. men. martii kezdettetém csináltatni az darmai házamat deregnyei Isza Pál nevü ács és Mihály mesterekkel, eodem anno felállattatám die 4. mensis maii, az palánkot is körüle ez napon kezdettem állattatni.

A. d. 1641. die 21. mensis aprilis itt Pálóczon akasztattam fel egyszersmind három oroszt, két minai legényt, egy nyárádit.

Anno dni 1641. az egész takarodás iszonyu essős volt. Egész Medárdus napjától fogván mindennap esső esett egész juliusban.

Anno dni 1641. die 13. men. octobr. küldöttem meg Patakra az cetusnak az tiz köből lisztet.

Anno dni 1641. az pataki cetus küldött deákokat ez karáczon napjára, Töczeki Mihály és Töczeki János uramékat, Kováznai Péter uram is az fiai praeceptorok együtt volt ő kegyelmekkel.

Anno dni 1642. die 4. men. januar. temettük el Orosz Györgyné komám asszonyt az csicseri templomban.

A. d. 1642. die 24. mensis januarii volt gyülésünk Kapost, az mely gyülésben (vigore articuli anni 1625. art. 6.) Prisca Miklósnét tanquam mariticidát, post inquisitionem (ugy mint Gabóczi Annát) nemzetes Tibay László uram viceispán uram tanquam magistratus megfogatta, és aztán fogságban lévén, ugy citáltatta Daczó Bálint szolgabiróval, ex deliberatione inclyti comitatus.

Anno dni 1642. die 26. mensis januar. Palágyiba kereszteltük meg az Nátafalusi Márton uram fiát Lászlót, Bodó

Lajos uram feleségestül s én Ungvári Pál uram voltak idegen atyafiak jelen az nagyanyja Palági Ferenczné komám asszony házánál, Sövényházi Móricz Margit asszonynál.

Anno domini 1642. diebus 28. 29. martii volt törvényszékünk Kapost, ezen napon sententiáztuk meg Priska Miklósnét az ura megöléséért és paráznaságért, másodnap ugymint die 29. mensis martii vették fejét az kaposi piaczon. Tibai László uram volt ispán, Gobóczi Anna volt az neve az asszonynak.

Anno dni 1642. die 7. men. april. atta isten ez világra az kisebbik fiamat Horvát Lászlót éjszaka hetfe napnak éjszakáján.

Anno dni 1642. esztendőbeli husvét innepinek szentelésére és celebrálására küldött hozzám ide Pálóczra az pataki cetus deákokat, egyiket Georgius Szendereyt, másikat Nicolaus Tarczalit, harmadikat Stephanus Rozgomit.

A. d. 1642. die 19. mensis aprilis ez Ung vármegyének III. Ferdinánd császár és király ő felsége regálissára volt gyülésünk Eörbe, az holott engemet az nemes vármegye választott követnek Pozsonyba.

A. d. 1642. die 1. mensis maji kereszteltettem meg pálóczi házamnál László fiamat, komák voltak: Csarnay János, Farkas Ambrus, Bot György, Possay László, Azari Pál uramék; koma aszonyok: Bót Györgyné Semsey Dorkó asszony, Farkas Ambrusné Fáy Örzsébet aszonyék.

Anno dni 1642. Szent-György nap táján vetteté az köz szabad földre az palánkot az kert ódalát Barkóczy László.

A. d. 1642. pünkösd innepi szentelésen voltak nálam pataki deákok Joannes Gönczi, Georgius Kaposi, Tomas Tolnay.

Anno dni 1642. die 4. men. augusti holt meg az feleségem anyja Gálffi Jánosné nemzetes Ravaz Anna, temettük el 6. die eiusdem mensis, 7. die eiusdem mensis hatalmaskottatott Paczó Judit Sennyey Sándor relictája ellenem.

Anno dni 1642. die 18. men. 7bris Judit leányom Lipcsey Mihályné betegedett le az első fiával, lett ez világra ezen hónak huszadik napjának ejszakáján ezek után egy óra tájban Sigmond.

Anno dni 1642. die 4. men. 8bris holt meg az szegény onokám Lipcsey Sigmond,

Anno dni 1642. die 10. men. 8bris holt meg János deák komám Matyuczon.

Eodem anno die 11. mensis octobris ő maga is az szegény János deákné komám asszony halt meg Bajánházi Anna asszony.

A. d. 1642. die 2 mensis 9bris isten kegyelmes segitségébül indultam meg az pozsonyi országgyülésre szintén vasárnap napon.

Eodem anno ezen pozsonyi gyülés re infecta elmulván jüttem házamhoz ide Pálóczra die 12. mensis decembris anni 1642.

Anno dni 1642. ezen palóczi házam mellett felszélről néhai nemzetes öregbik petőfalvi Pető Istvánné asszonyom adott volt énnekem perennali jure egy fél jobbágy helynek felét, melyre én regius consensust impetráltam tekintetes nemzetes és nagyságos Galantay Ezterhasi Miklós palatinus uramtul ő nagyságától cum jure regio az melyben statualtattam magamat s mindkét ágon való maradékaimat az felül megirt esztendőben die 22. mensis xbris; regius volt nemzetes Pinkóczi Mihály uram, conventualis volt pater Joannes Benkes, viczinusok nemes személyek, Mokcsay Ferencz, Nyomárkay István, Vid Bálint, Vid Ferencz, Pinkóczi János, Mátthé István, Lévay Pál etc.

Anno dni 1642. esztendőbeli karácson nap idnep szentelésre az pataki cetus küldött deákokat ide Pálóczra hozzám predikálni, Cassay Tamás, Bányay Mihály, Cerneczy Márton uramékot.

A. d. 1643. tekintetes nemzetes és nagyságos ifjabbik Rákóczy György Erdély országának választott fejedelme hált el az Báthori asszony feleségével die 3. mensis februarii, az hová ez mi vármegyénk követet küldött nemzetes öregbik Palági István uramat. G. Horvát de Pálócz. Ezen napon az kaposi piaczon vetettem fejeit három latornak.

Anno dni 1643. esztendőbeli husvét napi idnepek szentelésére az pataki cetus küldött hozzám diákokat, Stephanus Peoczi, Joannes Lengyelfalui, Petrus Azary uramékot.

Anno dni 1643. die 27. men. martii kezdettem el csináltatni Darmán az deszkakaróval és szövényekkel való külső keritést az udvarház körül és az kertek körül.

A. d. 1643. esztendőben Szent-György napja esett 23. die mensis aprilis, ezen Szent-György napjának éjszakáján igen nagy hó esett és rut szeles idő volt itt mi tájunkon.

Anno dni 1643. esztendőbeli pünkösd napi szentelésre voltak Patakrúl deákok nálam, Eörményi Mátyás, Bezprimi István és Vály István uramék.

Anno dni 1643. die 14. men. 7bris itt Pálóczon vetettem fejét Rétfalusi Jánosnak és Lakarti Balog Istóknak.

Anno dni 1643. die 28. men. octob. kezdett iszonyu szél és dér lenni és hó is igen nagy esett.

Anno dni 1643. die 30. men. 8bris péntek napnak éjszakáján lett ez világra Borbálya leányom.

A. d. 1643. die prima mensis novembris szánkáztam elsőben ebben az esztendőben.

Anno dni 1643. die 6. mensis novembr. délután három óra tájban holt meg az én szerelmes öregbik leányom Judit.

Eodem die gróf Homonnay János, gróf Forgáczi Ádám és Sigmond uramék eö nagyságok voltak itt Pálóczon.

Eodem anno die 11. mensis 9bris temettem el az szegény Judit leányomat itt az pálóczi templomban szintén Szent-Márton napján.

Anno dni 1643. die 24. mensis xbris. rút essős havas idő volt, végre nagy kő is esett, ezen esztendőben bisextilis esztendő következett. Péntek napon volt karácson napja.

Anno dni 1643. esztendőbeli karácson napi szentelésre az pathaki cetus küldött deákokat ide Pálóczra hozzám, Riolinus János, Medion Montanus, János Dániel, Nagy Pál uramékot.

A. d. 1644. ujabban Tibay László komám uramat választottuk Eörbe viceispánságnak tisztire. Eörben volt gyülésünk. Ezen gyülésre főispán urunk ő nagysága gróf Homonnay János közinkbe nem jühetett, mivel szintén ezen napon jütt az erdélyi fejedelem ő nagysága Patakra, ehez képest Lengyelországbul Lezkó nevü várból irja főispán urunk az vármegyének az credentiát Sarviczay István és Bors János uramékra, hogy ő kegyelmeket plena authoritással expediálta ő nagysága főispán uram közinkben, de propter metum judeorum ez követek sem mertek bejüni közinkben, hanem ezen

megirt két követek is viszont az nekiek adott authoritást Mokcsay Ferencz uramra ruházván, ő kegyelme candidált volt az electio pernél medio tertias personas; Bornemisza Pált ez napon le tevénk az szolgabiróságbul, helyette Minay Gábor uramat választottuk, ez dolgok mind löttek az fejjebb megirt esztendőben die 19. februarii.

A. d. 1644. die 27. mensis februarii az erdélyi fejedelem Rákóczy György uram ő nagysága levelére volt gyülésünk Eörben, az mely levélben ő nagysága personalis insurrectiót parancsol; választott az nemes vármegye követeket ő nagyságához: nemzetes Tibay László viceispán uramat, engemet, Chicheri Mihály, Palágyi István, Geröczi Miklós uramékat; 29. hujus megindultunk, tertia mensis martii lettünk szemben ő nagyságával, 4. lett aztán válaszunk.

A. d. 1644. die 17. mensis martii hánta fel az puskapor szerenyei várnak egyik részét, egy nehány embert is ölt meg.

Anno dni 1644. esztendőbeli husvétnapi szentelésre az pataki cetus küldött hozzám deákokat, Báry Benedek, Pelsöczi Balás és Diószegi János uramékat.

Anno dni 1644. die 30. men. martii az szegény Ubresy Gáborral esett el az ló Cassa táján, mely esés miatt szörnyü halállal meg is holt.

Eodem anno et mense aprilis ugy mint második napjára virradóra holt meg az szegény Teörey Mihály komám uram Mogyoróson.

Anno dni 1644. pünkösd napi ünnepek szentelésén voltak nálam pataki deákok: Tolnay János, Balkani János, Várallay Lőrincz uramék.

Anno dni 1644. die mensis maji az szegény Losonczy János komám uram holt meg Palágiban. Temették el az nagyszeretvai templomban die 17. mensis maji eiusdem.

A. d. 1644. die 2. junii akasztattam fel az kaposi akasztófára egy besi embert az fiával együtt.

A. d. 1644. die 34. mensis maji gróf Homonnay János uram fogatott meg ártatlanul itt az pálóczi házamnál, Jeszenő várába vitetett, ez pálóczi házamat szolgái felprédálták, mindenemben zsákmányt is tettenek, szolgáinak nevek kiket nevezhettem ezek voltak:

Viczmándi György	Bánóczi Sándor
Horvát János	Szegedi István
Horvát Péter	Szenői neü
Kopcsányi neü	Almási az Almási
Gergellaki neü .	Mihály fia
Hoffer György	Hollósi neü
Kállai az Ungvári . . .	az Egri István öcscse
Vilmany	többen is sokan.

Az ungvári szabadosok:

Kulcsár István	Vályi János
Vizi László	Gombos Csiszár

Anno dni 1644. die 2. mensis decbris vetettem fejét 5. kettőt felakasztattam Unghvárt, oroszoknak tolvajoknak hárma, Orosz Tamás jobbágyi mind eggyek voltanak, kettei antalócziak voltanak, mind az ötöt ez napon exsequáltattam.

— — Az minemű marháimat elvitték, azoknak száma:

Készpénz . . . . . 8.79.

Jó három paripámat, jó hat ökrömet, mentémet magamét, három bélles mentét, egy veres scarlat ezüst száras gombok, róka mállal bélles, másik zöld, uj angliai rókamállal bélles, 18. ezüst tiszta száras gomb rajta; harmadik bélles rókaháttal, szederjes fajlonyis; 4-ik uj fajlonyis Miklós fiamé; az két kissebbik fiaim mentéit is, béllettek voltak, az szolgám mentéjét is Szabó Jánosét, egy kék fajlonyis dolmányomat, két nyuszttal béllelt veres scarlat süvegemet, egyik ujodanatt uj.

Két szép s jó katonanyerget, az egyik granattal boritott varrott szép uj szerszámastul, három tatár-nyerget, egy paraszt hegyes tőrt és egy paraszt pallost, egy lóra való rezes szerszámot, négy lóra való szép varrott hámokat, feketét, egy öreg ezüst pohárt.

Két ezüstös kardot, két paplont, jó puskákat kilenczet, öténck uj tokjai voltak. Egy szép ezüstösmevő (mívű) korbácsot, 8 tallér volt rajta. Egy ezüstös lódingot. Egy szép kalapos söeget, egy köpönyeget, abban volt két szép szőnyeget, egy merő pánczélt, négy sisakot, egy nehány jó könyvemet, sok hasznos leveleimet, két pár uj karmazsin csizmát, hét pár uj karmazsin papucsot, karmazsin kapczával együtt, kilencz bojtos pokróczot, egy réz mozsárt, tizenegy ón tálat; sok szép

pacziolatat gyolcs ruhákat, két pinczetokot az földhöz vertek, elrontottak, jó négy ládát felhasogattanak, lánczos fékeimet, kantáraimat.

Anno dni 1644. die 1 men. 7bris holt meg az édes fiam Horvát László csötörtök napra virradóra jó hajnalban, szépen csendessen. Eodem anno 3. die 7bris temettetém el az pálóczi templomban.

Anno dni 1644. die 4. mensis 8bris. igen nagy hó és hideg lőn, ezen hóban is öt földet vettetém buzával és rossal, szinte ezen napon volt ószerint Szent-Mihály napja.

A. d. 1644. die 16. mensis sept. innét pálóczi házamtul indultam Husztra. Ekkor vittem Miklós fiamot gróf Betlen István uramhoz. Az fiaimot is: Palkót, Gyurkót, Jankót az scholában onnét Husztrul Ecsedben küldtem. Éva leányomat is az bátyjához Horváth János uramhoz, Pinkóczi Mihály öcsém uram vitte el őket.

Anno dni 1644. die 21. mensis 8bris indultam Ecsedbe az fiaim és leányom látására, akkor is Palkó igen beteg volt, jüttem haza 27. eiusdem, nagy essők voltak.

Anno dni 1644 die 29. men. 8bris hajtattam harmincz három juhot Vajkóczra Pinkóczi Mihály uram juhaihoz, ő kegyelme az magájéval együtt átal hajtattja az Horvát János uram juhai közé telelni.

Anno dni 1644. die 15. men. xbris nemzetes Sztáray Lászlót Zemplén vármegyének viceispánját, Bodó Lajost Ungh vármegyének notariussát ezen napon temették el.

A. d. 1644. die 21. decembris akasztattam fel három oroszt, ugyan ezen napon vetettem fejét Szilva Jancsinak is.

Anno dni 1645. die 15. mensis januarii temettük el az szegény Nyomárkay István komám uramot az kérészi templomban.

Anno dni 1645. martiusnak tizedik napjának éjszakáján az ég megnyilatkozott, jó ideiglen ugy tartott, és iszonyu nagy zendülése volt az égnek.

Anno dni 1645. 6. die mensis martii az birákat esküttettük ujonan meg.

Anno dni 1645. esztendőbeli pataki deákok voltak husvét innepében nálam: Tomas Gönczy és Michael Mikházy.

A. d. 1645. az fejedelem ő nagysága parancsolatjára die 6. mensis junii ültünk fel, orlióczi mezőre szállottunk, az holott az nemes vármegye engemet választott hadnagyokká.

A. d. 1645. die 19 mensis junii Rimaszombatbul jüttem alá Nyári Bernáttal, Corlát Estvánnal, Dániel Ferenczczel, Huzty Menyhárttal együtt.

A. d. 1645. itt az egész Felső-Magyarországban rettenetes képen grassált az pestis, itt Pálóczon is.

Anno dni 1645. die 24. mensis julii hetfő nap reggel hét órakor tájban halt meg az én szerelmes leányom Mária pestisben.

Anno dni 1645. die ultima mensis julii holt meg az édes kis Boriskám.

Anno 1645. die 7. mensis julii vetettem fejét az Nagy György felesége anyjának, de soha térdre nem esék, hanem csak leülve vették fejét.

A. d. 1645. die 21 mensis novembris nemzetes Chicheri András váltott gyürüt az édes leányommal Horváth Évával.

A. D. 1646. die tertia mensis jan. volt lakodalma Éva leányomnak.

Az mely vendégek a lakodalomkor itt házamnál voltak, magam vendégi ezek voltak: Nagymihályi Gábor uram, Semsey István uram, Gejoczi László uram, Gombos László u. Possay László u. Bárány Gáspár u. Bányai Pál u. Ungváry Pál u. Mokcsai Ferencz u. Balog György u. Fekésházi Albert u. Farkas Bálint u. Farkas Sigmond u. Torma István u. Palotai Mátyás u. Benkő Pál u. Varjasi István u. Varjasi János u. Budaházi István u. Budaházi Sigmond u. Helmeczi János u. Budaházi Ferencz u. Budaházi László uram, Kaszás Ferencz uram, Szuti Istvánné, Fekésházi Márton uram. Ezek mind sokad magukkal, ki feleségestül voltanak.

Chicheri András vendégei: maga Chicheri András. Nagymihályi Mihály u. Chicheri Mihály u. Kecskeméti Sándor u. Berczi István u. Chicheri János u. Mokcsai Balás u. Mokcsai Sigmond uram, Delney Andrásné.

A. d. 1646. die 20. mensis februarii voltam az Possay László (így) uram Possai Mária kézfogásán, ugyan én kértem meg Pinkóczi Jánosnak, Gálóczi urammal együtt.

A. d. 1646. die 27. men. febr. választottuk viczeispánságra nemzetes Pungrácz Nagy-Mihályi Gábor uramot.

Anno d. 1646. die 15. 16. diebus martii rettenetes rut esső s nagy hó volt, s iszonyu árvizek.

Anno 1646. die 27. men. apr. Szeritul vettem meg Pinkóczon azt az házacskát, az kit Lövey birt és csinált volt. Moszogh István és Taboly Bálint s az magam jobbágyi előtt adtam meg az pénzt neki.

A. d. 1646. die 12. mens. 9bris adta isten ez világra Éva leányomnak éczaka egy leány magzatot Erzsébet nevüt.

Anno dni 1647. die 6ta men. junii kereszteltük meg Eödeömffy László uram fiát Lászlót, az keresztségben voltanak Pungrácz Nagy-Mihályi Gábor, Viczmándy György, Viczmándy Sándor, Bors János, Vinnay Kristóf, én magam is.

Anno dni 1647. die 27. men. 8bris kilencz és tiz óra között nappal holt meg az jó emlékezetü Eödeömffy László komám uram.

A. d. 1647. die 14. mensis decembris vetettem fejét Egri Pálnak és Tót Istóknak.

A. d. 1648. die 8. mensis martii vetettem fejét Rontó Jánosnak.

A. d. 1648. az egész télen semmi hó sem erős idő nem volt. Ezen esztendőben szintén septima die mensis martii iszonyu nagy égzengés, villámás volt, mely az előtt minálunk szokatlan volt. Sok becsületes ember jeget is nem rakhatott ugy megcsalta az jég az embereket. Sok hertelen halálok történtenek ezen télen.

Anno dni 1648. die 18. men. martii adta isten ez világra Csicseri Andrásné leányomnak Mária leányát, kereszteltük meg 22. eiusdem men. az keresztségben voltanak Geörgey János esperest uram, Galambos László, Possay László és Péter, Csitcseri Mihály, Pinkóczi Mihály uramék.

Anno dni 1648. die 13. men. maii bocsátottam Miklós fiamot Erdélyben. Eodem anno Palkót is adtam Barna György itélő mester uramhoz die 12. men. maii.

A. d. 1648. die undecima mensis octobris Erdélyben Gyulafehérváratt vette ki isten ez világból az méltóságos erdélyi fejedelmet Rákóczy Györgyöt.

A. d. 1648. die 4. mensis decembris akasztattam fel Rigó Pál nevű latrot.

Anno dni 1649. die 3. men. maji az én istenemnek kegyelmes segitségéből kezdettem rakatni az bót házakot és pinczét alatta, ezen napon temettük el nemzetes Mokcsay Jánost is az kis-kaposi templomban.

A. d. 1649. die 27. mensis julii akasztattam fel Caspar Jancsit és Orosz Iványkót itt az pálóczi határban.

Anno dni 1649. die 16. men. 7bris nemzetes Chicheri Mihály uramot választottuk viczeispánságra itt Ungh vármegyében, Eör nevü faluban, kit isten szent lelkével igazgasson az ő nagy nevének dicséretére.

Anno dni 1650. die 30. men. januarii éczaka adta az uristen Éva leányomnak Chicheri Andrásnénak az első fiat.

A. d. 1650. die 10. mensis februarii az cassaiakkal az helveticus és az pápista atyafiak az templomok resignátioját ez nap végezték el, ez nap resignálták.

Anno dni 1650. die 21. men. februarii hált el az fiam Miklós az feleségével Possay Erzsébettel.

Anno dni 1650. die 27. men. februarii Orosz Tamás uram fiacskáját Orosz Ádámot kereszteltük meg, jelenvoltanak nemzetes Chicheri Mihály, Jobos Ferencz, Gombos László, Mokchay Balázs, Orosz Pál, Cerney Pál, Chicheri András, Jobos Mátyás, Kovácsi Pál és több emberséges emberek is. Isten éltesse atyjának és anyjának örömére, s nemzetségének.

A. d. 1650. tekintetes nemzetes és nagyságos gróf Pálfi Pál uram magyarországi palatinus etc. az felföldön Eperjes városában szolgáltatott octávát, Szent-György octáváját.

Anno 1650. die 21. men. junii az fel-házamot ujobban kezdettem zsindelyeztetni.

Anno dni 1650. die hatodik men. novembris éczaka tizenkét órakor holt meg az én szerelmes feleségem nemzetes Gálfi Anna asszony, melyel isten áldásából laktam huszon két esztendeiglen, és egynehány napiglan istenesen.

Eodem anno die 13. men. 9bris temettetém el itt az pálóczi templomban, az temetésen jelen voltanak becsületes feöemberek az kiknek eszembe jutat az nevek, ezek voltak:

nemzetes Csicseri Mihály uram ezen Ungh vármegyének viczeispánja.

Jobos Ferencz	uram	Nyomárkai István	uram
Gombos László	»	Bányai Pál	»
Palági Márton	»	Unghvári Pál	»
Pinkóczi Mihály	»	Unghvári Ferencz	»
Possay András	»	Nyárádi Zsigmond	»
Niárádi Miklós	»	Barani István	»
Daczió János	»	Torma István	»
Daczió László	»	Farkas Zsigmond	»
Jobos Mátyás	»	Ifjabbik Torma István	»
Vid Ferencz	»	Ezeken kivül többen is praedicatori rend, Geörgey János uram senior. Az itt való praedicator Szerdahelyi uram	
Corlát László	»		
Budaházi István	»		
Budaházi Péter	»		
Budaházi György	»		
Chicheri András	»	Az pinkóczi praedicator	
Mokchai Zsigmond	»	Az matiuczi praedicator	
Lipciey Mihály	»	Patakrul öreg deákok hatan voltanak,	
Haraszti Mihály	»		
Haraszti Ferencz	»	Matheus Pathay az fiaim doctora.	
Kardos Pál	»		
Szénási István	»	Táliay Pál.	

Anno dni 1651. die 26. mensis februarii Ujhelyi Farkas Ambrus komám uramot temettük el az ujhelyi templomban az maga rakatta rakott sirban.

A. d. 1651. pünkösd havának ujsága tetszett fel die 19. mensis aprilis, ezen esztendőben Szent-György napja esett 23 die ejusdem mensis aprilis. Szent-György nap után egynehány nappal itt Pálóczon és egész itt ez tájon való földön szintén Sz. Márk evangelista napján hajnalban nagy hó esett, kit azelőtt senki nem említ, hogy pünkösd havában hold szám szerint itt az mi földünkön olyan idő lött volna. Az uristen jóvoltából könyörüljön rajtunk, oltalmazzon eféle gonosz időktül.

Anno dni 1652. die 1. mensis januarii igértem Szemere György uramnak az én kedves leányomat Annókot, melyet engedjen az felséges isten, legyen lelkeknek idvösségére; volta-

nak kérői nemzetes Mockchay Ferencz uram, Vajdai Horvát András és Horvát János uramék.

Anno dni 1652. die 12. men. februarii adtam isten engedelméből hozzá Annók leányomat Szemere György uramnak. Jelen voltanak Szemere Pál uram, Bertóti János uram, Cauasi Zsigmond uram, Horvát András uram, Chicheri Mihály uram, Jobos Ferencz uram, Mokcsai Ferencz, Mokcsai Balázs uramék, Gombos László uram, Possai László, Geröczi László, Bania Pál, Corlát László uram.

Barkóczi László uram ő nagysága jelen volt.

Anno dni 1652. diei 23. mensis februarii éjszaka halt meg az szegény Pinkóczi Mihály öcsém uram.

Anno dni 1652. die 7. mensis 9bris az felséges istennek bölcs rendeléséből az kissebbik leányomat Katát adtam nemzetes Leöuey Miklós uramnak, ezen napon volt kézfogások és esküttenek meg is.

Anno 1653. die 16. men. martii adtam hozzá ezen megnevezett leányomat. Jelen voltanak ez ide alább megirt emberséges emberek: Mokcsay Ferencz és Balázs uramék, Chicheri Mihály viczeispán uram, Jobos Ferencz uram, Gombos László uram, Palaticz Gábor uram, Possay András uram, Nyíri Horváth G. uram, Gabocz uram és többek is.

Anno dni 1653. kezdettem csináltatni itt Pálóczon az házat és curiát az Bekesi helyen, melyet Gombos Lászlóné asszonytul örökben vettem, jus regiomot is cum consensu meghozattam Gyurkó fiam számára die 9. mensis aprillis supranotati anni, Lengyel Molnár Tamás magam jobbágya volt mestere etc.

Anno dni 1653. augustus havának negyedik napjának éjszakáján három óra tájban holt meg nemzetes és nagyságos Bámfy Nagy-Mihályi Kata asszony nemzetes és nagyságos Barkóczi László uram harmadik felesége.

(A napló itt egy vízirányos vonal által meg van szakítva. A folytatás más által eszközöltetik, nem a napló eddigi vezetője: pálóczi I. Horváth György által; mit az is bizonyít, hogy az egyes passusok alá írott „Georgius Horvát de Palocz“ aláírás ezután többé föl nem található, II. Horváth György folytatván tovább a napló írását.)

Anno 1655. in mense januarii kezdettem jegyezgetni ezen könyvben holmi emlékezetre való dolgaimat én ifjabb Pálóczi Horváth György azon mód szerint, az mint ezelőtti dolgok vadnak beiratva.

A. 1655. die 27. januarii Klobusiczki Andrással és Zákány András uramékkal az méltóságos öregbik fejedelem asszony ő nagysága ugymint Lorántffi Zsusánna asszonyom követivel indultam Sáros-Patakról Pozsonyba, az hová mentünk be 13. februarii, volt szállásunk akkorbeli országgyülés alkalmatosságával Szlinder Jónás házánál az négyvedrű kut utczában.

Anno eodem die 3. martii jött be Pozsonyba ő felsége Bécsből az fiával Leopoldus Ignatiussal együtt, harmadik Ferdinánd császár urunk ő felsége.

A. eodem 10. martii exhibeáltatta ő felsége az propositiókat kancellárius Szelepcsény György uram ő nagysága által az országnak.

Anno eodem die 15. martii gróf Vesselényi Ferencz uram ő nagysága választatott Pozsonyban magyarországi palatinusságra.

Anno eodem die 11. apr. lött nagyságos urrá az akkori personális Orosszy György uram.

Anno eodem die 6. junii facta coronatio Eleonorae Gonzaga principissae Mantuae Posonii, consortis Ferdinandi III. electi Romanorum imperatoris, ac Germaniae etc. regis.

Anno et mense eodem die 16. electus est pro rege Hungariae Leopoldus Ignatius, intra horas 12. aut primam promeridianam, filius Ferdinandi III. imperatoris Romanorum etc. rex.

26 jun. finita sunt negotia regnicolarum Posonii.

27. die junii anno eodem facta est coronatio Posony serenissimi regis Leopoldi Ignatii pro rege Hungariae magna cum solennitate.

Eodem die est mortua serenissima regina senior Viennae, mater suae majestatis caesareae, Ferdinandi III.

26. Ifjabbik Rákóczy Györgynek az méltóságos erdélyi fejedelemnek lött nagy harcza az szemenyekkel (így) Havasalföldében, melyeket isten kegyelmével meg is vere erősen.

Die 1. julii indultunk meg Klobusiczky és Zákány András uraimékkal Pozsonyból hazafelé. 10. érkeztünk Patakra.

Die 19. novembris holt meg Patakon nemzetes Klobusiczki András uram késő estvének idején 8. és 9. óra között.

Die 29 hagytam el Borsiban az öreg fejedelem asszonyt ő nagyságát az tekintetes és nagyságos Lorántfi Susánna asszonyt negyedfél esztendeig való szolgálatom után.

Anno 1655. die 25. dec. mult ki ez világbul boldogul az szegény atyánk nemzetes és vitézlő öregbik Pálóczy Horváth György uram ő kegyelme ugyan itt az pálóczi házánál 8. és 9. óra között reggel.

Anno 1656. die 6. januarii temettettük el szegény atyánkot ugyan az pálóczi templomban sok böcsületes főemberek jelenlétekben.

Anno eodem die 17. et 18. lött meg közöttünk ugy mint az szegény idvözült atyánk gyermekei között való testamentaria dispositiónk itt Pálóczon sok böcsületes fő emberek jelenlétekkor.

Anno 1656. die 21. januarii nagy földindulás s reszketés volt mind Munkács várában s mind más helyeken szerte szélyel az mi földünkben.

Die 7. februarii lévén Eörben gyülése az nemes Ung vármegyének, ugyan akkor választatott viceispánságra Csicseri Orosz Tamás uram ő kegyelme, benn levén főispán gróf Homonnay György uram ő nagysága is, szalai öregbik Barkóczy László uram ő nagyságával együtt, ugyanakkor épétvén föl az vármegye székit is, az vármegye assessorságára is akkor esküdtem én meg elsőben több böcsületes emberekkel együtt.

17. ejusdem mensis mult ki boldogul ez világból az szegény bátyám, nemzetes Horváth Miklós uram ő kegyelme darmai házánál délután egy és két órák között.

27. ejusdem mensis, temettük el Horváth Miklós bátyám uramot, az eöri templomban.

Die 7. martii mentenek Bezőbe lakni Szabó András, György, István és Ferencz nevő örökös jobbágyim mind Pálóczról.

Die 16. ejusdem holt meg az szegény Bányay Pál uram Gálocsban.

Die 23. ejusdem temették el az palági templomban Bányay Pál uramot.

Die 30. aprilis, nemzetes nagy-tárkányi Tárkány István uram temettette el az feleségét, néhai nemzetes mezőszegedi Szegedy Sophia asszonyt, ugyan magoktól kastélyokban építtetett kápolnájában Bottjánban.

Die 12. maji voltam elsőben Vajnatinán Gőcze István uramnál, azon alkalmatossággal néztem meg az néhai nemzetes Sziny András uram kissebbik hajadon árva leányát Sziny Justinát.

Die 28. és derekasabban 29. maji, lött meg Isten kegyelmességéből Sziny Jusztina asszonynyal való gyűrü váltásom és kézfogásom, Tolnay János, Geöczy László, Göcze István, Nagy Mihály Ádám és Bárczay György uraimék előtt, Vajnatinán, ugyan az Sziny Andrásné asszonyom ő kegyelme házánál.

Die 23. junii. Vöttem szines köntöst magamra.

Die 9. julii esküttetett meg az mátkámmal Sziny Justinával az csicseri praedicator, Pelsőczy Balázs uram, Vajnatinán, az Sziny Andrásné asszonyom nagyobbik házában. Jelen lévén Sztáray István, Csicsery András, Ráthi Pál, Horvát Pál, Horvát János és Baranyay István uraimék, ott lévén Sztáray Istvánné, Göcze Istvánné és Ráthy Pálné asszonyomék is azon alkalmatossággal.

Die 3. octob. vitte haza Rákóczra az ángyomat Horváth Miklósnét Rákóczy György uram.

Die 28. octobris lött nagy földindulás Pálóczon és több sok helyekben szintén hajnaltájban.

Anno 1657. januarius havában indult be Lengyelországban nagy haddal és nagy készülettel az erdélyi fejedelem ifjabbik Rákóczi György uram ő nagysága, az hova nagy tábora az kozákoknak és az svéd király is személye szerint feles haddal melléje mentenek ő nagyságának.

Die 6. eiusdem januarii anni ejusdem eskütt meg az öcsém Horváth János uram az mátkájával Berzeviczy Juliánnával.

Die 23. 24. et 25. lött meg Vajnatinán az lakadalmom.

Die 30. hoztam haza Pálóczra az feleségemet Sziny Justinát isten segitségéből.

Die 17. februarii holt meg Geöczy Lászlóné Komjáthy Zsuzsánna asszony Szobránczon.

Die 19. martii kezdettem az kéményemnek rakatásához Ungvári Kőmíves Mátyással, melylyel kemencze lábakot is csináltattam, mely munkájáért adtam flor. 18.

21. ejusdem végeztettem el az házomnál való ajtókat székeknek és fogasoknak csináltatásokat Ungvári Asztalos Péterrel és Andrással, kiknek adtam flor. 11.

27. ejusdem építette meg főispán uram gróf Homonnay György uram ő nagysága az nemes ungi vármegye székit, Vécsey Sándor uram lévén az ő nagysága követe, és Orosz Tamás uramot választánk ugyan akkor is az viceispánságra, ugyan akkor Ubresi Pál uram helyett ifjabbik Mokcsay Ferencz uramot választánk szolgabirónak az mi processusunkban.

Die 7. aprilis, végeztettem el az házamnak kivül és belől való megmeszelését, kemencze lábaknak, és kéményeknek mindennemű munkáját.

Anno eodem 1657. die 23 maji mely pünkösd negyedik napján esett, istennek kegyelmességéből költözködtem az magam házában lakni, Vajnatináról jövén meg asszonyom anyámmal Színy Andrásné asszonyommal és Színy Gábor urammal együtt.

Die 26. ejusdem mentünk szép frequentiával az öcsém mátkájáért Berzeviczy Juliánnájért Hamburchra Sáros vármegyében.

Die 2. junii. hozta meg Pálóczra az öcsém Horváth János uram az feleségét Hamburcrol.

Die 16. ejusdem Marsalekkel és több lengyel urakkal feles lengyel had ütvén ki Magyarországra égették meg Munkácsot 18. die, hasonképen Berekh várost is, sokakat ugymint hat százig valót levágván közülök, mind nagyokat, kicsinyeket egyaránt, melyek két hét mulva tértenek meg vissza Szathmártul, megégetvén Németit is Szathmár várossa meghódolván, fizetett nekiek s ugy maradott meg békével és addig sok falukat, városokat is égettenek meg, mely alkalmatossággal az öregbik fejedelemaszony Lorántffy Susanna asszony volt Munkács várában, az mikor sok faluit és városit tőből kiégették.

Die 22 julii. lött confoederátiója Lengyelországban az fejedelemnek ifjabbik Rákóczy György uramnak ő nagyságának az lengyel urakkal, ugymint Marsalekkel, Stazniczkival és Potolczky herczegekkel s több urakkal is együtt.

23. ejusdem indult ki Lengyelországból maga valami kevés udvara népével és hadával, igen nagy sietséggel jövén kifele, odabe hagyta Kemény János urammal, több urakkal, Kornis Ferenczel és az többivel minden hadait, melyel azután nem sok idő mulván nagy csalárdsággal az tatároktól sok ideig való erős harczok után mind egyig elfogattattak és sokan le is vágattattak, mint hogy mind svéd király s mind az kozákok azelőtt egynehány héttel viszszamentenek hazájokban, odahagyván Rákóczy Györgyöt ő nagyságát. Mely rettenetes sok kár és romlás esett kiváltképen az sok pártolások miatt az fejedelem hadain, kik már utóljára csak 23. ezeren ha maradtanak volt benn Lengyelországban Kemény Jánossal együtt. — Az svéth király elmeneteli lött erre nézve, minthogy az országára az dániai király ütött volt, melyet azután megszégyenített.

Az fejedelem Rákóczy György uram ő nagysága hadai, kiket várakban s városokban imitt-amott elhagyott volt, az német Gaudi hadaival azután jöttenek ki mindenünnen békességgel.

Die 3. aug. érkezett Máramaros felől ki Ecsedből az fejedelem ő nagysága Lengyelországból, felül megirt kevés számu népével együtt.

Die 15. aut 16. indult meg az fejedelem ő nagysága az feleségével és fiatal Rákóczy Ferencz urammal ő nagyságokkal együtt Ecsedből Erdélyországában be.

Die 16. sept. vettem az csertészi magam szőlője mellett való szőlőmöt Matjuczy Torma Jánostól és Bácsmegyei Miklós maradékitól flor. 200.

Die 2. aut 3. novembris vitték fogságba Patak várában Janchó Istvánt.

Die 7. ejusdem volt az kaposi mezőn mustrája az nemes Ung vármegyének.

Die 13. ejusdem végeztettem az udvaromon való kutamnak minden nemő munkáját Butka István szomszédommal el.

Die 19. ejusdem holt meg az szegény idvözült bátyám Horváth Miklós árva leánykája Darmán estve felé.

Anno 1658. die 9. januarii temettük el az hugocskámot Horváth Erzsébetet az öreg templomban.

Die 12. februarii voltam Zemplyen vármegyei törvényszékben elsőben.

Die 20. martii holt meg Göcze Istvánné ánjam Vajnatinán, Sziny Borbálya asszony.

Die 16. aprilis választatott harmadik esztendőbeli viceispánságra Orosz Tamás uram, én is akkor esztendején meg harmadszor az nemes vármegye assessorságára.

Die 19. junii temettük el az rodvánczi kápolnában az nemzetes és vitézlö Boxay Páll uramot.

Anno 1658. die 9. julii adta isten ez világra az első leánykámot délután öt és hat órák között, kit isten éltessen és neveljen nevének dicsőségére.

Die 14. ejusdem kereszteltettem meg Máriának az nagyanyja Sziny Andrásné asszonyom házánál Bernáth László uram lévén keresztatyja, és keresztanyja Dezsöffy Gáborné asszonyom.

Die 16. decemb. adta isten ez világra az Horváth István (?) bátyám uram fiát, melyet die 21. ejusdem kereszteltetének meg Ferenczuek.

Die 23. ejusdem lött az öcsém Horváth János leánykája Hamburkon, kinek neve Juliánka.

Anno 1659. die 31. januarii holt meg Baktán az tekintetes és nagyságos Szalai Barkóczy László uram ő nagysága, és azon esztendőben 29. aprilis temettetett el az leleszi templomban, Juliánka leányával együtt.

Anno 1659. die 24. julii indult meg nemzetes Csicseri Orosz Tamás uram Ubresi Pál urammal együtt Pozsonyba ez országgyülésére.

Die 1. oktobr. adta isten ez világra az első fiacskámot északának idején, melyet die 26. ejusdem kereszteltettem meg Vajnatinán Lászlónak, kit isten neveljen nevének dicsösségére, melynek volt keresztatyja Vitkay István uram, keresztanyja nemzetes Gyulafi Lászlóné asszonyom, az akkori pálóczi praedikátor Szelmenczy András uram keresztelte meg.

Anno 1660. die. 9. februarii hálta el Zichy Miklós uram az hugomat.

Die 9. martii ment be az kassai generalisságra nagy solennitással gróf Drugeth Homonnay György uram ő nagysága.

Anno eodem die 19. mensis aprilis az nagyméltóságu s boldog emlékezetű idősbik Rákóczy György erdélyi fejedelem relictája, méltóságos Lorántffy Zsuzsanna asszony ő nagysága mult ki boldogul ez világbul sárospataki várában és ugyan azon esztendőben die 17. octobris nagy solennitással temettetett el az sárospataki nagy templomba.

Anno eodem die 22. maji az méltóságos ifjabbik Rákóczy György erdélyi fejedelemnek lött nagy harcza Gyalu és Fenes között az budai vass vezérrel és egri basával, holott maga kezével egy nehány törököt ölt meg és sok jeles erős harczolása után maga is sebben esvén tőlük, mely miatt die 7. subsequentis mensis junii Várad várában boldogul mult ki ez világbul, honnan kevés idők mulva elsőben Ecsedben, azután Sárospatakra hozatván teste temettetett el az sárospataki nagy templomban die 24. aprilis, anni 1661.

Anno eodem vöttem fel az tekintetes nemes Ung vármegyében az szolgabiróságnak onusát die 14. junii.

Anno eodem die 27. augusti vötte meg Ali bassa Várad várát, megadván nekie az benne levők sok rontások után, nem várhatván sohonnan emberi segitséget szegények.

Anno eodem die 26. octobris Szentest hálta el, és 27. ejusdem hozta Pálóczra haza az feleségét cserneki Dersöffy Clara asszonyt Szalai Barkóczi István uram őnagysága.

Anno 1661. die 27. apr. délután 5. és 6. órák között áldott meg az isten az ő jóvoltából bennünket fiui magzatocskával, kit subsequenti die 3. maji kereszteltettem meg Györgynek, levén keresztatyja pesthi Ubresi Pál uram, keresztanyja pedig Csicseri Mihályné asszonyom ő kegyelme. —

Anno eodem die vero 27. maji az feleségem testvér bátyja, Sziny Gábor uram lakadalma lött meg Kemechén Debreczeni Judit asszonynyal.

Anno eodem die vero 2. augusti tettem második esztendőre ujobban nemes Ungh vármegyének szolgabirójává.

Anno eodem die 9. augusti lött meg az Forgách Miklós uram ő nagysága lakodalma Barkóczy Borbála kegyelmes aszonyommal ő nagyságával Pálóczon de igen futó félben, az sok rosz tatár hirek és Kemény Simony uramnak bizonyos erdélyi hadakkal erre Pálócz felé való jövetele s szaladása miatt,

mely miatt én is feleségemmel és cselédimmel ugyan akkor Eperjesre mentem.

Anno eodem circa diem 17. septembris az Erdélyben bement nimet és magyar tábor jött ki onnan Magyarországba, de ugyanazon időtájban tötte erdélyi fejedelemmé az török Apaffy Mihály uramat, fő emberségéből, azelőtt kevés idővel szabadulván meg tatárok rabságából; mely erdélyi fejedelemségen azelőtti esztendőkben sok változások löttenek, mivel tétetett volt fejedelemmé Réday Ferencz uram, de ő annak hamar időn sponte cedála, bemenvén ifjabbik Rákóczy György legitimus fejedelem Erdélyben. Kinek idejében ujabban Bartsay Ákos Rákóczy fejedelem ellen assummálta az fejedelemséget; azután ő sem lehete holtáig állandó az fejedelemségben, hanem Kemény János tételték fejedelemmé az török akaratja ellen, ki is az törökkel való harczon elvesze, hol, nem is tudatott ki miképen teste is hová lött el az több magyar levágatott testek között, s nem is lehetett eltemettetése is. Mely Kemény János mihent fejedelemmé kezdett lenni, csalárdul meglövöldöztette Bartsay Ákost, mindketten rútul válván meg fejedelemségektől, ugy tétetett oztán Apaffy Mihály fejedelemmé állandóul és az országtól is acceptáltatott legitime.

Anno eodem 9. octobris holt meg Ungvár várában az méltóságos gróf Homonnay György uram ő nagysága, Felső-Magyarországban, kassai generalisságában és ugyanazon várban levő templomban die 30. januarii anni sequentis 1662 nagy solennitással el is temettetett.

Anno 1662. die 16. januarii veszett el Kemény János fejedelem az törökök miatt nimet és horvát hadakkal együtt.

Anno eodem die 26. mensis aprilis nagy földindulás lött szerteszélyel mindenütt Magyarországban.

Anno eodem die 19. maji az ártalmas feletteb való nagy derék és havas hidegek megvötték az mezőben gabonáinkat és szőlőinket szerteszélyel mindenütt ez mi földünkön. Item die 28. julii példanélkül való hallatlan nagy esők szakadási löttenek, melyek sok házakat, nagy épületeket, még erdököt is elvittenek, terhes szekereket, de embereket elrontottanak s öltenek.

Ezen esztendőben re infecta oszlottanak el Pozsonyból az országgyüléséből az vármegyék követei, honnan die 12.

érkezett házához az ungvármegyei két követ Geoczi László s Chichery Ferencz uramék.

Eodem anno die 20. novembris választatott Ung vármegyei viceispánságra Chicseri Orosz Pál uram, de én töttem le az szolgabiróságot első alkalmatossággal, holott helyettem tétetett szolgabiróvá Losonczi András uram.

1663. die 15. aprilis testvérbátyám Horváth Pál uram fiacskáját Horváth Ferenczet temettük el az ungvári temetőben.

Anno eodem die 10. junii az méltóságos palatinus Veselényi Ferencz ujabban kassai generalisságra instelláltatik, az hová nemes Ung vármegye Csicseri Orosz Pált és Barani Gáspár uraimékat expediálta maga követeinek.

Anno eodem die vero 21. julii reggeli 7. óra tájban áldotta meg isten az feleségemet egy leánykával, melyet die prima subsequentis mensis augusti kereszteltettem meg pálóczi házamnál Zsuzsánnának, kit isten neveljen maga dicsőségére. Kereszt apja Kardos Pál, keresztanyja Haraszthy Miklósné asszonyom voltanak.

Anno eodem die 31. augusti Ungvárt mult ki ez világból Csicseri Orosz Tamás uram, ki azon Ungvár várában lévő templomban die 11. novemb. szép ceremoniával temettetett el.

Anno eodem die 25. septembris adták meg Érsekujvárát az törököknek az benne levő nimetek és magyarok, honnan Forgách Ádám generalis urammal ő nagyságával együtt békével kibocsáttattanak az benne levő nép az törököktől.

Anno eodem die 11. novembris istennek kegyelméből szenteltetett meg Kassa városában az helvetiai confessión levő uri fő és közrendbeliektől nagy költségekkel építtetett uj templom Czeglédi István praedicatorok idejében.

Anno 1664 die 23 martii Oros faluban esett az váradi törökök kezében Szalay Barkóczi Sigmond uram, néhai Barkóczi László uram ő nagysága fia, ki ugyan ottan hoszszas rabságban meg is holt, de az testi is odamaradott.

Anno eodem die 28 maji verték fel az magyarok és nimetek egynehány ezeren Várad várossát, honnan sok török rabokat és asszonyokat kihoztanak és sok nyereségek is volt, kevés károkkal, az holott gróf Barkóczy László uram oda maradott, lövés miatt esvén halála.

Anno eodem die 30. junii az portai fővezér vötte meg Zerény-ujvárat erővel.

A. e. die 20. 7bris indult ki nemes Ung vármegye szép frenquentiával az maga vármegyéjéből, Szendrőnél megegyezvén az palatinussal és Rottal uramékkal; ugyan onnan gróf Vesselényi Ferencz palatinus urunk házokhoz bocsátotta az vármegyéket die 6. octobris.

Anno eodem die 22. decembris én Pálóczi Horváth György adtam egy ezüst pohárt az pálóczi ecclesiához, hogy abból az urnak szent asztaláról, azon szent urnak vég vacsorájával az pálóczi helveticusok éljenek lelkek vigasztalására, mig isten templomukat hatalmokban megmarasztja és lelki tanítókat, vallásokon lévőket velem és maradékimmal együtt az szent sacramentomoknak és az isten igéjének hirdetésére és kiszolgáltatására szabadosson tartanunk megengedi. Ugyanakkor az én feleségem is Sziny Jusztina asszony azon istenes indulatából ezen móddal adott egy skófium aranynyal ágakra varrott patyolat keszkenőt, Kocsi János értelmes becsületes praedikator idejében ezen pálóczi ecclesiához.

Eodem anno die 24. decemb. Eperjesről hozattanak egy jó öreg harangot Ubresi Pál uram által flor. 220. közönségesen, melynek árában privatim is adtam én in paratis flor. 30. den. 24.

Anno 1665. die 13. aprilis ujabban kellett assumálnom magamra nemes Ung vármegye kivánságára az szolgabiróságot. Ezen holnapban nagy üstökös csillag látszott Magyarországban Lengyelország felöl sok ideig.

A. e. die 15. maji gróf Csáki Ferencz uram ő nagysága kassai fő generalisságra introducaltatott, nimet ur lévén az instellátora, az státusok s vármegyék követei nem consentiáltanak introductiójának, sőt contradicáltanak, hogy valameddig magyar által ujabban nem instelláltatik ő nagysága azon méltóságos tisztben, nem tartják generálissoknak az vármegyék, kinek ujabban az ország törvénye szerint kellett azután való időkben instelláltatni magyar által, s meg is esküdni azon tisztre.

Anno 1666. die 16. februarii sulyos kinvallási után áldotta meg isten az feleségemet egy fiui magzatocskával, kit die 28. ejusdem mensis pálóczi házamnál Kocsi János praedi-

kátor által kereszteltettem meg Ferencznek, kinek keresztatyja Dobay Gábor uram, és keresztanyja az ő kegyelme felesége Kérczi Mária asszony volt, kit isten neveljen szent nevének dicsőitésére.

Anno eodem die prima martii nagy solennitással celebráltatott zboróí kastélyában méltóságos fejedelem Rákóczy Ferencz uram ő nagysága lakodalma az Zereny Péter uram ő nagysága hajadon leányával.

Anno eodem die 7. junii Darmán választatott Ung vármegyei viceispánságra pesthi Ubresi Pál uram, és én is második esztendőbeli szolgabiróságban megmaradtam vármegyém sok kérésére.

Anno eodem die 18. junii, kezdettem az házam alatt levő pinczémnek ásatásához Pálóczon, és ugyan azon pinczének kőből való rakatásához kezdettem die 22. ejusdem az nagymihályi kőmüvesekkel; melyet végeztenek el azon kőmüvesek die 3. julii mensis immediate subsequentis anni ejusdem.

Anno eodem die 26. novembris állattam fel az utczától való nagy kapumot, és subsequentibus diebus az palánkomat is azon utcza felől csináltattam meg.

Anno eodem die 12. decembris az királyhelmeczi Erös nevö erdő alatt, igaz ország utján invádált hatalmasul magam személyében Barkóczy István uram és kivont puskájával offendált veréssel és döföldözésekkel.

Anno. 1667 die 28. et subsequentibus csináltattam egy festett almáriomot az házamban.

Anno eodem, die 22. et subsequentibus deszkáztattam meg az utcza felől levö nagy kapumat Asztalos Gáspárral, fl. 4, den. 60. fizettem nekie az almáriommal együtt való munkájáért.

Anno eodem die 13. maji Huszt városában holt meg az jó emlékezetű méltóságos jámbor ur gróf Ráday (így) Ferencz uram ő nagysága.

Anno eodem die 16. julii végeződött el az pálóczi templom sindelyezése, melyre ment 13. ezer sindely az mint computálhattam.

Anno eodem die 25. augusti ujobban vette fel az viceispánságnak tisztét pesthi Ubresi Pál uram, és én renunciál-

tam az szolgabiróságnak másod izben is, helyettem constituáltatott Mokcsay Ferencz uram harmad izben már szolgabirává.

Anno 1668. die 13. 14. februarii, Kis-Tárkánban lakozó Horváth Mihálynak adta haza Kaszás Ferencz bátyám uram az nagyobbik leányát feleségül.

Anno eodem die 28. augusti Barkóczi István uram ő nagysága első gyermeke Barkóczy Mária holt meg Golopon hertelen. Item 29. ejusdem Pálóczon egy fiacskája Barkóczy Ferencz nevő is hertelen megholt, kiket die 23. septembris temettenek el Leleszt.

Anno 1669. die 18. februarii délután mint egy három óra tájban született isten engedelméből egy kisded leánykám, melyet die 24. ejusdem mensis kereszteltettem meg Pálóczon Jutkának, Upori István urammal, ö kegyelme levén kereszt apja, kereszt anyja Csicseri Mihályné asszony Pankotay Klára asszony ő kegyelme.

Anno eodem die 14. aprilis Eperjes városában kezdtenek az traktára gyülni az deputatus urak, az felséges római császár kegyelmes urunk ő felsége és méltóságos Apaffy Mihály erdélyi fejedelem ő nagysága között mind két részről föntforgó praetensióknak complanálásáról, mely delegátióban ő felsége plenipotentiáriussa volt Rottal János uram ő nagysága, adjunctussi pedig azon commissióban magyarországi cancellarius Szegedi Ferencz pap ur, gróf Zeréni Péter horvátországi bán és gróf Petheö Zsigmond cassai vicegeneralis urak ő nagyságok. Mely méltóságos urakhoz ugyan Eperjesre ad diem 28. ejusdem mensis aprilis kegyelmes koronás király urunk ő felsége parancsolatjából convocáltatván az nemes vármegyék is, követek által compareáltanak, és azon méltóságos urak által declaráltatta ő felsége az törökkel ezelötti esztendőkben ineált pacificátiónak módját és conditioit az nemes vármegyéknek, de ugyan ő felsége parancsolatjából Báthori Sophia és Rákóczy Ferencz fejedelmi személyekkel az tizenhárom vármegye sok injuriáltatási, parochialis proventusoknak violenter való occupátioi tractáltattanak, de semmi jó effectussa nem lehetett, hanem minden eligazítás nélkül föntmaradtanak az fejedelmek kenykedések és complánálni elégségesen nem akaró voltok miatt. Item az Lónyay Gábor lónyai jószága

dolga is Csáki István és Kemény Jánosné között forgott fönt, atyafiságos compositiót tentálván közöttök az urak ő nagyságok, mely die 29. maji contractualiter resignáltatott is Lónyai Gábor uramnak, melyet Rabbi nevű ítélő mester ebűl elitélt volt tőle. Az eperjesi tractátusra pedig die 13. maji érkeztenek be az erdélyi fejedelem követei ugymint Kapi György uram ő nagysága, Teleki Mihály és Nemes János uramék ő kegyelmek.

Anno 1670. die 24. et sequentibus diebus mensis januarii Kassa városában nagy sokasággal és frequentiával gyülekeztenek az tizenhárom vármegye követei és urak ő nagyságok ezen az mi földünkön lakók, mindenik vármegyéből sok és számos követek delegáltatván oda, de némely vármegyék követei közül egynehányan el is maradtanak, ki házoknál s kik Kassán is elvonták magukat, mely gyülést csak az vármegyék rendelték volt, az haza megmaradásáról való tractának színe alatt. Honnan posta-követeket küldöttenek volt az statusok Breznó-Bányára az felső ugy mint Duna körül levő vármegyék követeihez ad diem 28. ejusdem mensis januarii az mint reá emlékezhetém Barkóczi István uramat és másokat is Háry Péter urammal együtt, és továbbra halasztódni egynehány napokig kivánták ezen vármegyék az felső vármegyék consultátiójokra való terminusokat, az melyre ezen tizenhárom vármegye követei is reá érkezhetnének az permánsióról való tractára. Mely terminus differálódván ad diem 16. martii anni ejusdem, oda expediáltattanak azon terminusra az 13. vármegye követei is, nemes Ungh vármegyéből mentenek oda követül Csernel Pál és Komjáti István uramék. Jelen lévén ottan kegyelmes urunk ő felsége deputátus comissáriussi és az ország követei között, ugymint: magyarországi palatinus Veselényi Ferencz, judex curiae uram Nádasdy Ferencz uram, Forgács Ádám, Zerény Péter horvátországi bán és méltóságos urak ő nagyságok. Holott is nem terminálódtatván az permánsióról való végezések, ujabban azon terminust is transferálták ez Eperjes városában ad diem 12. maji differálták azon 23. vármegye; azonban nagy változások interveniálván azon terminusig az mi földünkön, ez is csak elmult s reá sem gyültenek együnnen is, sem ő felsége részéről az commissárius urak, sem az vármegyék.

Anno eodem, die 10 aprilis in arcem Sárospatakiensem egynehány vármegyékből főrendeket Bocskay Istvánnal és Barkóczy István, Ferencz, Forgách Miklós urakkal convocálván Rákóczy Ferencz erdélyi választott fejedelem uram ő nagysága, hová az tokaji commendánt Starumberk uram ő nagysága is vicegerensével és egynehány officérekkel együtt találkozván oda menni, die 9. ejusdem úri módon megvendégelte, de más napon, ugymint die 10. aprilis megfogatta Barkóczy Ferencz uram és több főrendek által, ugyan az várban levén benn szálláson, és onnan magát az commendántot Regécz várában egynehányad magával fogva küldötte, az többit, ugymint az kisebb rendüeket pedig Patak várában hagyatta; azután pedig die 12. ejusdem Tokaj vára lövetésének mentenek, felszedvén az lövő szerszámokhoz az városokon az lakosokat és szőlőmunkásokat; azután nem sok napok mulva az hajdukot megmustráltatta. Akkor Szathmárt is irruáltak volt az szamosközi nemes és paraszt emberek, benne akarván rekeszteni az németeket, de igen hamar változék ez indulások mindenütt az magyaroknak; mihent Rákóczy Ferenczné édes atyja Bécsben való captiváltatása meghallatott Rákóczy Ferencztől, mely die prima maji Rákóczy Ferencztől promulgáltatott, tályai consultátiójokban kinyilatkozott minden convocatusok előtt, honnan Kolonich nevű nimet urat (Regécz várából lehozatván) felküldött ő felségéhez Rákóczy Ferencz uram ő nagysága, az ő felsége engesztelésére az több urak és convocatusok javallásokból. Azonban érkezvén az ő felsége levele az vármegyékhez ezen fellobbant állapotnak lecsendesitéséről, declarálván mindenekhez való gratiáját kegyelmes király urunk ő felsége. Ezen levele die 15. maji Darmán lett nemes Ung vármegye gyülésében publicáltatott, de ugy annyival is inkább nyaka szakadott s elbomlott ekkorbeli minden intentiójok az ő felsége ellen pártolkodni igyekezőknek. Tokaj alól és Szathmár alól elszállottanak s oszlottanak az magyarok, Stahrumberk uram is az több német foglyokkal Regéczből elbocsáttatott igen hamar időn, ugy mint circa diem primum aut 2-dum maji.

Anno eodem, die vero 4. junii holt meg Geöczy László régi notariussa nemes Ung vármegyének et die 8. ejusdem men. junii temettetett el ungvári templomban az városban.

Anno eodem die 8. junii érkezett Eperjeshez Spork generális Lothringiai herczeggel, Holstan nevü herczeggel, Hajszter és sok fő úri nimet tisztekkel az ő felsége nimet táborával, kikkel commissáriusul volt felföldi Majtény János magyar úr ő nagysága. Onnan késedelem nélkül szállottanak tábortól Parnóra, ott benn lévén az kastélyban az generál, az urak pedig az faluban szállásokon, de az táborozó nimetek Szécsben és több helyeken is voltanak, egynehány napokig ottan késvén. Azon héten fogatott meg Bónis Ferencz nevü főember az Homonnán lakó nemesektől, Viczmándy Ferencz, Bánóczi Sándor, Fodor Ádám és többektől minden drága javaitól megfosztatván, és vitetett fogva Parnóra az nimetek kezekben azoktól; ugy Bocskay Istvánné is felveretvén utjában Ráthi Sigmondtól és Báthory Sophia fejedelem aszony szolgáitól s gyalogjaitól, javaiban prédát hányván, magát elsőben Munkácsra, azután Szathmárra vitték fogságba rabul, az ura Bocskay István azelőtt egy nehány napokkal kocsin szaladván be Husztra, az hová utánna indulván az felesége is, ugy esett utjában Beregh vármegyében rabbá.

Anno eodem die 18. junii Parnótól bizonyos számu nimet vitézeket küldött Ungvárra Spork generális uram, kik azon alkalmatossággal Szentiványi Mihály, Komjáthy István, Thokay István, Dobai Gábor uramékot megfogdosták, Ungvár várában Pinkóczy Mihály és ifjabbik Bodony nevü szegény nemes emberekkel együtt vitték fogva őket az nimet táborra Parnóra, felpraedálván javokat az miket találhattanak; mely akkori alkalmatossággal én Parnón voltam követségben Forgách Istvánné aszonyomtól ő nagyságától, fia Forgách Miklós dolga végett az nimet generálishoz és urakhoz Bocskády Ádám urammal együtt, ki addig bement Husztra, az mig onnan megtértünk.

Anno eodem, die vero 24. ejusdem mensis junii Sárospatak várában introducáltatott az ő felsége nimet praesidiuma Spork generál által.

Anno eodem die 11. julii jött haza Unghvárra Thokaj várából az rabságból Komjáthi István uram, de az több rab társai ottan maradtanak arestomban Pinkóczyn és Bodonyn kivül, mivel azok már az előtt az táborból elbocsátódtanak szegények lévén. — Ezen héten arestáltattanak s fogattattanak

meg Kassán Csáky Ferencz kassai magyar generalis által az nimet parancsolatjából Baxa István, Csernel György, Semsey György, Figedi Nagy András, Fáy László, Székely András, Bancsi Márton uramék, ugy Nykházi és Farkas István uramék is. Eperjest pedig Soós György, Dobay András, Sárosy Sebestyén uramék, Kecscser Menyhártné aszonyom is, vitetvén rabul Kassára ő kegyelmek. Bártfán Ujfalusy Zsigmond uram, kit is Eperjesre vittenek fogságra. Ezen időben fogatott meg Szemere László uram is és Eperjest tartatott arestomban.

A. e. die 27. julii nimet praesidiuma ő felségének introducáltatott Kassára, azután mindjárást Eperjesre is és az több királyi városokra Spork János generális által, és az kapukról a magyar drabantok amovcáltatván, nimetek állottanak helyekben s az kapuk kulcsait is maguk kezekhez vötték az városbeliektől, és ugy indult fel Németországban Spork uram in fine mensis julii, continuálvan utját in augusto mense.

A. e. diem circa 4. quintum et subsequentibus diebus nemes szepesi kamara parancsolatjából foglalta el Szikszay Mátyás homonnai harminczados uram az Forgách Miklós uram ő nagysága szeregnyei, pálóczi, szirmai, barrabási és másutt levő curiáit s jószágit ő felsége számára.

Anno eodem die 4. novembris indultanak fel Bécs felé Lőcséről Rottal uramék ő nagyságok és több ő felsége commissariussi az commissióból, kit Spork János generális felmenetele után küldettenek volt le, ezelőtt circiter három holnapokkal, az magyarok dolgának világosan való kitanulására, miképen és kik által esett mind ez felső időkben lött állapot ezen az földön, a holott Rottal uram mellett lévén Lőcsén mind az ideig Kecser András uram, onnan elmenvén el is késérte egy darab utjában, a honnan megtérvén házához Peklénben ő kegyelme s ott sem késvén indult Kassára, mely utjában Barkóczy Ferencz uram ő nagysága által megfogatván, vitetett be Kassára árestom alá.

Anno eodem die 9. novembris Lőcséről az rabságbul érkezett házához Tarnóczra Thokai István uram Rottal uram ő nagysága annuentiájából.

Anno 1671. die 7. januarii tölt ki az Ungh vármegye tisztteinek, ugy Ubrizy Pál uram viceispánságának is idejek, és ezen

esztendőben az szék meg nem épülhetett az sok változó félelmetes állapotok miatt, hanem Tabódi Mihály egyik szolgabiró uram substituáltatván, supportálta az viceispánságnak akkorbeli terhes munkáját, és az repartitiónak fizetése ez időtájban csusza be ez mi nyomorult földünkben, mely miatt ez időben nekem is sokat kelle fáradoznom Kassára Spankó nevü nimet főgenerálishoz, Joanelli uramhoz, és az nemes szepesi kamarához fogyatkozott állapottal lévén akkor főrendekből már kicsiny vármegyénk.

Anno eodem 25. februarii érkezett az Rottal uram ő nagysága citátoriája pesthi Ubrisy Pálhoz, ki citáltatott Pozsonyban az zöld házhoz ad diem 6. aprilis, hová compárealt is nyavalyás, Tokay Istvánnal együtt indulván utjokra.

Anno eodem die 2. martii az Eperjest és Kassán árestum alatt levő főemberek is az szerint citáltattanak ugyan Pozsonyban az zöld házhoz, kik közül Eperjesről Keczer András, Ujfalusy Sigmond, Soós György, Dobai Gábor uramék, Kassáról penét (így) Bónis Ferencz, Figedi Nagy András, Székely András és Baxa István uramék azon héten indíttattanak meg Pozsony felé jóvigyázásuk alatt bizonyos számu nimeteknek, rabul lévén utjokban is ő kegyelmek.

Anno et mense eodem ad diem 16. citáltatott ugyan Rottal uram levelével Pozsonyba az zöld házhoz Mokcsay János uram is, hová compareált is Daróczy István és több becsületes emberekkel együtt.

Ad 18. diem ejusdem mensis citáltatott volna Forgách Miklos uram ő nagysága is, de már akkor Huszton érte a citatió és talán jó assecurátió alatt ártatlanságához bizván, talán onnan is felment volna, ha utjában való bizonyos jó securitasa lehetett volna onnan felül és Kassáról is az nimet generáltól.

Anno eodem die 26. aprilis indultanak meg Kassárul Pozsony felé Banchi Márton, Semsey György, Kubiny László, Farkas István rab főemberekkel az nimetek, Eperjesről pedig ugyanazon rabokkal együtt Szemere László, Sárosy Sebestyén uramékkal is megindultanak következendő napon az pozsonyi delegátusok eleiben törvényeknek elvételekre.

Anno eodem die 30. aprilis 8. és 9. óra között vétetődött feje Pozsonyban Bónis Ferencznek és ugyanottan az lutheránu-

sok temető kertekben el is temettetett az idevaló citatus nemes emberektől, hova, utjában, citatióra menvén Pozsony felé Czeglédi István kassai praedicator is s meg halván, teste Pozsonyban vitetvén, melléje temettetett el az ide alá való magyaroktól. Azon napon és órák között gróf Nádasdy Ferenczнek Bécsben, Nimetujhelyben penét gróf Zeréni Péternek, Frange-Pánnak (Tiszimpak nimet grófnak is) fejek vétetett.

A. eodem circa diem 3. maji Pozsonyban citátióra felmenvén incaptiváltattanak tekintetes nagyságos Szalay Barkóczi István és Ferencz uramék, és nimet árestom alá vitettenek külön külön való házakhoz.

Anno eodem die 3. junii nemes Ungh vármegyében Unghvárt celebráltatott generális gyülésében publicáltatott az ő felségétől Rákóczy Ferencz fejedelemnek adatott gratiája ő felsége levele által.

Anno eodem die 2. augusti délyesti hat óra tájban isten segítségéből lött egy kicsiny fiacskánk, kit die 9. ejusdem mensis augusti kereszteltettem meg Jánosnak Losonczy István nevü praedicatorral, lévén ő kegyelme az kereszt atyja is, kereszt anyja Csicseri Mihályné asszonyom ő kegyelme.

Anno eodem in mense augusti Starumberk pataki commendant vágatott kaput az sárospataki nagy templomnak kőfalain, hidat is csináltatván reája, tollálván az régi várhoz való nagy kaput, ugyanezen esztendőben az veres bástyához ragasztván rakatott egy nagy kőbástyát Patakon s az Bodrog vize felől is azon bástyától fogván kőfalt szintén az vár bástyájáig, elrontatván ottan két szép kertet, és az száraz-híd nevű utczát is, melyet utána való esztendőben követett az egy derék városnak s utczáknak elromlások.

Anno eodem die prima septembris nemes Zemplén vármegyének főispánságának administratorságára instelláltatott Vaskovich István leleszi praepost uram által az tekintetes nagyságos gróf gersei Petheő Sigmond uram ő nagysága szép solennitással.

Anno eodem die 28. et sequentibus az Rákóczy Ferencz fejedelem jószágiból mind Patakról s mind más városokból és falukból üzettenek ki praedicatorok, mesterek, deákok és cantorok nagy fenyegetődzéssel.

Eodem anno die 6. novembris Bécsből rabságból jött haza Patakra Baxa István uram, ugyanazon héten Barkóczy Ferencz uram ő nagysága is Bécsből vagy pozsonyi arestomból érkezett házához. Ezen holnapban jött meg pozsonyi arestomból Barkóczy István is circa diem 23. novembris.

Eodem anno die 5. decembris, csináltattam ólomban az nagy házamban három ablakomat hét forintért, de magamé volt nagyobb részint mind üvege s mind olma.

Die 9. decembris anni ejusdem az pozsonyi citatióból jöttenek házakhoz Ubresy Pál, Dobay Gábor, Soós György, Ujfalusy Sigmond és Szemere László uramék, együtt érkeztenek meg egy hét alatt ki-ki házához.

Ez esztendőben pedig Nykházy nevű főember nemes Ungh vármegyének régi jámbor viceispánja, Csernel György, Bánczi Márton és nagyidai Székely András elsőben, azután pedig egynehány holnapok mulván Gutth Dániel is eperjesi notárius vitettenek Bécsből Szléziában Glách nevü várban ad perpetuos carceres, kik külön külön magánosan egyenkint tartatnak ottan rabságban nagy vigyázás alatt, kik hogy valaha onnan való rabságokból szabadulást várhassanak életekben, nem lehet arról való reménységek soha szegény keresztyén atyánkfiainak emberi gondolkodás szerint, ha isten kegyelmes királyunk szívét hozzájok jobban nem lágyítja az magyar nemzettel együtt.

Anno 1672. die 23. januarii nemes Ungh vármegyében, Darmán celebráltatott gyülésében, az mi kegyelmes koronás király urunknak ő felségének olvastattanak és promulgáltattanak két rendbeli levelei: első az tavalyi mód szerint administráltatott repártitionak tovább való praestálásáról, azon felett az accisáról, bornak, szernek, (így) égettbornak, husnak accisájának megadásáról. Második az capitatiónak, mely minden nemes ember fejétől vagy személyétől öt öt nimet forintot teszen Szent-György napjára való megadásáról szólók, melyek Ubresy Pál uram, előbbeni viceispán által promulgáltattanak, melynek megfizetése ugyan az repartition és feletteb való gratuitus labornak praestálásán kivül az mi vármegyénkben nem effectuáltatott, de az királyi városokon az accisák usuáltattanak személy válogatás nélkül minden rendektől.

Anno eodem die 7. februarii egri püspök Szegedi Ferencz uram által foglaltatott el Unghvárt az evangelicusoktól az városban levő templomok és scholájuk, és Némethi István nevü becsületes praedicatorok ugy az mester is minden nemü tisztekben álló szolgálatoktól erős fenyegetésekkel tiltatott el azon püspöktől, gróf Eszterhas Mária néhai Homonnay György relictájának idejében; die 9. ejusdem azon szerint Nagy-Mihályban is azon püspök által foglaltatott el az templomok az evangelicusoktól és több helyekben is Zemplin vármegyében.

Die 11. mensis februarii anni ejusdem ujobban nemes Ungh vármegye székinek hosszas vacatiója után választatott viceispánságnak tisztire Csicseri Orosz Pál uram.

Die 15 februarii anni ejusdem Barkóczy Istvánné Derzsőffy Klára unszolásából Lokhinczki Mihály és Illyefalvi nevü Barkóczyné udvari papja által foglaltattanak el pálóczi, szennai és nagyszeretvai evangelicusok templomai, parochiai, scolái és harangjai, amoveáltatván általok ottan levő evangelicus praedicatorok is, Losonczi István nevű pálóczi praedicátor idejében.

Die 22. febr. választatott nemes Ungh vármegyei notariusságra Gyöngyösy Petheő János uram ő kegyelme.

Die 26. et 27. ejusdem Pesthi András itélő mester abjudicálta Butkai Istvánnétól Szirmai Sára asszonytól és neveletlen hajadon leányitól az butkai jószágot mind örökösi mind aquisitumokat Pethő Zsigmond uramnak és Palági Piroska néhai Petheő Jánosné asszonynak ő nagyságoknak, prokátoriban való defectusa miatt az relictanak, nem producálhatván literalia sua documenta, mely Palági Piroska asszony néhai Butkay Istvánnak édes anyja, árva leányinak pedig nagyanyjok volt, nem sokat használván előtte azon relátiója az árvákhoz.

Die 7. maji anni ejusdem az sok irigy vádak miatt Starumberk uram ő nagysága Patakon levő nimetek közül hozott circa 50. nimetet Szeregnye várában praesidiumul és ott hagyta őket.

Anno eodem die 1. julii Kapost törvényszéki alkalmatossággal két vagy három izben is megrendülvén s reszketvén nagy ropogásokkal hertelenséggel az vármegye háza egymásnak eltapodásával kellett kiszaladni és toloskodni az sok

nemességnek azon házból és más házhoz gyülni, valami boszorkány annyú csomonyai legényre lévén szintén akkor törvénye az vármegyének.

Die 3. augusti jött be Kassára nyolczad magával törökökkel az egri basa követe Musztafa aga nevő, kit jancsár aga után való első tisztnek mondottanak, eleiben küldvén ki Kassárul feles nimet s magyar lovasokat, kik bekisérték pompásan Spankó uram ő nagysága hintajában s lovain hozván be oda.

Ezen augustus havának utolsó hetin hallatott az magyarok megindulások az tiszántul, kik előtt hamar időn Kassához Bárcza nevű faluban szálván Spankó generális uram az nimetekkel és magyarokkal is, hova Barkóczy István uram is elment és die 15. septembris lött első csatájok az azon magyarokkal Spankau uramnak Eniczkénél, kik akkor alkalmasint triumpháltanak, sok károk esvén miattok az ő felsége nimet vitézinek; ki miatt beszállott Kassára Spankó generális uram mindjárást, az mikor azon alsó magyaroknak Petróczy István nagyságos uram, Szuhay Mátyás, Kende Gábor és Szepessy Pál uramék voltanak előljárójok.

Die 17. augusti adta meg azon magyar hadak közül valóknak Terebes várát Pesthy István uram kicsiny ijegetésre, ezen holnapban széledtenek el minden vármegyékben s ugy az mienkben is azon magyarokhoz való lovas és gyalog hadak, kik talpasoknak neveztettenek.

Anno eodem die 25. septembris nagy hertelenséggel való árja érkezvén az Ongh vizének, hallatlan fölöttébb való károkat tött egynehány napok alatt, Unghvár városában az diós malmot, major házakat és azok körül sok épületeket felfordítván, szép kerteknek házaknak és sok egyéb nagy épületeknek az földét is rettenetes mélyen elmosván elvitte, és arra az előtti épp magasan levő földnek elmosott helyére széget (így) az derék Onghnak folyása, köves iszappal felhányván a tájon előbbeni és a memoria hominum lévő meatussát, ugymint az vár hegye alatt való folyását; mely viznek ujabb ujabb árjai miatt sem az hidat sem gátokat állandóul, semmi nemü nagy munkájokkal és költségekkel meg nem csináltathatják, mivel az olta is sokszori romlásokat tött azon Ongh vizének árja mind házakban s mind egyébb épületekben, tovább tovább

rontván az nagy partokat az kertek és utczák felől, ugy hogy az sós utczát majd teljességgel, és az temető utczát is nagy részre elkezdette rontani.

In mense octobris anni ejusdem die vero 6. Báthory Sophia fejedelemasszony népétől s munkácsiaktól veretett fel Kapos várossa; felgyujtván az házakban, ottan egynehány ember halála is lött miattuk, melyel adtanak okot arra, hogy Ballai Pált az magyarok ide Ungh vármegyére küldötték és az sok elszéledt lovas és gyalog hadakat e tájon levőket összegyüjtvén reánk is eljöttenek és fegyver alatt nagy részét az Ungh vármegyei nemességnek melléjek vévén kedvek ellen Munkácsra vitték, hova azon héten Vesselényi Pál, Forgách Miklós, Ispán Ferencz, Gyulaffy László, Kende Márton, Barani Gáspár, Csernel Pál és sok magyar fő rendek bizonyos számu hadakkal érkezvén, megegyeztenek, felvevén Beregh vármegyét is és egynehány napok alatt, ugymint circa diem 9. 10. et reliquis diebus mensis octobris egy nehány ezeren sok pusztításokat és károkat töttenek, az köz vitézlő rendbeliek Munkács várához való krajnai jószágban egész Lengyelország határáig rettenetes marhahajtásokkal és egyéb pusztító praedálásokkal, honnan ötöd vagy hatod nap mulva az urak derék táborokkal együtt Kassa körül levő táborra indulván és Szécs-Keresztúrban megértvén az felső táborrul szaladóktól, hogy Gopp német generál, gróf Eszterházy Pál dunántul lévő magyar generális, nimet, horvát és magyar hadakkal Barkóczy Istvánnal és több urakkal onnan felül elérkezvén, az magyaroknak némely részét megverték s az vármegyékben és talpasokban főképen egynehány százat Györkénél levágván s az több hadak is elszaladván, ezzel is Szécs-Keresztúrból elszéledvén az Tisza felé szaladtanak el, Salamonnál költözvén által az Tiszán, melyet megértvén az Regécz, Boldókő, Patak, Tokaj, Onod, Szendrő és több várak alatt levő nép és hadak is mind Poroszló és Lucz felé szaladtanak által az Tiszán, Debreczenben és ottan körül való városokban szálván s széledvén el; elsőben is pedig az Lőcse városa alatt levő magyar hadak indulván meg Lőcse alól az ő felsége népe előtt, az ő felsége hadai pedig utánok nyomulván és az Tiszán Tokajnál által szálván, elsőben is Debreczenig mentenek utánuk, de

semmi harczok nem lehetett, hanem onnan Medgyes alá menvén, azt hitre feladták Gopp és Eszterhas Pál generalis uraméknak ő nagyságoknak és ő nagyságok is elrontották azon Medgyes várát s ugy tértek vissza az Tisza felé onnan táborostól, és Kálló várát, ki az szaladásban az magyaroktól felégettetett és elrontatott volt, megépíttetvén az földnépével nimet és magyar praesidium helyheztetett feles néppel (ugy magyarokkal is Barkóczy István mellé) melléje. Megépíttetvén egynehány hetek mulva azonban nem sok idő mulva securitást igérvén az hajduknak, azok közül öt hajduvárosbeliek szállottanak haza városokban, ugymint beszerményiek, nánásiak dorogiak, hatháziak, polgáriak az ő felsége hüsége alá. Az idő forgásában támadtanak az Tiszán innen az sok rendbeli pusztitó orosz hadak, kik egynehány vármegyékben kastélyokat, főemberek házait felvervén, nagy sok károkat töttenek, kik közül egyik rendbeliekkel elöljáróul volt Kereskényi Gáspár és két vagy három paterek, kik Vinna várát, csekei és bothyáni kastélyokat invadálván, sok főrendeknek nagy károkat töttenek; akkor tájban pusztíttatta az munkácsi oroszokkal el nemes Ungh vármegyét is nagy részből Munkácsról Báthory Sophia fejedelemasszony sok ezer forintokat érő károkat tétetvén, mindenféle marháknak elhajtásával s javoknak elpraedáltatásával, ugy hozván nem sok idő mulván Gopp generalistól mindeneknek gratiát ide Ungh vármegyében Komjáthi István nemes vármegyénk követe, melyel bátoríttatván az sok bujdosásban levő nemesség azután szállottanak házokhoz, az sokfelöl való nagy rettegő félelmek között az nemesség, s ugy érkezett azután az ő felsége levele által való gratiája is melyel bátorittatott meg az sok szegény nemesség házoknál, mely die 14. novembris publicáltatott darmai gyülésben legderekasabban az Gopp uram levelével együtt.

Anno 1673. in mense januarii az sok esők miatt nagy földáradások löttenek és vermekben sok károk is történtenek sok helyeken miatta.

Eodem anno die 15. martii holt meg Bécsben az császárné ő felsége, Leopoldus primus koronás királyunk első felesége.

Eodem anno die 14. martii Lopkovicz herczeg által magyarországi gubernátorságban instelláltatta ő felsége tisz-

teletes és felséges Joó János uramat ő nagyságát, adván Magyarország gubernálásában királyi authoritást ő nagyságának ő felsége cum cancellaria et sigillo regio.

Anno eodem die 17. martii Unghvár várában levő bujdosásában mult ki boldogul ez világból ugyanottan az én jó asszonyom, tekintetes és nagyságos Kapi Kata, néhai tekintetes és nagyságos Gémessi Forgách István uram özvegye, honnan illendő tisztességes halotti ceremoniával die 8. maji kihozván testét, vittük Szeregnye várába, és akkor ott letévén az testet, utánna következendő juliusnak 9. napján, az szeregnyei temető kertben, fiától Forgách András uramtól, szegény idvezült asszony dispositiójából építtetett uj temető helyben és boltban, illendő szép halotti pompával temettetett el.

Anno eodem die 27. martii Nagy-Kapost harmadrendben is kellett magamra vállalnom Ungh vármegyei szolgabiróságnak tisztit, más fél esztendeig viselvén.

Anno eodem die 25. Gopp nimet generál Kassán exequáltatta Tussay Miklós nevő Zemplin vármegyebeli nemes embert heted magával az város piaczán levő tömlöcz felett.

Anno eodem die 8 octobris záhonyi házától vitetett el Barkóczy Sándor uram ő nagysága Majos és több alsó magyarhadbeliektől rabul.

Die 13. et sequentibus diebus, deszkáztattam másodizben megh az udvaromot való kutamot.

Anno 1674. die 25. martii hoszszas és sulyos szenyvedési után az atyámfiának adott isten egy fiui magzatocskát, kit die 27. ejusdem mensis, titkon az nagy üldözésünk miatt Mokcsában Upori István praedicator által kereszteltettem meg Gábornak, Sárközi Gergely uram lévén keresztatyja és az ő kegyelme felesége keresztanyja. Ki születésétől fogva mind betegeskedvén, mult ki ez árnyék világból die 16. aprilis 10. óra tájban délben, kit die 21. ejusdem nagy lelki fájdalommal kellett pinkóczi romlott segrestyébe minden halotti czeremonia nélkül, harangszó alatt eltemettetnem, az sok lelki üldözésünk, templomainktól való priváltatásunk miatt.

Anno eodem die 3. april. holt meg Kaponyában bátyám, Kaszás Ferencz uram.

Anno eodem die 11. april. bujdosásában Huszton holt meg gimesi Forgách Miklós uram ő nagysága és azon holnapnak 24. napján temettetett el Huszt várában levő kápolnában.

Anno eodem die 28. julii nagy alkalmatlan csalárdsággal menvén be az nagy-tárkányi kastélyban egynehány talpas, alsó hadakozó magyarok felé, és rettenetes kinzással ölték meg az tekintetes és nagyságos Sennyey Ferencz uramot, elpraedálván minden javait is, magáét és másokét is, kit 7-ed magával öltenek meg szolgáival együtt.

Anno eodem die 14. augusti Bárczi Judit sógor asszonyt vötte el feleségül terebessi Horváth Zsigmond Vajnatinán.

Die 22. augusti anni ejusdem égett meg tüzzel Kassa városának nagyobb része, és bástyáknak puskapor miatt való felvetődések is lött ugyanakkor, mely rettenetes álgyuk ropogásival és kimondhatatlan romlással s károkkal lött meg az lakosoknak.

Anno eodem die 3. septembris Darmán épülvén meg az nemes Ungh vármegye széki én helyettem tötték szolgabirónak Korczvay Nagy-Mihályi Benedek uramat.

Anno eodem őszszel árestáltatott az Berény várában vitetett fogságban Lobkovicz nimet herczeg királya árultatásáért, kinek lévén több nimet urak is complicessi, fogattanak meg többen is ez időtájban.

Anno eodem in mense novembris Szent-Márton nap tájban indítódott Erdélyben nagy zenebona, mivel Béldy Pál uram Koppánban Vitéz Ferencz nevű fő ember házánál keresztségi alkalmatossággal több urakkal és az székelységgel együtt reá ütvén Bánffy Dénesre, magát egynehányad magával elszalasztván feleségét rabul elvitette.

(Más kézzel írva.)

Anno domini 1681. mentem bé Szatmárrul Erdély országába és Horváth Dávid bátyám uramhoz szállottam, ő kegyelme küldött az nagy-enyedi collegiumba.

Die 28. decembris anno eodem mentem fel az poesisban, volt praeceptorunk Vásárhelyi.

Anno 1684. az méltóságos erdélyi fejedelem Apaffy Mihály fiát ugyan Mihályt, az török császár követe fejedelem-

ségében bottal, zászlóval condecorálta etc. az ország is az előtt választván el.

Anno 1685. die 28. martii vettem az atyám levelét és abban való tudósítását az édes anyámnak Szinyi Justinának halála felől.

Anno 1685. die 14. junii jöttem ki Erdély országából, az ángyom Horváth Mojsesné Bagotay Klára asszony mutatta akkori készületemben nagy sok atyafiságát etc.

Eodem anno az kuruczságnak egészen nyakát szakasztották méltóságos Surlcz és Kaprara ő felsége generálissi.

Anno eodem mentem patvariára nemzetes Keszey Mihály uramhoz Sáros-Patakra die 17. junii.

Die 20 junii mindjárt indultam Keszey urammal Bécs felé, circa ultimam érkeztünk Bécsbe, szállásunk volt az medves vendégfogadóban, holott együtt voltanak szálláson nagy-bányai követek, egyiknek neve Enyedy István volt.

Anno eodem die 20. augusti Bécsben láttam először cum solennitate az felséges Leopold császárt és császárnét is az öreg császárnét is és az ő felsége leányát méltóságos bavariai herczegnét az Szent-István templomba menni.

Anno 1690. die 27. julii jegyzettem el feleségül Ungvárt Borbély Borbállát néhai Borbély alias Kasza Miklós leányát nehai Krompan János relictáját.

Die 30. jul. esküttem meg vele Eörben eodem anno, kivel isten éltessen maga dicsőségére etc. Horváth György.

Anno eodem die 18. augusti volt lakodalmi sollenitásunk ugyan Ungvárt az Borbély Miklósné asszonyom házánál.

Anno 1691. die 30. mensis aprilis adott az ur isten az feleségemtől Borbély Borbállátul egyszersmind két magzatokat fiat és leánykát, kiket isten jó voltábul meg is kereszteltettem, az fiacskát Ádámnak az lánkát Évának, isten őket nevellye maga dicsőségére.

Az leánkának Szerezliné asszonyom, az Ádámkónak Vonkóczi Jánosné asszonyom ungvári harminczadosné volt keresztanyjok, kereszt apjuk az leánkának Ladányi István uram, az fiucskának Daróczy István uram, az tarnóczi praedikátor mintegy lopva keresztelte Ungvárt meg.

Anno 1692. die 5. maji holt meg az atyám Pálóczi Horváth

György uram Istennek bölcs itéletéből nagy hertelen, semmi gongya nem lévén holt meg hét vagy nyolcz óra tájban pálóczi házánál, minden öltözetiben csak le dülvín az ágyára, rettenetes fohászkodási között megnémulván két fertály alatt epéjét kivetvén, istenben boldogul ki mult.

Tétettük az koporsóban die proxime subsequenti kedden.

Anno eodem die 11. presentis temettettük el szép sollenitással az pálóczi templomban, predikállott az háznál Szecsey nevü mokcsai praedikátor, az templomban Szalacsi János eöri praedikátor.

Anno eodem die 6. maji kezdettem jó támoszos födött sövénnyel az batfai házamat körül vetetni, kit is végeztenek el die 25. attacti mensis, elöl egy darab és oldalt is elmaradván benne. Az magam embereim közül karó hasogató s faragó és kertelő legényekre költöttem f. 4. dr. 50.

Anno eodem die 16. junii instelláltatott méltóságos egri püspök Fenesi György uram ő nagysága által ő felsége donatiója mellett méltóságos gróf székesi Bercsény Miklós uram ő nagysága Unghvárt az virágos kertben szép solennitással nemes Ungh vármegye főispánságában, néhai jó emlékezetű megholt Homonnay Bálint helyében, deposito clara voce juramento.

Az viczeispánságnak tisztiben meghagyatván előbbeni viceispán N. Gál Márton uram ő kegyelme; ugy az ungvári járásban is szolgabíró Homoky András komám uram, az szobránczban constituáltatott Fekete Miklós uram, az pálócziban Baxay Sigmond uram, az nagy-kaposiban penig engemet méltatlan szolgáját tevén szolgabirójának az n. vármegye sok mentségeim után. Esküttem az kaposi járásban Dekmár János az eöriben Jeleni Sigmond.

Eodem anno die 4. julii kezdettem Ungvárt az Borbély Miklós helye felén az feleségemre Borbély Borbállára nézendő harmad részen egy kis házat és komorát csináltatni. Az ácsoknak attam azon munkátul fl. 8. dr. 60. fát kész pinzen azon kivül kit magam hordattam vásárlottam fl. 7. fenyü deszkát fl. 8. den. 40. Item 7. szál deszkát pro denar. 40. mindenikét, facit f. 1. dr. 60.

Anno 1692. die 22. aug. az ungvári biró Szucsányi Márton az két hadnagygyal hatalmasul az országuttyábul behajtatta két

lovamot az maga udvarára és ottan az míg tetszett neki addig tartotta. Mely cselekedetiért judicialiter admoneáltatván nemzetes Homoky András komám uram nemes vármegye szolgabirája által azt felelte, ő hajtatta és ő parancsolattyábul hajtották be az hadnagyok az ország uttyán találván az szekeret.

Anno 1692. die 26. augusti Dobay Sámuel 12. kaszással reá menvén az hid között lévő tarnóczi határban lévő Balog Mátyás helye után való rétnek felét dél felöl megkaszáltatta die 29. ugyan Dobay Sámuel negyed magával fel is takarta, volt rajta 4. szekér széna.

Anno eodem et die 10. mensis octob. estveli kilencz és tiz óra között az szabados itéletü bölcs isten kettősön született Éva leánkámat az ungvári házambul sok keserves fájlódási után kiszólitotta. Temettettem el az bátfai templomban az segrestye küszöbje előtt.

Die 1692. in mensibus junio julio et augusto az egerek rettenetes sokasággal támattanak és kiváltképpen való nagy károkat tettenek, nevezet szerént az rozst egészben megették. Aratás után penig az sáskának soksága érkezett el ki is csak türhető kárt tehetett, azután reá jüvén az hideg csak el veszett, de helyben számtalan tojását hatta ki is ismét rettenetes sokasággal ki kelvén nagy károkat tettenek, melyek miatt ezen vármegyében igen nagy drágaság volt, ugy annyira hogy egy kassai köböl buza tiz forinton, rozs 8. for. az árpa 6. for. az zab penig az ben levő quartélyos hadak miatt négy forinton is utóllyára elment.

Anno 1694. die 11. mensis januar. adott az ur isten az feleségemnek Borbély Borbállának hetfün éczaka éjfél tájban egy fiu magzatocskát kit megkereszteltettem utánna következendő cseterteken Szent-Miklósi Sámuel bátfai öregebb predicátor által Palkónak, kit Isten nevellyen jó erkölcsben maga dicsösségére. Kereszt apja Daróczy istván uram, kereszt anyja penig Ladányi Istvánné asszonyom volt, koma asszonyok Homoky Andrásné Vonkóczy Jánosné Szerezliné és Görög Péterné asszonyomék voltak.

Anno 1694. pro die 13. dbr. certificáltattam vala én pálóczi Horváth György, viceispán N. Gál Márton uram, négy szolgabiró Homoki András, Horváth Mihály, Csicseri

Ambrus és Szentmiklósy uraimékkal, ugy több cointeressatusokkal együtt ő felsége comissiójábul bizonyos brachialis processus miatt, kit is prorogáltunk vala Hupka és Kollát-Helmeczen Kende Mihály uram ellen ki miatt Kende uram recurrált vala udvarhoz hallatlan rettenetes mocskokkal vádolván mind az birákot s mind az actorokat ugy mint Thuróczy Ferencz és Peltovics János uraimékat, nevezet szerint az birákat hogy hitetlenül és hamissan procedáltak, faveáltak az actoroknak, mely comissió Eperjest celebráltatott, jelen lévén Szent-Iványi László uram ő nagysága, Klobusiczky Ferencz uram ő nagysága, Galambos Ferencz uram, Sztankay Lajos uram, Keczer Sándor uram, Szent-Iványi Menyhért uram, Györky Pál uram, Szirmay András uram. Az actorok prókátora két Kokolozsányi s mi részünkről Meskó Jakab és Kubinyi uraimék, kik is contra incompetentiam judicatus allegálván sok törvényeket ugy praxist is, az érsek Szécsenyi és Ibráni uraimék causájokat kiben az comissionalis causák relegáltattak ad ordinarium juris cursum, máskint is abrogáltatván törvényesen és diplomatice is, mi is obtineáltuk és relegáltatott az extraordináriára ob gravitatem et in causae revisio judicatus, ki is pro 20. febr. leszen Beszterczén.

Eljüvén az breviseknek terminussa (ki is Beszterczérül transferáltatott vala Nagy-Szombatba) az elött való eperjesi terminusrul postára ülvén Gál Márton uram mind ő felségét s mind palatinus urunkat ő herczegségét alázatos suplicatiója által megtalálta, hogy mivel Kende uram és felesége Barkóczy Mária asszony az birákat partiálisoknak és hamissoknak declarálta az F. udvarnál, az breviseknek comprobálja nolens volens alioquin in poena talionis convincáltassék; az minthogy optineálta is és evocáltatta Kende uramat felségestül az brevisekre, pro 25. et subsequent. a holott valóban volt rajta judex curiae uram vicéje maga ottan ő nagysága kün lévén, hogy külön táblát ülvén először az Kende uram részérül az relegált causát reassummálták volna, de palatinus uram és a tábla nem engedte hogy különb táblát üllyenek, noha az juratus házrul házra keresvén az birákot az comparitióra adigálta volna, de ezek is abstrahálván magokat, az judex curiae uram vicéje Rutkay uram harmad nap mulva

nagy melancholiájában megholt. Az bírák penig az actorság mellett adigálván és restringálván Kendét arra hogy az partiálissát comprobállya, kiben succumbálván hosszas allegatiók után szintén convincáltatott volna. Hanem palatinus urunk ő herczegsége gratiájából intermediátorokat rendelvén nevezet szerént gróf Bercséni uram ő nagysága addig türvén az bírákat, az alkura accedáltak nagy nehezen, olly conditiókkal hogy Kende uram ellenek az cancellarián supplicatiójában feltett expositióját az bírák és több interessátusok iránt, palatinus urunk ő herczegsége és az egész tábla előtt palam et manifeste revocálta, és sinistra expositiónak lenni vallotta et in perpetuum mortificálta, az bírákat penig prókátorostól megkövette, az után Nagy-Szombatban meg is vendégelte, költségekért penig igért contractualiter fl. 900. Kirül mind az felséges cancellaria mind palatinus uraimék mind palatinus urunk ő herczegsége missiliter irt az nemes vármegyének s mint testimoniálist adott patenter.

1695. Ezen esztendőben az ur isten urnap után való északákon oly rettenetes dérrel látogatta meg nagyobb részét Magyarországnak, hogy az gabona vetéseknek nagyobb része virágjában megfagyott, elannyira hogy fű gyalánt (így) sok helyeken lekaszálták, az Tiszán túl is az kerti veteményeket mind elrontotta, az búzákban is sok kárt tett, az all helyeken lévő szőlő helyeket is egészlen elrontotta, hanem azután verekedett valami vesszejek az tűrűl, de haszontalan.

Ezen esztendőben az török császár igen nagy erővel által jütt az Dunán, az ő felsége ármádáját Péterváránál hagyván szintén ide fel Tömösvárhoz jött, kinek utána nyomulván az ő felsége ármádája is jött Jenőhöz, az török penig Erdély felé vette utját, kinek erdélyi generális Veterani uram Lugashoz jüvén eleiben, az holott is circa initium octobris az mint mondják, az török császár személye szerint teméntelen jancsár, arnót és lovas törökkel hirtelen obruálta Veterani uramat, ki is hét lovas regimenttel, nyolczszáz muskatályossal hallatlan rettenetes kemény harczot állván ebédtől fogvást szintén estig harczolt, de végre körülvétetvén a pogányságtul, maga is elesett. Ezen ármádának minden bagásiáját, ágyúját és élését elnyerték elfogyván az porok, magok is hátat adtak, és circiter az mint

referálják magok, eshetett el bennek két ezerig való, de az törökben az arnót basa s több nagy tisztek és majd kilencz ezer veszett. Ennek alkalmatosságával igen nagy riadás volt, az Tiszán túl való föld nyakaszakadtában minden élésit ott hagyván elfutott vala, de istennek hála, semmi oly derekas rablást nem tett, az praedával nagy sietve Lugastul csak visszament Landorfejérvára felé, kit isten örökké odaveszessen etc.

1695. Méltóságos gróf Bercsény Miklós uram ő nagysága, ezen vármegyének főispánja Váczi Mátyás nevü porkolábját circiter 12. hajduval, ugy az udvarbíráját és Küszögi Györgyöt, az gereni és itt való Ungvári János diák nevü ispánját itt Ungvárt az derékutczában levő házamra hatalmasul reaküldvén, mint valami praedálók, elsőben az elsőházamat dulták, azután az közepső házban találván az praedicatort Vári uramat, mint valami publicus malefactort az asztalnál megragadták és

die 15. aprilis emlitett Vári Mihály uramat kétfelöl fogván kivonták feleségestül gyermekestül és fogva vivén az vízig ezután onnét megirt cselédeivel együtt egész a vármegye padjáig fegyveresen kisérték. Elöször is rajtunk kezdette az persecutiót ö nagysága, noha eleget protestáltunk, obtestálván ő nagyságát főispáni tisztire, az ország törvényeire és az diplomákra, de ezekre csak azt felelte: parancsolatja van cardinalis Colonics uramtul meg kell cselekedni etc.

1696. esztendőben a 1. februar. kezdődve igen kellemetes tavaszi idők voltak, elannyira hogy usque ad 15. martii többire az tavaszi és mezei munkákat az emberek véghez is vitték, ugy a szőlő munkáknak is nagyobb részét.

Anno eodem die 12. martii az felséges jó isten reggeli nyolcz óra tájban áldott meg bennünket egy fiu magzatocskával, kit 19. ejusdem megkereszteltettem Vári Mihály uram által, ki mostan Radóczon praedicátorunk, Gyurkának, kivánván isten nevelje s éltesse maga dicsőségére; kereszt anyja n. Orosz Györgyné viczeispán asszonyom, kereszt apja Réti István, koma asszonyok: Ladányi Istvánné, Daróczyné és Havasyné asszonyomék.

Anno eodem az 13. vármegyének nagy panasza levén az felső vármegyék és az palatinus inproportionata limitatiója iránt, minthogy sem az 1647. esztendőbeli porták limitatiójához,

sem az Montecuculi expeditiójakor való contributióhoz nem accomodáltatott az mostani quantum, ki is két millióból áll. Arra nézve az 13. vármegye fű követül választván füispán Bercsény Miklós uramat ő nagyságát, ad status penig mindenik vármegye választott és expediált egy egy követet. Arra nézve ő felsége ennek a földnek injuriájára és annak orvoslására s az proportionata rectificátióra delegált singulariter egy commissiót palatinus urunkra ö herczegségére, és ő herczegsége pro sexta julii az egész országban levő vármegyék követeit és főispánjait convocálván az holott cardinalis Kolonics ő eminentiája is lévén jelen, sok disputátiók után más modalitást pro observanda propositionata limitatione nem talált az ország, hanem ujonnan dicatorokat és conscriptorokat rendeltek az egész országban kik az portákat conscribálják és ujabb rendben vegyék, mely munkára az nemes ország engem is méltatlan szolgáját méltóztatott Szirmay Péter urammal Szathmár vármegyében, ebben penig rendeltetett Ramocsa György uram Szabolcs vármegyéből Lévay urammal.

Eodem anno végben menvén ezen munka 18. octobris, az urak és követek, ugy dicator uraimék is Pozsonyban ismét egyben gyülvén tovább három hétnél disceptáltak; de minthogy ezen connumeratio majd minden vármegyében inkább difformiter ment végben, arra nézve pro repartitione duorum millionum vége (így) pro norma az 1647. esztendőbeli dicált communerátiója szerint a porták az országnak három részére felosztatott azon quantum, mely alkalmatossággal magam is Szirmay Péter urammal nemes Szathmár vármegyében az ország által rendeltettem vala dicatorul; hat-hat forint volt diurnumunk. Pro facienda relatione azon pozsonyi gyülésen jelen voltam.

Anno 1696. die 7. decembris csakhamar Pozsonyból viszszajövetelem után rendeltettem vala ezen nemes vármegye perceptorává. Annualis fizetésem volt f. 325, egész summája perceptiómnak exurgált ad fl. 32923.

Kirül isten segedelméből anno 1697. die 3. et 13. nemes vármegye deputátussi Szent-András havában tülem számot vevén, ugy mint n. Csicseri Orosz György viceispán, Orosz Ádám notarius, Hegyi István vicenotarius, Orosz Sigmond, Taboldi Gábor, Petrovay János uramék előtt minden ratiómat

liquidáltam és egy pénzzel sem marattam adóssa, kirül absolutiom is exstál n. vármegyétöl.

Ezen 1697. esztendőben die 4. novembris méltóságos füispán uram gróf Bercséni Miklós uram n.-váradi püspök Benkovics Ágoston uram által n. vármegye tiszteit restaurálta; a holott az urak voltak valóban azon, hogy Orosz Ádám uram lett volna viceispán; de az szegény nemesség felkiáltván noha eléggé disponáltatott, de nehányszor csak felkiáltván, többire egészlen az urak voksa ellen Orosz György uramra atták voksokat; ki miatt nolentes volentes ő kegyelmét kellett tenni viceispánnak. Candidátusok voltak n. Orosz György és Ádám, Taboldi Gábor és Barlók István uraimék, de az kettőre csak két két vox ment. Horváth Mihály és Haraszti Imre ki is az előtt csak substitutus volt, ketten az szolgabiróságban megmarattak, az unghvári járásban Barani Menyhárt, az szobránczban Fekete Miklós uramék tétettek szolgabirákká. Notariussá tétetett füispán uram recomendátiójábul Ráti Gergely uram. Azon épitő székben determináltatott, tovább perceptor ne legyen, hanem az négy szolgabiró percipi (igy) az esküttektől az pénzt, de az n. vármegye commissiójún kivül senki commissiójára semmit ne erogállyanak. De ez is falban romolván viszont mostani viceispán uram attiniálta az perceptorságot cum diminuto sallario perceptoratus in et ad fl. 91. x. 40. Rheñ.

Ezen esztendőben circa 2. julii Patak és Tokaj körül conspirálván egynehány paraszt ember és kapás, ejszakának idején ugyan egy éjjel Tokajt, császár béresi képekben menvén be Patakban erőszakkal, minthogy az commendáns az ujhelyi vásárra esett vala, megvették, kuruczoknak nevezvén magokat, a holott a németeket levágták, javokat felpraedálták, az után neki felesedvén, az föld népe hozzáadta magát, nagyobb részét fegyvertelen annyira, hogy circiter négy ezerig lehettek. Az körül levő vármegyékben levő sok köz rendet dementálván, felesen associálták vala közikben magukat. Szalontay nevü petrohai paraszt ember volt az patakiaknak kapitányok, az tokaiaknak Tokai Ferencz és ifjabbik Pákos, Thököly Imre neve alatt zászlókat csináltatván mindenfelé osztották és ez alá gyüjtötték az pórhadat. Az ki az nemesek közül közikben

nem állottak, persequálták, ölték, vágták, praedálták. Az Hegyalján Zánthó uramot is elfogták, a vicenotáriust Nagy Jánost, kit Meskó urammal Patak várában szorítottak vala, hogy kibocsátkozott a bástyán, nem akarván associálni magát, konczrul konczra vagdalták. Vécsey Sándor uramat ő nagyságát, ki is Ungvárrul Kassa felé ment volna Nátafalva táján felverték, de akkor elszállott; azután Varanórul viszont Kassa felé igyekezvén, az fogadott kalauza elárulta és ketten vagy hárman elállották utját és valamely Zemplén vármegyei esküdtből lett kurucz elfogta s bevitte Patakban, az holott leveleket találván nála, vitték az tömlöczbe, az holott az sok disznó nép neki zajdulván, diribről darabra vagdalták és megölték.

Ezen dologgal egész Bécsig rettentő lárma és futás támadt az egész országban, nem tudván senki honnét támadt ez nagy véletlen tumultus, az kinek első kezdetin mindjárt az ujhelyi vásárt felverték, az nemeseket persequálták, ott is az németeket az pataki commendánssal, ki is ottan az vásárvámot erősen szedi vala, összevagdalták s mind egyig megölték. Az parasztság szám nélkül ment ottan közikben, reménylették az portiónak végét szakasztják, biztatták az Tököly és török segitségével magukat. De közel lévén az Paszompier regementje (külde)tett ennek az tumultusnak opressiójára, kinek az pusztára Böcs nevü faluhoz az kuruczok eleiben mentek, de az Pál deák hajdui érkezvén oda, őket keményen megverték, noha a mint mondják, ki fegyverrel, ki csak viszsza szegezett kaszával in desperatione igen vakmerőképen viselték magukat.

Az alsó táborrul ezen tumultusnak lenyomására commendérozták Vademont Kereczegett (így) ki is Pál deák ezerével öszszegyüjtött ráczok és circiter 200-ig való némettel reájüvén Tokajra, először is ottan hamar megvette, az városban való népeket levágatta, az kuruczoknak nagyobb része az (Tiszán) általszaladt, és békével ment mintegy hatszázig Tömösvár felé, most is oda van. Tokaj alul az német ment Patak alá, az kik is mindjárt feladták magukat, de az jova azelőtt az Tokajbul elszaladt kuruczokkal conjungálván magát innét is Szalontaival együtt Tömösvár felé mentek. Az várt feladó hajduságot aztán az németek mint sertéseket egyben zárták, azután tömlöczökre hányták. Némelyeket karóba is

mintegy 18. vontak, az lakosoknak mindeneket felpraedálták. Az fideliseknek az infidelissel egy állapotja volt, itt nagy praedát tett az német had. Az körüllevő helyeken penig az rácz csak Zemlén vármegyéből 10.000 marháknál többet hajtottak el. Az falukról is papét, barátét, úrét, nemesét, parasztét, akár volt hű vagy hűségtelen három-négy mélyföldig Patak és Tokaj körül elhajtották.

1698. die 15. augusti született isten kegyelméből egy fiu magzatocskám kit sub sequenti die 20. ejusdem mostan Radvánczon lakozó praedicátorunk Kádas Pataki uram által megkereszteltettem Gábornak, kereszt anyja Thuróczy Istvánné Bácsmegyey Éva, kereszt apja n. Ráti István uram ki Gyurkó fiamnak is keresztapja, koma asszonyok: Vonkócziné, Tótfalusiné, Ladányiné, Küszögi Györgyné, Homoki Andrásné asszonyomék ő kegyelmek, kit az isten maga dicsőségére nevelylyen s éltessen Amen.

1699. die 13. és 14. január. itt körülöttünk rendkivül való rettenetes árvizek voltak, sok helt egész falut is elboritottak, az bozóti malmot fundámentumostul elvitte csak az gáttya maradt, sok becsületes embereknek szérüjökbül csürökbül csiplett életeket elseprette.

Eodem anno pro die 15. februarii kegyelmes urunk ő felsége az nemes vármegyéket az felséges József erczherczog fia, magyarországi király lakodalmára Bécsben, az egész nemes vármegyéket becsülettel convocáltatta, mely lakodalmi solennitásnak terminussa extendáltatott azután pro 22. ejusdem. Adja isten legyen édes hazánknak örömére.

1699. die 15. mensis 9bris estveli tiz és tizenegy óra között sok keserves kinlódási után az szabados itélető isten az veres himlő és sok kelevények által Palkó fiacskámot ez világbul kiszólitotta, kit is die 29. ejusdem tisztességesen eltemettettem az báttfai templomban az leánkám Évuska mellé jobb felől.

1700. Ezen uj saeculumban ezt az földet isten valóban megverte az terméketlenséggel mert az egész vármegyében alig van oly ember ki csak vetését is maga majorságában termett őszi élettel beérje.

Ezen esztendőben die 25. julii áldván meg az ur isten egy leány magzatocskával maga jó voltából az feleségem Kasza

Borbállátul, kit subsequent. die 1. aug. megkereszteltettem Ersébethnek unghvári plebánussal.

Ezen esztendőben die 13. et 14. 9-bris csaknem két esztendőbeli ratióimat complanáltam, kitűl igen kevés restantiám maradt el bizonyos inexolvált assignátiókra nézve.

Ezen esztendőben novembris holt meg az felséges spaniai király, kinek halálával az felséges római császár Leopoldus primus és az franczia király nagy hadakozáshoz készülnek, az királyságot obtineálni kivánván pro domicibus.

1701. esztendőben 20. marcii nagy mennydörgések hallattak, ezen esztendőben az eőszi vetések magukat szípen muttak (így) az rendkivüli nagy havak minden derekas kár nélkül többire egy hét alatt mind elmentek, az ember husvétig sem remélheti vala.

Ezen esztendőben Rákot 2000 rh. for. ez előtt circiter két esztendővel Remetét 3000 rh. for. m. Bercsényi uramtól ő nagyságától aquiráltam.

Die 12. martii az ungvári kümívesekkel egy szép kű pinczét a fundamento rakattam Remetén az majorban az kinek csak az puszta fundusa volt, ezen esztendőben penig egészlen fedett sövényekkel körül vetettem. Taval major házat, csürt, egy öreg kaput csináltattam reá. Et hoc omnia cedant ad majorem dei gloriam. Georgius Horváth de Pálócz.

Ezen esztendőben 18. aprilis insperate general Solari az ő felsége parancsolatja mellett a fejedelmet Rákoczy Ferenczet Sárost, Szirmay István uramat nagy authoritásu és emlékezetes ítélőmestert diákjával Sárosival arestum alatt behozták Eperjesre, és ottan szoros arestum alatt lévén, végre Kassára, onnan die 16. maji Buda felé vitték Vay Ádám urammal. Azután Vay Mihály uramat is Erdélybűl fogva vitték Kassára. Valamely uj machinatióval vádoltatnak, de valóságosan okát nem tudhatni. Vay Lászlót is utánok vitték. Mindezeket Nimet-Újhelyben kemény árestom alá vetették; 21. aprilis Nagy-Szombat táján postán felment Szluha Ferencz nevü ember, ítílőmester expeditora, megjelentvén gróf Bercsényi Miklós uramnak ő nagyságának azon urak casusát, azonnal elszaladott az úr az nyitrai hegyekbe, onnét Lengyelországban, az grófné pedig ment Bécsben; circa initium augusti az megnevezett

urak jószágát conventuális és capitulális személyek jelenlétekben t. nemes kamara deputátusi egészen conscribálták és sequestrum alatt usque in hodiernum diem vadnak, az res mobilisek penig pecsét alatt, az jószágokban penig az elöbbeni tisztek disponálnak.

1701. die 19. septembris ez mai nemes vármegye generalis gyülésének alkalmatosságával Ungvárt solenniter publicáltatni parancsoltatott kegyelmes urunk ő felsége patenter transmittált publica citatiója, az melyben declaráltatott, miképen istennek bölcs gondviseléséből kivilágosodott volna némely magyar uraknak természet szerint való kegyelmes királyunk ellen rebelliót koholó szándékok, az mely vétekben infascinatusnak találtatott volna méltóságos gróf székesi Bercsényi Miklós uram ő nagysága és Szirmay Miklós uram is, kik mindketten Lengyelországba profugiáltanak, azért azon publica citatiót t. n. vármegye minden úton-módon publicáltassa, sőt még ad valvas is kifüggesztesse, hogy intra spatium 6. haebdomadorum coram juditio delegato praeside comite Buceleni aulae caesareae cancellario se se sistant judicium recepturi alias in casu non comparitionis ex contumatia eisdem sequeretur sententia. Az kit is homagialiter elkövetvén nemes vármegye in copiis ad valvas portae domus congregationis Homoki András uram házánál kifüggesztetett. Isten ő felsége maga tudja, mindezek után mik következnek, eleintén ugyan minden vármegyékben az német hadakat praesidiumokra vitték, az strásákat megerősitették.

Die 3. decembris 1701. Unghvárt t. n. vármegyének gyülése lévén, az holott publicáltatott kegyelmes urunk ő felsége parancsolatja, az melyben parancsoltatott: hogy mivel méltóságos fejedelem Rákóczy Ferencz német-ujhelyi árestomából, az várban levő tiszteket az fejedelem asszony corrumpálván, valami uj lájtinánnal elszaladott rájtár ruhában és utját vette Nisider felé, onnét Morva szélire Slesián végig Baraszló felé és onnan Danczka, tovább penig maga a jó isten tudja mind utját mind dolgát mint leszen, csak ne lenne az haza gonoszára.

1702. die 13. martii generalis gyülés lévén Ungvártt, kegyelmes urunk ő felsége kemény parancsolatja mellett, az

szomszéd lengyel urak instantiájára, a Krajnyárul odajáró sütögető és praedaló orosz tolvajok megfogások, persecutiójok és congrua satisfactiójok végett az kárvallottaknak. Az mely gyülésre turmatim az lengyelek commisarius Viszovszky János urammal kijöttek és exequáltattak hárman, Buza kisebbik fia, egy Deák nevű pap praevia degredatione; az ungvári dominium részéről camara praefectussa Taonat uramat rendelte és deputa (így) fiscalis causak vicedirectora nemes Meskó Jakab uramat.

Ezen esztendőben a februario szép de igen szeles s száraz tavaszi idők jártak usque ad 10. apr.

Ezen esztendőben végeztetém el nagyobbára tavaly elkezdett remetei majoromban levő első házat és pinczét. Ezen majornak csak a puszta földgye lévén, nem kevés épséget tetettem benne.

Die 1. julii délután egy óra tájban nagy záporeső után hertelen az Szatthmári házába szállván az menkü öt esztendős fiát, 18. esztendős legényét megütötte ugy hogy szörnyű halállal meghótak.

Anno eodem sok istentelen emberek sinistra delátiójokbul az felséges magyar cancellaria előtt, nemes vármegye tisztei rútul denigráltattak. Hogy némelyek privata factiójok régen nemes vármegye székit meg nem épithette, mert dominandi libidine ducti grassálnak mostani tisztek az vármegyében. A kire nézve e mult nyáron kemény parancsolat mellett ezeknek inquisitiója és a szék épités delegáltatott personalis Klubusiczki Ferencz uramra ő nagyságára, kit camerae praefectus uram apprehendálván impediálta s el is haladott egyszer a terminus, de viszont pro 27. septbr. indicáltatott Nagy-Kaposra. A hová három vármegyék színe reágyülvén szép frequentiával de igen fastuose personalis uram megépitette a széket; én pedig absolute declaráltam magamot tovább a perceptorságot nem viselem. Az sok istentelen delatiókra a cancellaria parancsolattya mellett tülem igen szoros számot vettek, három vármegyéből ellenem gyűtött elmés emberek ugymint Usz Gábor uram n. Sáros vármegye notariusa, Brezinay uram assessora, és Szirmay András uram n. Zemplén vármegye assessora deputáltattak pro 27. ejusdem censurámra, sok féle involutió-

kat studio ellenem keresvén, mindazokban istenem segedelmébül oly készülettel voltam, noha négy esztendőrül a kikrül n. vármegyém előtt számot adtam vala kivánták formálni számadásomat, hogy mindeneknek csudálkozásával szépen általmentem számadásomon s adóssa sem maradtam, az kit nem liquidálhattam volna.

Midőn pedig történt ezen bestelenség rajtuk, siketségre nem vévén, ispán n. Orosz Ádám uramot noha nagy nehezen vettük reá, udvarhoz küttük, ugyan n. vármegye adott kőcséget; és először is detegálván az felséges cancellaria előtt, a cancellarius Matyasovszky uram nem engette továb mennyen, hanem simpliciter tagadta, nem a cancellaria hirével expediáltatott ő felsége neve alatt azon mocskos parancsolat, a minthogy interpretatorio mediante revocáltatott is, és végre pro die 27. sept. tisztességesen épült a szék meg. Camerae Praefectus uram Tavenat uram ez okbul is occasione hujus restaurationis igen rút bestelen contradictiót és protestátiót tett Klubusiczki uram ellen in facto..... restaurationis. Hac occasione ispán uram notarius és szolgabiró Csató Sándor uram megmarattak, az többirül levonták. Helyettem Ráti Sigmond uram constituáltatott perceptornak, én pedig mások csudálkozására hogy megmenekettem dicsőségesen istenemnek örök hálaadással tartozom, mert noha sokan reágyültenek az sok istentelen delatiókra idegen vármegyébül censorim, de minden ratióimat liquidáltam az ki is négy esztendő alatt extendáltatott száz hatvankét ezer és huszonnégy rhenes forintokra idest fl. 162,024. — Istennek bölcs teczésébül valakiknek gonosz delatiójával deferáltattunk udvarnál, annak nyakában bestelenség, nekünk penig minden vármegyék felett való böcsületünk következett.

Anno 1702. die 23. xbr adott az ur isten jóvoltábul feleségemnek Borbély Borb. sok keserves kinszenvedése után egy fiu magzatocskát reggeli nyócz óra tájban az ki is azonnal 12. óra tájban elbágyadván alig kereszteltethettem meg. Isten viszont 24. ejusdem ártatlan lelkét gyenge tagocskáibul kiszólitotta. Keresztapja volt Homoki Andrá[illegible], kereszt anyja Horvát Ádámné asszonyom, mult ki 12. óra tájban, neve volt Kozma.

Ezen esztendőben az ur isten az pínznek kimondhatlan szükit, mindenféle életnek, bornak, marhának és egyébb oeconomiai állapotoknak olcsóságát atta, ugy hogy sok helyeken egy véka szép buza hat poltura, rozs 3. polturán járt, 15. és 16. ft. egy pár jármos középszerü ökör, az bornak az főhelyeken az Hegyallyán 10. és 9. for. mi tájunkon öt for. s négyen.

Az bornak olcsóságát okozta az svédnek ezen esztendőben való uralkodása. Jövendő esztendőben mindezeknek nagyobb bűsége leszen.

Ezen esztendőben régi eleimtől kerestetett pálóczi két puszta telkinket m. gróf Barkóczi Ferencz uram Hegyiben lakó Bodó Zsigmond jussával itélőmester Bvornikovics János által perelvén, el nem nyerte, de más nevezet szín és praetextus alatt elfoglaltatván az juratussal, én viszont reexecutorium mellett akarván rehabeálni inhibitoriummal sokat impediáltattam, de az ur isten azokon is szerencsésen által vitt.

Georgius Horváth.

1703. die 11. junii viradóra az ur isten Gábor fiacskámat az vérhasbeli nyavala által nagy kinokal ez világból kiszóllitotta kit is 12. ejusdem bátfai templomban több gyermekim közé temettettem.

Ezen esztendőben az ur isten kimondhatlan szükségével az pénznek bennünket megostorozott, ellenben kelletlenségével mindenféle marháknak és életnek s bornak.

Ebben az esztendőben circa medium maji Kis Albert és Esze Tamás nevű tolvaj emberek nemes Beregh vármegyében, Lengyelországban az felső esztendőben elbujdosott Rákóczy és Bercsény uramék nevek alatt hadat gyüjtöttek és ebből rut tumultus támadott ugyanazon urak zászlói és passusi lévén nálok. Mostanában u. m. die 20. junii ugy hallatik, hogy jünnek nagy haddal Magyarországba.

Ugyan esztendőben (így) viszont csak hamar az időnek nagy boldogtalanságában az ur isten viszont megszomorított Gyurkó fiacskámnak az vérhas által való ki szólítatása által ki lött circa festum Jacobi apostoli, és nem az bátfai templomban tétettem, mert mindennap futás volt, szaladás és az kuruczoknak marha hajtások.

Eodem anno 17. septembris ugyan az emlitett urak parancsolatjából az praeda kedvéért kuruczczá vagy is az urak hűségire esküdt köz nemesi és paraszti rendek s kivált az ungvári Kranyárul lejött és szedett gubás orosz had az városban szállván, kit azon nap kinyomtunk, de másnap viszont beszállott, és megsokasodván, Ungvár várát körülszállotta, egy lelket sem bocsátottak be hozzánk a várban, continuálódott usque ad 15. martii bloquada, az közrend s végre az muskatélyosság is mindennap szökött, Munkács várát is azonban megadták, hasonló földképen obsideálván, az kin az commendáns is Svetlik Ferencz igen megütközvén, nagy sok dispositiónk és rationatiónk után feladta az várat. Az capitulatióra Miskolczra az urakhoz a fendrikét Orosz Ádám és Ráti Gergely uramékat expediáltuk vala, kik is az ott való delegatus Váy Ádám és Jánoky Sigmond uraiméknak könyen hívén, submittálták jószágink restitutiója iránt az bennrekedt nemesség dolgát az méltóságos fejedelem gratiájában; de megesett nekem, mert tovább félesztendőnél jószágomat viszsza nem adták, akkor is sok költségem és fáradságom után, csak a puszta földet adták meg.

Az úr isten oly rettenetes ítíletit bocsátotta reánk ez esztendőben, hogy szomszédink, jóakaróink és jobbágyink egészen felpraedáltak bennünket és ellenségesen üldöztenek, öltek, vágtak bennünket. Kitergeni Kollát György uram az nagy pinczémből rejtekemet felvevén 546. forintomat elvitte.

1704. die 15. januarii mind ennyi szorongattatásom idején viszont az úr isten egy fiu magzatocskával megáldott az kit is ugyan az várban megkereszteltettem Gyurkónak.

Ugyan ezen esztendőben die 17. martii Svetlik Ferencz unghvari német commendáns Unghvár várát nagy hoszszas disputatió után, minthogy már Munkács várát feladták vala, látván hogy az capitulatio mellett az munkácsi német egészlen ezen megyen el, feladta jó capitulatió mellett Unghvárát; az holott az bennrekedt nemesség egészlen magát az méltóságos fejedelem kegyelmességében ajánlván, azután pro praestando homagio (noha az vár feladásakor is praestálta) Eger alá ment az méltóságos fejedelemhez, az ki is szintén akkor Gyöngyösön volt, s oda is elmentünk, onnét viszont Egerre visszakisértük,

az holott is erősen bombáztatván az várat az várost elégetvén, csakugyan fel nem adta akkor az vár magát, hanem következendő uj esztendőre pro 1705. capitulált és armistitiumot nyert az fejedelemtül.

Három hét mulva az ungvári nemességnek kik várban szorultak vala joszágukat pusztán megadta az fejedelem, az kinek buzájok vagy gabonájok maradt az fiscus megtartotta és azután sollicitatióval nyerték meg.

Engem penig az unghvári nemesség és Vajda Jakab mind az méltóságos fejdelem s mind fű generalis Bercsény Miklós uram ő nagyságok előtt igen elvádoltak, de hamisan, mintha Unghvár várát az német commendánssal erősben és főképen én tartottam volna, kire nézve semmi jószágomat meg nem adták. Szégyen vallva, re infecta jöttem vissza Eger alól.

Az capitulatio mellett az várnak, resignatiója és az munitiók inventálása mikor volt, azalatt Vajda Jakab ungvári házaimat és majoromat, jó csűrömet az hadakkal elhányatta s az tüzre széllyelhordták.

Anno 1704. circa finem augusti Szeged alatt jószágomat obtineálván elfoglaltam és viszont kezdtem puszta kézzel oeconomisálni, egyszeri szántásban az mit vethettem s házaimat is valamentire felépitettem.

A. 1704. circa 10. xbris felmentem az méltóságos generalis szolgálatjára de roszkor, mert szintén Szent-István napján az némettel a magyarság Nagy-Szombatnál megütközvén, meggyőzetett és eloszlatott vala, az karácsoni innepeket Bajnóczon főgeneralisné asszonyomnál ő nagyságánál töltöttem.

Azután in anno 1705. circa 3. et. 4. tum (így) Léván tanálván az méltóságos generalis Bercsény Miklós uramat ő nagyságát, onnét negyed nap mulva ő nagyságával mentem Érsek-Ujvár felé a holott az elszállott hadakat egybe gyüjtvén, az Vág mentén Tardoskeddinél találtuk. — Azon hadakkal télnek idején is az Vágon tul helységekre szállott német ellenség ellen erősen portázott az méltóságos generalis.

Engem penig méltatlan voltomat nem tekintvén circa 26. januarii anno eodem hofmesterének tőn Nyitra városában.

Ad initium februarii az Vágh mellett levő Czetén nevü faluban (az midőn szintén az német Tornóczon az Vág mel-

lett Eszterházy Antal urammal levő hadainkat megcsapta és elszélesztette, ki mi (így) nagy lármánk volt igen elbetegedtem és onnét Lévára vittek az holott tovább két hónapnál feküdtem, igen jó gazdám volt Szombathely István uram.

Betegágyambul felépülvén, mentem onnét az méltóságos generalis uram ő nagysága bagazsiájához Nagy Tapolcsánba; de ad initium aprilis innét méltóságos generalis urammal ő nagyságával és az aszonynyal husvéti ünnepeket szentelni mentünk Nyitra várában, az holott is 6. eiusdem az méltóságos generalis tött hadibirónak, hórul hóra fizetésem lévén 96. rhenes forint.

Ad initium augusti Herbeville és Pálffy János császár hadi generálissi circa 12. regiementtel az élést Leopold várában bevitték, erős fegyverkezés alatt, népeknek nem kevés veszedelmével és az Vágon tul való földnek nem kicsiny pusztulásával, mert harmadnapig subsistálván, az körül levő faluk életjeket szalmájában az keresztekben találva, rettenetes sokat, két vagy háromszáz szekérrel behordottak többet 5000. keresztnél, marhát is alkalmast hattak és hajtottak be husnak.

Circa 8. augusti Vereskü felé vevén utját a nimet armada Budmericz és Vereskü között alatt erős helyre szállott, az magyarság circiter 50. ezer lovas és gyalog körül szállotta. Csalt vetvén az német, midőn látná magát veszedelemben lenni, mintha komolyan felé akarna szaladni, az gyalogságnak nagyobb részét eleiben rendelték ő penig az árkot maga előtt fasinal behánván, az hátulya felé való részit az magyarságnak megcsapta és confusióban hozta az egész corpust, mert az nagy árok és partok miatt csak felé sem fértek az ellenségnek, anyival inkább egyik az másik részt nem sithette, (így) ki miatt megszalattak, az magyar alkalmas szekereket (így) kevés nepeteket (így) vesztvén el, és az triumphus után más nap viszont az honnét jött vala az Csalóközben az nagy-magyari Dunán általment.

Innét olyan vélekedésben lévén az urak hogy netalán vagy Ujvárt szállja meg, az bányavárosoknak megyen, azért az haditanácsbul kiment, hogy distractióval kell az ellenséget azon intentiójától elvonni; az mint is főgenerális Bercsény Miklós uram ő nagysága az egybeszedett hadakkal circiter

8000ed magával Morvának ment és mind Perend felé s mind az bécsi hidak való alkalmas pusztitást tétetett, rettenetes marhát hajtottak ki.

Azalatt 6. regimentből álló dániai segitségek elérkezvén, addig lármáskodtak Ujvár felé hogy egykor circa finem augusti megfordulván az Csalóközbül az német és Seprösnél a nagy Dunán általkelvén Buda felé vette utját, az egész passusokról elvivén népét. Pestnél jött által az Dunán és Kecskemét felé onnét Csongrádnál az Tiszán általkölt és Túr felé utját Erdély felé vette; de az városok és faluk mindenütt elmentek ugy Debreczen is elöttük, az ki is mindenét praedára hagyván, megbecsülhetetlen nyereséget hagyott az ellenségnek; ottan egy hétig, Diószegnél is addig nyugodván és tölteződvén az méltóságos fejedelem eleiben szállott és Karikán rettenetes sánczot kerísztvén (így) az ellenség ellen azt megmellőzte és Sibó felé ment, az holott is még el nem készülvén az sánez vakmerőképen nekirohant, az holott is az gyalogságnak nagy kárával csak bement, és Erdélyt, az holott már Szebennél, Brassónál is Fagorasnál több erősség német kéznél nem lévén, azok is már agonisáltak insperate, annyira involválta az német hogy rövid időn egészlen magáévá tette.

Az méltóságos fejedelem mind az maga vezérlő fejedelemségének authorizáltatására nézve, mind az tovább való vagy hadakozásnak continuálására, s mind az békességnek intentálandó tractájára hogy jobb móddal indithassanak, pro 1. septembris mezei országgyülését Rákos mezejére indicaltatott szorosan és személy szerint az regnicolácat convocáltatván; de az rákosi gyülekezetet az ellenség inpediálván, transferáltatott Szécsényhez ezen gyülés, az ki is 12. septembris beállván az három ellő sessio, mind az gyülekezeteknek nevezetiben izzadozott, és azután commune voto confoederatorum pro libertate patriae statuum et ordinum Regni hungariae generalis conventusnak kereszteltetett.

Azután az egész status juramento mediante confoederaltak is és sok disseptatio után az religio dolga vármegyénkint transactione mediante véghez ment és a mellett denominált comissáriusok azután fogtak az resignatióhoz.

Nemes Ungh vármegyében ilyen transactio lett: az kis-

ráthi templom, ugy az csepeli is az catholicus atyafiaknak engedtetett, az nagy-kaposi templomhoz való parochialis ház Kis-Kaposban lévén ea conditione odaigértetett, ha az földesur per omnia cum similibus aedificiis et pertinentiis mást ad Kapost, ezt caedáljuk, mig az leszen penig, az régit szabadosan birják. Az unghvári kis templom is nekünk cum parochia et universis ad se pertinentiis viszszaadatott.

Ugyanezen szegény szécsényi gyülésben az méltóságos fejedelem magyarországi vezérlő fejedelemmel, méltóságos generalis gróf Bercsény Miklós uram ő nagysága, magyarországi főgenerálisnak declaráltatott. Az méltóságos fejedelem és generalis viszont megeskettetett, huszonnégy senator választatott papi, uri és nemesi rendekbül. Az kamarák helyett oeconomiai dichasterium és abban 12. consiliarius választatott, praeses penig Klobusiczky Ferencz uram, én is azon consiliumban pro consiliario hadi biróságombul választattam.

Ezen comitiumok székit Beszterczén rendelték, az holott is circa finem februarii instelláltattam, de viszont onnan Nagy-Szombatban hivattattam, az holott is Bezzegh Gábor halála után generalis fizető mesternek 4. martii anni 1706. tétettem Nitrán, az hadi cassát Pozsony vármegye viceispánja Sipeky Mihály uram és nitrai commendáns Ebeczky Sámuel (igy) uram assignálták.

1706. circa finem martii Nagy-Szombatban az hollandiai és angliai mediatorok által az császárral való tracta kezdetett és pro et contra in majo derekasan tractáltatott sub armistitio, de nem comportáltathatott és az tracta félbeszakadt. Az hollandiai mediatoroknak egyikének Brunicz (Bruiniux), másikának Rechteim (Rechteren) volt a neve. Az magyarországi plenipotentiarius deputatusok voltak, praeses: méltóságos főgenerális Bercsény uram, Sennyey István uram ország cancelláriussa, Kajali Pál, Lapsánszky János, Gerhárd György, Galambos Ferencz, Ráday Pál uram. Az papok közül Petes uram, Illyési uram és többek.

Ezen esztendőben circa initium maji méltóságos Rákóczy Ferenczné fejedelem asszony ő nagysága parolára urához Ujvárban bocsáttatott, az kinek is kijövetele nagy reménységet nyujtott az békességre s nagy pompával is acceptáltatott Nitrán az

fejedelem és az ország által. Más fél hónap mulva, az midőn az békesség nem succedált, viszont hasonló pompával kikísértetett.

Ezen esztendőben az magyarok capitulatióra Esztergom várát circa ultimam septembris meg vették vala az némettől, de az is viszont két hét alatt visszavette, az . . . ovai sánczban sok népünket levágta.

1707. Ezen esztendőben circa initium junii az országgyülése Ónadnál, vagy is Körömnél beállott, az holott Rakovszky és Okolicsány Christoph nemes Thurócz vármegye követei circa 8. ejusdem az ország sátorában öszvevagdaltattak.

Ezen gyülésben sok külön különféle articulusok az rézpénznek valorárúl és az által zálogos jószágoknak redemptiójárúl condáltattanak, az királyt exauthorálták és reabnuntiatiójárúl articulust is condáltak.

Ezen esztendőben az németnek két corpussa volt: Dunán innét Sarumbergh, Dunántul Rabbatin és Pálffy. Rabbatin in Sber (így) Erdélybe ment, az miénket kinyomta.

Ezen esztendőben die 8. augusti az úr isten táborban az felföldön létemben valóban megszomorított, mert gyermeket szülvén 7. ejusdem utána való napnak 8. és 9. órája között kedves feleségemet nemzetes Kasza Borbálát nagy reménlen kiszólította. Elmaradott tüle csecsemő leánykája kit is ugyan 8. megkereszteltek Juliánnának; t. Orosz Sigmond uram kereszt apja Orosz Ádámné asszonyom keresztanyja volt. Az úr isten nevelje fel a maga dicsösségére. Az feleségemet penigh igen tisztességesen az bátfai templomban eltakarítottam, több volt 300. embernél az temetésen.

Ezen véletlen halála történvén üdvezült páromnak hon nem létemben, az mostoha leányim de kivált János deákné Rosina ungvári házamnál találtatott költségemet és ház köz portékáimat, ugy ládabeli fejér ruhákat, véggel gyolcsokat és egyebeket, míg megérkeztem mind titkos helyekre elhordatta s oda is vesztette, nem kivánván az rosz asszonnyal mocskolódni és emberek nyelvére adnom magamat. Sőt talán több károkat vallottam volna, ha akkori főispán uram parancsolattyából az derék ládáim pecsét alá nem vétettek vala, igy is káraim akármi könnyen 500 flor. extendáltattak.

(Harmadfél üres lap következik.)

1708. die 15. junii midőn az egri concursusról utamot Ungvár felé vettem volna, az útban tekintetes nemzetes Mónaki Ferencz uram hajadon leányát Erzsébetet életem párjának jegyzettem, hittel köteleztettem és 16. ejusdem katonáson el is hoztam, 17. ungvári házamhoz is érkeztem vele. Az úr isten terjessze kegyelmébül áldását ezen második házasságomra is és fordítsa ostorát rúlunk.

(Következik egyik fiának későbbi jegyzése.)

Ezen második házassága szegény atyánknak igen szerencsétlen és egészen isten ostora volt, mert ez pazarló, fajtalan életű és minden gonoszságokkal megrakodott rosz asszony volt, megbizonyította éltének rosz maga alkalmaztatása, melyért a kassai apáczák közé is küldetett pro melioratione sui, onnét kihozattatván, minthogy nem felejthette el rosz fajtalan életét, miképen colludált Tarnóczi Ferencz nevü német t. Karaffa regementyebeli lajtinánttal, és hogy ölette meg gyilkosul édes atyámot, alább akár ki is megláthattya.

(Maga az atyának szintén későbbi írása.)

Anno 1709. die 3. februarii az ur isten megírt házastársamat megáldotta egy fiu magzatocskával (kit is szánkázásban feldülvén egy holnappal előbb hozott el); megkereszteltettem penigh Ferencznek die 24. febr., keresztapja volt m. Szunyogh Gáspár uram ő nga, keresztanyja Pexa Imréné asszonyom, komák Horváth Ádám uram feleségestül, Szabiné asszonyom urastul, Pekxa és Cseri Imre uramék, Ladnay István uram.

Anno eodem (1708) die 3. augusti az szabados itéletü úr isten Trencsénnél az az barát-lehotai árkok között az midőn az német ellenségnek csak cavalleriája circa 7000. számmal rajtajött volna nemzetünkön, feles számmal lévő nemzetünk fegyverét oly confusióban hozta, hogy többire in primo ingressu velitationem egy salve adása nélkül hátat adott az ellenségnek, és gyalázatosan, az holott is gyalogságunknak szinét és szivét elvesztők, az egész hadak rettenetesen elszéledtenek, kiket azután nagy nehezen öszszevettek, de derék operatiót nem tehettek.

Az ellenség azután naponkint erössödött és in junio Nitra várát is harmadfél napi obsidio után, egynehány bombát

felé vetvén ki miatt benne levő commendans Révay Gáspár uram megrémülvén feladta, és annak megvételével az egész Nitra s Trencsén és Pozsony vármegyék tőlünk elestenek. Az német Nitrától vette magát az Vág mellé, és onnat ment É. Ujvár alá, erősen bombáztatta, ugy annyira, hogy három hét alatt bombát, kartácsot és tüzes koszorut 3800-at bocsátott bele, de Bertóty István uram több benne levő tisztekkel magokat igen dicséretesen viselték, az minthogy az ellenség szégyen vallva onnét elszállott de csakhamar az bányavárosokat tőlünk elvette. Viszont az télnek keménységével nem gondolván az német, Zeliznél, Mocsonoknál erős sánczokat csinált, in januario Turócz, Árva és Liptó vármegyéket tőlünk elvette.

Ezen esztendőben hallatlan kemény hideg tél volt, ugy anyira hogy az utban sok emberek, vadak és madarak megfagytanak. Az diófák és szőlők egészen, ugy más gyümölcsfák is elromlottak, az vetések országszerte de kivált e tájon egészlen kifagytak.

Ezen esztendőben többire semmi őszi vetésből való aratás nem volt, annyira hogy mind inkább tavalival kellett vetni. Az szőlőkön az mi kevés termés mutatkozott is, aratás után való esős idők ugy elvesztették, semmi szüret nem volt, ugy annyira, hogy egész szőlleinkből egy átal bort szürhettem.

1709. die 2. junii az mindeneket bölcsen igazgató és tetszése szerint cselekedő isten Julis leányomat ez világból Mogyoróst hirtelen ez világból távol létemben ki szólitotta és 19. aug. bátfai templomban eltemettettem édes anyja mellett.

Ezen esztendőben nagy szükség volt kivált az kenyérből ellenben az ellenségnek nagy progressussa, az Dunán tulsó földet és erősségeket egészben magáévá tette. Innét az Dunán is Bars és Nógrád megyéket elvette, Szécsényben, Vadkerten, Losonczon postirungot tett, Gács várát megvett minden lövés nélkül, mert a hajduság letette az fegyvert.

Itt dolgát végezvén, az gyalogsággal Hajszter ment az bányavárosoknak, onnét szándékát mondják Szepes felé lenne.

Ezen esztendőben az svetiai király, ki is az muszka czárt Lengyelországból épen Moszkában hajtotta, ott is az országban grassált erősségeit és sánczait megvette, sok népét levágta, ellenben az muszka is adég adta hátát neki, az maga országát

az svetiai had valamerre ment körülbe husz mélyföldre elégette, népét elhajtotta, ki miatt nagy éhség vala az svecus táborán, egykor rajta menvén az czár lovassa az svecuson 70. ezerig azt nyolczezered magával viszszaverte, de végre az kozáksága és számos gyalogja körülvette az svecust, egész táborát rabbá ejtette vagy levágta. Az király egy nehány század magával szállott az Neper vizén által Tatárországban, az holott ugy hallatik az Hán igen pompásan fogadta, és azután az török császár parancsolatjábul Konstantinápolyba kisértette. Az muszka czár penig egész hadaival Lengyelországot elburitotta, Augustust ki már tavaly resignálta volt az lengyel országi királyságot, az királyságban bevitte.

Stanislaus, Svecus által inauguráltatott lengyel király mellette levőkkel és az svetiai haddal Bavarián keresztül Livonia felé szaladt.

Die 16. xbris nevezett király hadi fővezére generalisát elszalasztatván Kratzán nevü svetiai generalistul és Stanislaus királytul, Potoczki ugyan némely sveciai seregekkel, tatárokkal, lengyelekkel és torarisokkal s jeles tisztekkel az országszolgálatjára és segitségére kötelezik magukat, mind össze 4000, de nagy nehezen szállottak és veszéllyel az muszka és saxo hadain magukat általvágván sok helyt lovokat igen elvesztették.

Már azelőtt erős ostromlási után Lőcsét Hajszter gyalázatosan odahagyta, az mieink Andrásy István és brigadéros Czelder uraimék vezérletek alatt derekasan defendálván.

Lyubomerszki és Sztarozta Szondeczki mellette levőkkel s circiter 3000. magukkal az nemzethez állottanak. Die 20. ejusdem Kézmárkot az német megveszi, Szomolnokot, Rosnyót sánczolja.

Die 2. decembr. ipam nemzetes Mónaki Ferencz uram meghal 9. ejusd. csak hirünk nélkül fia Mónaki Mihály el is temeti, mert igen lármás volt az idő.

Ezen esztendőben nem csak Kőrös, Kecskemét táján, azholott in junio kezdett grassálni az pestis, de egész Heves vármegyét és Pestet in augusto, septembri et 8bri elpusztítja, azután Borsod vármegyében is erősen kezde pusztítani, in novembri et decembri Miskolcz, Szikszó, Megyaszó, azután az egész hegy-

allyai városok, Táját is, ugy az Bodrogközt, itt is Eört, Darmát és Kapost, Mokcsa tájékát is ugy annyira, hogy mind három büntető ostora istennek: az dög, fegyver és éhség keményen érdekli, s majd elpusztítja maroknyi nemzetünket.

Legkiváltképen ezen 1710. esztendőbeli aprilis, majusi és juniusi havakban grassált Ungvárt és más planitiesen levő falukban az pestis annyira hogy ugy elrémültek az emberek, csak olyban tartják magokat mint az mészárszékre rendeltetett juhok.

Nékem is jó házi gazdám Lukács, 24. maji az szántóknál lebetegedvén harmadnapra meghala.

Die 16. junii reggel komám Soltovics János uram ugyan az pestis által hirtelen kimulék ez világbul azután az felesége is és unokája két hét mulva.

1710. die 9. julii viradóra áldott meg az úr isten mostani feleségemtül Mónaki Erzsébettül egy fiu magzatocskával kit az mastani isten ítéletiben die 10. ejusdem meg is kereszteltettem Farkasnak itt való praedicator Szombati Mihály uram által, keresztapja itt való commendáns Barany András uram, keresztanyja az praedicatorné, komák Zombori János uram, éltesse isten maga dicsőségére, hazája szolgálatjára.

1710. die 17. julii kisded fiacskám Ferencz 12. óra tájban megbetegedvén mostani közönséges csapásit istennek valóban megkóstolta, az minthogy 19. ejusdem szombatra nyolcz és kilencz óra között ártatlan lelkét teremtőjének nekünk szüleinek szomoruságokra meg is adá, az kinek hidegedett tetemecskéjét ugyan az nap déllyesti 5. órakor el is takarítattam tisztességesen az ungvári templomban az predikálló szék eliben. Ugy látszik meg sem szünik az isten öldöklő angyala miglen bünük ellen gerjedező haragja meg nem emészt; annyira el is holtak itt az emberek, itt ott látni egy embert az városban. Oh irgalmas isten, szűnjél meg tőlünk hadd vegyünk erőt!

Die 13. aug. nemzetes Mónaki Susánna, azelütt másfél héttel férje Aragon Ferencz; 19. ejusdem jámbor jó erkölcsü sógorom is nemzetes Mónaki Mihály, az mostani szörnyü isten ítéleti által ki ragattak. Mónaki Mihályt 31. ejusdem eltemették Léken; az Isten nyugossa meg az örök életben; ezekre majd két száz for. költöttem tulajdon pénzemet.

1711. Az egerek az hegyek között nagy károkat tettek, az oroszságnak majd minden zabját megemésztették, miatt (így) rettenetes szükség volt közöttük, ugy is kevés vetést s azt is kísün tehettek vala az rettenetes pestis miatt az emberek, azért ezen az környéken nem annyira drágaság mint igen nagy szükség lőn.

Ezen esztendöben valamint az pestis előtte valóban ugy most az marhának rettenetes dögi és betegsége volt.

(fél lap üres.)

1712. die 1. aut 2. febr. Plusinczki nevü fiscalis tiszt, Niczki István istentelen incselkedésébül nagy hamissan bevádolt méltóságos felmarschal és kassai generalis uram ő excellenciája előtt, mint ha az religio dolgában nemes vármegye deputatiója Ráti Gergely uram házánál Ungvárt elolvastatott felséges császárné Eleonora Magdalena tit. kegyelmes asszonyunk kegyelmes parancsolatja ellen becstelenül insinuáltam volna, kire nézve ő excellentiája 6. ejusdem Kassára hivatván öt hétig ottan várakoztatott mivel az előtt az bellicum consilium delatiómat megirta vala.

1712. die 25. febr. viszont az úr isten megáldott mostani feleségemtűl Mónaki Erzsébettül egy leány magzatocskával, kit is azután 6. martii megkeresztöltetett feleségem itthon nem létemben Juliánnának, tekintetes Horváth Ádám uram volt keresztapja, keresztanyja ugyan az felesége elsőbbeni komám asszony, komák Ráti György uram feleségestöl.

Anno eodem in 3. aprilis felséges Károly császár spanyur és csehországi király nagy veszedelmes utakon Spanyolországból Bécsbe érkezvén, Pozsonyban országgyűlését indicáltatott az magyar királyságra való coronatióra és más országos dolgokra nézve pro 3tia aprilis, de az pestistől való félelem miatt továbbra protraháltatott.

Ezen nemes vármegye követeinek választattak vala tekintetes nemzetes Csicseri Orosz Ádám viceispán és Draveczky Gáspár notarius uramék, de az bölcs isten ez világbul elötte indulásoknak egy héttel circiter Orosz Ádám uramat kiszóllitván, oly defectussában ezen nemes vármegye helyette Niczky Istvánt expediálta.

Circa 20. maji nagy solennitással az király koronázatja

Pozsonyban véghez ment, azon alkalmatossággal nagy dicsőségesen köszöntvén az ország ő felségét, ezen puszta országot ajánlották kegyelmes directiója alá; ellenben ő felsége is nagy kegyelmes resolutiójával és peroratiójával igen szépen megvigasztalta az országot, és nem kicsiny reménységet nyujtott kegyelmes országlásárul. Ezen gyülésben mind maga az felséges császár és király, mind az ministeri, kik receptusok valának Magyarországban, mind magyar ruhában ültenek, ugy az német ruháju magyarok is igen nagy pompával és fényességgel. Ezen gyülés példa nélkül hoszszas időre nyult, ugyhogy a majo usque novembrem ottan tartózkodtak az követek, de egy hónapig se volt sessiójok, kikopván kőtségekből mind haza szivódtak re infecta és az gyülésben végezett articulusok meg nem ratificáltattak, hanem arra ujabban kell felgyülekezni.

Ezen esztendőben majusban hallatlan muska támadván, képtelen nagy csipéssel számtalan ökröt, lovat, tehenet, kecskét, ebet és embert is megölt az ki históriában sem hallatott.

Ebben az esztendőben sokáig tartó rettenetes dögi volt az marhának ugy hogy csak mi sem maradott sok helyeken. Igen nagy drágasága nem volt az buzának és rozsnak de hallatlan szüksége és éhel halása az pénznek szüki miatt az szegénységnek.

Ezen esztendőben Pinkóczi Zahar felől való mezőn az egész falu földgyeit conscribáltattam vala, sokaknál tapasztaltam szolgabiró uram jelenlétében földeimnek hatalmasul való bitangolását.

Ezen esztendőben építettem fel serfőző házamat Pinkóczon az Ongh parton, nagy munkával végezték el circa 20. decembr. első főzést karácsonra tettek benne.

Ezen esztendőben circa ult. maji magam is Pozsonyba mentem és ottan mostani felséges királytul feleségem léhi jószágára néhai Bodó Mária Mónaki Ferenczné testamentumára regius consensust és azon legált jószágok végett az jus regiumot is felkértem, az statutiót in septembri végeztem el; conventualis jászai praemonstratensis pater Marian uram és regiusok nemz. Szemere József és Halászi János uraimék által. Contradictorim voltak Vécsej László uram, Bodó Mária Horvát Jánosné és az fiscus neve alatt Muraközi uram, de magok sem tutták miért contradicáltak.

Anno 1713. pro diebus 10. xbris expost 26. junii Rogyovszki nevü német feleségével Pruser Susánnával processust indítván olyan okon feleségem Mónaki Erzsébet ellen, hogy az elmult revolutiónak kezdetin in anno 1703. Lőcse városát kuruczok per capitulationem megvevén, noha az megnevezett actòrok már az huszti praesidiummal együtt kuruczok voltak, mindazáltal néhai Mónaki Ferencz mint azon bloquadának comendója Lőcsén az akkori posta mesternél in deposito helyheztetett két ládáit, abban lévő pénzét circa ad fl. 900. köves arany ezüst portékáit, drága ruháit és azokban rekesztetett sok szép clenodiumit és fejér ruháit elvitette és felharácsoltatta, az kit is limitált in toto ad fl. 4394. Ezek végett először mint comendo successorát és principálist az feleségemet kereste; de Fájban levő terminuson 26. junii az mint fellyebb említém ugy egyeztem vala itilő mester t. n. Nagy István uram előtt, minthogy ahoz több coninteressátusok is vadnak az mint neveket magok is jól tudják azért azok is certificáltassanak és extraháltassanak a végre ujabb parancsolat extraháltatott is és pro 28. mensis febr. proxime praeteriti et anno 1714. compareáltunk, az portékáiban circa ad fl. 1445. comportáltak velem együtt, vissza is adtanak, de azon evincans adattractusok hitekkel megbizonyitották, az comportált jóknak többen nem participáltak, s azokat is kotyavetyén vették. Hanem mind azon több portékát és pénzt néhai Monaki Ferencz tette az hová tette, ugy Rákóczi fejedelem udvarába is az kiket azokból küldött maga nevével külte; az kotyavetyén eladattaknak is az árát mind mahoz (így) vette, és az hadaknak sem tiszteknek ki nem atta, kire nézve noha igen exsessive (így) lenni találtatott vala az A. k (actorok) által, de ex pretio rerum tertialitas defalcálván de reliquo circa in fl. 2600. convincáltatott az feleségem, az kiben adjudicáltatott 'lehi' portiója minden hozzá tartozó sessiókkal, praediumokkal, promonthoriumokkal és több appertinentiáival, ugy az szikszai szőlő, az baxai és cseltési portiók, ugy az ondi szőlők, kire nézve kéntelenítettem megalkudni, sok jó akaró uraim jovallásokbul in fl. 1760. imputálván Fájban anticipált 360. fl. attam ipso facto azon kivül 580. for. még restál pro festo Sancti Nicolay in hoc anno affuturo 820. for.

Ezen 1714. die 18. men. mart. áldott meg az úr isten egy fiu magzatocskával ingyen jóvoltából, kit is pater Polányi György ungvári plebánus uram által die subsequenti 22. ejusdem megkereszteltettem Jósinak, kereszatyja volt t. nagyságos Sándor Gáspár uram ki ezen t. n. vármegye székinek restaurátiójára felséges udvartúl delegáltatott vala, és keresztanyja méltóságos néhai gróf idősbik Barkóczi Ferenczné gróf Andrási Anna asszony; isten nevellye fel maga dicsőségire és nemzetének s familiájának javára, neve penig József.

Ezen esztendőben circa 12. junii Bécsbe érkeztem, az holott is az felséges cancellarián Ráti Gergely és Draveczki Gáspár istentelen factiójából n. vármegye nevével ellenem intentált procesust semmissé tettem, ellenek penig delegátus bírót nyertem.

Die 26. julii onnét szerencsésen megérkeztem dolgaimat ottan biztam Dőri László nevü agensre.

Die 29. julii Jósi nevü fiacskám bűrvar nevü nyavalában megholt, 30. ejusdem az ungvári alsó templomban az praedikáló szék előtt eltemettetém. (Kétszer van írva majdnem ugyanazon szavakkal).

Ezen esztendő igen fátális, mind bor s buza termés iránt fajtalan esztendő, rozs tellyességgel elveszett igen nagy extremitasban és szükségben van az szegénység.

Ezen 1715. esztendő is szintén oly terméketlen vala, hanem anyival jó hogy jó boraink voltanak országszerte. Az pénznek rettenetes szüki, az szegénységnek kimondhatatlan szegénysége és adózása telyességgel elviselhetetlen.

Ezen esztendöben gyűlölséges patvarkodásink után tisztelendő pater itt való v. rector Rudolff uram hathatós közbenvetése után Ráti Gergely urammal megalkuttunk, midőn minden gonoszságiban kikopván, már az előtt becstelenül tisztiben is reformáltatott és sokat járt utánnam, keresztényi kötelességemet előttem viselvén minden igaz praetensióimat letettem, in confirmacione reconciliatae amicitiae csertészi hegyen az szőlőm mellett lévő egy darab szőlejét ki az előtt Bilchiano fiscalis lévén az n. kamarával megvétetett általa jure perpetuo, azon jussal cedálta nekem.

1716. ezen esztendő tavasz vetés után circa két holnapig jó termékeny volt, de azután egészlen többire álhatatlan hideg és sován, ugy hogy alig lehetett kitakarodni nagy kárral is majd Szent-Mihály napig, igen hátra esvén az aratás nem külömben az vetés is, Szent-Mihály nap után két héttel csak alig kezdhették is az rendkivül való és szüntelen essőktül. Az szőlők termése penigh országszerte rettenetesül el ragyált és semi se lett, és érésre sem vehette magát. Azonban circa 18. octbris rettenetes fagy lévén, egres korában mind elfagyott, ugy hát ez idei terméset szőlejinknek senki calculusában sem teheti, mind elveszett.

Az buzának rozsnak alkalmas termése volt de az tavasznak kiváltképpen. Az marhák igen dühöttek (így).

Ezen esztendőben makk országszerte sehol nem volt.

Circa primum augusti ezen esztendőben viszont az ő felsége hadai nagy erőben sub ductu serenissimi ducis a Sabaudia ducis Eugenii Pétervaradjánál összzekaptak az törökkel, 4. ejusdem dicsőségesen meg is verték. Csakhamar Tömösvárát megszállotta az ő felsége népe és noha az török is igen oltalmazta, de circa initium hujus mensis octobris feladta erga capitulationem.

Ezen esztendőben die 21. mensis 7bris nemzetes Csicseri Orosz Gábor eljegyzette magának házas társul Erse leányomat és sub eo quidem 27. eiusdem mensis esküt vele, die 1. febr. lakadalmi solemnitása 1717. itt unghvári házamnál meg volt sok úri fő rendek úri és fő assszonyok jelenlétiben; előtte harmad vagy negyed nappal Vinnán Ádám fiam is ugy mint 4. ejusdem t. Draveczky Gáspár úr leányát Annicskát házastársul magának eljegyzette, meg is esküt vele.

Ezen esztendőben circa initium maji kimondhatlan sok erkölcstelenségét, rettenetes lopásit, pazallásit feleségemnek Mónaki Ersébetnek majd emberi okosság felett tapasztalván nem tűrhettem, hanem arestomban tétetvén pro penitentia Kassára küldöttem az apáczák klastromába és ott tartéк asztalt neki; mert ládáimat felvervén, majd többire mindenemből kipusztított, végre miatta életemben sem valék securus; az úr isten szánnya meg ily szerencsétlen sorso-

mat! Nyócz esztendőtől fogvást, miolta vele megromlottam, majd minden esztendőben kétszer háromszor megujított rettenetes lopási, pazarlási, és fajtalan élete után midőn megtapasztaltatott, csak az képtelen fogadásokat és megjobbulása végett tött hites reversalisit atta; de hova továb mind istentelenebb volt; azért most szent malasztyát nyujtsa isten neki megjobbúlására mert sem hitinek sem fogadásának már nem hihetek. Ebben rettenetes gonosz eszköz volt egy miskolczi Panda nevű vén szolgáló, az kit is annak elküldése után pinczém felverésében tapasztalván, arestomban tétettem és ottan hamar ládabeli és más sok drága portékámból ellopott darabokat tanáltam nála kiket már az városra is eljuttatott vala. Kiért magistratus kezébe assignáltam s törvényszéken itt Ungvártt halálra az az fő vételre sententiáztatott s exequáltatott is mások példájára.

Anno 1717. die 4. febr. Ádám fiam Vinnán jegyzette házas társul magának t. n. Draveczki Gáspár uram hajadon leányát Annicskát és ugyan az nap eőrmezei pater plebános ur által meg is esküttenek; isten adgyon boldogabb házasságot neki mint az én második házasságom volt, az ki miatt nem kevessé emésztem életem búval, szánnya meg az isten sorsomat.

Eodem anno Kassán pro 26. januarii itilő mester t. nemes Szentiványi János ur által viszont certificáltatván gróf Bercsényi Susánna asszonyom gróf Zicsi Péterné Remete és Rákó nevű orosz falukban már az előtt ugyan emlitett itélő mester uram által el nyert rata medietásokbul intercipiált fructusok végett, kikért tavaly tavasszal emlitett más rendbeli rata medietássát Remetének et Rákónak elfoglaltatta vala és birta is egy nehány holnapig; miglen a t. n. kamara recurrálva tamquam ad evictorem, seu bonorum Bercseniensium possessorem fiscum quippe regium, az mint hogy t. n. szepesi kamara azon fructusokban elfoglalt rata medietasokat vissza is foglaltatta ungvári harminczados Tormay úr által, és ipso facto én nekem resignáltatta, az kire nézve ezen processus instituálta hogy loco recuperatoris ex aliis bonis meis cum fructibus medio tempore perceptis satisfactiót impendáltasson magának. Az kire nézve sok úri rendek ugy

itélő mester úr azon praemonitióját, következendő s inde emergálható sok involutióimat, káraimat és költségeimet considerálván és tekintve, emlitett grófné plenipotentiariussával N. Vásonyi Márton urammal accordára kellett condescendálnom, és már az előtt in sortem juris sui ad sexum faemineum az ungvári dominiumból ő ngha 25. ezer rhenes forintot excindáltatott, hat falukat: Dubrincsot, Mirissót, Keztyorát, Pásztelt, Szmrekorát, Paczikát és Poreskót együtt említett Remete és Rákó nevü falukban levő úr rendbeli jussal nem külömben az felséges udvar resolutiója szerint Paszika és Lipoczh felerésziért ugyan az t. n. kamara által adjustálandó portiókat is in concreto 21. ezer magyar frton megvettem, ugy hogy ezen summa pénzt per terminus két esztendő alatt kifizetem; azonkivül igértem pro collatione fructuum a priori praetensorum ezer magyar frt. és ötszáz forintot, hat arany gombokat kik is néhai Homonnay háztul származtanak vala, két két gyémánt vagyon mindenikbe. De az fructusokért való sententia tabularis reformáltatván azon ezer frtot elengette az grófné, de az gombok oda marattak; már az jószág árában fizettem ungaricales fl. 9700.

1718. die 16. januarii két Ráti, György és Gergely (tolvajul) egynehány fegyveres emberekkel utamot állották, és midőn ungvári pater jesuiták templomából kis nád pálczával ki indultam volna isten szolgálat után, ottan hamar az templom ajtaja előtt két három lépéssel Ráti György szolgájától elragadva kardgyát gyilkos módon ugy aggrediált hogy megöllyön. Öcscse Ráti Gergely midőn amaz reám vagdalt széllel járt, és mind csak azt kiáltotta senki engem ne mentsen mert azonnal meghal. Jóllehet majd fél óráig vagdalt reám, de kezemben levő páczikával ellent hányván mind adégh meg nem vághatott mig el nem estem; az földön penigh halálomra igyekvén adégh vagdalt mig gondolta hogy halálig ejtett sebeket rajtam; mind az által téli vastag ruhám mentém, dolmányom és foszlánom, ugy vidra..... süvegem ugy fel vették, hogy csak az bal kezem fején ejtett nagy vágást. Kiért felséges udvarhoz recurrálva (noha sok csalárdsággal akart praeoccupálni, és Szent-György után az sebekbül mihelt Bécsbe értem ottan hamar szép delegatióna-

lis parancsolatot nyertem az m. palatinusra ő excellentiájára erga ad 8. Uladislai regis decretum 3. hogy ily enormitásokért in amissione capitis et bonorum convincállja és exequáltassa is.

1718. die 28. et 29. junii méltóságos Egrin (így) püspök ur és generalis vicariussa pater Kis uram ugy apát úr Petrik uraimékkal ez tekintetes nemes vármegyét is visitálva 29. itt Ungvárt szépen processióval és peroratióval expiáltatott, azon harangot is szentelt szép sollemnitassal, azonkivül 14. embert bérmált, engemet is Philippus Antoniusnak, feleségemet Mónaki Erzsébetet Anna Mariának, nekem keresztatyám vott Gilányi György ur ő nga, feleségemnek keresztanyja Kendeni Mihályné asszonyom Barkóczi Mária. Fiamnak attuk Joseph nevet Farkasnak k. atyja apát úr Petrik úr. Itt az püspök előtt a jesuiták collegiumában nagy controversia vala Tibárul. Tavaly pater Rudolff által az templom rongyos tornyábul el hozott nagy harangért az tibai és a'tájon levő földes urak procedálván visszaadását; az m. püspök penigh ily végzést tett hogy ha obligállyák az földes urak a tibai templom egész restaurátióját hogy véghez viszik vagy az kalvinisták az templomhoz közüket az után is nem tartják visszaadatik, ha nem, megmásáltatva az harangot fl. 60. másáját tartoznak az jesuiták megfizetni és az pénzt ide való vice archidiaconus kezébe szolgáltatván abbul azon templomhoz küssebb harangot és az templomot reparáltassa; ezen dologhoz deputálta leleszi praepost urat és engemet is arbiterként, ugy de praetitulált püspök úr már az előtt régi levele és arra deputált emberei t. itélő mester Szentiványi János és pater Gerhard egri Canonok és Topissay apát urak által magát interponálván pro accorda Rátiakal ugy most is nagy kegyességel; mondgyák nem tanáltuk hogy ezen praesumptuosus gyilkos embereknek kevélységek coerceáltassék és notabilis büntetése ily nagy enormitásért legyen s nekem is adaequata satisfactióm impendáltassék, mert hogy ezereket adnak, praesumptiójuk azzal nem cessálna.

Die 26. junii Lehi táján hallatlan jégesső volt és tartott egész negyed napig, mind mezőket szőlő hegyeket rettenetesül meg rontotta és semmissé tette.

Ezen esztendőben tavasztul fogvást egész ad 24. rettenetes szárasság volt ország szerte, és mind őszi tavaszi vetés kiszáradván, nagy terméketlenség és szükség következett.

(Más kéz.)

A. 1715. die ultima 8bris restauraltatván tekéntetes ítélő mester Szentiványi János uram által ugy mint ő felsége deputált vagy delegált restitutora által ezen t. nms Ung vmegye, noha gyenge állapottal lévén, üdőm sem hozta volt magával, méltatlan személyemre conclamált egyenlő akarattal a t. n. vmegye és a fő notariusságbeli hivatallal megterhelt, mellyet is egy holnap nélkül circiter három esztendeig terhesen folytattam. Hivatalom folytatásának alkalmatosságával sok képtelen pazarlásokban, annyira hogy még maga asszonyi öltözetéhez való szükséges clenodiumokat is gyürübűl arany marhábul és drága ruhábul állókat eladván, mostoha anyám Mónaki Ersébeth asszony föllettébb tapasztaltatott; accedálván hozzá világos házasságtörésben lelező (így) mocskos dolga is, melyrül reversalissa is leveleink között extál; arra nézve midőn szegény atyám ezen szerint recurált sok rendbeli gonosz istentelenségit considerálta volna, hányta vetette elmejét mi tévő legyen vele; rekesztvén az alatt is édes anyámrul való ős házunk felének ódal kamarájába lakat alá, jó akaróinak közönséges teczéséből is, azután küldötte az kassai apáczák klastromába hollott is esztendeig tartatott. Az alatt pedighlen minthogy szegény atyám erős hittel eskütt volt meg hogy per absolutum mig él onnan ki nem veszi, Benczefiné nénémet vette házához gazdasszonynak, ő kegyelmével is nem levén contentus, és már húgomat is Ersébethet Orosz Gábor uramhoz adván férjhez in anno 1716. nem volt a háznál senki a kire kulcsait bizhatta volna, sok emberséges emberek által késztetett az házasságra ily declaratióval: hogy ha ugymond meg nem házasodom kéntelen lészen nekünk gyermekeinek kárunkkal mostoha anyámat az apáczák közzül ki hozni, kire nézve

Anno 1717. die 4. mensis februarii vettem el örökös házastársul magamnak t. nzths Draveczky Gáspár uram és felesége Eödönffy Susánna aszony ő kgylmek hajadon

leányát Draveczky Annát Vinnán, kivel is akkor mingyárt meg esküttem: és noha mindkét részrül költséges lakadalmu solemnitásra készültünk, mindazonáltal reménteleniil Szathmár tájára becsapván feles pogányság; hirtelen nagy rablást is tévén, oly rémülés esett ezen a földön, hogy kiki erőségekre recipiálta magát, én is azon alkalmatossággal, kimenetelit nem tudván azon árviz módgyára bejött veszedelemnek, érette rugaszkodtam feleségemnek vagy is eljegyzett páromnak és 29. mensis augusti Vinnán el is háltam és 30. ejusdem mensis augusti anni 1717. Unghvárra el is hoztam; kivel hogy az úr isten maga áldását reám terjeszteni méltóztassék, alázatos könyörgésemmel szüntelen mig élek esedezem. Eo non obstante ugyancsak szegény atyám mostoha anyámat haza hozta, még minek előtte feleségemet Unghvárra hoztam volna. Azért is kellett halasztanom haza hozását feleségemnek, hogy meg ne vesztegettessék rosz természetitül; másként a lakodalom véghez mehetett volna a tatár becsapása előtt is; kénytelenségbül hogy aztán haza hoztam az attingált lármára nézve, ottan urgeáltam szegény atyámat hogy külön residentiát assignállyon; a minthogy assignálta is pinkóczi udvarházamat azon az oldalon levő jobbágyokkal és puszta telekekkel nemkülömben az anyai egy egész falut Rákót, és az unghvári hegyen a Kühegy szőllőt, a szegnyein hasonlóképen Kis Jánoska nevü szőllőcskét, és ki is szállottam Pinkóczra 1. mensis januarii 1718.

Mely feleségemmel in anno 1719. die vero 20. mensis martii áldott meg az úr isten ingyen való kegyelmességébül egy fiu magzatocskával, kivel is gyermekágyat Vinnán feküdött az édes anyjánál; keresztsége volt azon fiucskámnak Vinnán 23. mensis ejusdem; keresztatyja volt Gombos Imre uram eő ngha, keresztanyja pedighlen idősbik özvegy Szemere Lászlóné asszonyom Illosvay Klára asszony, komák t. nemzts Kaziuczy András uram, és házastársa Vinnai Borbála asszony, nemkülömben Szemere Ádám uram és felesége Mokcsay Juliánna asszony; az égi jegyek szerint sub aequinoctis éjfél tájban születvén, esett születése a halnak jegye alatt; kit az úr isten éltessen sokáig szerencséssen maga dicsőségére; romlott hazánk consolatiójára és szüleji-

nek s atyjafiainak tellyes örömökre; neve pedig ezen kisdednek György.

Felgyógyulván nevezett feleségem Vinnárul a kisdeddel együtt hoztam házamhoz Pinkóczra 12. mensis aprilis anni praememorati 1719. Mingyárt következő nap mentem ns vármegye generalis gyűlésére Nagy-Kaposra, onnét visszatértünk minnyájan finita congregatione ugyanazon nap id est 13. mensis aprilis házunkhoz; szegény atyám is haza menvén Unghvárra, miképen történt azon éjszakán halála, a következendőkből kiki megértheti:

Anno 1719. die 13. mensis aprilis megérkezvén t. nemes Unghmgye gyüléséből N. Kaposrul Unghvárra, minthogy már annak előtte mostoha anyám egyet értett Tarnóczi Ferencz nevü inquartirizált t. Karaffa regementyebeli lajtinánttal, sok izben nógatta arra, hogy ölné avagy öletné meg szegény atyámot; a minthogy végtére azon lajtinantnak a lovászát mely Lengyel Miskának hívatott, mindketten a lajtinántal disponálták; kinek is a végre hogy ha szegény atyámot megöli maga mostoha anyám igirt 200 aranyat, Tarnóczi pedig 4. lovat és kocsit; és igy azon irtóztató fatalis napon meg lévén ezen szerint közöttök az egyezés alig várták, (noha azon lajtinántnak quartéllya Solymost volt, mindazonáltal Unghvárt tekeregvén az alkalmatosság után vigyázott) szegény atyámnak gyűlésre való menetelit; és mihellyen elment szegény atyám, azonnal megüzente mostoha anyám előtte való nap késö estve tett válasza szerint ezen szóval: elment már az uram, azért bátran jöhet ő kgylme és végezhetünk a tudva lévő dologrul, a minthogy oda is menvén nevezett szolgájával együtt mostoha anyámhoz a végezésnek e vala a rendi: mostoha anyám legelsőben is ada azon szolgának egy magyar köpönyeget, és magyar nadrágot is kerestetett neki, azután vétetett egy fekete paraszt süveget, Tarnóczival együtt varrtak egy bocskort és igy tanította meg maga mostoha anyám formaliter: Miska kisérd ugyan ki az uradot által a vizen, de magad azután térj vissza; itt a város körül nézz helyet magadnak a majorok táján a hollott lovadat elrejthessed; mikor be alkonyodik vedd fel ezt a magyar köntöst magadra; és a német köntösödet kösd fel a lúra s hadd ottan; s pár puskát vévén hónod alá, jüj be a

városra; és tégy egy kövecskét az ablakomra; a leszen a jele hogy te már készen vagy és igy én is ben a házban teszek rendelést és magam be is foglak bocsátanom: a minthogy azon szerint is tőn, mert mihellyen szegény atyám lenyugodott positive, befütetvén keményen a házat mostoha anyám (holott azon nap oly meleg volt, hogy mente sem kivántatott) az ágyat vetette az utsza mentébe az ablakhoz ugy hogy fejével volt a piacz felé, lábával pedig az utcza a mint mégyen a vár felé utcza mentében; consequenter megtudván hogy a gyilkos készen vagyon, ugy is már mind cselédgyeit a kis házbul mely azon fatalis szoba contiguitásában a pitvaron tul volt eliminált a és azoknak hátrább kellett menni, egyedül a gazdasszony szolgálót Mazurko Erzsébetet hagyta meg magánál; elsőben is ugyanazon Tarnóczi Ferencztül contrahált franczos nyavalyában nyavallyogván circiter két héttül fogva annak előtte, valamely büdös kenyőcsöket melegesített benn a házban, hogy okot kereshessen a kimenetelre, mely büdösséget nem szenvedhetvén szegény atyám mondotta mostoha anyámnak menjen ki; csendesítette ugyan büdösségét azon kenőcsöknek, de mind addig ki nem ment valamig el nem aludott szegény atyám; ki menvén pedig azután ment abba a kis házba, melybűl a cseléd már az nap kiűzte volt, de az ajtót kimenetelének alkalmatosságával nyitva hatta, és a sarkait megöntözte az ablakokra pedig a firhangokat reá vonta hogy annál bátrabban a sicarius avagy gyilkos bemehessen, mostoha anyám kimenetelét várván a kis házban ezen gyilkosságnak, jólehet mind imácságait és kérését elvégezte, de ugyancsak nem sietett be, egyszer hallatik nagy lüés, melyre a gazdasszon szolgáló felugrott helyérül, noha hallatott derekasan vérrel okádozó jajgatása szegény atyámnak, azon kimenni szándékozó gazdasszon szolgálóját ki nem bocsátotta mindaddig mig szegény atyám egészen el nem csendesedett; azután kiküldte maga előtt a szolgálót, hogy tekintené meg szegény atyámot ha meg holt-e? kimenvén a szolgáló az nagyobbik ház ajtaját (holott szegény atyám meg ölettetve feküdt) betaszitotta, minthogy nagy puskapor szag csapta meg az orrát; és látta szegény atyám lábait is lefittyegni keresztül az ágyrul; visszatért s talált a lába alatt egy uj fekete paraszt süveget, mellyet is felvévén monda az asszony-

nak, jaj asszonyom oda vagyon az ur; ez a süveg is jele hogy itten gyilkos volt; melyre mintegy megrémülvén mostoha anyám borult a nyakába szolgálójának mondván: édes Ersókom istenedre lelkedre kérlek ne mondgyad senkinek hogy az uramot az házban bent lűtték meg; hanem csak azt mondjad hogy az ablakrul; és a fekete süveg felöl is csak azt mondgyuk az uram vette volt a kondások számára, és neked adta hogy oda adjad, te pedig oda adni elfelejtetted; a minthogy nagy üdő mulva költeni menvén a cselédit legelsőben is az hátulsó konyhán levő kondás fejébe tolta a süveget, és azután ugy küldött a papokért, s mig a papok elérkeztenek, ládáit szegény atyámnak felnyitogatta; 3800. magyar forintbul álló kész pénzét elragatta; azután elérkezvén a papok ugy küldött érettem ide Pinkóczra; a gyilkosság essett volt intra nonam et decimam horam noctis, emberei pedig mostoha anyámnak érkeztenek vala 2. órakor éjfél után ide hozzám Pinkóczra, azon szomoru hírrel; melyre azonnal sietve berugaszkodtam; de már édes atyámnak csak hideg tetemeit találtam; a seb a merre be lütt a gyilkos, volt a jobb lapoczkájánál, által menvén a golyóbis szegénynek testén a bal csecse alatt, a mint a rajta való ing is mutatta, mert a jobb lapoczkájánál volt circiter két vagy három tenyérnyire kiégve a puskapor lángjától, mostoha anyám mind a gollyóbist supprimálta s mind pedig az inget kimosatván a vértül, elszagatta darabocskákra. Mellyet midőn e szerint nagy szorgalmatossággal ki nyomozhattam volna, minthogy azon attingált Ersok nevü szolgálóját mostoha anyámnak mások által is disponáltattam, mondaná meg asszonyának interessentiáját, de corrupta levén semmit nem akart mondani: azért meg fogattam és küldöttem épen Sztropkóra; hogy itten közel per factiones aliosque interessatores melyrül a 18. fatens in serie inquisitionis világossan fateál ne corumpáltassék; azután cum lamentatione recurráltam fölséges koronás királlyunkhoz 6. Carolus római császárhoz; a ki is kegyelmessen azonnal parancsolni méltóztatott ide való méltóságos feö ispánunknak mélt. grof Barkóczy Ferencz urnak; adjungálván melléje t. ítélőmester Szentiványi János urat, Kende László urat nms vármegye substitutus vice ispányat, ob (quandam) interessatum (így) relationem ordinare; és két szolgabíráját

nemes vármegyének Berzeviczi Ádam és Szent-Iványi Sigmond uramékat; melly ő felsége parantsolattyával mihellyen le érkeztem, legelsőben is szegény édes atyám hideg tetemeit takaríttattam el, szépen fő emberi renden, mellyhez hasonló temetés Unghvár vmegyében a seculo nem volt; koporsója volt bevonva veres karmazin szín salittal gazdagon ezüst szegekkel és bötükkel fel ékesitve; sellyem czímer volt 40. papiros is 60; kik a fáklyákat tartották hatan ritu romano-catholicorum földig feketében voltanak mind régi tűs gyökeres örökös nemes emberek; a kik vitték a testet hasonlóképen megélemedett öreg rendü örökös nemes emberek voltak; nagy concursussal isten megékesitette; két gazda hasonlóképen kik a vendégeket excipiálták ugy mint Haraszti Imre és Bot András uraimék földig feketében voltak, a latere állottak, lehajtott fővel általa acquiráltatott kilencz egész faluknak bíráji és egyéb gondviselők; az háznál mintegy oratori tisztet viselvén predikállott Korbéllyi Ferencz nevü jesuita; a jesuiták templomában pedig (a holott sirban is tetetett a férfiak utolsó két széki alatt) prédikállott Polányi György uram unghvári plebánus, kinek predicátiója ki nyomtatást is megérdemlett cum stupore predicálván ex textu: Innocentem et justum non occide. . . Én ugyan oly rendelést tettem volt magamban, hogy Pálóczra temettessem, de mostoha anyám összekötvén magát a jessuitákkal erga declarationem illorum hogy a testet ki nem bocsáttyák, ide temettetni kéntelen voltam; száz tallért fizetvén az engedelemtül; fekszik szegény két koporsóban, kit az isten nyugtasson békével az örök életre. — Inscriptiója pedig bötüik ez: Perillustris ac Gnosus Dnus Georgius Horváth de Pálócz ICottuum Abauj, Borsod, & Unghvariensium primarius Tabulae Iudriae assessor obiit die 13. mensis Aprilis 1719. Aetatis suae 53. és eltemettetett 2. Julii Anno ejusdem 1719.

Véghez menvén szegény atyámnak ezen szerint temetése, attingált ő felsége kegyelmes parancsolattya mellett a delegatus urak kezdették el az inquisitiót circiter két héttel utánna Unghvárt, és midőn mindenek modo praeattacto comperiáltattak volna, egyedül Mazurko Ersébet nevü gazdasszony szolgálójának hátra lévén fassiója és a solymosiaknak, az hollott quartéllya volt Tarnóczinak, elrémült mostoha anyám magában,

tartván azoknak következendő fassiójoktul is, annyival is inkább, hogy az ingét szegény atyámnak judicialiter is repetáltattam tűle, ha mind csak darabokban volna is, adná elől; elijedett; és hogy post dimisum quinque dierum Unghvárrul Pálóczra mentenek pro continuatione az urak, Mazurko Ersébetet is oda hozatván, és a solymosiakat oda citálván, mely continuatiónak hetfűn kellett meg lenni, előtte való vasárnap, insalutato hospite éjszaka kiinditván meg rakott szekereit maga is elszaladott Lék felé nms Abauj vmegyében oly véggel, hogy onnét recipiálván magát az kassai apáczák klastromában, in securo várhassa végét dolgának; de az delegatus urak fölséges királyunk kegyelmes parancsolattyát nem akarván eludáltatni, érette küldöttek ezen nemes vgyéből egynehány katonákat, a kik éjjel csak hamar megnyomván léki házainál megfogták és Pálóczra hozták arestomba; kinek arestoma ő fölsége által is kegyelmesen apportáltatott; és azon fölül meg is parancsoltatott, hogy ugy őriztessék, valami módon el ne szökhessen usque ad eventum processus, az vigyázó hajduk számát is augeálván. Csak hamar felrugaszkodtam Bécsben azon inquisitióval, s az delegatus urak pecséttye alatt benyujtottam az fölséges magyar cancellariára; melyrül elsőben ugy racionalódott a fölséges cancellaria, hogy az fiscusnak kellene prosequálni ex fundamento notae, de minthogy csekély successiót remélhetett volna a fiscus, tartottam attul, hogy lassu folytatásával ugy is meg tanál szabadulni; azért mindenképen mesterkedtem rajta hogy az actoratust magamnak revindicálhassam; a minthogy obtineáltam is; s consequenter lejüvén terminháltattam mostoha anyámnak. —

Az első terminusnak alkalmatosságával ugy mint die — mensis . . . . . Anni 1719ni in facie loci Unghvárt concurrálván az úri rendek ugymint ezen Matercának praesese mélt. gróf Szalai Barkóczy Ferencz uram eö ngha; condelegatusai voltanak teként. Szent-Iványi János nagyméltóságú gróf Koháry István judex curiae uram ő excellentiája itélő mestere, item Kölcsey Kende László nms Ungh vármegye substitutus vice ispánya, Berzeviczy Ádám és Szent-Iványi Sigmond uraimék ő kgylmek adjunctus eskűt társaival együtt minthogy Berzeviczy Ádám az pálóczi járásnak, Szent-Iványi

Sigmond uram pediglen a kaposi járásnak voltanak ordinarius processualis szolgabíráji, az többit Rátiak interessentiájából kik (tudnia illik) Rátiak de kiváltképen Ráti Gergely egy tanunak fassiójától alkalmasint oly kinyilatkozott gyilkosa vala szegény atyámnak, hogy az ő tanácsából folytanak minden dolgok, és egy pater Korbéllyi nevü jesuitánál, a ki akkor az unghvári collegiumban volt, tartottak helyet az correspondentiára, egymásnak mittált leveleket csak oda igazgatván; összveszövetkezett jóakarója vala ez a jesuita, mostoha anyámnak, ugy hogy mikor azután ő fölsége parancsolattya mellett kivántam a jesuiták provinciálisa által kezemre kerítenem azokat a fatalis leveleket, a vala a válaszom, hogy in criminalibus ők ki nem adhattyák; és igy megtetszik mely szentek legyenek, kik a gyilkosságnak exoperatiójára is eszközök. Valának az említett delegatus urakon kivül más szomszéd vmegyékbül convocált törvénytudó nevezetes úri rendek is, mint nms Zemplin vármegyéből Barkóczy Sigmond uram királyi táblának akkori assessora, azután lett báróvá és in locum prothonotariorum erigált eperjessi táblának praesesévé; item azon említett nms vmegyének fő notariussa Keresztes Ferencz úr, és fő tábla assessora ugy is igen nevezetes jurista Szirmay András és Kazinczy András uraimék. Nms Sáros vmgyébül pediglen akkori nms vmegye feö notáriussa nagy qualitásu úri ember Kapi Gábor uram, a ki azután minthogy Szent-Iványi János ur ő fölsége által promoveáltatott érdeméhez képest ad tabulae baronatum ő nagyságának succedált in prothonotariatu judicatus curiae; voltanak nms Szabolcs, Beregh, és Abauj vmegyékbül is alkalmasint hivatalosok, de azok magokat elvonták, holmi impedimentumokkal mentvén magokat, meg nms Zemplén vmegyébül jelen volt Olcsváry Sigmond uram is; procuratores voltak nekem Kubinyi György és Reviczky János uraimék; leváltatván a causa mostoha anyám ellen, minthogy az egész tanuknak in figura judicij authenticáltatni kellett, másfél hétig annyira kivonta az időt, hogy a juristitium bekövetkezett; s ez uttal folyása tovább halladott ugy mint in diem *(itt megszakad, és 4. üres lap következik.)*

A° domini 1720. die 30. mensis novembris adott az

úr isten ingyen való kegyelmességébül más fiat is, kit kereszteltenek Ádámnak, keresztapja volt Pongrácz Ferencz uram és keresztanyja felesége ő kglmének; az úr isten nevellye ezt is maga dücsösségére, szülejinek és hazájának consolatiójokra.

Anno dni 1722. die 12. mensis aprilis lett e világra ugyan itten Pinkóczon Borcsa leányom delután circiter 4. órakor, kit meg keresztelt decima nona ejusdem mensis aprilis Géresi nevü eöri praedikátor, keresztapja volt báró Muranicz Horváth Adám uram ő ngha, tekintetes nms Ungh vármegye ordinarius vice ispánnya, s keresztanyja Ráti Christina ispán uram ő ngha felesége; komák voltak Sztankovics Márton uram felséges fiscalis, unghvári dominium udvarbírája, és unghvári harminczados Ocskay István uram; ezt is nevellye az úr isten maga dicsösségére és szülei consolatiójokra.

Anno dni 1725. die 20. mensis julii lett e világra Tereszka leányom kit is 29. ejusdem mensis itten Pinkóczon megkereszteltettem; keresztanyja volt t. nmzetes nagykállai Kállay Mária asszony, az előtt néhai Ráty mostan pediglen Fajgenputz János úr házastársa; és keresztapja báró Hager uram (a ki az Unghvári, Munkácsi, Szentmiklósi és Diós (győri) fiscale dominiumokat ő fölségétül annuatim 34. négyezer rhus ftért megárendálta nyolcz egész esztendeig) komák voltanak az asszonyok Hágerné asszonyom leányostul t. és nghos nms Horváth Ádám uram ő Ngha feleségestül és Csató Imre uram is feleségestül. lett e világra pediglen delután öt óra tájban; ezt is nevellye az úr isten mindenek felett maga dicsősségére.

Anno d. 1727. die 1ma mensis junii, a mely első pünkösd napja ebben az esztendőben, tiz és tizenegy óra között lett e világra Éva leánykám kit is 8va ejusdem mensis megkereszteltettem ugyan itten Pinkóczon. Keresztapja volt unghvári fü bellicus comissarius Spitzl Mihály és házastársa keresztanyja, komák voltanak báró Muranicz Horváth Ádám uram, és az asszony, item Fajgenputzné asszonyom a ki ennek előtte Ráty Gergellyné volt.

Anno dni 1727. die 13ia mensis 8bris atta a feleségem

Eperjest a német szó kedvéért lutheranus oskolába mind a két fiacskámot Gyurit és Adust, és ugyan oda való német praedicatornál Herrman uramnál fogadott szállást; esztendeig való tartásukért fizetni fogunk 150. magyar for. 3. hordó szerey bort és 2. verő ártányt, de inaskájuk is német leszen.

Anno 1728. die 23. mensis 7bris lett e világra Laczi fiacskám, a ki is subsequenti anno 1729. circa 29nam mensis januarii megholt, eltemettetett Bátfán szegény édes anyám mellé, a templomban szokott temető helyünkben die nona mensis 8bris praescripti anni 1729.

Anno dni 1730. die 20ma mensis februarii a kosnak jegye allatt, reggeli öt óra tájban lett e világra itten Pinkóczon a fiacskám, kit 26a ejusdem mensis februarii solenniter meg kereszteltettünk Josephnek, hogy mind az isten házának s nemzetének ugy szűleinek is Joseph áldásokkal tellyes qualitásokkal szolg. keresztapja volt Unghvárt lakozó bellicus commissarius Spitzl Mihálly uram, keresztanyja pediglen az asszony Kállai Mária, elsőben néhai Ráty Gergely mostan nemztes Faigenputz uram házas társa; komák voltanak báró Fatzin, t. Lobkovits uram regementyebeli egy compániának kapitánya, t. n. Pongrácz Ferencz uram, t. nms vármegyének ordinarius notáriussa, Keresztes László uram és mások mindkét féle sexusból elégségessen; isten nevellye maga dicsőssségére, nemzetének és szüleinek consolatiójokra.

Die 27ma mensis novembris anni ejusdem 1730. éjjeli nyolcz óra tájban circiter egy heti betegeskedése után megholt és 28va mensis januarii 1731. Bátvára Laczi fiacskám mellé temetettett.

Sok dolgaim s ezen t. nemes vgye részérül post hunc annum 1730. egymás után következett bécsi és pozsonyi követségeim, a debreczeni és eperjesi districtualis táblákon activa és passiva pöreim kezem ügyétül ezen diáriumot elzárták, azért a többi gyermekimnek születések a kallendáriumokban exprimált jedzéseimben marattanak, azokbul kell eruálni.

(Más irással.) A szegény atyám kallendáriumjaiban levő jedzéseiben ekképen vannak ezek: Georgius Horváth de Pálócz Adami filius.

Anno dni 1731. die 24a septbris lett e világra 8. óra

tájban éjjel Annyicska húgom, keresztsége volt 30ª ejusdem, keresztapja volt Spiszl Mihály bellicus commissarius keresztanyja a felesége, komák Kende László uram felesége notarius Keresztess László uram, substitutus v.ispán Csathó Imre uram, item Pongrácz Ferencz uram feleségestül.

Anno dni 1733. die 15. junii lett e világra délután egy óra tájban Márta hugom, kit 21ma ejusdem kereszteltek meg. Kereszt apja volt mélt. gróf Szent-Iványi Jósef uram eö ngha ezen tkts nms Ungh [illegible]vmegyének feö ispánnya, keresztanyja Ráthy Gergelyné vagyis Fajgenputzné asszonyom tktts nmzts Nagy-Kállai Kállai Mária asszony; komák Kende Lászlóné asszonyom, Pongrátz Ferencz uram feleségestül.

Anno dni 1735. 6ª mar. lett e világra Klarcsó hugom, megholt 4ª maji anni 1736. délelőtt 11. óra tájban.

Anno domini 1737. itten Bottfalvában die 29na maji reggeli 6. óra tájban lettek e világra József öcsém, kinek kereszt apja volt Kende László uram, keresztanyja Fajgenputzné Kállai Mária asszony; és Sophi hugom, kinek keresztapja volt Csathó Imre uram, keresztanyja Kende Lászlóné asszonyom; e Sóficska félesztendő mulva megholt, Jósefke pedig két esztendő mulva.

Anno dni 1739. die 25ª januarii lett e világra Palkó öcsém, azért is Pálnak keresztelődött, hogy éjjeli 10. óra tájban itt Bottfalvában nevét magával hozta. Keresztapja volt akkor e vármegyében quartélyozó t. Lichtenstein dragonyos regementyének oberst leitnantya gróf De Four Ferencz, kereszt anyja özvegy oberst Behmerné munkácsi commendáns özvegye Jákó Margith asszony, isten nevellye maga dicsőségére.

Ezen 1739-ik esztendőben szakaszonkint a pestis uralkodni kezdett, Zemlény vmegyében Ujhelyben, Tállyán, Tarczalt, Mádon és más helyeken, mely miatt Bécsbül tett rendelések szerint számos örizőkkel őriztetett, ugy hogy a hegyallyai szüretet circa 1ª 9-bris valamint erős strázsákkal körülvevén az infectus helyeket megeresztették, irtóztató tél kemény faggyal kezdődött, mind folyó vizek befagytak és karácsony körül felbomlott, s a jeget is elvitte, visszont a. dni 1740. más kemény tél kezdődött cum initio mensis januarii, ez is cum fine ejusdem a jeget másodszor egészen elvitte, harmadik tél

cum initio februarii kezdődött mely mellett még József nap után is a jegen Unghvárnál s másutt is szabadon járhattanak.

Anno dni 1741. die 26a januarii vette el jövendőbeli házastársul Borbála hugomat Kis- és Nagy- Rhédei Rhédey László uram, 30a ejusdem megesküdtek és maga lakó helyében Magyar-Jesztrebben Zemplény vmegyében 15. martii vitte el. Kinek is lakodalma sok úri rendek jeles concursusával itten Bottfalvában tartatott, kik között tktts nms Zemplén vmegyének fő ispánya méltsgs gróf Karancs-Berényi Berényi Tamás uram ő excell. jelen volt.

Anno 1742. die 11ma mensis 7bris lett Rhédey László sógor uramnak e világra Antal fia.

Anno 1743. die 24. aprilis lett e világra Klára hugom. keresztapja volt csicseri Orosz István uram és keresztanyja Kende Lászlóné asszonyom.

Anno 1743. 1ma 9bris lett Rhédeiné hugomnak e világra Laczi fia.

Anno 1744. die 15a mensis febr vette el örökös házastársul Teresia hugomat Garanyban lakozó Bégányi Bégányi János uram, kik is 16a ejusdem megesküdtek itten Bottfalvában és 19a maji haza vitte említett sógor uram kinek is lakodalma sok úri rendeknek jelenlételével condecoráltatott; itt volt mélt. gróf Sztáray Nagy-Mihályi Imre uram ő ngha a méltóságos asszonnyal együtt, a ki ezen Ungh vgyének fő ispánnya és mások is.

Mely hugomnak 9a mensis februarii született egy leánykája Hancsus anno dni 1746. de 15a febr. 1747. megholt.

Anno dni 1746. die 22a 8bris istennek bölcs itéletibül 17. órányi betegeskedés után estvéli 8. és 9. óra között bottfalussi házánál holt meg a szegény atyám Pálóczi Horváth Ádám, kinek is meghidegedett tetemit die 29na januarii 1747. temettettük el a battvi templomban általunk készíttetett kriptában nagy solemnitással. Született 1691.20a aprilis, élt 55 eszt. és 5. egész hónapokat 22. napokat, Pálóczi Horváth György.

Anno domini 1747. die 17a februarii holt meg Klára hugocskám, kit 19a temettünk el a battvi templomban.

Anno domini 1748. die 1a januarii született Rhédeiné hugom asszonynak Pali fia.

Anno dni 1748. die 1. 9bris lett Teresia hugomnak Bégányi Jánosnénak Bégányi János fia.

Anno dni 1748. die 16. maji jedzettem el magamnak örökös házas társul Bárczán tkts nmz Abauj vmgyében néhai tktes nmzts és vitézlő Bárczai Bárczay János uram ő kgylme árva hajadon leányát Máriát és 3a junii meg is esküdtem vele az édes anyjának méltósághos és nagysághos Kemény Erzsébeth asszonynak eő nagyságának életében, kivel való életem, hogy istennek ő felségének legyen dicsőséges alázatos könyörgésemmel szüntelen esedezni és zörgetni elmulatója nem leszek. Pálóczi Horváth György s. k.

5a 8bris minden ceremonia nélkül elháltam a felesége-met és 11a octobris megindultam Bárczárul vele haza felé 13a érkeztem meg Bottfalvára vele együtt.

Anno 1749. die 24a julii megáldotta az isten egy leány magzatocskával az feleségemet, a kisdednek esett születése mindjárt éjfél után két fertálykor egy órára a skorpió jegy alatt keresztsége volt azon leánykának 27a eiusdem. Keresztatyja volt Mokcsay János uram tktes ns Ungh vmgyének cassae bellicae perceptora, keresztanyja volt pediglen Losonczy Ilona asszony Mokcsay László uram házas társa. Komák Mokcsay László uram, Horváth Gábor bátyám uram ángyom asszonnyal együtt és Pongrácz Ferenczné asszonyom, kit is az úr isten maga szent nevének dicsiretire, dicsőségire, anyaszentegyházának épületire s lelkének pedig idvességére éltessen sokáig és szüleinek s attyafiainak tellyes consolatiójára s örömére, neve pedig ezen kisdednek Anna.

Anno domini 1750. die 5a julii jegyzette el magának jövendőbeli házastársul Nagy-Lónyai Lónyai László uram hajadon leányát Máriát Ádám ötsém uram, ugyan azon napon meg is esküdtek. 4ta octobris innen Bottfalvárul nagy sollennitással megindultunk Vásáros-Naményba a lakodalomba, 5ta oda megérkeztünk, mely nap el is hálta. 6a ebéd után onnan meg indultunk és 7ma jöttünk haza asszonyom anyámnak bottfalussi házához. Isten ő felsége, hogy egymás szeretetiben magának dicsőségére tartsa meg őket s attyafiainak consolatiójára, tiszta szívemből kivánom.

Anno domini 1751. die 4a martii megáldotta az isten a

feleségemet leányi magzatocskával Bárczán tekintetes ns Abauj vgyében, kit 11a ejusdem megkereszteltettem Julisnak, keresztatyja Szécsi János uram volt, keresztanyja penig Szentmiklóssi Susánna tektts Markusfalussi Márjássi István uram házas társa. Komák voltak Demeczky Sigmond uram tktts nms Abauj vmgyének szolgabírája, Váczi István uram a kassai reformata ecclesianak lelki tanitója, Olasz Julianna asszony tkts nzts és vtzlő Cserneki Dessőffy István uram házas társa, Susztrik Esztera asszony, Tiszta Pál uram házas társa. Vass Ersébet asszony néhai tkts nzts és vtzlő Szemere Miklós ur meg hagyatott özvegye, Magyari Mária asszony, Szent-Mártoni Mihály uram házas társa. Isten nevellye a maga félelmében.

Anno dni 1751. die 13. maji eladtam nyilomban jutott unghvári házamat Apjok János nevü szabó mester embernek, mint hogy igen elpusztult állapotban vagyon, fedele semmire való, a pinczének küfala kidülöngőzött, e mellett az első háznak kemenczéje is rosz, ugyan azon háznál az ablak rámái is elrodhattak, általlátván azt, hogy ha a fogyatkozásokat reperáltatni fogom, a manualis munkákon kivül többet száz forintoknál el kellene költenem, háromszáz magyar forintokért oly conditióval, hogy mivel harmadfél esztendő alatt per partes teszi le az árát, fog tanitani a várakozásomért egy szabót számomra, adtam penig zálogban 20. esztendeig.

Anno dni 751. die 29a fbr. vettem meg Ádám ötsém urammal együt itten Pinkóczon a Pankotai uraimék telekét ötven magyar forintokon, felét a summának én tettem le, felét penig ötsém uram.

Anno dni 1752. die 14a januarii jedzette el magának örökös házas társul Éva hugomat tkts nzts és vzlő Szunogh István uram tkts ns Szabolcs vármegyének fü commissariussa derék qualificatus ember, az Ábrahámnak, Jákóbnak és Isáknak istene terjessze a maga áldását reájok hogy lehessenek isten anyaszentegyházának örökössi és szegény hazánknak gyarapitói. 6a februarii meg esküdtek 8a lakodalmi solemnitást tartott aszonyom anyám Bottfalván és 11a elvitte a sógor Ibronyba az édes anyjához.

— Az édes anyám csakhamar látván Szunyog István

uramnak szegény állapottyát a h. pállyi és köbölkuti portiót árendába kiadta ő kegyelmenek. A jószágot igen pusztítani kezdette, azért két esztendő elmulván, vissza vette a jószágot s árendába is majd semmit nem fizetett.

Anno domini 1752. die 23. februarii megáldotta isten itten Pinkóczon a feleségemet egy fiu magzattal, kit 27ma megkereszteltetett asszonyom anyám a tarnóczi predikátorral itthon nem létemben. Kereszt atyja volt bátyám Draveczky László uram, kereszt anyja penig az ángyom Darvas Ilona asszony, koma volt Pongrácz Ferenczné asszonyom, neve a kisdednek Gáspár. Isten ő felsége nevellye a maga szent nevének dicséretire és dícsőségére, anyaszentegyházának épületire s lelkének penig idvességére; adja isten hogy mind hazánknak s mind familiájának szolgálattyára lehessen és consolatiójára a szüleinek.

Anno dni 1753. die 12a januarii vette el isten ő felsége maga nevének ditséretire s ditsőségére Gáspár fiamot ez árnyék világbul, reggeli 11. és 12. óra között. Legyen meg az istennek akarattya. Az úr adta az úr elvette, legyen áldott az ő neve Amen.

Anno dni 1753. die 11a septembris áldotta meg az isten a feleségemet egy leány magzatocskával, megkereszteltettem 16a aequaliter 7bris. Volt kereszt atyja Mokcsay János bátyám uram, kereszt anyja penig az asszony Galambos Sára asszony tktts nztes és vzlő Lónyay Ferencz uram házas társa. Komák voltak Lónyay Julianna asszony tkttes Gyulaffy Miklós uram hittves társa, Bárczay Juliánna asszony tkttes Lónyay Gábor uram hitves társa, és Pongrátz Ferentzné asszonyom. Neve a kisdednek Erzsébet. Isten ő felsége nevellye maga nevének dicséretire és dicsőségére szüleinek és attyafiainak consolatiójára.

Anno dni 1754. die 5a 9bris. áldott meg isten feleségemel edjütt egy leány magzatocskával, kit 10a 9bris megkereszteltettünk. Keresztatyja volt Karner György uram ezen Ungh vármegyének fő perceptora és unghvári dominiumnak praefectussa. Kereszt anyja volt Szuhay Eszter asszony tkttes Pongrátz Ferentz uram hittves társa, komák penig Pogány István uram a tkttes Kálnokiana regmtben zászlótartó és

Bott András uram és Boronkay Susánna asszony tkttes Karner György uram hitves társa. Neve a kisdednek Klára; ezt is isten ő felsége nevellye maga dicséretire és dicsősségére, s szüleinek consolátiójára. Ezen leánykámot die 1ª xbris 1755. estveli négy óra után kiszóllitotta isten ő felsége az élőknek seregébül, a kit is 4ª xbris eltemettettük. Az úr adta az úr elvette legyen áldott az ő neve Amen.

Anno dni 1756. die 29ª januarii mindjárt éjfél után megáldott isten ő felsége bennünket viszont egy leány magzatocskával a kit a szent keresztség által beavattattam az istennek anyaszentegyházába die 5ª februarii, kinek neve Klára, kereszt apja volt Bott András uram, kereszt anyja mennyem Lónyai Mária asszony Ádám ötsém uram hittves társa. Komák Szabó József uram és Bónis Sófia hugom asszony. Isten ő felsége mindnyájunknak consolatiójára és maga szent nevének dicsőségére nevellye és erősitse a hitben, hogy a mennyei boldogságban részes lehessen.

Anno dni 1757. die 5ª oktobris megáldott ujjolag az úr isten bennünket egy leány magzatocskával, kit megkereszteltettem 12ª kereszt apja volt tiszteletes mostani deregnyei predicator Albert József uram, kereszt anyja penig Szuhai Ágnes asszony tket. Pongrácz Ferencz uram házas társa; a kisdednek Theresia a neve, kit az isten maga nevének ditséretére szüleinek s atyafiainak consolatiójára tartson meg Amen.

Anno dni 1757. die 1ª decembris. Istennek bölcs tettzésébül sokáig való betegeskedése után a szegény asszonyom anyám tekintetes ns és nzts Dráveczi Dráveczky Anna asszony lelkét istennek testét penig a feltámadásig a földnek ajánlotta Bottfalván; kit is 20-dik decembris a báttvai templomban lévő kriptában szegény idvezült atyám mellé eltemettettünk.

Anno dni 1758. die 21. aprilis Hantsus leányomat isten e világbul kiszóllitotta, kit majusnak 10-dik napján a báttvai templomban levő kriptánkban temettek el; isten adta isten elvette, legyen áldott az ő neve, Amen.

Anno dni 1759. die 18ª aprilis éjfél előtt tizenegy és tizenkét óra között kedves hitves társamat az úr isten ter-

hétül megszabadította, és megáldott bennünket egy fiu magzattal kit is a szent keresztségnek sakramentoma által die 21a aeque aprilis az istennek anyaszentegyházába béavattuk. Minthogy az úrtul nyertünk fiat, neve a kisdednek Sámuel, kereszt atyja vala tktes nzts és vzlő Kis és Nagy-Lónyai Lónyai Ferencz uram és az ur ő kegyelme élete párja Pongyaleki Galambos Sára vala keresztanyja; komák tiszteletes battvai praedicator uram Bódis Isván uram, és az ő kegyelme hitves társa Barcsay Juliánna hugom asszony néhai tktes nzts és vzlő Lónyay Gábor uram megmaradott özvegye és mennyem asszony Lónyay Mária asszony. Az úr isten a kisdedet maga szent nevének ditséretire s ditségére tartsa és nevellye szüleinek és atyjafiainak consolatiójára, Amen.

Anno 1760. die 3a aprilis Sámuel fiacskám meghala, kit is eltemettettem a báttvai templomban lévő kriptánkban nagy pénteken az az 5a aprilis. Csak hamar azután die 15ta Homonna felé indultam Lengyelországba Sinyava nevü várossába a holott a boraim voltak, a feleségem is bekísért és ott mulatott egy egész hétig, azután a feleségem visszajött, magam penig a Viszlának áradását ott vártam 14. hétig, augusztusnak 18-dik napjáig; addig hajót csináltattam, mely került 34. aranyomba. Hat evezőst fogadtam, egy kormányozót és egy sztirnyiket. Isten segitségével megindulván a hajón egy egész holnapig mentünk Danszka nevü várossában, ott minden hordótul le kellet tenni a két két aranyat, azonkivül a pinczétül hetenkint öt öt tallért, a szobátul egy egy tallért kellet le tenni. A borok 15. hét alat kivált a melyek legzsirosabbak és jobbak voltak ki nem tisztultak s azért is hirtelen el nem kelhettek. Danszkán való mulatásomnak idejében die 8a julii holt meg szegény idvezült napam asszony mélt. és nghos Gyerő-Monostori Kemény Erzsébet asszony, kit is sok uri rendeknek concursusával temettek el die 17a augusti. A feleségem előtte való napján a temetésnek lebetegedett és szült fiat, éppen mikor a hajnal hasatt, isten tisztelete után minthogy az úri atyafiak, tiszteletes actor uraimékkal már ott voltak, a kisdedet megkeresztelték Györgynek. Kereszt apja Kácsándi László uram az asszonnyal Bárczai Bárczay Kata asszonnyal

(a ki kereszt anyja vala) volt, komák az egész uri atyafiak; a kik már akkor ott voltak. Az úr isten a kisdedet a maga dicsőségére nevellje, s mindnyájunknak consolatiójára, Amen.

Tiszteletes superintendens Csai Márton uram volt az első actor, a második a sáros-pataki collegiumnak öregbik professora tiszteletes Szattmári Paxi Mihály uram, 12. tógás deákjaival edjütt, a kik harmoniával éneklették el a holtat, a kit az Alsó-Bárczai puszta templomban levő familia kriptájában szegény idvezült ipam Bárczai Bárczay János uram mellé temettek el.

20ma decembris indultam meg Danszkárul; a boroknak egy részét jó áron adtam el de nagyob részét csak tukmáért kellet elvesztegetnem, mivel a Prussiai király Fridericus a Moszqua táborát megszalasztotta, a kik éjjel és nappal költöztek a Viszla vizén által, ugy hogy a danszkiak nagy rémülésben voltak, annyira hogy minden gazda minden nap tartozott irásban beadni a város tisztének a vendégeinek számát, fegyverrel a városba senkinek nem vala szabad bejönni, és reggel kilenczedfél órakkor nyitották ki, estve penig három órakkor zárták be a kapukat. A Moszqua czárnénak residensétül vettem ki jó passust, mely ha denegáltatott volna, nehezzen kár nélkül jöhettem volna ki Lengyelországbul mivel a Moszqua kozákjai s katonái felpraedáltak volna; esett hazajövetelem Toronya felé Krakóba, onnan Szepes vármegyébe Krigbe jöttem Draveczky Imréné ángyom és néném asszonyhoz, a portékát addig magam szekere hozta, onnan osztán fogadott szekér vitte Sárosra, Sárosrul Bárczára a bárczai csigás szekér. Ott distrahálni akarván a portékámot a kassai kereskedőknek a kiknek megjelentettem bona fide hogy még én a harminczadot az eladandó portékákért nem adtam meg s nem is insinuáltam iráutuk magamat s tanítsanak meg mit cselekedjek, mivel én kereskedő nem voltam soha, én a tevő leszek. Arra azt felelék a kereskedők, hogy ha a portékára megalkhatnak, ők készek lesznek a harminczadot letenni, azzal terminus napot praefigáltak, mikor jönnek ki hozzám a portékának megvisgálására, eljövén azon nap, compareál a kassai harminczados és a portékáimra reá teszi a kezét, azzal bemegyen Kassára és a kassai kamarának béád. a kassai

kamara admoneáltat és pecsétet tétet a portékáimra. Mászszor is admoneáltat, hogy a portékát adjam a bíró kezében, én ezen admonitiónak nem engedelmeskedtem, hanem admoneáltattam judicialiter a harminczadost, hogy vegye fel tűlem a harminczadot, azzal Tkáros felé az az die 12a februarii 1761. kiindultam Bárczárul az egész portékáimmal s haza ide Pinkóczra jöttem die 15a; a feleségemet itthon nem tanáltam, mert Bárczára hozzám ment, a ki is ottan a hűlt helyemet tanálta, ugy osztán 16a kiindult Bárczárul és 17a jött haza én 18va az unghvári harminczadost kihozattam ide és a portékát perlustráltattam vele, az unghvári harminczados csakhamar meghala, helyében az unghvári sós ur substituáltatik harminczadosnak, a kihez bementem Unghvárra hogy a harminczadot adjam meg, a harminczados vagyis sós ur azon okbul minthogy a kamarátul parantsolattya vagyon, hogy fel ne vegye, nem vette. Esztendő mulva a kamara bírót kér a ns vármegyénktűl és actiót formál ellenem s certificáltat. Compareálok. Semmi exceptiókra nem mentem hanem mindjárt meritumba beléptem. Öt nap alatt a processus concludalódott; én convincáltattam négyezer kétszáz forintokban s az appellatát meg nem engedte a bíró a ns vármegyére, hanem extra dominium a felséges királyi táblára, a mikor a bíró kijött ide Pinkóczra foglalni, oppositióval éltem. Azúta hallgat az írás. Én ugyan felséges királynénknak, a pozsonyi kamarának szép instantiát submittáltam, de semmi feleletem nem jött reá mind ekkoráig, az az . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Anno 1761. die 14ta decembris szült a feleségem egy fiat, ki minthogy majd irhatom hogy idétlen az az kilencz holnapos vala, megkereszteltettem, tiszteletes esperest Bódis uram kereszt atyja vala és hitves társa kereszt anyja.

neve a kisdednek András. Tartsa meg az úr isten a maga dicsőségére Amen.

Anno 1763. die 7ma martii áldotta meg az úr isten a feleségemet szüléssel és szült egy leány magzatocskát kit megkereszteltettem 9na, kereszt apja volt Pálóczi Horváth Ádám öcsém uram kereszt anyja Szerencsy Gerzsonné asszonyom volt, a ki elsőben Szuhainé azután Pogányné volt. A kisdednek neve Anna. Az úr isten nevellye a kisdedet mindnyájunknak örömére s a maga dicsőségére Amen.

Anno domini 1765. die 15ta martii nagy égzengések és villámások voltak, az egész telünk esős és lágy időbül állott, ugy annyira mind az emberek nagy részint betegséggel töltötték idejeket, sokan meg is holtak. A marhák, juhok, sertések, szarvasok, őzek ..... etc. még tavaly az egész országunkban hon a szájakra, hon a lábaikra betegeskedtek. Sok hellyeken döglöttek és döglenek is continuative mostanság is, isten tudja mit akar velünk, légyen szent akarattya.

Anno eodem die 16ta junii reggeli két és három óra között megáldotta az úr isten a feleségemet egy fiu magzatocskával, kit 20a a keresztségnek sakramentoma által be avattuk az istennek anya szentegyházába; kereszt atyja volt a kisdednek tktes nztes és vzlő Draveczky Gáspár ötsém uram, kereszt anyja az asszony Pongrácz Ferenczné asszonyom, komák Szunyogi István sógor uram, Pál ötsém a mennyemmel és Bódis Dániel. Neve a kisdednek László. Az úr isten a kisdedet tartsa meg a maga anya szentegyházának gyarapítására szegény elalélt nemzetünknek és familiájának s atyjafiainak diszére és teljes consolatiójára Amen.

(Más irás.)

Anno 1771. die 30a maji eskütt meg tts ns nzts és vzlő Ipi Bydeskuti Imre uram a bátyám P. Horváth Ádám legnagyobb leányával Máriával és 30a el is vitte tts ns Közép-Szolnok vármegyébe Sző-Demeterre. Junior Georgius Horváth de Pálócz Georgii filius mp.

Anno 1775. die 19a aprilis eskütt meg Sissári Sissáry Jósef úr ugyan a bátyám kisseblik leányával Susánnával és el is vitte tkts ns Zemplén vármegyébe Kakra.

Anno 1776. die 4ª augusti esküt meg sissári Sissáry István úr ugyan a bátyám középső leányával Soffiával és ugyan Kakra vitte.

Anno 1778. die 1ma novembris mentem Kassára az academiára jus patriumot tanulni.

Anno 17 . . die . . . . . vette el a bátyám P. Horváth Pál magának örökös házas társul másodszor, néhai ttes ns és vzlett Bernáthfalvi Bernáth Imre úr hajadon leányát Erzsébetet, ttes ns Zemplén vármegyében M. Jesztrebben.

Anno 1784. die 13ª septembris kedves testvér öcsém Pálóczi Horváth András, az fels. úr istennek szabad bölcs rendelésébül, hirtelen nyavalyájába estvéli 6. óra tájba lelkét teremtőjének ajánlotta, ttes ns Pesth vármegyébe Hartyán nevü hellységbe, az asszonyom anyám jószágába, és ugyanott a közönséges temetőbe cripta formán ásott sirba eltemettetett a mostoha üdők miatt csak ének szóval. Az úr adta az úr vette el. Áldott legyen az ő szent neve érette.

Anno eodem die 21ª xbris néhai boldog emlékezetü bátyám idősbik P. Horváth Ádám ur két napi betegeskedésébe lethargusba esvén, reggeli 3. és 4. órák között lelkét teremtőjének megadta és 24ta ejusdem maga neve napján a báttfai templom alatt levő familia kriptájába betétetett. Koporsóba tette tiszteletes Horváth Sámuel uram az eőri predicator predicatióval itt Pinkóczon, a báttfai templomba pedig predikált a test felett az akkori báttfai predicator tiszteletes Tóth Mihály uram. Ifj. P. Horváth György m. p.

Anno 1785. die . . . . . esküdt meg kedves néném Ersébeth kedves férjével Somlyai Szilágyi Jósef úrral. Áldja meg az Isten mind a két részt egymáshoz hív szívvel és jó gyermekekkel hosszu élettel és minden lelki testi áldásokkal.

Ugyan ezen esztendőben maradtam itthon végképen. pesti patvariámat és az ttes kir. tábla mellett viselt juratusságomat végezvén, mivel az méltóságos gróff és fő ispán urunk (Sztáray és Nagymihályi Filep János úr) ő nagysága az ttes ns vármegye táblájához feleskettetett még 1784. esztendőben circiter novemberbe. 1785-be itt januario az tractus coadjutor curatornak tett, mely megesvén azonnal az felséges 2dik Jósef ekkor dicsőségesen uralkodó császár

eő felségétül, az parochiák fundatiojiknak concsriptioja iránt parancsolat érkezvén, a több ttes vármegyék között ezen tttes Unghvár vármegyére is, az ezen ns vármegyében levő minden reformata parochiákat conscribáltam tractus notarius tiszteletes Vályi Márton és assessor tiszteletes Jánosy György uraimékkal; az negyed napi hideglelést is, a melyet ámbár néha néha egyczer másszor a chinával való élés és az szoross dieta el hagyattak vélem, az orvosság által el nem hagyathatván magamnak a tizenhatodik hónapnak a végén, ezen parochiák conscriptiójának ideje alatt hagyatta el vélem bátyám Petrovay Jósef ur recomendatiójából az jó féle basa-rózsa eczetbe maceralt — öszve törött fenyü-magnak a leve, három egymás után következett paroxysmusaim elein egyszerre megíva a fenyü magot, ugyanis a paroxysmus órája előtt 24. órával egy boros pohárt tele töltvén véle, megtörtem, lett törve fél pohárral és azt tele töltöttem basa-rózsa eczettel és a tört fenyü magh ezen eczetbe ázott egész a paroxysmus idejeig, ekkor kifacsartam a levét keményen, és így egyszerre megittam, ezt három egymás után következett paroxysmusokon continuálván. Áldott legyen az úrnak dicsősséges szent neve érette, hogy erre az orvosságra vezérlett, mert az hosszas negyed napos hideglelés már ugy elgyalázott és öszve rontott volt, hogy az jártányi erőm is alig volt, és az medicusok is desperáltak már felőllem. Ezen hideg lelésbül kiépülvén

1786dik esztendőben felállíttatván az ő felsége parancsolatjára az continua sedria, ennek egyik tagja lettem, és mint legfiatalabb assessor az ezen sedria előtt folyt perek taxait az régi mód szerint beszedni kötelességemmé tetetett. Megváltozván azonban ugyanezen esztendőben az vármegyék mind törvénye, mind polgári igazgatásának módja, ő felsége az főispánok helyébe az egész országba tiz királyi commissáriusokat rendelt, ide Unghvárra küldődött méltóságos báró Révay Simon (tit.) ő excellentiája királyi commissáriusnak és ezen tekintetes nemes Ungh vármegyén kivül tek. nemes Beregh, Szathmár, Ugocsa és Máramaros vármegyék is főispáni s k. komissáriussi hatalma alatt voltak. Bejövén ő excellentiája Unghvárra, csakhamar restaurált, az mely restauratio után az gyülések megtiltattak és meg is szüntek. Az publico politicumokat foly-

tatták a viceispán, notárius és fiscalis urak magok, kiknek is kötelességek volt mindig Unghváron lakni és az királyi vagy szabott órákon a nemes vármegye házánál lenni; az juridicumok vagy is processusokban való bíráskodás elvétettek mind az viceispánoktól, mind az szolgabiráktól és ugyanazért cessálni kellett az esküdti hivataloknak is mindenütt, hanem minden vármegyében subalternum judicium nevezet alatt állandó törvényszékek állíttattak fel, a mely törvényszékek az ugynevezett novus ordo judicarius és forma processus judicarii rendelései szerint itélték a pereket, azért uj törvényformához kellett a districtualis, királyi és septemvirális tábláknak is magukat szabni. Itt az nemes Unghvár megye subalternumán praeses volt csicseri Orosz Gáspár uram, az előtt ord. viceispány, assessorok: Figei Csató József uram volt generális perceptor, páloczi ifj. Horváth Pál uram volt subst. viceispán, iványi Fekete János uram volt főszolgabiró és Fejér András uram. Ezeken kívül actuarius volt domanoveczi Zmeskál Antal uram. Regestrator: Szigeth-czöri Eöry Mihály uram. Ezeken kivül voltak sindicus, pauperum advocatus, cancellisták és auscultánsok; ezen két utóbbiak exhibealták az irásokat, az auscultánsok peragálták az inquisitiokat stb. Az publico politicumoknak folytatására csak olyan individiumok aplicáltattak, a kik a német nyelvet értették, minden akár vallásra, akár nemre való tekintet nélkül. A sallariumok is megbővittetett az tiszteknek, az helységek pedig kényszerittettek notariusokat tartani. Ha egy helység nem bírta, többen együtt; a földes uraságok officiosa sedeseket kénytelenek voltak jobbágyaiknak és cselédeiknek tartani, a honnét az apellata az viceispány eleiben ment. Az halálos büntetések helyébe egyéb rabság és testbeli büntetéseket rendelt ő felsége az ugynevezett »Sanctio Criminalis« nevü könyvben.

Ezen időben állíttatta fel ő felsége mindenütt ezen nemes vármegyében is az ugynevezett alcomissioit, a melybe a praeses volt az alcommissarius és egy oeconomus volt mellette, ezeknek vigyázatok alatt s hatalmukba voltak azon individiumok a kik a helységek határait mérték lánczczal és mensulával, a kik mivel ki nem tőttek a tanult indzsinérekből az alcommissio által különösen taníttattak az e végre kiadott instructio sze-

rint és neveztettek dirigenseknek, kikkel is szabad volt ugyan megegyezni a földes uraságoknak az mérésért, de ha meg nem egyeztek, az alcommissio határozta meg munkájoknak bérét, a melynek cassájából bőv fizetést is vettek munkájokhoz képest. Ezen mérés dolga már majd nem tökéletességre is ment, a midőn ő felsége halála előtt kevés idővel retractálta minden ujításait és a mérés munkáját is cassálta, a vármegyéket a maga törvényes régi állapotjokra is visszatette.

Ezen időben bocsátotta ő felsége ki az tolerantialis ugynevezett parancsolatját is, az melyben az helvetiai s augustai vallást tanitóknak és a nem egyesült orosz hiten valóknak is bizonyos törvények alatt szabad gyakorlását engedte meg vallásoknak. Ezen tolerantialis parancsolatnak publicatiója alkalmatosságával az mélt. grof Sztárai és nagymihályi Sztáray Fülep János ur ő nagysága mint akkor még főispáni hivatalban lévő, minden azelőtt akár pecsét, akár per alatt levő templomainkat — melyek a katholikus atyafiak birtokában nem voltak — felnyitottaknak és felszabadultaknak declarált publice, mely okon is a zahari és berei, azelőtt sok időtől fogva pecsét és tilalom alatt volt templomaink is ez időben nyittattak fel, de ezután csak hamar explanatorium parancsolatot küldött ő felsége, a melybe szorosabb határok közé szorittattunk, az felnyitott templomainknak mindazonáltal birtokában mindenütt megmaradtunk; a kath. plebános uraknak azelőtt a mi filialis helységeket lakó felekezetünk által fizettetni szokott stola és lecticale is végképen cassáltatott ő felsége által. Ekkor szabadittattak fel a cseh és morvaországi, ugy szintén az német birodalombeli lutheranusok és reformatusok is arra, hogy magok vallásu praedicatorokat vigyenek magok közé, de a kiken mindazonáltal megmaradt az kath. helybeli plebánosoknak fizetni szokott fizetések terhe is. Cseh és Morva országokban nagyobb részint innét Magyarországból mentek praedicátorok.

Magában az pápista vallásban is sok változtotásokat tett ő felsége, a processiókat, vizkereszti coledákat, ugynevezett marianum sodalitiumokat és sok innepeket is cassált; az protestánsok házassági pereit az szent széktől elvette és a törvényszékeknek adta, bizonyos törvényeket vagy rendeléseket tévén,

a melyek szerint kelljen ezen pereket itélni, sok szerzeteseket cassált, sok conventeket reducált, a leleszi és jászai conventeknél volt archivumot előbb az több cáptalanok és conventek archivumaival egyetemben Budára vitette fel, akarván világi emberek gondviselésére bizni, mint az franciscánusoktól elvett várbeli clastromba, de idővel azután a leleszi és jászai conventnek archivumokat Egerbe az káptalan archivumába vitette, az cáptalanokat archivumaikkal együtt meghagyta; az elszedett papi jószágokat pedig fundus religionis név alatt administráltatta, mely miatt miután ő felségén semmit nem vehetett az római pápa (Pius 6tus), maga jött le ő felségéhez Bécsbe, de ugyancsak semmit nem fordított a dolgokon. De ki tudná leírni voltakép a változásokat és ujításokat.

Ez időben a mérés bejövetele után ezen nemes Unghvár vármegyében is az oroszság között, de kivált Beregh, Ugocsa és Máramaros vármegyékben nagy szükség volt; a szegénység gyökerekből, kukoricza csutkákbul és fürészporból is kénytelenittetett magának kenyeret készitteni, az mely miatt éhel is, de a rosz kenyértül kapott dagadás miatt is igen sokan meghaltak, kiváltképen az hegyeken az oroszságok között. Az egész alföldön is nagy szükség volt mind az élet, mind pedig az takarmány dolgában az nagy szárazság miatt, ugy hogy az alföldrül ezekbe az felsőbb és szükebb határú vármegyékbe jöttek fel sokan telelni marhájokkal együtt. Sokan lakni, sokan nyomtatni és egyéb munkára vagy koldulni is, sokan pedig életet venni. Az gabonának köbli felment 12. váltó forintokra, egy szekér széna 15. forintra.

Ez a szükség egynehány esztendeig egymásután igy ment, hol nagyobb, hol kisebb mértékben; hanem ő felsége megértvén ezen nagy szükséget, életet szedetett be pénzen a magazinumokban és ugy osztotta hitelbe, bizonyos és igen türhető áron a szegényebb rendüeknek. Sok helyen az nemesi renden valók is vettek magoknak ilyen életet, mivel 1789. esztendőben az alföldön ki se költ a vetés a nagy szárazság miatt. Hanem épen következő esztendőben volt Hóra és Kloska nevü oláh paraszt vezérek alatt praedálás Magyar országnak az Erdély felé való részein és bent Erdélyben is. Ez a két fene paraszt bujnyik vezér alatt összevert sok oláhokbul állott

sereg nagy vérontásokat, pusztításokat, templomoknak, úriházaknak, királyi cassaknak és sok helységeknek felpraedálását vitte végbe, sok uraságokat egész familiástul kipusztitott, és hanemha az szomszédok és lakosok viszszaverték volna, tovább, tovább mindig erősödtek és terjedtek is volna; nemegyesült oláh papok is mondottanak hogy voltak közöttük és vélek egy értelemben. Végre ezek csakugyan megfogattatván, kerékbe törettettek elevenen és igy aztán lecsendesedtek az népei is.

Ezen fatalitásokat követték más ujabb szerencsétlen idők. A száraz időkben mindenféle sok égések történtek; ebben a vármegyében N. Kapos és Cseppely majdnem egészen, templomaival együtt megégett. Pálóczon sok házak, és köztük a Horváth Mihály és Lajos bátyámék háza is; Bátya majdnem egészen, Mátyoczon Krasznecz Sámuel és Orosz Joakim urak házai, Jenkén sok házak, Minajban s egyéb helységekben is. Nagymihály is ekkor égett meg nagyrésziben stb.

Ezek után voltak ismét menykőhullások is sok helyeken, itt Pinkóczon 1789-ben 22. junii épen hajnal előtt ütött meg egy házat, az Malankó Jankóét, egyebütt is sok helyeken.

Ezen felséges II. József császár uralkodása alatt nagy háboru tartatott az török ellen is esztendőkig. Végre a mi népünk a töröktől sok várakat elnyert, ugymint Belgrádot Otzakot, Kotzinót stb. báró Laudon vezérlése alatt.

Második királyi commissáriusnak tétetett ezen ugynevezett munkácsi circulusba, revocaltatván b. Révay Simon ő excellentiája, Rozenfeld András uram ő excellentiája.

PRO NOTA.

Az familia protocollomába be írni valók rendszerint így következnek:

1ben Az szegény atyám halála (megholt 4a martii 1787be eltemettetett maji) az azt meg előzött Bárczay Mihály András és János halálaival együtt.

2or Az én házassagom (jegyet váltottam 1788, hazahoztam pünkösd után) és Pazonyba őszre kelve történt majd nem halálos betegségem, az szűk bortermés.

3or Az Jozsef császár halála és az vármegyének törvényes szabadságának vissza jövetele. Ez alkalmatossággal Mélt. gróf Sztáray János eő nga az feő ispányságot visza kapván restaurált, ekkor nyert hivatalom.

4er Az ipamnak halála, Mariska leányom születése (született 24a sept.; megkereszt. 25a) 1790.

5ör Országgyülése; Banderium.

6or Sinodus 1791.

7er Ország gyülése, 1792.

8or Simtsu fiam születése. (sz. 6a febr. 1792; kereszt. 7a febr.) Pál bátyám halála.

9er Az ungvári —

10er Pinkóczi templomok épitések kezdete.

11er Miklós fiam születése. (30a apr. 1794. keresz. 1a mai)

12er Templomok felszentelése (Pinkótzi 1a Ungvári 8a mai) és

13or Halála Miklóskánknak. (meghalt 27. apr. 1796, eltemettetett 1a maji Pazonyon).

14. Az aszszonyám halála. (megh. 22a koporsóban tétetett 24. martii 1793. temettetett 15. aprilis).

15. Juliska halála (mhlt 12a koporsóba tétetett 13a eltemettetett 27. apr. 1795.)

16. Második restauratió szbirói hivatalom.

17. A mi osztályunk és László öcsém külön menetele.

18. Az Budán exequált szerencsétlenek dolga.

19. Boriska leányom születése s halála, (született 10ª martii; mh. 15. 1796. eltemet. 17ª ejusdem a pinkóczi kriptába.)

20. Insurrectio. Az én resignatióm 9ª Januarii 1798. Laczi öcsém hivatala; vice sz. birónak tétetett.

— 16ª sept. Lasztamérban superintendes gyülés tart.

21. 3ik restauratio.

22. A franczia királyi háznak szomorú történetei, nagy háború.

23. Erős nyár, szűk termés. 1799.

24. Pápának, primásnak, egri és más püspököknek halála.

25. A tractusnak kiszélesitése.

26. A kastélynak bezsindelyezése.

27. Die 20. et 21. jan. 1800. A jeget a viz nagy feltolódása miatt meg nem indithatván, itt a falu mellett egy nehány helyen az tőtéseket meghágta, megszakgatta, sok helyen nagy károkat tett az kijött árviz; többnyire minden házak, kamarák, csürök és ólak is telementek vizzel, olyan helyeken is, a hová ez előtt ember emlékezetire nem ment, a templom is telement.

PRO NOTTA. (*külön kis 8-ad iven.*)

Az matricularis familia könyvébe beírni valók igy következnek:

1. 1786ban megváltozván a vármegyék törvényes és polgári igazgatásának módja, a főispányok helyett, kir. commissarius — a kiknek ezen a részen 5. megyéje u. m. (. . . . .) volt, rendeltetett, ilyen volt elsőben itten b. Révai Simon úr, a ki ez esztendőben restaurált ugyan, de csak azokat applicálta a hivatalokra, a kik németül tudtak és a kik a despoticum imperiumot könnyen szenvedték a haszonért, ez alatt a köz- és különös gyülések megszüntek, sőt megtiltattak, continua sessiók tartattak, az el nem végzett perek is continua sedriák előtt folytattattak. Az után subalternum judicium állittatott fel: 1. praesesből és 4. assessorból, ezeknek adatott egy ordo judiciarius és ahoz tartozó forma processualis és sanctio criminalis nevü könyvecskék pro cinosura a régi törvény helyett. A földmérés is ekkor kezdődött circumscriptive.

Az Hóra villongása dolga.

2. Ur atyám halála circumstantialiter.

3. Az én házasságom; Pál bátyám halála.

4. Uj restauratio és hivatalom.

5. Mariska leányom születése és az ipam uram halála.

6. 1790. és 91be országgyülése; ezen megyék deputatusai nevek.

7. Synodus deputatusaival együtt circumstantialiter, NB. 1792. országgyülése.

8. Simtsu fiamnak születése. NB. Az asszonyámnak halála; a templomok fundantur.

9. Miklós fiamnak születése s halála.

10. Boriska leányomnak születése s halála; nb. Juliánna néném halála.

11. A pinkóczi templomnak és akkor egyszersmind egymásután az unghvárinak is felszentelése.

12. László öcsémnek külön menetele K.-Gejöczbe, stb. más hivatalom és resignatióm.

13. Az Budán exequált szerencsétlenek dolga a maga seriessében.

14. Az 1799ik esztendőnek ezen vármegyére nézve mind tavaszi életbe, mind szénába mind borba terméketlen volta az igen essős idők miatt. Az előtti fatalitások u. m. éhség, égések, menkő hullások.

15. Az unghvári tractusnak a zempléni tractusból lett nagyobbitása.

16. A kastélyt bezsindelyeztettem.

17. Az pápának, primásnak, egri és több püspököknek halála.

18. A francziák állapotja.

19. A banderium és insurrectió. etc.

(*A könyv táblájáu belől*).

Haec tria tabificam pellunt adverbia pestem.
Mox, procul et tarde, cede recede redi.

Bertóti Anna.

Euripides: Nullus est qui molli et vitiose vite studens, gloriam adeptus sit.
Justitia in se se virtutes continet omnes

u. o.

Ao dni 1631. die 23. decembris löttek kezesek az Szennay Szennay Soltiz Gergely, Vinnay, Pálóczy Radicz Pál, Biró György, Somogyi.

(külön lapon.)

Anno dni. 1638. eztendőbeli pozsonyi országgyülésében kértem per defectum seminis az Lónyay Menyhárt vasvári, batizi, kis-kolczi falukbeli rész jószágát, Vasváriban egy udvarházzal együtt, Eszterhas Miklós palatinustól. Ezen esztendőben aprilisnak 12. 13. napjain statuáltattam magamot. Ezen aprilisnek 15. napján referálták. Kidey János uram volt regiusom, conventuális Petrus Ciki.

Az jobbágyoknak számok nevek hasonlóképpen az pusztáknak is.

Vasvári nevü faluban egy udvarház cum pertinentiis.

jobágyok Vasváriban:

Bene Gáspár,	Kasos András puszta,
Szilva Gergely,	Kováczi Mihály,
Kováczi János,	Hragyás Máté fia,
Ludas András,	Kódis György puszta,
Kerekes Jakab,	Tóth Albert puszta,
Kasos Gergely,	Kováczi György puszta,
Zántó Miklós,	

Batiziak száma:

Elek Gábor,	Eperies Mihály puszta,
Oláh Bódizsár,	Saradi János puszta,
Orbán János,	Kerekes János puszta,
Lukáczi Jakab,	

Kis-kocziak száma:

Finta István,	Finta György,
Vaida Imre,	Vaida János,
Tiba Márton,	Tiba István,
Orosz János,	Veres Sebestyén puszta,
Orosz Máthé puszta,	

(külön lapokon.)

Acquisitiói asszonyom anyámnak ezek melyek a 22. 8bris 1746. lett.

Adott Prinyi János nagyságának bizonyos jobbágyoknak árában . . . . . mfor. 130.
Csengeriné asszonyomnak . . . . . » 200.
Darmai portióért . . . . . » 1600.
Melczerné asszonyomnak . . . . . » 320.
In revindicationem portionis H. Paliensis et Rézallyaiensis . . . . . » 1472.
Szegény atyánk temetésére az naturalékon kivül elköltött készpénzt . . . . . » 1000.

Die 22. oct. 1746. meghalván szegény atyánk Pálóczi Horváth Ádám, attúl fogva levő jószágunk proventusa e szerint következik:

Eladtunk 5 hordó ord. tarczali bort és 47. asztalag asszu szőlő borát 1065. hollandiai aranyokon facit h. fl. . 5239.80.
Sertésbül bevettünk in jan. 1747. . . . . 750.—
Tiszántul való jószágbul bejött . . . . . —.—

Az Zicsy causajában az expensák mennek e szerint miolta a szegény atyám megholt ab a° 1747. 22a octobris.

Bosnyák uramnak három pár igen kövér sertést huszonnégy vftjával a felhajtásával együtt tesz mfor 73.44.
Praeses Dobai uramnak egy paripát ajándékoztunk mely consideráltatik 15. aranyban teszen » 74.25.
11a sept. 1748. reasummáltatott a causánk, akkor Eperjesen laktam két egész hétig, elköltöttem » 13.20.
20a jan. 1749. újjabban assumáltatott a causánk, akkor Eperjesen laktam egy egész holnapig, egy hétig penig megtartott az utazás, és igy az úti költséggel együtt elköltöttem . . . . . » 45.—
Sógor Orosz Gábor uram adott egy paripát, az is consideráltatik . . . . . » 74.25.
Die 20a dec. 1750. hajtatott asszonyom anyám a prókátornak egy pár hizott sertést, ez consider. » 24.—
Az előtt Ádám öcsém urammal asszonyom anyám csigás öt lovain s szekéren voltam Eperjesen két egész hétig, elköltöttünk . . . . . » 20.40.
Die 19a jan. 1751. Ádám öcsém uramot magát küldte asszonyom anyám ki, és három egész hétig és egy napig odajára; elköltött . . . » 30.60.

A Budapesti Református Egyházkerület PÁPA KÖNYVTÁRA

Név- és tárgymutató.

cs. = család, f. = falu, fly. = folyó, hn. = helynév, kly. = király, klyné = királyné, mv. = mezőváros, vm. = vármegye, vr. = vár, vs. = város.

Abafája hn. 16.
Acsád f. Vas vm. 149. 156. 157. 165. 166. 177. 178. 180—183.
Ádám deák 153.
Adorján Pál 42.
Akmi 113.
Albert József 285.
Almás f. Tolna vm. 183.
Alvincz f. 161.
Ambrus deák 177. 178.
Andrásy István 260.
Andrásy Anna 265.
Anna lengyel klyné 68.
Anna osztrák herczegné 6. 26.
Antalócz f. Ung vm. 205.
Apafy Gergely 17.
Apaffy Mihály idősb és ifjabb 219. 223. 236.
Aragon Ferencz 261.
Aranyosszék 38. 39.
Aszalay Mátyás 114.
Augustus lengyel kly. 260.
Azari Pál 198. 201.
Azari Péter 202.
Bács f. Zala vm. 183.
Bácsmegyei Ferencz 195.
Bácsmegyei Miklós 216. 246.
Bagy hn. 18.
Bagotai cs. 237.
Bajánházi cs. 202.
Bajmócz mv. 253.
Bajorország 13. 260.
Bakics Pál 137—139. 149.
Bakó hn. 20.
Bakony erdő 153. 154.
Baksa f. Abauj vm. 264.
Bakta f. 217.
Balásfi György és Anna 51.
Balassa cs. 28.
Balassa András 177.
Balassa János 171.
Balassa Menyhárt 168. 171.
Balaton tava 137.
Balk Lőrincz 194.
Balkáni János 204.
Ballai Pál 233.
Balog Bertalan 184.
Balog György 207.
Banchi (Bancsi, Banczi) Márton 227. 228. 230.
Bánffy Dénes 236.
Bánffy István 149. 180.
Bánffy László 149.
Bánffy Nagy-Mihályi cs. 211.
Bánócz f. Zemplén vm. 197.
Bánóczi Sándor 226.
Bányay Mihály 202.
Bányay Pál 207. 210. 211. 213.
Barani András 261.
Barani Gáspár 207. 220. 233.
Barani István 210. 214.
Barani Menyhárt 244.
Baranyay Menyhárt és Miklós 294.
Barcsay Ákos 219.
Barcsay János 42. 43.
Barcsay Julianna 286.
Bárcza f. Abauj vm. 232. 282. 283. 287. 288.
Bárczay cs. 214. 284. 286.
Bárczay András 296.

Bárczay János 282. 287. 296.
Bárczay Mihály 296.
Bárczi Judit 236.
Barkóczi (Szalai) cs. 194. 195. 199—201. 211. 213. 217. 218. 220. 222—225. 227. 229—235. 240. 251. 265. 269. 274. 276. 277.
Barlók István 248.
Barna György ítélő mester 208.
Barsten hn. 20.
Bártfa 227.
Báry Benedek 204.
Bassompier N. 245.
Basta N. 8. 41. 45. 117. 119.
Bátfa f. Ung vm. 239. 246. 259. 279. 280—283. 285. 291.
Báthory András 5. 6. 7. 47. 63. 66. 68. 71. 79. 133. 143. 149. 160. 168. 173.
Báthory Boldizsár 6. 26. 27. 82. 83.
Báthory Gáspár 192.
Báthory Griseldis 5. 6. 24. 71.
Báthory István 5. 10. 12—15. 18. 50.
Báthory Kristóf 4. 8. 16—18. 48. 50. 69.
Báthory Miklós 3. 18. 47. 174.
Báthory Zsigmond 4. 6—9. 17. 25. 26. 50. 52. 61. 63. 69. 71. 79. 81. 85—87. 90. 107—111. 116. 119. 121.
Báthory Zsófia 223. 226. 233. 234.
Batiz f. Szatmár vm. 299.
Bátor hn. 18.
Batthyányi Boldizsár 25.
Batthyányi Ferencz 149. 157. 166. 180.
Batthyányi Orbán 140.
Battyáni kastély 234.
Bátyu f. Bereg vm. 295.
Baxa István 227. 228. 230.
Baxay Zsigmond 238.
Bebek N. 17.
Bécs vs. 155—157. 169. 182. 212. 227. 229. 230. 234. 237. 245—247. 262. 265. 268. 276. 279. 280. 294.
Bégányi János 281. 282.
Behmer N. 280.
Beiczy N. 178. 179.
Békássy László 178.
Békes Gáspár 9. 12. 14. 16.
Békési Gábor és László 14.
Béldy Pál 236.
Belgrád 2. 42. 495.
Belz vs. 20.
Benczefi cs. 270.
Bendsinensis tractatio 112.
Benedek deák 169.
Benkes János 202.
Benkő Pál 207.
Benkovics Ágoston 244.
Bényey N. 199.
Bercsényi Miklós 238. 241—244. 247. 248. 251. 253. 254. 256.
Bercsényi Zsuzsánna 267.
Bérczi István 207.
Bereczk hn. 20.
Beregszász mv. 215.
Berény vr. 236.
Berényi Tamás 281.
Berizló Ferencz 138.
Berki f. Somogy vm. 134.
Berki f. Tolna vm. 183.
Bernát cs. 217.
Bernát Pál 198.
Bernáthfalvi Bernáth Imre 290.
Bertóti Anna 298.
Bertóti István 259.
Bertóti János 211.
Berzeviczy cs. 214. 215.
Berzeviczy Ádám 275. 276.
Bés f. 204.
Besztercze vs. 24.
Besztercebánya 143. 149. 240. 256.
Besztercze vize 20.
Bethlen Farkas 32. 33. 90.
Bethlen Gábor 194.
Bethlen István idősb 196. 197. 206.
Bethlen István ifjabb 194. 195.
Bezeő f. Ung vm. 213.
Bielza vs. 81. 83.
Biró György 299.
Blandrata N. 16. 25.
Bobrovnik vs. 20.
Bocskay Ferencz 153.
Bocskay István erdélyi fejedelem 9. 28. 31—34. 44. 45.
Bocskay István 225. 226.
Bocskády Ádám 226.
Bódis Dániel 289.
Bódis István 286. 288.
Bodó Lajos 200. 206.
Bodó Zsigmond 251. 263.
Bodon vr. 107. 108.
Bodoni István 27. 29.
Bodony N. 226.
Bodrog fly. 229.
Bodrogköz 261.
Bogáthi Menyhért 5. 21.
Boldogkő vr. 233.
Bololai hn. 20.
Bónis Ferencz 226. 228.
Bónis Zsófia 285.
Borbély cs. 236—239. 250.
Borbély György 8.

Bornemisza cs. 34.
Bornemisza János 194.
Bornemisza Pál 198. 204.
Boronkay cs. 285.
Boronkay Gáspár 177.
Boroszló vs. 26. 248.
Bors János 203. 208.
Borsati György 170.
Borsoló Ferencz 158.
Borsosgyőri Péter 165.
Bosnyák cs. 300.
Bot András 275. 285.
Bot Erzse 199.
Bot György 201.
Botti Máté 27.
Bottyán f. Zemplén vm. 214.
Boxai Pál 217.
Böcs f. Zemplén vm. 245.
Brassó vs. 30. 115. 255.
Brezinay N. 249.
Breznó-Bánya 224.
Bruiniux N. 256.
Brutus N. történetiró 22.
Bubenka vs. 20.
Bucella Miklós 6. 58. 71. 87. 89.
Bucellini N. 248.
Buda vr. 12. 78. 140. 142. 143. 153. 247. 255. 294. 297. 298.
Budaházi cs. 207. 210.
Butkai István 196. 231.
Buza N. 249.
Buzás Bocsárd 40. 41. 43.
Bydeskuti (ippi) Imre 289.
Cajetán cardinál 111.
Capito Gáspár.
Chernel György 227. 230.
Chernel Pál 209. 224. 233.
Csai Márton 287.
Csaják f. Veszpém vm. 183.
Csáktornyai Mátyás 113. 114.
Csáky Ferencz 221.
Csáky Gáborné 37.
Csáky István 224. 227.
Csáky Mihály 16.
Csallóköz 254. 255.
Csarnay János 201.
Csartovecz hn. 20.
Császár Péter 194.
Csaszt puszta Vas vm. 149.
Csató (figei) Imre 278. 280.
Csató (figei) József 292.
Csató (figei) Sándor 250.
Cséfy László 177.
Csejte vr. 181.
Csekei kastély 234.
Csempeszháza f. Vas vm. 184.
Csengeri cs. 300.
Csepel f. Ung vm. 256. 295.
Cseri Imre 258.
Cserneczy Márton. 202.
Csertész f. Ung vm. 216. 264. 265.
Csesovicza hn. 20.
Csicseri cs. 194. 195. 200. 204. 207—211. 214. 218. 220. 223. 229 .239.
Csiki Péter 299.
Csillag bég 42.
Csobáncz vr. Zala vm. 1.
Csomonya f. Bereg vm. 232.
Csongrád vs. 255.
Csoron cs. 3. 15. 184.
Csukath Péter 30.
Csurgó mv. Somogy vm. 151. 156.
Cyeh hn. 16.
Czakó N. 179.
Czeklin Péter 24.
Czelder N. 260.
Czeglédi István 220. 229.
Czernovicz hn. 20.
Czétény f. Nyitra vm. 253.
Daczó Bálint 200 210.
Danczig vs. 248. 286. 287.
Dániel Ferencz 207.
Darma f. Ung vm. 200. 202. 213. 216. 222. 225. 230. 236. 261. 300.
Daróczy István. 228. 237. 239. 242.
Darvas cs. 284.
Dávid Ferencz 16. 17.
Deák N. 249.
Debreczen vs. 148. 159—164. 172—175. 233. 255. 279.
Debreczeni cs. 218.
Deés vs. 21.
De Four Ferencz 280.
Dekmár János 237.
Delney András 207.
Dely Pál 137.
Demeczky Zsigmond 283.
Dengelegy Mihály 33.
Deregnyő f. Zemplén vm. 199. 200. 285.
Dersffy cs. 147. 184.
Desőffy cs. 217. 218. 231.
Desőffy István 283.
Déva vr. 36—38. 41. 45.
Devecser mv. Veszprém vm. 1. 154. 155. 170. 184.
Diósgyőr mv. Borsod vm. 172. 184. 278.
Diószeg f. Bihar vm. 255.
Diószegi János 204.
Diszel f. Zala vm. 183.
Divini István 196.
Dnieper fly. 260.
Dnieszter fly. 21.

Dobai cs. 300.
Dobay András 227. 228. 230.
Dobay Gábor 222. 226.
Dobay Sámuel 239.
Dobó István 168.
Domahida f. Szatmár vm. 194.
Dombay cs. 133.
Don Jora Conte 33.
Dörgicse f. Zala vm. 138.
Dőry László 265.
Dragumer N. 45.
Draveczky Anna 285.
Draveczky Gáspár 262. 265—267. 270. 289.
Draveczky Imre 287.
Draveczky László 284.
Dubrinics f. Ung vm. 268.
Duka István 196.
Duna fly. 12. 77. 107. 108. 110. 140. 224. 241. 254. 255. 257. 259.
Dvornikovics János 251.
Eck Miklós gróf 155.
Ecsed vr. 206. 216. 218.
Eger vs. 252. 253. 294.
Egri káptalan 260. 294.
Eleonora klyné 262.
Enyed vs. 14. 21. 40—44.
Enyedy István 237.
Enyiczke f. Abauj vm. 232.
Eödönffy László 208.
Eödönffy Zsuzsánna 270.
Eőr f. Ung vm. 196. 197. 201. 203. 209. 213. 261. 278. 290.
Eőri Mihály 292.
Eőrményi Mátyás 203.
Eőrmező 267.
Eperjes vs. 41. 196. 209. 219. 221. 223—225. 227. 228. 240. 247. 279. 300.
Érsekújvár 220. 253—256. 259.
Esze Tamás 251.
Eszterházy Antal 254.
Eszterházy Mária 231.
Eszterházy Miklós 202. 299.
Eszterházy Pál 233. 234.
Esztergom vs. 145. 146. 153. 257.
Facset mv. 8.
Faj f. Abauj vm. 264.
Fajgenpucz János 278—280.
Fáncsy János 136.
Farkas Ambrus 201.
Farkas Bálint 207.
Farkas Zsigmond 210.
Farkas István 227. 228.
Fátra hegy 34.
Fatzin N. báró 279.
Fáy László 201. 227.
Fehérvár (Székes) 146. 147. 153—155. 165. 166. 169.
Fehér András 292.
Fekésházi Albert és Márton 207.
Fekete János (iványi) 292.
Fekete Miklós 238. 244.
Fels Lénárd 149. 151. 152.
Fenes f. Bihar vm. 218.
Fenesi György 238.
I. Ferdinánd kly 131. 133. 136. 138. 143. 147. 156. 164.
II. Ferdinánd kly. 197. 201. 212.
Ferhát basa 110.
Fertő tava 167.
Figedi Nagy András 227. 228.
Filep deák 143.
Flancz N. 31.
Fodor Ádám 226.
Fogaras vr. 13. 36. 37. 255.
Forgács Ádám 194. 203. 218. 220. 225. 226.
Forgács András 235.
Forgács István 226. 227. 235.
Forgács Miklós 228. 233. 236.
Forgács Zsigmond 194. 203. 218. 225. 226.
Frangepán Ferencz 229.
Fráter István 31.
Frigyes porosz kly. 287.
Fülek vr. 41.
Fülöp spanyol kly. 112.
Gács vr. 259.
Gál Márton 238—240.
Galambos Ferencz 240. 256. 284. 286.
Galambos László 208.
Gálfi János 17. 27. 29. 193. 199. 201. 209.
Gálocs f. Ung vm. 213.
Galocsi cs. 207.
Garany f. Zemplén vm. 281.
Gárdos f. Zala vm. 183.
Géczi Péter 5. 21. 23. 31.
Gejőcz f. Ung vm. 298.
Gejőczi László 194. 197. 207. 211. 214. 220. 225.
Gellén Imre 37. 38. 41. 43. 45.
Gerény f. Ung vm. 242.
Gerennás puszta Tolna vm. 135.
Géresi N. 278.
Gergő birtok Zala vm. 183.
Gerhard György 256.
Gerőczi Miklós 204.
Gesztes vr. 150—152,
Gilányi György 269.
Glach vr. 230.
Golop f. Zemplén vm. 223.

Gombos Imre 271.
Gombos László 207. 209. 211.
Gonczin N. 31.
Gonzalya Eleonora 212.
Gopp N. 233—235.
Gornicius N. 81. 83.
Goroszlói csata 8.
Gőcze István 214.
Göncz mv. Abauj vm. 197.
Gönczi János 201.
Gönczi Tamás 206.
Görgey János 208. 210.
Görög Péter 239.
Gőrös-Gál f. Somogy vm. 15.
Gregoriáncz Pul 170.
Grodna vs. 18.
Gruio Péter 15.
Guba László 186.
Gutth Dániel 230.
Gyalu vr. 46. 218.
Gyerő-Monostor 286.
Gyöngyös vs. 232.
Gyöngyösi N. 41. 45.
Gyöngyösi Pető János 231.
Győr vs. 154. 155. 170.
György deák 180.
Györke f. Abauj vm. 233.
Györköny f. Tolna vm. 183.
Györky Pál 240.
Gyula-Fehérvár 16. 18. 20. 23—28. 30. 31. 36. 38. 41. 50—52. 62. 63. 70. 85—88. 107—109. 111. 113. 114. 194. 198. 208.
Gyulafy András 4. 47.
Gyulafy László 4. 16. 217. 233.
Gyulafy Lestár 3—124.
Gyulafy Mihály 4. 10. 15. 47. 81. 92. 94.
Gyulafy Miklós 284.
Gyulay Pál 16.
Hager N. báró 278.
Hagymási Kristóf 15.
Hajszter N. 226. 259. 268.
Haláp f. Zala vm. 183.
Halász János 263.
Halics vs. 20.
Hamburg f. Sáros vm. 215. 217.
Hannosocz hn. 20.
Haraszti cs. 210. 220.
Haraszti Imre 244. 275.
Hartyán f. Pest vm. 290.
Háry Péter 224.
Hathalmy N. 178.
Havasali Bálint 33.
Havasy cs. 242.
Hegyesd vr. Zala vm. 1.
Hegyi f. Zemplén vm. 251.
Hegyi István 243.
Helmecz mv. Zemplén vm. 197. 222. 240.
Helmeczi János 207.
Herberstein Felicián 40. 44.
Herbeville N. 254.
Hermann N. 279.
Hetruria 27.
Hofkircher Adám János 36. 37—41. 43. 44.
Holsteini herczeg 226.
Homoky András 238. 239. 246. 248. 250.
Homonna mv. Zemplén vm. 226. 227. 286.
Homonnai Drugeth cs 194—197. 203. 204. 213. 215. 217. 219. 231. 238. 268.
Hora és Kloska 294. 297.
Horváth Márk 153—155.
Horváth Sámuel 290.
Horváth Zsigmond (terebesi) 236.
Horvatinovics Bertalan 153. 154.
Hosszufalu Somogy vm. 184.
Hosszutóti N. 178.
Hunyad vr. 158. 167.
Hunyady Ferencz 113. 115.
Hunyady János 30.
Huszt vs. 20. 21. 23. 27. 29. 206. 226. 228. 236. 264.
Huszty Menyhárt 207.
Ibrányi Ferencz 33. 240.
Ibrony f. Szabolcs vm. 283.
Illésházy cs. 34.
Illési N. 256.
Illosvay cs. 271.
Ilyefalvi N. 231.
Imre deák 172.
Imreh János 46.
Ispán Ferencz 233.
Istvánffy Miklós 34. 171. 172.
István deák 178.
Izabella klyné 143. 160. 168.
Jacobinus Bernát 5. 21.
Jákó cs. 280.
Jalopi mező 108.
Jancsó István 216.
Jánoky Zsigmond 252.
Jánosy György 291.
János kly 143.
János Zsigmond 4. 5. 12. 141. 160.
Jaroslav vs. 21.
Jászói convent 263. 294.
Jedzera hn. 20.
Jeleni Zsigmond 238.
Jenke f. Ung vm. 295.
Jenő f. Veszprém vm. 138. 241.

Jenő vr. 32.
Jeremiás Adrás 26.
Jeszenő vr. 204.
Jesztreb f. Zemplén vm. 281. 290.
Jó János 34. 111. 235.
Joanelli N. 228.
Jobos cs. (csicseri) 209—211.
Jósika Zsigmond 25. 27.
I. József kly. 246.
II. József kly. 290. 295. 296.
Kácsándi László 286.
Kádas-Pataki N. 246.
Kak f. Zemplén vm. 289.
Kajali Pál 256.
Kajár f. Veszprém vm. 183.
Kállay cs. 278—280.
Kálló vr. 42. 234.
Kálmáncsa f. Somogy vm. 15.
Kálnay János 177. 182.
Kálnoki N. 284.
Kálvölgy lm. Zala vm. 138.
Kamuti Balázs 41. 44.
Kápolnay Ferencz 133—135. 149.
Kapi f. Győr vm. 152.
Kapi Gábor 277.
Kapi György 224. 235.
Kaponya f. Zemplén vm. 197. 235.
Kapornaki convent 184.
Kapos mv. Ung vm. 196—198. 200—202. 204. 208. 231. 233. 235. 238. 249. 256. 261. 272. 295.
Kaposi György és János 198. 201.
Kaprara N. 237.
Kapronczai Márton 8.
Karaffa N. 258. 272.
Karánsebes vs. 8. 32. 103.
Kardos Józsa 169.
Kardos Klára 175.
Kardos Pál 210. 220.
Karika f. 255.
Karner György 284. 285.
III. Károly kly. 262. 274.
Károly főherczeg 26.
Kassa vs. 31. 34. 42. 46. 193. 197. 217. 219. 220. 224. 227. 228. 231—233. 235. 236. 245 247. 262. 267. 281. 287.
Kassai Tamás 202.
Kastaldó N. 160.
Kasza cs. 237. 246. 257.
Kaszás cs. 193. 197. 198. 200. 207. 235.
Kazinczy András 271. 277.
Kávási Zsigmond 211.
Kázmér herczeg 55.
Kecskemét vs. 260.
Kecskeméti Sándor 207.
Keczer András 196. 227. 228.
Keczer Menyhárt 227.
Keczer Sándor 240.
Kemecse f. Szabolcs vm. 218.
Kemén Erzsébet 282. 286.
Kemén János 216. 219.
Kemén Simon 218.
Kemend vr. Zala vm. 3.
Kemenesallya 147. 153.
Kende Gábor 232.
Kende László 274. 276. 280. 281.
Kende Márton 233.
Kende Mihály 240.
Kendeni Mihály 269.
Kendi cs. 6.
Kendi Ferencz 17. 157.
Kendi Sándor 16. 17. 23. 28. 29.
Kereki vr. 31.
Kereskényi Gáspár 234.
Kérész f. Ung vm. 206.
Keresztes Ferencz 277.
Keresztes László 279. 280.
Keresztesmező 15.
Keresztúri György 9. 122.
Keresztúri Imre 136.
Keselyszög puszta Debreczen mellett 159.
Késmárki N. 260.
Keszey Mihály 237.
Keszthely 137.
Kesztyora f. 268.
Kevendi Pál deák 40.
Kidey János 299.
Királyfalvay János 16.
Kirczi cs. 222.
Klobusiczky András 212. 213.
Klobusiczky Ferencz 240. 249. 250. 256.
Knehinicz vs. 20.
Kocsi János 221.
Koczinó vr. 295.
Kohári István 276.
Kokolozsányi N. 240.
Kolcs f. Szatmár vm. 299.
Kolonics N. 41. 42. 225. 242. 243.
Kolozsvár 8. 17. 28. 36—38. 46. 50. 113. 117. 168. 169.
Komárom vr. 152.
Komjáti István 226. 234.
Komjáti Judit 199. 214. 224.
Koncz Pál 40.
Konstantinápoly 16. 24. 143. 148.
Koppán f. Erdély 236.
Korbélyi Ferencz 275. 277.
Korceff vs. 20.
Korcsvai Nagy-Mihályi Benedek 236.

Korlát György 252.
Korlát István 207.
Korlát László 210. 211.
Kornis Ferencz 210.
Kornis Gáspár 5. 21.
Kovácsi Pál 210.
Kovacsóczy Farkas 5. 6. 20. 21. 53.
Kovásznay Péter 199. 200.
Köblény f. Baranya vm. 134.
Köbölkút f. Bihar vm. 284.
Kölcsei Kende cs. 276.
Köln vs. 123.
Körmend mv. Vas vm. 3. 34.
Köröm f. Zemplén vm. 257.
Kőrös vs. 260.
Kőszegi György 242. 246.
Köveskut f Vas vm. 149. 177—179.
Krakkó vs. 4—7. 18. 19. 25. 27. 28. 62. 81. 82. 86. 88. 98. 102. 112. 182.
Krasznecz Sámuel 295.
Kratzán N. 260.
Kratzer Lukács 5. 21. 115.
Kraznoi Ztán 20.
Krig f. Szepes vm. 287.
Krompan János 237.
Krusics János 171.
Kubinyi György 277.
Kubinyi László 228. 240.
Kulcsár István 137.
Kunovics Mihály 138.
Kurlandi herczeg 88.
Ladányi István 237. 239. 242. 246.
Ladnay István 258.
Lak vr. Somogy vm. 137. 139. 147.
Lakárt f. Ung vm. 203.
Landor-Fehérvár 242.
Lápos f. Máramaros vm. 21.
Lápos havas 21.
Lapsánszky János 256.
Laskay János 199.
Lasztomér f. Zemplén vm. 297.
Laudon N. báró 295.
Léh f. Abauj vm. 261. 263. 269. 276.
Lehota f. Trencsén vm. 258.
Leiden vs. 123.
Lelesz mv. Zemplén vm. 217. 223.
Leleszi convent 269. 294.
Leleszi János 17.
Lemberg vs. 5. 20. 24. 65.
Lendva vr. Zala vm. 166. 181.
Lengyelfalui János 202.
Leopoldvár 254.
Lepsényi N. 27.
Léva vr. Bars vm. 42. 253. 254.
Lévay cs. 243.
Lévay Pál 202.
Lezkó vr. 203.
Lichtenstein N. 280.
Likart f. 203.
Lipcsey Mihály 199. 201. 210.
Lippa mv. Temes vm. 8. 32. 159. 160.
Lippay Balázs 42.
Lipócz f. Ung vm. 268.
I. Lipót kly. 212. 234. 237. 247.
Lisbona János 40.
Liszti János 47.
Livonia 260.
Lobkovicz N. herczeg 234. 236. 279.
Loklinczky Mihály 231.
Lónyay Albert 23.
Lónyay Ferencz 284. 286.
Lónyay Gábor 223. 284.
Lónyay László 282.
Lónyay Mária 285.
Lónyay Menyhért 299.
Losoncz vs. 259.
Losonczy András 220.
Losonczy Ilona 282.
Losonczy János 204.
Losonczy István 45. 163. 229. 231.
Losonczy Zsuzsánna 212. 213. 215. 218.
Lotharingiai N. herczeg 226.
Lőcse vs. 227. 233. 260. 264.
Lővey cs. 208. 210.
Lúcz f. Zemplén vm. 233.
Lucinius Alexander Tridentinus 38.
Lugos vr. 32. 103. 241. 242.
Lyubomérszky N. 260.
Macs puszta Debreczen mellett 159.
Mád mv. Zemplén vm. 280.
Mágocsi Gáspár 23.
Magyar Bálint 153.
Magyari Mária 153.
Majos N. 235.
Majthényi János 226.
Makray István 38. 41.
Malaspina casertai püspök 112.
Malomfalva Udvarhelyszék 8. 69.
Malomsár f. Veszprém vm. 183.
Marczaly György 196.
Maria Christierna 7. 30. 115. 116.
Máriássy Islván 283.
Marinus János 109.
Marmaros-Sziget vs. 21.
Maros-Vásárhely vs. 36. 113.
Marsalek N. 215.
Martinuzzi György 140. 160.
Márton deák 151.
Martonfalvay Imre 126—176.
Máthé István 212.

Mátyás főherczeg 41. 108.
Matyasovszky N. 250.
Mátyócz f. Ung vm. 202. 210. 216. 295.
Mazovia 20.
Medgyes vs. 23. 234.
Medion Montanus 203.
Megyaszó mv. Zemplén vm. 260.
Megyersin vs. 20.
Melczer cs. 300.
Melith György 195.
Memhet bég 146.
Mérey Mihály 180. 183.
Merza, Murza N. 37. 38. 40. 41.
Mescouscio Szaniszló 25.
Meskó Jakab 240. 245. 249.
Mészáros Gáspár 40.
Meszleny f. Vas vm. 183.
Meszlényi Benedek 183. 184.
Mihály deák 162.
Mihnie N. 24.
Mikola Farkas 137.
Miksa kly. 4. 12—14.
Minaj f. Ung vm. 295.
Minay Gábor 204.
Mirissó birtok 268.
Miskolcz vs. 252. 260. 267.
Mislye f. Abauj vm. 42.
Mocsonak f. Nyitra vm. 259.
Mogyorós f. Ung vm. 204. 259.
Mokcsa f. Ung vm. és onnét származó család 193. 196. 202. 204. 209—211. 215. 223. 228. 235. 238. 261. 271. 282. 284.
Moldva vize 20.
Mónaki cs. 259. 260—264. 266. 269. 270.
Montecucull N. 243.
Móriczhida f. Győr vm. 152.
Munkács vr. 21. 213. 215. 226. 233. 234. 252. 278.
Muraközi N. 263.
Muralthus Julius Caesar 40. 44.
Muranicz Horváth Ádám 278.
Musztafa aga 232.
Nádasdy Ferencz 182. 224. 229.
Nádasdy Tamás 149. 153. 160. 181.
Nagy Ferencz 31.
Nagy Gergely 132. 136.
Nagy István (felső-büki) 264.
Nagy János 245.
Nagy Máté 44.
Nagy Zsigmond 133. 137.
Nagy-Bánya vs. 21. 40. 47. 237.
Nagy-Magyar f. Pozsony vm. 254.
Nagy-Mihály mv. Zemplén vm. és innét származó család 196. 198. 207. 208. 214. 222. 231. 295.
Nagy-Szombat vs. 240. 241. 247. 253. 256.
Nagy-Tapolcsán mv. Nyitra vm. 254.
Nagy-Várad vs. 17. 28. 31—33. 103. 161. 218. 220.
Nagylábú Gáspár 134.
Náprágyi Demeter 25.
Nátafalva Zemplén vm. 245.
Nátafalusi Márton 200.
Némay N. 178.
Német János 224.
Német-Ujhely vs. 229. 247. 248.
Német-Ujvár 148.
Németfalu Zala vm. 183.
Németi István 231.
Neszter-Fejérvár 24.
Nezsider mv. Mosony vm. 248.
Niczky István 268.
Nikházy Mihály 227. 230.
Nisoczky N. 12.
Nogarella N. 25.
Nyakazó János és György 40.
Nyárády Miklós és Zsigmond 210.
Nyári Bernát 207.
Nyári Pál 33.
Nyir-Bátor mv. 194.
Nyires f. Erdély 44.
Nyiri Horváth család 211.
Nyitra vs. 253. 254. 256. 258. 259.
Nyomárkay István 202. 206. 210.
Öcskay István 278.
Ojtozi szoros 20.
Okolicsányi Kristóf 257.
Oláh Miklós 171. 172. 175.
Olasz cs. 283.
Olcsváry Zsigmond 277.
Olzanicza hn. 20.
Ondó Márton 121.
Ónod vr. 233. 257.
Oppeln vs. 7.
Orliczi mező 207.
Oros puszta Bihar vm. 220.
Orosz cs. (csicseri) 133. 200. 205. 209. 213. 215. 217. 220. 231. 242—244. 250. 252. 257. 262. 266. 270. 281. 292. 295. 300.
Oroszy György 212.
Országh Borbála 163.
Otzak vr. 295.
Ozora vr. 133. 134. 150. 151. 153—155.
Öcs f. Somogy vm. 184.
Öcsény f. Tolna vm. 183.
Ősz Kristóf 177.
Ötvös vr. Somogy vm. 134.

Pabar f. Zala vm. 183.
Paczó cs. 201.
Pákos N. 244.
Pál deák 245.
Palágy f. Ung vm. 197.
Palágyi cs. 200—202. 204. 210. 231.
Palatics Gábor 211.
Palatics János 40. 138.
Palatics Miklós 133.
Pálffy János 254. 257.
Pálffy Pál 209.
Pályi f. Bihar vm. 284. 300.
Pálócz f. Ung vm. 194—300.
Pálóczi Horváth cs. 185—300.
Pálossy N. 177.
Palotai István 207.
Pancsova vs. 12.
Pankotai cs. 195. 223. 283.
Pápa vr. 15. 133. 138. 143—157. 164—166. 169. 170. 172. 175—178. 181. 1 2.
Papmező 31. 8
Paratel szász község 123.
Parnó f. Zemplén vm. 226.
Pásztély f. Ung vm. 268.
Patay Máté 210.
Pátka f. Fehér vm. 152.
Pató Menyhért 36.
Paszika f. Ung vm. 268.
Patrolia f. Szabolcs vm. 244.
Paulis mv. Arad vm. 160.
Paulovszki N. 112.
Paxi Mihály 287.
Pázmán cs. 161.
Pazony f. Szabolcs vm. 196.
Pécs vs. 145. 153.
Pecsétszeg hn. 21.
Pecz Baptista 32.
Peklén f. Sáros vm. 227.
Pekri Lajos 134.
Peksa cs. 258.
Pempflinger Kata 131. 148.
Pelsőczy Balázs 204. 214.
Peltovics János 240.
Pered f. Pozsony vm. 255.
Perényi Gábor 168. 170. 171. 173—175.
Perényi György 198.
Perényi János 300.
Perneszy cs. 177.
Perneszy Gábor 41.
Pest vs. 151. 255. 260.
Pesthi András 231.
Pesthi István 232.
Pétervárad 241. 266.
Pethes N. 256.
Pethő Benedek és Péter 180.
Pethő János 231.
Pethő Zsigmond 223. 229. 231.
Petőfalvi Pethő cs. 202.
Petrik N. 269.
Petrovay János 243.
Petrovay József 291.
Petrovia hn. 28.
Petrovits Péter 14. 159.
Petrőczy István 232.
Piccolomini Silvius 30.
Pinkócz f. és onnét származó cs. Ung vm. 195. 198. 200. 202. 206—208. 210. 211. 226. 263. 271. 272. 274. 278. 279. 283. 284. 288. 290. 295—297.
VI. Pius pápa 294.
Podmaniczky János 140.
Pogány István 284. 289.
Polányi György 265. 275.
Poloczkai csata 13.
Pongrácz Ferencz 278—280. 282. 284. 285. 289.
Pongrácz Nagy-Mihályi Gábor és László 196. 208.
Pongyeloki Galambos Sára 286.
Poroszkó f. Ung vm. 268.
Poroszló f. Heves vm. 233.
Porva f. Veszprém vm. 152. 154.
Possai László és Péter 199. 201. 207. 208. 211.
Potoczky N. 215. 260.
Pozsony vs. 15. 149. 150. 162. 163. 167. 170. 171. 175. 179—181. 197. 201. 202. 212. 217. 219. 229. 230. 243. 262. 263. 279.
Pőczi István 202.
Prága vs. 112. 156. 164.
Pruser Zsuzsánna 264.
Prusinczky N. 262.
Pruth fly. 20.
Przemysl vs. 21.
Puchain N. 41.
Rába fly. 149.
Rábaköz 153—155.
Rabbatin N. 257.
Rabbi István 224.
Rácz György 44.
Rácz Mikola 137.
Ráday Pál 256.
Radicz Pál 299.
Radivil N. 26. 66.
Radulics Péter 18. 23. 24.
Radváncz f. Ung vm. 217. 242, 246.
Rákó f. Ung vm. 247. 267. 268. 271.
Rákócz f. Zemplén vm. 214.
I. Rákóczy Ferencz 222. 223. 225. 229. 256.

II. Rákóczy Ferencz 247. 248. 251.
I. Rákóczy György 194. 195. 208. 214. 218.
II. Rákóczy György 212. 214—216. 218. 219.
Rákóczy Zsigmond 43.
Rákos mező 255.
Rakovszky N. 257.
Ramocsa György 243.
Ráró f. Győr vm. 138.
Ráth f. Ung 256.
Ráti Gergely 244. 252. 262. 265. 268. 277. 279. 280.
Ráti György 262.
Ráti István 242. 246.
Ráti Pál 214.
Ráti Zsigmond 226. 250.
Rátkay Ferencz 196.
Rátóthi nemzetség 3.
Ravaz cs. 201.
Razman N. 44.
Rechteren N. 256.
Recsky György 172.
Rédey Ferencz 42. 219. 222.
Regécz vr. 225. 233.
Remete f. Ung vm. 247. 249. 267. 268.
Remete puszta Somogy vm. 136. 140. 143.
Rendes f. Zala vm. 183.
Révay Gáspár 259.
Révay Simon 291. 295. 297.
Reviczky János 277.
Rézalja birtok 300.
Rima-Szombat vs. 207.
Riolinus János 203.
Rogyovszky N. 264.
Román-Vásárhely vs. 20.
Rosnyó vs. 260.
Rostás birtok Veszprém vm. 183.
Rotbicz N. 31.
Rottal János 221. 222. 227. 228.
Rozenfeld András 295.
Rozgomi István 201.
Rózsahegy vs. Liptó vm. 173. 174.
Rutkay Ferencz 196. 240.
Rudolf kly. 6. 8. 15. 107. 109. 110.
Sabaudiai Eugen 266.
Sáka hn. 31. 32.
Salamon f. Ung vm. 233.
Salm Miklós 155. 156. 163.
Sandomir vr. 20.
Sándor Gáspár 265.
Sándor Mihály 140. 141.
Sárándy László 177.
Sári István 183. 184.
Sárközy Gergely 235.
Saród f. Sopron vm. 180. 181.
Sáros vr. 193. 247. 287.
Sárospatak vs. 10. 91. 93. 194. 198—200. 202. 203. 210. 212. 216. 218. 225. 229—231. 233. 237. 244—246.
Sárosy Sebestyén 227. 228. 247.
Sárvár 181. 182.
Sátoralja-Ujhely vs. 244. 280.
Sárviczai István 203.
Schulcz N. 237.
Segesvár 124.
Semsey cs. 201. 207.
Semsey György 227. 228.
Sennyey Ferencz 236.
Sennyey István 256.
Sennyey Pongrácz 7. 28. 32. 33. 102.
Sennyey Sándor 195. 201.
Seprős hn. 255.
Sforzia N. 161.
Sies Bálint 36.
Siklós vr. 145.
Simán basa 77.
Sinyava f. Lengyelország 286.
Sifári István 290.
Sifári József 289.
Sniatyn vs. 20.
Solari N. 247.
Soliman török császár 140. 143. 146. 148.
Soltiz Gergely 299.
Soltovics János 261.
Solymos f. Ung vm. 272.
Solymos vr. 159.
Somogyi Berta 33. 42.
Somogyvár 132. 137—140. 143.
Soós György 227. 228. 230.
Sopron vs. 196.
Sosinus Faustus 16.
Sövényházi Móricz cs. 201.
Spankó N. 228. 232.
Spitzl Mihály 278—280.
Spork János 226. 227.
Stanislaus lengyel kly. 260.
Starenberg N. 225. 229. 231. 257.
Stelnicz vs. 20.
Suetin vs. 24.
Svetlik Ferencz 252.
Szabi cs. 258.
Szabó Balázs 29.
Szacsvay cs. 196.
Szalacsi János 238.
Szalontay N. 244. 245.
Szamos-Ujvár vs. 36. 38. 42—44.
Szandeczki N. 260.
Szapurd birtok Tolna vm. 183.

Szászsebes vs. 36.
Szászváros 36.
Szatmár vs. 8, 117. 121. 215. 225. 226. 249. 271.
Szeben vs. 45. 255.
Szécs f. 226.
Szécseny f. Nógrád vm. 255. 256. 259.
Szécseny f. Vas vm. 131. 149. 176. 177. 179—182.
Szécsenyi György 240.
Szecsey N. 238.
Szécsi János 283.
Szécs-Keresztur f. Zemplén vm. 233.
Szeged vs. 253.
Szegedi (mezőszegedi) cs. 214.
Szegedy Ferencz 223. 231.
Szegszárd vs. 183.
Székely András 227. 228. 230.
Székely Bálint 18.
Székely Mózes 8. 115.
Szelepcsényi György 212.
Szelmenczy András 217.
Szemere Ádám 271.
Szemere György 210. 211.
Szemere József 263.
Szemere László 211. 227. 228. 230.
Szemere Miklós 283.
Szemere Pál 211.
Szénásy István 210.
Szendrey György 201.
Szendrő f. Borsod vm. 221. 233.
Szenna f. Ung vm. 231.
Szennay cs. 299.
Szentes vs. 218.
Szent-Gellért hegy 140.
Szent-György vr. Zala vm. 3. 15.
Szent-Iván f. Erdély 157.
Szentiványi János 267. 269. 270. 274.
Szentiványi József 280.
Szentiványi László 240.
Szentiványi Menyhárt 240.
Szentiványi Mihály 226.
Szentiványi Zsigmond 275. 276.
Szent-Márton f. Baranya vm. 134.
Szent-Mártoni főapát 136.
Szentmártoni Mihály 283.
Szentmiklósi cs. 283.
Szentmiklósi Sámuel 239. 240.
Szentmiklósi uradalom 278.
Szent-Pál hn. Erdély 14.
Szentpály László 21.
Szent-Péteri Tamás deák 179. 180.
Szepessy Pál 232.
Széplak f. Sopron vm. 177. 180. 181.
Szerdahely f. Tolna vm. 183.
Szerdahelyi cs. 210.
Szerednye vr. 194. 231. 235.
Szerencs vr. 46.
Szerencsy Gerzsonné 289.
Szeretva f. Ung vm. 231.
Szeret-Vásárhely 20.
Szerezli cs. 237. 239.
Szigetvár 3. 15. 126. 144. 150. 153.
Szigliget vr. Zala vm. 3. 136—139. 144.
Szikszai Ferencz 40.
Szikszai János 227.
Szikszó mv. Abauj vm. 260. 264.
Szilágy-Somlyó vs. 16. 30.
Szilágyi Somlyai József 290.
Szilágyság 4.
Sziny cs. 214. 215. 217. 218. 221. 236.
Szirmay András 277. 240.
Szirmay cs. 231.
Szirmay István 247.
Szirmay Miklós 248.
Szirmay Péter 243.
Sziszek vr. 28.
Szluha Ferencz 247.
Szmerekova f. Ung vm. 268.
Szobráncz vr. 214. 238.
Szombathelyi István 254.
Szombati Mihály 261.
Szomolnok vs. 260.
Sző-Demeter f. Szolnok vm. 289.
Sztankay Lajos 240.
Sztankovics Márton 278.
Sztáray Fülöp János 290. 293. 296.
Sztáray Imre 281.
Sztáray István 214.
Sztáray László 296.
Sztazniczky N. 215.
Sztropkó vr. 274.
Szucsányi Márton 238.
Szucsava hn. 20.
Szuhay cs. 284. 285. 289.
Szuhay Mátyás 232.
Szunyog Gáspár 258.
Szunyog István 283. 289.
Szusztrik cs. 283.
Szuti István 200. 207.
Tabódi Gábor 243. 244.
Tabódi Mihály 228.
Tarczal mv. Zemplén vm. 280. 300.
Tarczali Miklós 201.
Tállya mv. Zemplén vm. 261. 280.
Tállyay Pál 210.
Taonat, Tavenat N. 249. 250.
Tapolczay Mihály 184.
Tardoskedd f. Nyitra vm. 253.
Tarenka vs. 20.

Tárkány f. Zemplén vm. 197.
Tárkányi cs. 214. 223. 236.
Tarnócz f. Ung vm. 227. 237. 239.
Tarnóczy Ferencz 258. 272. 273. 275.
Tarnovszky János 98.
Tassolos László 169.
Tatár ország 260.
Tatros hn. 20.
Tegzes Antal 172.
Telekesy Imre 154.
Teleky Mihály 224.
Temesvár 8. 78. 163. 241. 245. 266.
Tenger birtok Veszprém vm. 183.
Terebes mv. Zemplén vm. 173—175. 232.
Thardassy István 133.
Theke Ferencz 113.
Thuly Anna 182. 183.
Tiba f. Ung vm. 269.
Tibay László 197. 198. 200. 201. 203. 204.
Tifenbach N. 229.
Tilsovicz vs. 20.
Tisza fly. 34. 223. 234. 241. 255.
Tisza Pál 283.
Tkáros birtok 288.
Tlamócz hn. 20.
Tokaj mv. Zemplén vm. 12. 14. 225. 226. 233. 244. 245. 246.
Tokay Ferencz 244.
Tokay István 226—228.
Toldy cs. 43.
Tolnay János és Tamás 199. 201. 204. 214.
Tomaj f. Zala vm. 183.
Tomay Ferencz 138. 182.
Topissai apát 269.
Torda vs. 36—38. 113.
Torma István 207. 210.
Torma János 216.
Tormai N. 267.
Tornócz f. Nyitra vm. 253.
Toroczkay István 40. 43.
Toroczkó-Szentgyörgy 40. 41. 45.
Toronya vs. Lengyelország 287.
Tótfalusi cs. 246.
Tóth Mihály 290.
Tóti f. Zala vm. 183.
Töszeki Mihály és János 200.
Tököly Imre 244. 245.
Törey Mihály 194. 204.
Török cs. (enyingi) 124—184.
Tövis hn. 41.
Trauzner Lukács 16. 38. 39. 41.
Trencsén vs. 258.
Tussay Miklós 235.
Túr mv. Szolnok vm. 255.
Túri cs. 193.
Turóczy Ferencz 240. 246.
Turri N. 30.
Ubresy (pesthi) Gábor 204.
Ubresy (pesthi) Pál 215. 218. 221. 222. 227. 228. 230.
Udvarhely vs. Erdély 4. 8. 16. 69.
Ugod f. Veszprém vm. 153. 154.
Ujfalu birtok Veszprém vm. 152.
Ujfalusi Zsigmond 227. 228. 230.
Ujhelyi Farkas 210.
Ujlaky György 196.
Uleman bég 146. 159. 160. 165.
Ung fly. 232. 263.
Ungnad N. 146—148.
Ungvár 203. 215. 219. 220. 226. 229. 231. 232. 235. 237—239. 245. 248. 252. 253. 256—258. 261. 262. 265—269. 271. 272. 275. 276. 278. 279. 281. 283. 288. 291. 294. 296.
Ungvári János 242.
Ungvári Pál 198. 201. 207. 210. 217.
Upori István 223. 235.
Usz István 196.
Usz Gábor 249.
Váczi István 283.
Váczi Márton 242.
Vadas Mihály 13.
Vademont N. 245.
Vadkert f. Nógrád vm. 259.
Vág fly. 253. 254. 259.
Vaján f. Ung vm. 195.
Vajda Jakab 253.
Vajdai Horváth András 211.
Vajkócz f. Ung vm. 195. 199. 206.
Vajnatina f. Ung vm. 198. 214. 215. 217. 236.
Vallonok 122. 123.
Valpó vr. 144. 145.
Vály István 203.
Vályi Márton 291.
Várallai Lőrincz 205.
Varanó mv. Zemplén vm. 245.
Várday Pál 149.
Várfalvi cs. 230.
Vári Mihály 242.
Varjasy István és János 207.
Varkucs György 146.
Varsó vs. 6. 20. 21. 26. 27. 89. 90.
Vas Péter 179.
Vásárhelyi Bálint deák 51.
Vásárhelyi László 146. 236.
Vásáros-Namény mv. Bereg vm. 282.
Vaskovics István 229.
Vásonyi Márton 268.

Vass cs. 283.
Vasvári f. Szatmár vm. 299.
Vay Ádám 252.
Vay László és Mihály 247.
Veceslowcz Boldizsár 136.
Vécs hn. 115.
Vécsey László 263.
Vécsey Sándor 215. 245.
Velencze vs. 25.
Velichan bég 165.
Vereskő vr. 254.
Vesselényi Ferencz 4. 18.
Vesselényi Ferencz nádor 212. 220. 221. 224.*)
Vesselényi Pál 233.
Veszpém vs. 139.
Veszpémi István 203.
Veterani N. 241.
Viczmándy Ferencz 226.
Viczmándy György és Sándor 268.
Viczmándy Pál 194.
Vid Bálint 202.
Vid Ferencz 202. 210.
Vilna vs. 14.
Vilza vs. 20.
Vincz hn. 41.
Vinczfalva Mármaros vm. 21.
Vinna f. Ung vm. 267. 271. 272.
Vinna vr. 234.
Vinnai Ádám 266.
Vinnai Boldizsár 271. 299.
Vinnai Kristóf 208.
Vislicza vs. 5. 25. 80. 82. 86.
Visovszky János 249.
Vistula fly. 21. 286. 287.
Vitéz Ferencz 236.
Vitkay István 217.
Vonkóczy János 237. 239. 246.
Vörös Gáspár 18.
Vroceris vs. 28.
Záhony f. Ung vm. 235.
Zákány András 212.
Zakharias N. 38. 40.
Zalavári convent 184.
Zámbó István 178.
Zambor vs. 21
Zamojszk vs. 61.
Zamoscia vs. 24.
Zamojsky János 5—7. 25. 51—53. 61. 63. 71. 76. 81. 83. 98.
Zánthó N. 245.
Zavala vs. 20.
Zboró vr. 222.
Zelcz birtok 259.
Zemplén mv. 197.
Zichy Miklós 217.
Zichy Péter 267.
Zmeskál Antal 292.
Zólyomi Dávid 194.
Zombori János 261.
Zrin vr. 221.
Zrinyi Miklós 149. 151.
Zrinyi Péter 222—224. 229.
Zsibó f. 255.
Zsigmond lengyel kly. 63. 80. 81. 85. 87. 90. 95.
Zsemlér puszta Veszprém vm. 152.

*) Itt a napló iró tévedt, mert 1670-ben Vesselényi Ferencz nádor már nem volt életben; ő már 1667. márczius 25-én meghalt.